

Pokonać bezdomność

**Dobre praktyki
w zakresie pomocy osobom bezdomnym**

Redakcja: Jakub Wilczek

Zabrze 2018

Pokonać bezdomność – Dobre praktyki w zakresie pomocy osobom bezdomnym

Redakcja:

Jakub Wilczek – Ogólnopolska Federacja na rzecz Rozwiązywania Problemu Bezdomności

Autorzy:

Krzysztof Adamski – Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach
Stanisław Babiński – Stowarzyszenie Solidarni Plus
Monika Bardzka – Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie
Anna Boczkowska – Caritas Archidiecezji Warszawskiej
Barbara Brania – Nadzieja Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym Uzależnionym od Alkoholu
Jerzy Czapla – Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Łódzkie
Andrzej Czarnocki – Caritas Archidiecezji Warszawskiej
Adam Januszewski – Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Białymstoku
Jolanta Kaczmarczyk – Dzieło Pomocy św. Ojca Pio
Grzegorz Kanturski – Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Świnoujściu
Nikodem Kemicer – Stowarzyszenie MONAR
Justyna Kędra – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie
Marcin Kowalewski – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni
Robert Kuchta – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Olsztynie
Piotr Kuśmider – Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Gorzowskie
Łukasz Kwiatkowski – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kutnie
Jacek Marciniak – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Katowicach
Irena Marszałek – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie
Tomasz Maruszak – Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Gdańskie
Tomasz Neumann – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej we Wrocławiu
Ewa Ocylok – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Oświęcimiu
Piotr Parkitny – Ośrodek Pomocy Społecznej w Strzelcach Opolskich
Agata Pawlak – Fundacja Pomocy Wzajemnej Barka w Poznaniu
Michał Pezler – Brodnickie Centrum Caritas
Adriana Porowska – Kamilińska Misja Pomocy Społecznej
Andrzej Ptak – Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Wrocławskie
Stanisław Słowik – Caritas Diecezji Kieleckiej
Sebastian Staszak – Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie
Marcin Tylman – Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowem
Marcin Wegner – Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pleszewie
Emilia Wesołowska – Caritas Archidiecezji Warszawskiej
Jakub Wilczek – Ogólnopolska Federacja na rzecz Rozwiązywania Problemu Bezdomności
Anna Wójcik – Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Dębickie
Agnieszka Wycisło – Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej Barka w Strzelcach Opolskich
Joanna Zajkowska – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kutnie
Mariusz Zaremba – Caritas Diecezji Sosnowieckiej
Elżbieta Żukowska-Bubienko – Podlaska Sieć Współpracy Podmiotów Ekonomii Społecznej

Wydawca:

Ogólnopolska Federacja na rzecz Rozwiązywania Problemu Bezdomności
ul. Wolności 241, 41-800 Zabrze
www.bezdomnosc.pl
biuro@bezdomnosc.pl

© Copyright by Ogólnopolska Federacja na rzecz Rozwiązywania Problemu Bezdomności
Zabrze 2018

Przedruk materiałów w całości lub w części jest możliwy wyłącznie za zgodą wydawcy

ISBN 978-83-952805-0-4

Nakład: 800 egz.

Skład i projekt okładki:

Jakub Wilczek

Druk i oprawa:

PPHU Kropka s.c. Joanna i Artur Sufranek
www.sufranki.pl

Zadanie współfinansowane ze środków Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
w ramach programu „Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom bezdomnym”

Spis treści

Wstęp – dobre praktyki w zakresie pomocy osobom bezdomnym.....	5
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej we Wrocławiu	8
Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Wrocławskie	12
Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowem	15
Brodnickie Centrum Caritas.....	18
Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie	22
„Nadzieja” Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym Uzależnionym od Alkoholu	27
Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie	31
Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Gorzowskie	35
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kutnie	38
Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Łódzkie	43
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Oświęcimiu.....	47
Dzieło Pomocy św. Ojca Pio.....	51
Caritas Archidiecezji Warszawskiej.....	56
Kamilińska Misja Pomocy Społecznej	59
Ośrodek Pomocy Społecznej w Strzelcach Opolskich	64
Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej Barka w Strzelcach Opolskich.....	68
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie.....	71
Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Dębickie	74
Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Białymstoku.....	78
Podlaska Sieć Współpracy Podmiotów Ekonomii Społecznej	82
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni	87
Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Gdańskie	90
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Katowicach	94
Caritas Diecezji Sosnowieckiej.....	97
Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach.....	100
Caritas Diecezji Kieleckiej.....	105
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Olsztynie.....	111
Stowarzyszenie MONAR, Schronisko dla Osób Bezdomnych MARKOT w Elku.....	115
Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pleszewie	119
Fundacja Pomocy Wzajemnej Barka w Poznaniu	123
Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Świnoujściu	127
Stowarzyszenie Solidarni Plus, Ośrodek Rehabilitacyjno-Postresocjalizacyjny w Darżewie	130

Wstęp – dobre praktyki w zakresie pomocy osobom bezdomnym

Jakub Wilczek

Bezdomność jest bardzo złożonym i niewątpliwie jednym z najtrudniejszych do rozwiązania problemów społecznych. Praktycznie niemożliwym jest opracowanie jednego, przystającego do potrzeb wszystkich osób doświadczających bezdomności, sposobu rozwiązywania tego problemu w skali lokalnej. Niezbędne są zatem kompleksowe systemy pomocy, uwzględniające różnorodność osobistych problemów składających się na doświadczaną bezdomność, charakterystykę socjodemograficzną indywidualnych odbiorców pomocy oraz lokalną skalę zjawiska bezdomności, specyfikę danej gminy i jej zasoby. W tworzeniu (i udoskonalaniu) takiego systemu pomocny jest więc przepływ informacji o innowacjach w pomocy osobom bezdomnym, a także o wdrożonych dobrych praktykach zwiększających skuteczność oferowanej pomocy.

W niniejszej publikacji przedstawiamy 32 dobre praktyki z zakresu pomocy osobom bezdomnym, wybrane do promowania w ramach realizowanego przez Ogólnopolską Federację na rzecz Rozwiązywania Problemu Bezdomności projektu „Pokonać bezdomność” współfinansowanego ze środków Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach programu „Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom bezdomnym”. Wobec licznych wyzwań stojących zarówno przed samorządami lokalnymi, jak i przed organizacjami pozarządowymi, wydaje się, iż prezentowany materiał może stać się ważną pomocą w kształtowaniu lokalnych systemów pomocy osobom bezdomnym, a także w udoskonalaniu i dostosowywaniu istniejących systemów do obowiązujących wymogów. Wyzwania te obejmują przede wszystkim:

- wydłużające się epizody bezdomności, świadczące o coraz większej liczbie osób bezdomnych chronicznie, a jednocześnie o niskiej skuteczności tradycyjnych systemów wsparcia, opartych o zapewnienie schronienia w instytucjach zbiorowego zamieszkania, wobec osób z tej grupy (wg alarmujących danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z ostatniego Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych przeprowadzonego w 2017 r. już 25,1% przebadanych osób bezdomnych doświadcza bezdomności od 6 do 10 lat, zaś kolejne 23,9% – powyżej 10 lat; jeszcze w 2013 roku, w analogicznym badaniu, było to odpowiednio 22,4% i 20,6%, jednocześnie w tym samym okresie odsetek osób doświadczających bezdomności relatywnie krótko, tj. do 2 lat, spadł z 33,4% do 26,5%);
- dalece niedostateczną liczbę usług mieszkaniowych dedykowanych rozwiązywaniu problemu bezdomności – zarówno w obszarze prewencji (programy zapobiegania wchodzeniu w bezdomność osób eksmitowanych czy mających problemy z samodzielnym korzystaniem z zajmowanego lokalu), interwencji (programy „*housing first*” jako alternatywa dla instytucji zbiorowego zamieszkania), jak i reintegracji (mieszkania wspierane, readaptacyjne, chronione, itd., stanowiące kolejny stopień w tzw. modelu „drabinkowym”);
- wypracowanie nowych metod wspierania coraz liczniej zgłaszającym się po pomoc osobom bezdomnym z poważnymi problemami zdrowotnymi (w tym z zakresu zdrowia psychicznego) uniemożliwiającymi bądź znacznie utrudniającymi korzystanie z tradycyjnego systemu wsparcia;
- wciąż niewystarczającą ochronę zdrowia i życia osób bezdomnych niekorzystających z placówek noclegowych w okresie zimowym i związaną z tym potrzebę dalszego upowszechniania usług streetworkingu;
- konieczność dostosowania istniejących systemów pomocy do zmieniających się wymogów prawnych (nowelizacje ustawy o pomocy społecznej z 2015 i 2018 roku oraz standardy placówek świadczących pomoc osobom bezdomnym);
- konieczność zacieśniania współpracy lokalnej i rozszerzania partnerstw lokalnych poza obszar publicznej pomocy społecznej i organizacji pozarządowych świadczących pomoc osobom bezdomnym.

Dobre praktyki prezentowane w niniejszej publikacji pokrywają powyższe obszary, a także wiele innych. Część z nich stanowi opis kompleksowego systemu pomocy osobom bezdomnym w danej placówce, na terenie danej gminy, czy nawet regionu. Inne skupiają się na wybranym, często innowacyjnym, elemencie pomocy świadczonej przez dany podmiot – np. programy mieszkaniowe, programy aktywizujące, działalność zespołów pracowników socjalnych specjalizujących się w pomocy osobom bezdomnym, streetworking, kampanie informacyjne związane z zabezpieczeniem zimowym, czy działalność partnerstwa lokalnego. Prezentowane są zarówno przez podmioty działające na terenie wielkich aglomeracji miejskich, jak i w małych miejscowościach, zarówno przez organizacje pozarządowe jak i przez samorządy lokalne. Obejmują usługi zarówno z zakresu prewencji, interwencji, jak i integracji. Innymi słowy, jest to kompleksowy przegląd różnorodnych, godnych polecenia form pomocy osobom bezdomnym w Polsce.

Wyboru dobrych praktyk dokonali (na wniosek Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej) wszystkie urzędy wojewódzkie w Polsce. Każdy urząd wojewódzki wytypował na swoim terenie jedną dobrą praktykę realizowaną przez organizację pozarządową i jedną realizowaną przez samorząd lokalny, co łącznie dało 32 wyróżnione w projekcie dobre praktyki. Praktyki te zostały następnie zaprezentowane podczas cyklu konferencji regionalnych „Pokonać bezdomność”, które odbyły się we wrześniu 2018 roku w Poznaniu, Bydgoszczy, Białymstoku, Szczecinie, Wrocławiu, Zabrzu, Rzeszowie i Kielcach. Po zakończeniu cyklu konferencji, Departament Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zdecydował o przyznaniu 6 nagród „Dobra praktyka w zakresie pomocy osobom bezdomnym 2018” oraz, dodatkowo, 8 wyróżnień specjalnych, które zostały wręczone na spotkaniu podsumowującym projekt 29 listopada 2018 r., w siedzibie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

W niniejszej publikacji dobre praktyki zostały przedstawione w układzie wojewódzkim – lista dobrych praktyk w tym układzie, wraz z informacją o przyznaniu nagrody lub wyróżnienia specjalnego, przedstawiona jest poniżej. Przedstawiając dobre praktyki szerokiemu odbiorcy, liczymy, iż stanowią one będą istotny wkład w rozwój innowacyjnych form pomocy dla osób bezdomnych w Polsce – inspirację zarówno dla dużych miast udoskonalających swoje systemy pomocy osobom bezdomnym i szukających sposobów na wdrożenie standardów czy nowych usług, jak i dla mniejszych gmin, które dotychczas nie świadczyły usług osobom bezdomnym lub świadczyły je w ograniczonym zakresie.

Życzymy przyjemnej i inspirującej lektury!

Lista dobrych praktyk promowanych w projekcie „Pokonać bezdomność”:

- województwo dolnośląskie:
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej we Wrocławiu
Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Wrocławskie – **wyróżnienie specjalne**
- województwo kujawsko-pomorskie:
Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowem – **wyróżnienie specjalne**
Brodnickie Centrum Caritas – **nagroda „Dobra praktyka 2018”**
- województwo lubelskie:
Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie
„Nadzieja” Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym Uzależnionym od Alkoholu – **wyróżnienie specjalne**
- województwo lubuskie:
Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie – **wyróżnienie specjalne**
Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Gorzowskie

- województwo łódzkie:
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kutnie – **nagroda „Dobra praktyka 2018”**
Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Łódzkie
- województwo małopolskie:
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Oświęcimiu – **wyróżnienie specjalne**
Dzieło Pomocy św. Ojca Pio – **wyróżnienie specjalne**
- województwo mazowieckie:
Caritas Archidiecezji Warszawskiej
Kamiliańska Misja Pomocy Społecznej – **nagroda „Dobra praktyka 2018”**
(Mazowiecki Urząd Wojewódzki nie wskazał wyróżniającej się dobrej praktyki realizowanej przez samorząd lokalny – zamiast tego wyróżnione zostały dwie dobre praktyki realizowane przez organizacje pozarządowe)
- województwo opolskie:
Ośrodek Pomocy Społecznej w Strzelcach Opolskich
Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej Barka w Strzelcach Opolskich
- województwo podkarpackie:
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie
Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Dębickie
- województwo podlaskie:
Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Białymstoku
Podlaska Sieć Współpracy Podmiotów Ekonomii Społecznej – **wyróżnienie specjalne**
- województwo pomorskie:
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni – **wyróżnienie specjalne**
Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Gdańskie – **nagroda „Dobra praktyka 2018”**
- województwo śląskie:
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Katowicach – **nagroda „Dobra praktyka 2018”**
Caritas Diecezji Sosnowieckiej
- województwo świętokrzyskie:
Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach
Caritas Diecezji Kieleckiej – **nagroda „Dobra praktyka 2018”**
- województwo warmińsko-mazurskie:
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Olsztynie
Stowarzyszenie MONAR, Schronisko dla Osób Bezdomnych MARKOT w Elku
- województwo wielkopolskie:
Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pleszewie
Fundacja Pomocy Wzajemnej Barka w Poznaniu
- województwo zachodniopomorskie:
Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Świnoujściu
Stowarzyszenie Solidarni Plus, Ośrodek Rehabilitacyjno-Postresocjalizacyjny w Darzewie

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej we Wrocławiu

Tomasz Neumann

Zespół ds. Osób Bezdomnych i Uchodźców (ZOBU) istnieje od 1 października 1999 r. Obecnie mieści się przy ul. Zachodniej 3 we Wrocławiu. Jest wyspecjalizowaną komórką organizacyjną Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej we Wrocławiu, która zajmuje się pomocą skierowaną do osób bezdomnych oraz cudzoziemców posiadających status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą. Obecnie w skład 26-osobowego Zespołu wchodzi kierownik, zastępca kierownika, osoba decyzyjna, administracyjna, 18 terenowych pracowników socjalnych, oraz 4 pracowników sekcji świadczeń. Zespół udziela pomocy działając głównie na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej jak również ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach.

Do głównych zadań Zespołu należy:

- diagnozowanie sytuacji bytowej, zawodowej, zdrowotnej, rodzinnej i materialnej osób bezdomnych i cudzoziemców posiadających status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, przebywających w obrębie miasta;
- udzielanie pomocy w postaci pracy socjalnej, świadczeń finansowych i rzeczowych osobom bezdomnym i cudzoziemcom posiadającym nadany status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą;
- kierowanie do placówek pomocowych dla osób bezdomnych – schronisk i noclegowni.
- współpraca z kierownictwem schronisk i noclegowni, organizacjami pozarządowymi, Strażą Miejską Wrocławia, Policją, Zespołami Kuratorskiej Służby Sądowej, komórkami organizacyjnymi Urzędu Miasta Wrocławia, Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, Powiatowym Urzędem Pracy, Wrocławskim Ośrodkiem Pomocy Osobom Nietrzeźwym, Szpitalami, Wydziałem Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego i innymi instytucjami, w zakresie kompleksowego rozwiązywania spraw klientów;
- współpraca z jednostkami merytorycznymi MOPS w celu udzielania kompleksowej pomocy osobom bezdomnym i cudzoziemcom posiadającym nadany status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą;
- sprawiane, w imieniu gminy Wrocław, pochówków osób bezdomnych zmarłych na terenie gminy;

W ramach działalności Zespołu udzielane są również bezpłatne porady z zakresu szeroko rozumianej pomocy społecznej. Porad udzielają specjaliści pracy socjalnej, konsultant prawny, terapeuta ds. uzależnień, specjaliści zatrudnieni w MOPS – według potrzeb.

We współpracy z organizacjami pozarządowymi, którym zlecane są przez gminę Wrocław zadania publiczne w zakresie wsparcia osób bezdomnych, zapewniamy przedstawione poniżej formy pomocy.

Placówki pomocowe – zapewnienie schronienia

Wszystkie schroniska i noclegownie działające na terenie gminy Wrocław prowadzone są przez organizacje pozarządowe. Osoby bezdomne z Wrocławia kierowane są również do gminy Długołęka, gdzie znajduje się Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn. Placówki te są dofinansowane z budżetu gminy Wrocław i wypełniają zadania zlecone przez gminę w zakresie m.in. zapewnienia schronienia, ciepłego posiłku a także odzieży stosownej do pory roku osobom tego pozbawionym. Obecnie w kwestii zapewnienia schronienia osobom bezdomnym gmina ma do dyspozycji – w ramach umów z organizacjami pozarządowymi – 10 schronisk dla osób bezdomnych oraz 1 noclegownię. Dodatkowo, od 7 lat na terenie gminy w okresie zimowym uruchamiana jest interwencyjna placówka dla osób bezdomnych – ogrzewalnia. Przez pierwsze

3 sezony placówka prowadzona była przez pracowników socjalnych ZOBU, natomiast od 4 lat zadanie to powierzone zostało w ramach otwartego konkursu ofert Towarzystwu Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Wrocławskie które realizuje zadanie „Prowadzenie Ogrzewalni oraz realizowanie pakietu interwencyjnego dla osób bezdomnych na terenie gminy Wrocław – mikrosystem wsparcia z niskoprogową placówką interwencyjną i pracownią streetworkingu w MiserArt”. Celem zadania jest prowadzenie ogrzewalni na 100 miejsc dla osób bezdomnych oraz działalność zespołu streetworkerów pracujących z osobami bezdomnymi w miejscu ich przebywania.

Wartym podkreślenia jest fakt, że regulamin schronisk i noclegowni nie pozwala na przebywanie i przyjmowanie osób bezdomnych będących pod wpływem alkoholu. W takim przypadku służby miejskie współpracujące z ZOBU, tj. Policja i Straż Miejska, przewożą te osoby do Wrocławskiego Ośrodka Pomocy Osobom Nietrzeźwym (WrOPON). Placówka ta dysponuje 54 miejscami i przyjmuje osoby bezdomne na koszt miasta. Przebywając we WrOPON osoba bezdomna ma zapewniony nocleg, możliwość kąpieli oraz napicia się gorącej herbaty bądź kawy.

Poniżej zestawienie liczby miejsc w placówkach pomocowych:

- łączna liczba stałych miejsc noclegowych (schroniska, noclegownia) – 587 (785 z tzw. dostawkami w okresie występowania niskich temperatur),
- liczba miejsc w ogrzewalni – 100,
- liczba miejsc we WrOPON – 54.

Kuchnie charytatywne, jadalnie dla osób ubogich i bezdomnych

Zadanie zapewnienia ciepłego posiłku zostało powierzone w ramach otwartego konkursu ofert 4 organizacjom pozarządowym których działalność usytuowana jest na terenie miasta Wrocławia. Dzienna ilość wydawanych posiłków osobom bezdomnym i ubogim to 1.700 porcji, w okresie zimowym ich liczba może ulec zwiększeniu do 2.050 porcji. Gmina Wrocław dotuje również działalność wrocławskiego oddziału Banku Żywności.

Działania projektowe

Osoby bezdomne, w ramach realizowanego przez MOPS w latach ubiegłych projektu Wrocław Miastem Aktywnych, korzystały również z szerokiej gamy instrumentów realizowanych w ramach tego zadania. W roku 2014 w ramach projektu został również opracowany Program Aktywności Lokalnej obejmujący swoim zasięgiem Centrum Wsparcia usytuowane przy ulicy Lelewela. W ramach PAL realizowany jest cel główny tj. zwiększenie szans na integrację społeczną i aktywne zaistnienie na rynku pracy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Obecnie realizujemy projekt „Aktywni Bez Barrier” w partnerstwie z Towarzystwem Pomocy im. św. Brata Alberta we Wrocławiu – liderem projektu. Projekt ten współfinansowany jest ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach RPO WD 2014-2020 Oś Priorytetowa 9 Włączenie Społeczne, Działanie 9.1 Aktywna Integracja, Poddziałanie 9.1.2 Aktywna Integracja – ZIT Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego. Projekt skierowany jest do 90 osób bezdomnych (18 kobiet i 72 mężczyzn) biernych zawodowo lub bezrobotnych, które zamieszkują na terenie jednej z gmin należącej do ZIT WrOF. Celem projektu jest podniesienie zdolności do zatrudnienia 90 osób bezdomnych, a także nabycie i wzmocnienie kompetencji społecznych tych osób prowadzących do samodzielności i aktywności społecznej. Szczegółowe informacje nt. projektu dostępne są na stronie internetowej.

Kolejny projekt, który zostanie wdrożony już od 2019 roku ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach RPO WD 2014-2020 Oś Priorytetowa 9 Włączenie Społeczne, Działanie 9.2 Dostęp do wysokiej jakości usług społecznych, Poddziałanie 9.2.1 Dostęp do wysokiej jako-

ści usług społecznych – konkursy horyzontalne – to projekt „Trampolina – mieszkania wspomagane”. Głównym celem projektu jest zwiększenie dostępu do usług społecznych w postaci mieszkań wspomaganych, związanych z procesem integracji społecznej i aktywizacji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem. Z realizacji projektu wynikać będzie szereg korzyści, które obejmować będą zarówno sferę ekonomiczną, jak i społeczną. Liczymy, że dzięki realizacji projektu nastąpi poprawa jakości usług publicznych ograniczających wykluczenie społeczne oraz poprawa funkcjonowania infrastruktury społecznej. W ramach projektu planowane jest uruchomienie 2 mieszkań wspomaganych dla 13 osób bezdomnych, planowana realizacja projektu od 1 marca 2019 r. do 31 października 2021 r.

Kolejny projekt na którego realizację aplikujemy wraz z Kołem Wrocławskim TPBA o środki w ramach funduszy unijnych to „Droga do domu”. Projekt ma na celu wypracowanie, przetestowanie oraz wdrożenie do praktyki modelu usamodzielniania osób bezdomnych opartego na trójsektorowej współpracy samorządu pracodawców i organizacji pozarządowych. Rozwiązanie zakłada połączenie następujących elementów:

- utworzenie Krótkoterminowego Centrum Wsparcia dla osób bezdomnych, które będzie przyjmować i oceniać potrzeby osób bezdomnych zanim te zostaną zakwaterowane w lokalach,
- wypracowanie ścieżki usamodzielniania osób bezdomnych w oparciu o doświadczenia partnera zagranicznego,
- opracowanie i wdrożenie partycypacyjnego programu mieszkaniowego dla osób bezdomnych,
- wdrożenie programu współpracy trójsektorowej na rzecz zatrudnienia osób bezdomnych opartego o zasady społecznie odpowiedzialnego biznesu i społecznie odpowiedzialnego zamówienia.

Działania w ramach akcji zima

Szczególnym okresem intensyfikacji pracy wszystkich pracowników Zespołu ds. Osób Bezdomnych i Uchodźców jest okres jesienno-zimowy. W okresie listopad – marzec, dyżurny pracownik socjalny ZOBU gromadzi telefonicznie informacje o aktualnej liczbie wolnych miejsc w placówkach pomocowych. Informacje te przekazywane są do Centrum Zarządzania Kryzysowego, co ułatwia sprawny przepływ informacji do Straży Miejskiej i Policji, które podejmują interwencje w mieście oraz szybkie odwożenie do placówek osób bezdomnych napotkanych na ławkach, w altanach ogrodowych oraz innych miejscach niemieszkalnych. Ponadto w okresie jesienno-zimowym pracownicy socjalni ZOBU za zgodą Polskiego Związku Działkowców zamieszczają ulotki na tablicach informacyjnych z adresami i telefonami placówek pomocowych. Ulotki te są również przekazywane do Straży Miejskiej Wrocławia, Policji i innych służb miejskich i instytucji. We wskazanym powyżej okresie pracownicy Zespołu podejmują również szereg działań we współpracy ze Strażą Miejską Wrocławia oraz Komendą Miejską Policji polegających na prowadzeniu wspólnych patroli terenu miasta. Działanie to ma na celu nawiązanie kontaktu z osobami bezdomnymi i żebrzącymi, aby zminimalizować przypadki zamarznięć poprzez ofertę konkretnej pomocy. Docierają także do osób bezdomnych na działkach, strychach, parkach, na dworcach PKP i PKS z gotową informacją o możliwościach skorzystania z oferty pomocy miasta na rzecz osób bezdomnych. Zespół współpracuje w tym zakresie również z Komisariatem Kolejowym Policji KWP we Wrocławiu w zakresie doraźnych wspólnych patroli funkcjonariuszy Policji i pracowników socjalnych ZOBU w rejonie Dworca PKP Wrocław Główny.

Ponadto, w ramach ułatwiania dostępu do informacji oraz zapobiegania negatywnym skutkom niskich temperatur, uruchomiona została bezpłatna infolinia obsługiwana przez pracowników Koła Wrocławskiego Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta, gdzie pod numerem 0 800 292 137 każda zainteresowana osoba może uzyskać szczegółowe informacje o możliwościach uzyskania pomocy na terenie Wrocławia.

W ramach projektu socjalnego pracownicy socjalni ZOBUSZ prowadzili działania o charakterze streetworkingu dostarczając osobom bezdomnym posiłek do miejsc niemieszkalnych. Od tego roku pragnąc poszerzyć swoją ofertę w tym zakresie zakupujemy specjalistyczne wysokokaloryczne pakiety żywnościowe, które będą dystrybuowane w ramach zadań streetworkingowych, wspólnych patroli ze Strażą Miejską oraz będą w nie wyposażeni funkcjonariusze SM Wrocławia realizujący samodzielne zadania patrolowe. W skład pakietu wchodzi posiłek samopodgrzewający, baton i żel energetyczny, ogrzewacz do stóp, koc termiczny oraz napój izotoniczny.

Reasumując, wskazać należy, że oprócz statutowych działań realizowanych przez pracowników socjalnych ZOBUSZ, podejmujemy wiele zadań wykraczających poza „typową” działalność ustawową wskazaną przepisami prawa. Staramy się podążać za nowościami pojawiającymi się w zakresie pomocy osobom bezdomnym i uchodźcom. Uzupełniamy niezbędną wiedzę w tym zakresie starając się w przyszłości jak najlepiej pomóc osobom tego potrzebującym.

Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Wrocławskie

Andrzej Ptak

Eksperyment MiserArt – od ulicy do dizajnu

„MiserArt, strefa kreatywna w labiryncie wykluczenia” – łączymy graniczne światy: sztuki i wykluczenia, wrażliwością relacji. Jesteśmy miejscem poza etykietą, w którym osoby w kryzysie bezdomności, w społecznym odbiorze postrzegane jako „inne”, mogą pozostać sobą. To, co dziwaczne, osobliwe na zewnątrz, tutaj może być podniesione i zachowane jako cenny potencjał twórczej tożsamości. MiserArt prowadzone jest przez dwa podmioty: Koło Wrocławskie Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta oraz Fundację Homo Sacer. Niedawno powołana została również spółka MiserArt.

Wychodząc od „strefy kultury” i organizacji eventów: koncertów, spektakli, wystaw i konferencji, stopniowo przekształcamy się w dizajnerskie przedsiębiorstwo oparte na założeniach ekonomii społecznej, gdzie osoby z doświadczeniem bezdomności są współtwórcami i współudziałowcami biznesowymi. Prowadzona w pracowni dizajnu upcyklingowego produkcja stołów-ogrodów zorganizowana została w ramach konceptualnej formuły „EcoBauhausu”. Formuła ta prowokuje do estetycznej transgresji i otwarcia na codzienny rozwój umiejętności rzemieślniczych, a także wnikliwego poznania materiału odpadowego/recyklingowego, tak by nadać mu zrewitalizowaną funkcję zestrojoną z jego przeszłością. W wymiarze ekonomicznym, rozbudzenie kreatywności prowadzić ma do biznesowej niezależności. W poszukiwaniu kontrahentów, nasze obiekty-produkty prezentujemy na krajowych i zagranicznych targach i wystawach. We współpracy z gminą Wrocław, dziesięciu członków z kilkunastoosobowego zespołu MiserArt mieszka w wynajętej na komercyjnym rynku willi – „domu integracji”.

Poruszenie

„Wolę żyć wrażliwym doświadczeniem, niż logiczną eksplikacją” (Battelain)

Pierwszym doświadczeniem było wyjście poza placówki pomocowe (*outreach*) i osvajanie się zespołu streetworkerów z „ulicą”. Dyskretne bycie wśród osób bezdomnych, wsłuchiwanie się w codzienne rytmy ulicy i ich przenikające odmienności, uwolniło nasze opinie od widzenia osób bezdomnych w pryzmacie „dostosowań placówkowych”. To doświadczenie znalazło istotny wyraz w organizacji i regułach niskoprogowej placówki interwencyjnej dla miasta Wrocławia, którą oparliśmy na filozofii redukcji szkód. Interwencyjne miejsce zintegrowane zostało z aktywnością streetworkerów i stało się załączkiem późniejszego mikrosystemu wsparcia z ulicznym ambulatorium.

Historia

W październiku 2014 r. wspólnie z młodzieżą z Parlamentu Wrocławia, Instytutem im. Jerzego Grotowskiego i oczywiście osobami z doświadczeniem bezdomności, powołaliśmy „MiserArt strefę kreatywną w labiryncie wykluczenia”, które stało się centrum holistycznego mikrosystemu wsparcia dla osób w sytuacji ulicznej bezdomności, miejscem przez osoby bezdomne współtworzonym i zarządzanym. Zrodziła się alternatywna, przyjazna przestrzeń, uwolniona od ponurej estetyki i monotonii „obozowych” rytmów placówkowych i regulaminów programujących codzienność. Alternatywa odbijająca od hermetycznych społeczności, które zapewniają elementarne poczucie bezpieczeństwa, odbierają w zamian zbyt wiele. Poczucie tożsamości, przynależności i relacyjności w MiserArt, eksplikuje zaangażowana postawa osób z doświadczeniem bezdomności, partycypujących na każdym możliwym poziomie w zachodzące w nim przemiany. To oni zapraszają innych do obcowania z wysoką kulturą. Są pośrednikami, a czasem

przewodnikami w doznaniach estetycznych, współorganizując dla szerokiej publiczności: wystawy, spektakle teatralne, koncerty czy warsztaty. Przystrojenie się zespołu z porządku przetrwania z jego „pustym jutrem” (codzienności życia na ulicy) na kreatywność i doświadczenia artystyczne jest silnie zindywidualizowane i niewątpliwie wymaga od każdego członka zespołu MiserArt, rodzaju transgresji przełamującej wcześniejsze osobiste doświadczenie bezdomności. Żeby wejść na poziom odnajdywania się w rolach odwróconych od wcześniejszych doświadczeń, eksperyment MiserArt, odwołując się do ludzi, przemienia nie ludzi lecz ich otoczenie. Zmieniając świadomie doznania estetyczne i ich rozumienie, samo myślenie o nich, zmieniamy ludzi (teza MiserArt). W niecodziennej codzienności strefy MiserArt, nie programujemy odgórnie celów, a jedynie inicjujemy procesy wsparcia, starając się wsłuchać w indywidualne przeżycia i aspiracje by nadać im nieskrępowany wyraz twórczego doświadczenia. Dążenie do zmiany odbywa się dyskretnie, poprzez uważne spotkania i pogłębioną relację (metoda streetworkingu). Zmiana nie ma uwalniać jedynie od stygmatyzujących etykiet, lecz dotrzeć na poziom mentalny, pomóc w zrozumieniu samego siebie, niejako od wewnątrz przełamać poczucie obcości i niemożności.

Kierował nami prosty zmysł stworzenia i utrwalenia na mapie Wrocławia przyjaznej przestrzeni relacyjnej, w której osoby z doświadczeniem bezdomności czują się „u siebie”, a jednocześnie będą gospodarzami wydarzeń i doznań na wysokim poziomie artystycznym, włączając się w nurt kulturalnego życia miasta. Wspólne doświadczenia artystyczne miały dyskretnie naruszać i przełamywać powszechnie utrwalane stereotypy postrzegania osób doświadczających bezdomności. Kalendarz projektów i imprez w roku Europejskiej Stolicy Kultury, organizowanych w undergroundowej oficynie przy ul. Cybulskiego 35a, dzięki zaangażowaniu Instytutu J. Grotowskiego, wypełnili zaproszeni artyści: muzycy, aktorzy, performerzy z Iranu, Francji, Niemiec, Singapuru, Japonii i Polski. Wyjątkowa okoliczność smakowania chwil poza monotonią ulicznej codzienności.

Ulica & dizajn – inspiracje

„...Wdrożenie założeń Bauhausu w praktyce, oznaczało równouprawnienie wszystkich postaci pracy twórczej oraz uznanie łączących je logicznych współzależności. Kierowaliśmy się poglądem, iż projektowanie nie jest kwestią czysto intelektualną czy materialną, ale raczej stanowi nieodłączną część prozy życia” (Gropius, 1919 r.)

Powstanie pracowni dizajnu i upcyklingu wyniknęło z potrzeby zapewnienia członkom zespołu z doświadczeniem bezdomności, pasjonującego i twórczego zajęcia, dającego poczucie sensu i spełnienia. Pracownie czerpią z potencjału osobistego doświadczenia, nierzadko wyjątkowo osobliwego, skoncentrowanego na pragmatycznej konieczności przetrwania. To doświadczenie, z jednej strony ma skrajnie negatywny wymiar zakłócający normalność, z drugiej stanowi wyjątkowo cenny kapitał. Sukces eksperymentu zależy od możliwości przeobrażenia tego niecodziennego osobistego doświadczenia w twórczy wymiar realizacji siebie. Stąd w pracowniach MiserArt, niejako organicznie, staramy się przemieniać otaczającą nas przestrzeń, a w niej odrzucone przedmioty i przywracać im nowe życie (upcykling). Porzucone w kontenerze na odpady stare drzwi, przemieniamy w stół-ogród, plastikowe butelki w ekskluzywną lampę. Problem linearności procesów wsparcia, jego atomizowanie, zastąpiliśmy komplementarną strukturą mikrosystemu z ulicznym ambulatorium i domem integracji, nawiązującym do założeń *housing first*. EcoBauhaus z pracownią dizajnu upcyklingowego ma przenieść eksperyment na wolny rynek i zrównoważyć ekonomię mikrosystemu.

Forma wyniku z funkcji (Bauhaus)

Staramy się aby procesy wsparcia w MiserArt sprowadzały się do pogłębionych, czysto ludzkich relacji i subtelnych oddziaływań estetycznych. Aktywności w pracowni dizajnu w ramach EcoBauhausu dążą *par excellence*, nie do bezpośredniej zmiany ludzi, lecz twórczej przemiany

ich otoczenia. I tak, w partnerstwie z Wydziałem Architektury Politechniki Wrocławskiej, studenci zaprojektowali „żywe murale”, które na podobieństwo jaskółczych domków miały być implantowane na bocznych ścianach kamienic. Byłyby to społeczno-ekologiczne instalacje aranżowania w przestrzeni publicznej miejsc spotkań, prowadzonych przez osoby z doświadczeniem bezdomności. Jedne miały być czytelniami, inne herbaciarniami, jeszcze inne małymi sklepikami, a istotą ich funkcji miało być, propagowanie innowacyjnych rozwiązań proekologicznych i społecznych w ujęciu programów rewitalizacyjnych. Obecnie koncentrujemy się głównie na produkcji stołów-ogrodów w pracowni dizajnu upcyklingowego. W formule warsztatowej, zespół pogłębia swoją wiedzę o dizajnie, a także uczy się wymagającej cierpliwości sztuki bonsai, wykorzystywanej w stołach-ogrodach. W ubiegłym roku, podczas trwającego ponad dwa miesiące V Biennale Sztuki Zewnętrznej OUT OF STH organizowanego przez Galerię Miejską Awangarda – BWA, zespół MiserArt w ramach autorskiego projektu „(nieco)dzienne (w)zrastanie”, wspólnie z zaproszonymi artystami opracował i wykonał prototypy stołów-ogrodów, tworząc je w przestrzeni wewnętrznej witryny galerii jak i na przylegającym do dawnego Pałacu Hatzfeldów chodniku. Powstałe obiekty zostały zaprezentowane jako autorski EcoBauhaus na międzynarodowych targach dizajnu w Lipsku. Nasze stoły-ogrody zawdzięczają swoje „nowe życie” niecodziennemu procesowi w jakim powstają, historii materiałów oraz doświadczeniu ich niezwyklej wykonawców. Proces twórczy nie jest mechanicznym reprodukowaniem wzorów, lecz uważnym odsłanianiem i przestrajaniem materiału recyklingowego tak, aby współgrała ze sobą energia starego drewna, stali i roślin z ukrytą w nich opowieścią. Istotą naszego rozumienia sztuki jest codzienność jako proces twórczy, przenikający w głąb niepotrzebności przedmiotów i poszukiwania w nich spełnienia się tu i teraz. Funkcjonalny „EcoBauhaus” łączy upcykling, ekologię i relacyjność w jednym obiekcie sztuki użytkowej, wpisując się w prężną codzienność.

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowem

Marcin Tylman

Działania w zakresie mieszkalnictwa wspieranego w gminie Nowe nad Wisłą rozpoczęły się w 2013 roku w związku z potrzebą organizacji wsparcia dla osób bezdomnych na terenie swojej gminy. Dotychczasowe doświadczenia opierały się na zapewnieniu schronienia tym osobom w placówkach zewnętrznych (schroniska i noclegownie). Pracownicy Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej zwracali uwagę na trudność w świadczeniu pracy socjalnej i możliwości rzetelnej pracy w ramach założeń Kontraktu Socjalnego/Indywidualnego Programu Wychodzenia z Bezdomności. Warto dodać, że celem działań miał być trwały powrót osób bezdomnych do społeczności. Motorem zmian, jakie zaszły w pomaganiu tej grupie osób była również ekonomia. Kalkulacja kosztów dotychczasowego wsparcia oraz efektów, jakie przynosi organizacja wsparcia w postaci mieszkań wspieranych, na miejscu – w Nowem, wskazała wymierne ekonomicznie skutki. Władze gminy oszacowały i porównały koszty wsparcia osób bezdomnych na wzór opracowania amerykańskiego organizacji „Pathways to Housing”.

Do tej pory środki finansowe związane z zapewnieniem schronienia były bezpowrotnie wydawane na zewnątrz, a gmina nie miała poczucia zmiany sytuacji osób bezdomnych, która prowadziłaby do ich wyjścia z problemu. Poszukując rozwiązań, gmina Nowe wzięła udział w realizacji pilotażu ogólnopolskiego Projektu Systemowego pt. „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej w zadaniu 4 w zakresie standaryzacji pracy z bezdomnymi, w tym opracowanie Modelu Gminnego Standardu Wychodzenia z Bezdomności”. Zaangażowanie w tą inicjatywę, nawiązanie szerokich kontaktów z praktykami, badaczami i ekspertami oraz możliwość poznania trendów światowych w pomaganiu osobom bezdomnym zapoczątkowało myślenie o wsparciu w środowisku jako alternatywie dla wsparcia instytucjonalnego. Początkowo działania w zakresie mieszkalnictwa wspieranego dedykowano tylko osobom bezdomnym, z czasem tę formą wsparcia objęto inne grupy problemowe.

Obecnie z formy mieszkalnictwa wspieranego na terenie gminy korzystają trzy grupy odbiorców:

- osoby niepełnosprawne (zarówno intelektualnie jak fizycznie),
- samotne matki wraz z dziećmi (osoby zagrożone bezdomnością),
- osoby bezdomne.

Osoby, które biorą udział w programie „mieszkanie wspierane” w Nowem są typowane przez zespół pracowników-ekspertów, który weryfikuje ich zasoby, możliwości danej osoby oraz stara się ocenić potencjalne korzyści płynące z takiego wsparcia przy jednoczesnym uwzględnieniu deficytów danej osoby. W skład takiego zespołu zawsze zaangażowany jest pracownik socjalny (pracujący z daną osobą), kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej oraz inni specjaliści jak np. pracownik zajmujący się obszarem bezdomności, asystent rodziny czy terapeuta. Wybór dodatkowych specjalistów podyktowany jest indywidualną sytuacją osoby. W rozpatrywaniu możliwości wsparcia w postaci mieszkania wspieranego oprócz specjalistów uczestniczy również zainteresowana osoba. Ważną kwestią jest, aby mieć jak najlepszy obraz naszego klienta, by móc niwelować potencjalne zagrożenia jakie mogą pojawić się podczas procesu wsparcia. Rozpatrując sytuację klienta zespół analizuje jego sytuację pod kątem dotychczasowej współpracy i korzystania z różnych form wsparcia pomocy. Analiza sytuacji klienta dotyka różnych sfer jego życia. Wypełniana jest karta kandydata na lokatora mieszkania wspieranego, w której szacowane są koszty jakie związane są z daną osobą w ciągu ostatnich 12 miesięcy, są to koszty wsparcia z OPS (zasiłki stałe, okresowe, celowe, pomoc rzeczowa), aktywizacja, jak również koszty innych służb jak np. interwencje policji, pobyt w szpitalu. Karta ma charakter pomocniczy przy analizie predyspozycji do samodzielnego zamieszkania taki jak: cechy indywidualne, podatność

klienta na bodźce zewnętrzne, wpływ klienta na dotychczasowych współlokatorów, jego udział w adaptacji mieszkania wspieranego, samodzielność w podejmowanych czynnościach oraz predyspozycje do podejmowania pracy w tym prac dorywczych. Analizuje się również dochód kandydata: posiadany (zasiłki, renty, nierejestrowany np. pochodzący ze sprzedaży surowców wtórnych) ale również dochód potencjalny wynikający z aktualnej sytuacji zawodowej. Możliwości otrzymania wsparcia w postaci mieszkania wspomaganego nie determinuje posiadany przez klienta dochód w danym momencie. Rozważając jego kandydaturę jako osoby, która mogłaby zamieszkać w mieszkaniu poszukuje się rozwiązań, które umożliwiłyby takiej osobie byt – np. zasiłki, renta czy dopłaty do czynszu.

Mieszkania, w których przebywają te osoby, to mieszkania z zasobu komunalnego oraz mieszkania wynajęte na wolnym rynku. Proporcje te w chwili obecnej to ok. 60% zasób komunalny a 40% wynajęte od osób prywatnych i innych. Zaskakujący może wydać się fakt, że obecnie osoby prywatne same zgłaszają się do OPS z deklarując chęć oddania mieszkania pod wynajem. Taka sytuacja jest wynikiem dotychczasowej współpracy pomiędzy OPS a osobami prywatnie wynajmującymi mieszkania klientom. Ośrodek Pomocy Społecznej stał się gwarantem bezpieczeństwa dla osób wynajmujących mieszkania. Choć MGOPS Nowe nie jest formalnie stroną umowy, to pracownik socjalny towarzyszy klientowi podczas podpisywania umowy z osobą wynajmującą. Umowa najmu lokalu mieszkalnego jest tradycyjną umową, funkcjonującą na rynku, jej wzory są ogólnodostępne. Jediną różnicą jest dodatkowa klauzula, która pozwala wynajmującemu na informowanie pracownika socjalnego MGOPS Nowe o zaistniałych trudnościach, problemach i nieporozumieniach. Dodatkowo załącznikiem do takiej umowy jest regulamin pobytu w mieszkaniu wspieranym podpisywany przez klienta-lokatora. Regulamin ten dokładniej precyzuje warunki pobytu klienta w mieszkaniu. Określa on zarówno prawa, jak i zobowiązuje klienta/lokatora do określonego zachowania. Klient wynajmujący mieszkanie może liczyć na wsparcie pracowników OPS, ma prawo samodzielnie wyposażać mieszkanie, ma również prawo do zrezygnowania z mieszkania wspieranego. W ramach zobowiązań wynajmujący realizuje Indywidualny Program Wychodzenia z Bezdomności – Kontrakt Socjalny, przestrzega ogólnych warunków współżycia społecznego, ponosi odpowiedzialność za wyrządzone szkody w mieszkaniu, przestrzega całkowitego zakazu wnoszenia i spożywania alkoholu oraz innych środków odurzających, zobowiązuje się do nieudostępniania mieszkania w celach pobytowo-noclegowych osobom nieuprawnionym, informuje pracowników OPS o nieobecności przekraczającej 24 godziny. Regulamin określa również w jakich przypadkach dana osoba może zostać relegowana z mieszkania i są to: nierealizowanie postanowień IPWzB – Kontraktu Socjalnego, udostępnianie mieszkania w celach pobytowo-noclegowych osobom trzecim oraz niestosowanie się do pozostałych postanowień regulaminu.

Pomimo, że osoby przebywające w mieszkaniu wspieranych są dalej podopiecznymi OPS, fakt podpisywania umowy przez klienta bezpośrednio z właścicielem mieszkania ma za zadanie budowanie postawy odpowiedzialności za podejmowane decyzje oraz jej wzmacnianie. Narzędzia stosowane w gminie Nowe w zakresie mieszkalnictwa wspieranego w postaci regulaminów i instrukcji zostały wypracowane przez pracowników MGOPS Nowe na bazie doświadczeń z ich dotychczasowej pracy.

Praca z osobami przebywającymi w mieszkaniach wspieranych skoncentrowana jest na intensywnej pracy socjalnej zarówno pracownika socjalnego jak i asystenta bądź opiekuna. W przypadku samotnych matek z dziećmi oprócz wsparcia ze strony pracownika socjalnego towarzyszy im asystent rodziny, w przypadku osób bezdomnych oraz niepełnosprawnych jest to tylko pracownik socjalny wyspecjalizowany w obszarze w/w problemów – jest on częstym gościem najmujących mieszkania wspierane. Ważnym elementem w procesie wsparcia osób niepełnosprawnych jest ich uczestnictwo w Warsztacie Terapii Zajęciowej oraz wsparcie opiekuńki środowiskowej. Dopiero taki pakiet wsparcia pozwala klientom na życie w lokalnym środowisku, nie skazując ich na instytucje opieki całodobowej. W przypadku części osób

bezdolnych w ramach aktywizacji zawodowo-społecznej aktywizują się w „Sklepie Społecznym” stworzonym i prowadzonym przez partnera lokalnego – Fundację Aktywizacji i Integracji. Idea sklepu oparta jest na założeniach ekonomii społecznej. Sklep w istocie jest całoroczną zbiorczą publiczną w ramach której prowadzona jest aktywizacja skupiona na pozyskiwaniu, renowacji głównie mebli, sprzętu AGD oraz innych przedmiotów codziennego użytku. Dodatkowym pozytywnym aspektem, który zadział się przy okazji Inicjatywy Pomocowej „Sklep społeczny” i działań na rzecz osób bezdomnych jest zmiana postrzegania ich negatywnego wizerunku przez społeczeństwo. Dzięki tej działalności mieszkańcy widzą, że takie osoby próbują coś zmienić w swoim życiu. „Sklep Społeczny” odgrywa również bardzo ważną rolę w lokalnym systemie pomocy. Wypracowane w ramach zbiórki środki płyną na wsparcie osób bezdomnych w mieszkaniach wspieranych np. w postaci zakupu opału w okresie zimowym itp.

Sukcesem pracy z osobami przebywającymi w mieszkaniach wspieranych jest częsty kontakt i pogłębiona praca socjalna oraz wsparcie w postaci innych usług. Zapewnienie samych potrzeb bytowych w postaci mieszkania wspieranego jest niewystarczające. Mieszkanie wspierane jest jednym z narzędzi w pracy z klientami MGOPS, które w oderwaniu od innych nie przynosi efektów. Dopiero w połączeniu z innymi narzędziami widoczny jest efekt synergii i wzrost skuteczności działań. Aktualnie Partnerstwo Lokalne z Nowego (MGOPS, Fundacja Aktywizacji i Integracji) prowadzi działania mające na celu zwiększenie liczby tego typu mieszkań. Poza tym Partnerstwo jest ambasadorem zmiany oraz inicjatorem budowania skutecznych gminnych systemów wsparcia dedykowanego osobom bezdomnym oraz osobo zagrożonym utratą mieszkania. Partnerstwo Lokalne współpracuje z regionalnymi i krajowymi instytucjami pomocy oraz NGO. Jest członkiem Ogólnopolskiej Federacji na rzecz Rozwiązywania Problemu Bezdomności.

Brodnickie Centrum Caritas

Michał Pezler

Brodnica dziś

Do końca czerwca 2018 r. ze wsparcia Brodnickiego Centrum Caritas, skorzystały 103 osoby bezdomne. W trakcie 2017 roku, ze wsparcie schroniska dla osób bezdomnych skorzystało 148 osób. Od 2004 roku, Brodnicka Caritas prowadzi działania wspierające w Brodnicy (początkowo noclegownia, potem schronisko), a od kwietnia 2018 r., również ośrodek dla osób bezdomnych w Chełmży. Przez 14 lat działalności na rzecz osób bezdomnych, zebranych zostało dużo doświadczeń, które pomagają w pracy na rzecz usamodzielniania podopiecznych schroniska. Pierwszym zadaniem, które stawiają sobie opiekunowie osób bezdomnych jest pomoc w powrocie do samodzielności. Aby realizować to zadanie, Centrum przez lata dostosowywało formy pomocy do zmieniających się warunków oraz potrzeb podopiecznych.

Początki pracy

Rok 2004 to początek stałych działań na rzecz osób bezdomnych w Brodnickim Centrum Caritas. 14 lat temu, Centrum przejęło od miasta Brodnica prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych. Noclegownia zlokalizowana była w budynku dawnej cegielni. W chwili przejęcia zadania prowadzenia schronienia dla osób bezdomnych Brodnickie Centrum przyjęło zasadę, że pomoc osobom bezdomnym nie może ograniczać się tylko do zapewnienia warunków do bezpiecznego noclegu. Budynek, w którym mieściła się noclegownia nie spełniał wielu standardów dla tego typu placówki, a także uniemożliwiał jakakolwiek szersze wsparcie dla osób bezdomnych. Oprócz podjęcia prac remontowych w budynku noclegowni, wprowadzono nowy regulamin i nowych pracowników, a także podjęto decyzję o konieczności stworzenia nowego miejsca, które pozwalałoby na prowadzenie pracy z podopiecznymi.

Nowy budynek – początek stałego wsparcia dla podopiecznych

Nowy budynek mógł powstać dzięki realizacji unijnego projektu pt. „Kompleksowe wsparcie osób bezdomnych, zagrożonych bezdomnością i wykluczeniem społecznym poprzez rozbudowę Brodnickiego Centrum Caritas”. Wybudowano Ośrodek Wsparcia dla Osób Bezdomnych i Zagrożonych Bezdomnością, którego łączna powierzchnia wyniosła 1.021 m². Początkowo Ośrodek podzielony był na noclegownię oraz mieszkania chronione na piętrze. W założeniach Brodnickiego Centrum Ośrodek miał służyć na co dzień osobom bezdomnym, które korzystały z niego na zasadach noclegowni oraz poprzez mieszkania chronione dla bezdomnych, którzy realizowali kontrakty socjalne i Indywidualne Programy Wychodzenia z Bezdomności oraz dla usamodzielniającej się młodzieży wychodzącej z pieczy zastępczej. Lata działalności zweryfikowały te założenia. W związku ze zmniejszeniem zapotrzebowania na mieszkania chronione dla usamodzielniającej się młodzieży oraz zmiany w ustawie o pomocy społecznej (zmiany zasad przebywania i kierowania do placówek dla osób bezdomnych) zdecydowano o zmianie przeznaczenia budynku. Od 2016 roku Ośrodek funkcjonuje jako schronisko dla osób bezdomnych, a pomieszczenia są wykorzystywane do pracy z podopiecznymi oraz aktywizacji społecznej. W 2016 w budynku prowadzono prace modernizacyjno-remontowe w ramach „Programu wspierającego rozwiązywanie problemów bezdomności, edycja 2016”. Dzięki realizacji tego projektu, budynek spełnia standardy schroniska i zapewnia nie tylko lepsze warunki przebywania podopiecznych, ale także efektywniejszą pracę opiekunów i terapeutów.

Nowy budynek umożliwił Brodnickiemu Centrum prowadzenie szerokiego wsparcia i aktywizacji podopiecznych. Bez niego nie byłaby możliwa realizacja projektów unijnych i innych działań na rzecz bezdomnych.

Praca z podopiecznymi

Praca z podopiecznymi od początku opierała się na indywidualnym podejściu, aktywizacji i stawianiu wymagań. Założyliśmy, że noclegownia, a potem schronisko musi być miejscem aktywizacji, które pomoże podopiecznym wrócić do normalnego życia. Początki były trudne, tak samo jak trudne były warunki przebywania w pierwszym budynku noclegowni na Ustroniu, ale stopniowo z kolejnymi latami, udało się wypracować skuteczne ścieżki wsparcia dla podopiecznych oraz system pracy kadry Ośrodka Wsparcia.

Ważną rolę w wypracowaniu narzędzi odegrały projekty realizowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, które pozwoliły wypróbować nowe rozwiązania i sposoby pracy. „Szansa na lepsze jutro” – projekt realizowany przez Brodnickie Centrum Caritas, w latach 2010-2011, obejmował pomoc dla młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze, pomoc dla osób bezdomnych, pomoc dla podopiecznych Środowiskowego Domu Samopomocy. Dla uczestników, były przewidziane określone ścieżki wsparcia. Ścieżka wsparcia dla osób bezdomnych, obejmowała przede wszystkim diagnozę psychologiczną, na podstawie której, można było przygotować Indywidualny Program Wychodzenia z Bezdomności, ponadto była prowadzona szeroko rozumiana praca socjalna, terapia psychologiczna, warsztaty aktywizacji zawodowej, a także zajęcia poprawiające sprawność fizyczną. Uczestnicy realizowali zajęcia wolontarystyczne w samodzielnie wybranych dziedzinach, realizowali kursy zawodowe, w tym prawo jazdy kat. B oraz kurs na obsługę wózków widłowych. Efektem realizacji omawianego projektu w grupach osób bezdomnych i usamodzielniającej się młodzieży (ogółem 24 osoby) bezpośrednio po realizacji projektu było m.in.: usamodzielnienie sześciu osób bezdomnych, zatrudnienie czterech osób bezdomnych na umowę o pracę.

W ramach prowadzonego wolontariatu, 11 osób bezdomnych realizujących staż tworzyło „ekipę remontowo-budowlaną”, która przeprowadziła remonty mieszkań i domów osób potrzebujących z powiatu brodnickiego. Akcje remontowe były prowadzone przez Brodnickie Centrum Caritas wspólnie z władzami gmin. Efektem tych działań były nie tylko odnowione miejsca zamieszkania dla rodzin potrzebujących, ale także docenienie wolontariatu osób bezdomnych poprzez zdobycie nagrody w konkursie „Wolontariat w akcji 2012”, którego organizatorem był Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego wraz z Kujawsko-Pomorską Federacją Organizacji Pozarządowych. Doświadczenia w/w wolontariatu, stały się podstawą do wprowadzenia tego typu aktywizacji w przyszłych działaniach Brodnickiego Centrum Caritas

Rozwinięciem działań na rzecz osób bezdomnych był projekt „Otwarta Furtka”, realizowany w latach 2012-2014, a jego działania skupiały się głównie na kompleksowym wsparciu osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością. Projekt ten, był podobnie jak poprzedni współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Programu Operacyjny Kapitał Ludzki. Jednym z najistotniejszych działań, było opracowanie Indywidualnych Programów Wychodzenia z Bezdomności. Programy te pozwoliły rozpoznać nie tylko potrzeby podopiecznych, ale również zweryfikować ich możliwości, umiejętności i problemy, które utrudniają im pokonanie codziennych problemów. W projekcie wzięło udział 16 osób bezdomnych, przebywających na co dzień w Ośrodku Wsparcia dla Osób Bezdomnych i Zagrożonych Bezdomnością. Większość z nich brała udział w terapii uzależnień. Były to osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych (wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne, ew. zawodowe). Żaden z uczestników nie posiadał własnego mieszkania. Większość z nich, ze względu na różnego rodzaju uzależnienia, zerwała kontakty z najbliższymi. Ten sam powód był czynnikiem utraty możliwości podjęcia i utrzymania zatrudnienia. W związku z tak różnorodną problematyką, niepozwalającą

na bezpieczne przejście procesu usamodzielnienia, konieczne było udzielenie wsparcia wielowarunkowego i kompleksowego. W związku z tym, rozbudowaliśmy w projekcie aktywizację zawodową ukierunkowaną na maksymalne wykorzystanie doświadczenia, predyspozycji i umiejętności uczestników. Kursy zawodowe i staże, które realizowali uczestnicy były dobierane i realizowane po wcześniejszym uzgodnieniu z każdą osobą.

Każdy uczestnik otrzymał możliwość zdobycia nowych kwalifikacji i umiejętności poprzez różnego rodzaju kursy i szkolenia dobrane odpowiednio pod kątem ich preferencji. Płatne staże zawodowe, pozwoliły nie tylko na uregulowanie części zobowiązań czy odłożenie pieniędzy na przyszłość. Pozwoliły przede wszystkim przełamać strach przed powrotem do społeczeństwa. Podopieczni chętniej o siebie dbali, planowali wydatki. Znacznie wrosło ich poczucie wartości. Siedem osób z tej grupy, to osoby całkowicie usamodzielnione. Część z nich założyła własne rodziny. Wszystkie te osoby wskazują na duży wpływ działań podejmowanych w procesie usamodzielnienia przez Brodnickie Centrum Caritas.

Opisane powyżej projekty stały się polem testowym rozwiązań na rzecz aktywizacji osób bezdomnych, które pozwoliły na profesjonalizację kadry Ośrodka Wsparcia, a także modelu działań. Wszystkie kolejne działania na rzecz osób bezdomnych realizowane są według dwóch podstawowych założeń – indywidualnego podejścia oraz aktywizacji zawodowej, bez której wychodzenie z bezdomności jest w większości przypadków niemożliwe. O ile pierwsze projekty nastawione były na aktywizację i integrację społeczną, o tyle każde następne nastawione były głównie na aktywizację zawodową. Z biegiem lat, zauważamy, że potrzeba jest powrotu do integracji społecznej podopiecznych, którzy coraz rzadziej, chcą się aktywizować – ze względu na wiek lub sytuację z długami.

Najnowsze działania

Kolejną potrzebą, którą zauważono w trakcie lat, były „mieszkania treningowe/ wspomagane”, które mogłyby posłużyć usamodzielniającym się bezdomnym na ostatnim etapie wsparcia. To rozwiązanie jest wykorzystywane od stycznia 2018 roku dzięki realizacji kolejnego europejskiego projektu na rzecz osób bezdomnych. Brodnickie Centrum Caritas wspólnie z miastem Brodnica i Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej, rozpoczęło realizację projektu „Aktywność – samodzielność – sukces”.

Aktywność – w ramach projektu uczestnicy zostaną objęci indywidualnym i grupowym wsparciem specjalistów oraz opiekunów. Wspólnie zaplanują swój plan powrotu do samodzielności.

Samodzielność – uczestnicy zamieszkają w mieszkaniach poza schroniskiem, w Brodnicy oraz we Włocławku. Będą odpowiedzialni za prowadzenie swojego gospodarstwa domowego oraz pracę. Nieodłącznym elementem „własnego” mieszkania jest także odbywanie płatnego stażu. Podczas samodzielnego zamieszkania nie będą pozbawieni wsparcia. W każdej sprawie i problemie, będą mieli do dyspozycji kadrę projektu, która będzie m.in. odwiedzała ich w „ich” mieszkaniach.

Sukces – celem projektu jest wsparcie minimum 9 osób, które zostaną przygotowane do samodzielnego funkcjonowania i usamodzielnia się po realizacji projektu – rozpoczną pracę, znajdą nowy dom.

Projekt potrwa do lipca 2020 r. Weźmie w nim udział ponad 30 osób bezdomnych i wychodzących z bezdomności. Dofinansowanie projektu pochodzi ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, a wkład własny do projektu zapewnia Brodnickie Centrum Caritas (lider) oraz miasto Brodnica (partner). Jednym z filarów tego projektu jest współpraca Brodnickiego Centrum z jednym z przedsiębiorstw z Włocławka, które udostępnia jedno z mieszkań wspomaganych i zapewnia miejsce stażu dla podopiecznych.

Co dalej ze wsparciem osób bezdomnych?

Od 1 marca 2018 r. Brodnickie Centrum Caritas zajmuje się prowadzeniem Ośrodka Wsparcia w Chełmży. W Ośrodku działa schronisko dla osób bezdomnych, przeznaczone dla 36 podopiecznych. Docelowo praca Ośrodka będzie skupiała się na wsparciu osób bezdomnych, zwłaszcza tych, które mają problemy z samodzielnym funkcjonowaniem, poruszaniem się lub dochodzą do formy po okresie choroby. Ośrodek w Chełmży ma się stać schroniskiem z usługami opiekuńczymi, których brakuje na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego. Jest to odpowiedź na wyzwanie, które czeka wszystkie podmioty zajmujące się osobami bezdomnymi – starzejące się społeczeństwo, także bezdomnych.

Najistotniejszą rzeczą, którą zauważamy pracując na co dzień w aktywizacji osób bezdomnych, jest potrzeba ścisłej współpracy 3 sektorów – jednostek samorządu, organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców, którzy będąc potencjalnymi pracodawcami aktywizujących się bezdomnych, są ostatnim ogniwem w łańcuch wsparcia. Bez dobrego kontaktu i dobrej współpracy, nie będziemy w stanie odpowiadać na nowe sytuacje w kwestii bezdomności.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Monika Bardzka

Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy m.in. udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym. Na podstawie danych z ogólnopolskiego badania liczby bezdomnych przeprowadzonego w nocy z 8 na 9 lutego 2017 r., na terenie Lublina przebywało 313 osób bezdomnych (w tym 45 kobiet i 268 mężczyzn). Problem bezdomności znajduje odzwierciedlenie w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin na lata 2014-2020. Działania podejmowane w ramach Strategii są ukierunkowane na pogłębianie systemu wsparcia na rzecz osób bezdomnych.

Miasto Lublin prowadzi szereg zintegrowanych działań na rzecz osób bezdomnych oraz zagrożonych bezdomnością. Osoby te pozostają w szczególnym zainteresowaniu przedstawicieli służb społecznych, na ich rzecz prowadzone są skoordynowane działania zmierzające do poprawy sytuacji życiowej, zapewnienia wsparcia w postaci schronienia i zabezpieczenia elementarnych potrzeb. W zależności od zdiagnozowanych potrzeb, osobom bezdomnym udzielana jest pomoc w postaci gorącego posiłku, dofinansowania do zakupu leków, jak również świadczeń finansowych na zakup odzieży i obuwia dostosowanych do pory roku, środków higienicznych, dostępu do bezpłatnych świadczeń zdrowotnych. Wszelkie działania profilaktyczne i doraźne realizowane są w sposób profesjonalny i zintegrowany przez pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie przy współpracy m.in. ze Strażą Miejską, placówkami służby zdrowia, administracjami osiedli mieszkaniowych, komisariatami Policji oraz parafiami i wolontariuszami. Osoby bezdomne są mobilizowane do podjęcia leczenia odwykowego i ambulatoryjnego, rejestracji w Miejskim Urzędzie Pracy, unormowania sytuacji socjalno-bytowej, ustalenia stopnia niepełnosprawności, powrotu do rodziny, jak również uzyskania lokalu z zasobów gminy.

W okresie jesienno-zimowym pracownicy socjalni MOPR w Lublinie na bieżąco pozyskują informacje o osobach przebywających w wąwozach, okolicach śmietników, piwnicach, klatkach schodowych, ogródkach działkowych, opuszczonych posesjach i targowiskach, a następnie systematycznie wizytują te miejsca. Osoby bezdomne motywowane są do skorzystania z istniejącej oferty placówek zapewniających schronienie oraz posiłek. W przypadku osób niewyrażających zgody na pobyt w dziennych lub całodobowych placówkach, służby społeczne na bieżąco monitorują ich sytuację, przy ścisłej współpracy z Policją i Strażą Miejską. W niewralgicznym okresie zwiększana jest liczba wspólnych monitoringów w potencjalnych miejscach pobytu osób bezdomnych. W ramach działań profilaktycznych, w miejscach potencjalnego pobytu osób bezdomnych (np. w okolicach dworca PKP, PKS, ogródków działkowych), rozmieszczane są plakaty informacyjne zawierające wykaz placówek i instytucji działających udzielających wsparcia. Każdego roku wystosowywane są pisma do spółdzielni mieszkaniowych, administracji osiedli, prezesów ogródków działkowych z prośbą o bieżące przekazywanie informacji na temat osób bezdomnych, przebywających w miejscach niedostosowanych do zamieszkania lub noclegu, a także o systematyczną współpracę w zakresie podejmowania działań na rzecz środowisk wymagających wsparcia. Utrzymywana jest także stała współpraca ze szpitalami funkcjonującymi na terenie Lublina dotycząca włączenia się w działania profilaktyczno-osłonowe na rzecz osób, które nie są w stanie własnym staraniem poradzić sobie w tym okresie. Współpraca, dotycząca m.in. informowania służb społecznych o terminie zakończenia hospitalizacji osób, które znajdują się w trudnej sytuacji mieszkaniowej, zdrowotnej i rodzinnej, pozwala na podjęcie niezbędnych działań zmierzających do zabezpieczenia wsparcia, adekwatnego do zdiagnozowa-

nych potrzeb. Doświadczenie pokazuje również, że współdziałanie wszystkich służb (m.in. pracowników socjalnych, policji, służby zdrowia oraz straży miejskiej), powołanych do dbania o bezpieczeństwo, życie i zdrowie ludzi, umożliwia podjęcie szybkich działań interwencyjnych, pozwala uniknąć nieszczęśliwych wypadków, jakie niesie za sobą okres zimowy.

Na stronie internetowej Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie dostępne są informacje dotyczące ośrodków wsparcia świadczących pomoc osobom bezdomnym. Corocznie na stronie internetowej Ośrodka (www.mopr.lublin.eu) zamieszczany jest apel do mieszkańców Lublina uwrażliwiający na trudną sytuację osób bezdomnych, starszych, niepełnosprawnych czy niezaradnych życiowo, z prośbą o zgłaszanie wszelkich informacji o miejscach pobytu osób zagrożonych skutkami niskich temperatur. Ponadto w okresie październik – marzec, codziennie aktualizowane są dane dotyczące liczby wolnych miejsc pozostających w dyspozycji poszczególnych schronisk, noclegowni i ogrzewalni.

Dzienny Ośrodek Wsparcia dla Bezdomnych

Istotną rolę w pomocy bezdomnym mieszkańcom Lublina, których status społeczny nie pozwala na samodzielne funkcjonowanie, odgrywa Dzienny Ośrodek Wsparcia dla Bezdomnych, funkcjonujący w strukturach Filii nr 5 Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie, z siedzibą przy ul. Młyńskiej 18. Placówka funkcjonuje przez cały rok od poniedziałku do piątku (z wyłączeniem dni ustawowo wolnych od pracy). W okresie od 1 kwietnia do 31 października w godzinach od 8.00 do 16.00, zaś w okresie od 1 listopada do 31 marca w godzinach od 8.00 do 18.00. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, jeżeli wymagają tego warunki atmosferyczne Ośrodek wydłuża godziny pracy i funkcjonuje także w niedziele i święta.

Oferta Ośrodka obejmuje szeroki zakres pomocy dla osób pozbawionych miejsca zamieszkania, m.in. prowadzenie pracy socjalnej ukierunkowanej na motywowanie osób bezdomnych do zmiany dotychczasowego stylu życia, profilaktykę w zakresie przeciwdziałania pogłębieniu się dysfunkcji, zajęcia świetlicowe, spotkania integracyjne, kulturalne i okolicznościowe oraz możliwość korzystania z zaplecza higieniczno-pralniczego oraz kuchennego. Placówka ta, stanowi dopełnienie całego systemu wsparcia instytucjonalnego dla osób bezdomnych na terenie miasta Lublin. Zapewnia bowiem schronienie i możliwość zaspokojenia podstawowych potrzeb w ciągu dnia, kiedy nieczynne są noclegownie i ogrzewalnie.

Schroniska, noclegownie, ogrzewalnie

Miasto Lublin doceniając rolę i doświadczenie organizacji pozarządowych specjalizujących się w pomocy osobom bezdomnym oraz potencjał tkwiący w doświadczonej kadrze organizacji, zleca na podstawie konkursów ofert, realizację zadań ustawowych w zakresie zapewnienia schronienia, podmiotom niepublicznym.

Na terenie Lublina funkcjonują 2 schroniska dla bezdomnych mężczyzn z 69 miejscami oraz schronisko dla bezdomnych kobiet z 20 miejscami. Kobiety w ciąży i z dziećmi znajdują schronienie w Domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, który dysponuje 25 miejscami. Całoroczna ogrzewalnia dla bezdomnych mężczyzn posiada 25 miejsc, zaś 4 ogrzewalnie sezonowe (3 dla bezdomnych mężczyzn i 1 dla kobiet), oferują łącznie 99 miejsc. Innowacyjną formę pomocy osobom bezdomnym stanowi funkcjonujące od 15 lutego 2018 r. Schronisko dla bezdomnych mężczyzn z usługami opiekuńczymi dysponujące 24 miejscami. Wszystkie funkcjonujące na terenie Lublina ośrodki dla bezdomnych spełniają standardy określone w rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie minimalnych standardów noclegowni, schronisk dla bezdomnych, schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi i ogrzewalni. Łącznie, miasto Lublin zapewnia 262 miejsc noclegowych.

W 2017 roku pomocą w formie schronienia objęto 937 osób bezdomnych, zaś w okresie od 1 stycznia 2018 r. do 30 czerwca 2018 r. z pomocy skorzystało 408 osób. W 2017 roku na dofinansowanie prowadzenia przez organizacje pozarządowe ośrodków dla osób bezdomnych miasto Lublin wydatkowało kwotę 1.452.000 zł, zaś w 2018 roku jest to kwota 1.898.000 zł.

Wykaz placówek świadczących pomoc na rzecz osób bezdomnych na terenie Lublina w 2018 roku.

Nazwa organizacji	Ośrodek	Liczba miejsc	Zakres usług
Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie	Dzienny Ośrodek Wsparcia dla Bezdomnych ul. Młyńska 18	40	<ul style="list-style-type: none">• Czynny cały rok od poniedziałku do piątku (z wyłączeniem dni ustawowo wolnych od pracy). Od 01.04 do 31.10 w godz. 8.00-16.00 Od 01.11 do 31.03 w godz. 8.00-18.00, w zależności od potrzeb, także w niedzielę i święta;• Prowadzenie pracy socjalnej;• Zajęcia świetlicowe, integracyjne, kulturalne, spotkania okolicznościowe;• Możliwość korzystania z zaplecza higieniczno-pralniczego oraz kuchennego;
„Nadzieja” Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym Uzależnionym od Alkoholu ul. Abramowicka 2F	Schronisko dla bezdomnych mężczyzn ul. Garbarska 17	34	<ul style="list-style-type: none">• Placówka całodobowa, całoroczna;• Udzielanie schronienia (w tym 8 miejsc interwencyjnych dla osób niepełnosprawnych ruchowo);• Pomoc specjalistów m.in. psychoterapeuty, pedagoga, pracownika socjalnego;• 3 posiłki dziennie (w tym jeden gorący);• Pomoc rzeczowa;• Indywidualny Program Wychożenia z Bezdomności;
Bractwo Miłosierdzia im. św. Brata Alberta w Lublinie ul. Zielona 3	Schronisko dla bezdomnych mężczyzn ul. Dolna Panny Marii 32	35	<ul style="list-style-type: none">• Placówka całodobowa, całoroczna;• Udzielanie schronienia;• 3 posiłki dziennie (w tym jeden gorący);• Pomoc specjalistów m.in. psychologa, pedagoga;• Pomoc w załatwianiu spraw urzędowych oraz aktywizacja zawodowa;• Indywidualny Program Wychożenia z Bezdomności;

<p>„Nadzieja” Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym Uzależnionym od Alkoholu</p>	<p>Schronisko dla bezdomnych mężczyzn z usługami opiekuńczymi ul. Młyńska 10</p>	24	<ul style="list-style-type: none"> • Placówka całodobowa, całoroczna; • Zapewnienie usług opiekuńczych; • 3 posiłki dziennie (w tym jeden gorący); • Pomoc w karmieniu i wykonywaniu czynności higienicznych; • Możliwość wymiany odzieży; • Pomoc w korzystaniu ze świadczeń zdrowotnych, przysługujących na podstawie odrębnych przepisów oraz pomoc w wykupieniu leków; • Możliwość uczestnictwa w grupach wsparcia; • Indywidualny Program Wychodzenia z Bezdomności;
<p>Fundacja SOS Ziemi Lubelskiej</p>	<p>Schronisko dla bezdomnych kobiet mieszkanek miasta Lublin ul. Bronowicka 3</p>	20	<ul style="list-style-type: none"> • Placówka całodobowa, całoroczna; • Udzielanie schronienia; • Pomoc specjalistów m.in. pracownika socjalnego, pedagoga, psychologa, itp.; • Posiłek interwencyjny; • Środki higieny osobistej; • Pomoc rzeczowa; • Indywidualny Program Wychodzenia z Bezdomności;
<p>Fundacja SOS Ziemi Lubelskiej</p>	<p>Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży ul. Bronowicka 3</p>	25	<ul style="list-style-type: none"> • Placówka całodobowa, całoroczna; • Udzielanie schronienia; • Pomoc socjalna, pedagogiczna, psychologiczna i prawna; • Posiłek interwencyjny; • Środki higieny osobistej; • Pomoc rzeczowa; • Indywidualny Program Wychodzenia z Bezdomności;
<p>„Nadzieja” Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym Uzależnionym od Alkoholu</p>	<p>Całoroczna noclegownia dla bezdomnych mężczyzn ul. Młyńska 8</p>	25	<ul style="list-style-type: none"> • Placówka całoroczna. Pobyt w godz. od 18.00 do 8.00 rano następnego dnia; • 2 posiłki dziennie; • Usług higienicznych oraz możliwość wymiany odzieży; • Pomoc specjalistów, m. in. pracownika socjalnego, prawnika;

Bractwo Miłosierdzia im. św. Brata Alberta w Lublinie	Ogrzewalnia dla bezdomnych mężczyzn ul. Dolna Panny Marii 32	30	<ul style="list-style-type: none">• Pomoc w formie schronienia w okresie od 01.10 do 30.04 w godz. od 18.00 do 8.00 rano następnego dnia;• Gorący napój;• Pomoc rzeczowa;• Usługi higieniczne;
„Nadzieja” Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym Uzależnionym od Alkoholu	Ogrzewalnia dla bezdomnych mężczyzn ul. Garbarska 17	54	<ul style="list-style-type: none">• Pomoc w formie schronienia w okresie od 01.10 do 30.04 w godz. od 18.00 do 8.00 rano następnego dnia;• Gorący napój;• Pomoc rzeczowa w postaci wymiany odzieży;• Możliwość przeprowadzenia zabiegów higienicznych;
Fundacja SOS Ziemi Lubelskiej	Ogrzewalnia dla bezdomnych kobiet ul. Bronowicka 3A	15	<ul style="list-style-type: none">• Pomoc w formie schronienia w okresie od 01.10 do 30.04 w godz. od 18.00 do 8.00 rano następnego dnia;• Gorący napój;• Pomoc rzeczowa w postaci wymiany odzieży;• Możliwość przeprowadzenia zabiegów higienicznych;

Źródło: opracowanie własne

Uzupełnieniem tak funkcjonującego systemu wsparcia na rzecz osób bezdomnych na terenie Lublina jest dożywianie osób ubogich, bezdomnych, które realizuje Kuchnia św. Brata Alberta przy ul. Zielonej 3, prowadzona przez Bractwo Miłosierdzia im. św. Brata Alberta. Kuchnia zapewnia codziennie, w okresie od 1 listopada do 31 marca, bezpłatny posiłek dla 85 osób potrzebujących, a jej działalność jest dofinansowywana z budżetu miasta Lublin.

Również działalność prowadzonego przez miasto Ośrodka Wczesnej Interwencji dla Osób z Problemem Alkoholowym i ich Rodzin przy ul. Północnej 3, wpisuje się w system wsparcia na rzecz osób bezdomnych.

Funkcjonujący na terenie miasta Lublin system wsparcia na rzecz osób bezdomnych pozwala udzielić skutecznej pomocy i wsparcia osobom bezdomnym.

„Nadzieja” Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym Uzależnionym od Alkoholu

Barbara Brania

„Nadzieja” Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym Uzależnionym od Alkoholu zostało zarejestrowane w Sądzie Wojewódzkim w Lublinie 12 października 1992 r., a od 31 marca 2004 r. posiada status organizacji pożytku publicznego. Organizacja nasza, początkowo powołana dla niesienia pomocy osobom uzależnionym od alkoholu, rozszerzyła swoją działalność na osoby bezdomne, niepełnosprawne i dotknięte przemocą domową. Dzięki zdobytemu wieloletniemu doświadczeniu i wiedzy zatrudnianych specjalistów wypracowaliśmy sobie własne metody pracy i zyskaliśmy zaufanie podopiecznych oraz władz.

Z problemem bezdomności idą w parze inne, np. alkoholizm, niepełnosprawność, niezaradność życiowa, bezrobocie, ubóstwo, przestępczość. Pomoc w wychodzeniu z bezdomności powinna uwzględniać te z wymienionych problemów, które u danej osoby dominują. Ważna jest również pomoc psychologiczna w przełamywaniu negatywnych stereotypów i nauce nowych zachowań, szczególnie w przypadku osób długotrwale bezdomnych. Stąd konieczność objęcia tej grupy osób kompleksowym programem działań uwzględniającym całą złożoność zjawiska. Program nasz jest etapowy, elastyczny i wielopłaszczyznowy:

- **Etapowość** to kładzenie nacisku na moment życiowy, w którym obecnie znajduje się bezdomny. Inna jest praca z człowiekiem wstępującym dopiero na drogę bezdomności, bez utrwalonego jeszcze „syndromu bezdomności”. Innych działań wymaga ktoś długotrwale pozostający w tym stanie. Osoba bezdomna musi przejść przez poszczególne etapy na drodze wychodzenia z sytuacji w jakiej obecnie tkwi. Ogrzewalnia – noclegownia – schronisko – mieszkanie chronione – całkowite usamodzielnienie, to różne ogniwa tego samego łańcucha.
- **Elastyczność** programu polega na możliwości przechodzenia z jednego etapu do drugiego, wyższego, ale i powrotu, gdy pewne cele nie zostaną przez podopiecznego zrealizowane. Osoba przebywająca w noclegowni otrzymuje miejsce do spania i posiłek, ewentualnie kartki żywnościowe, ale jeżeli zdecyduje się na pewien wysiłek np. podejmie terapię odwykową, uzupełni braki w swoich dokumentach, złoży wniosek o mieszkaniu, itp. – może liczyć na miejsce w schronisku. Osoby realizujące Indywidualne Programy Wychodzenia z Bezdomności, po ich pozytywnym zakończeniu, będą mogły zostać umieszczone w mieszkaniach adaptacyjnych. Może się jednak zdarzyć, że podopieczny rażąco naruszy dyscyplinę, bądź zrezygnuje z dalszego współdziałania, wówczas możliwy jest powrót do podstawowych form pomocy, czyli noclegowni lub „ogrzewalni”.
- **Wielopłaszczyznowość** to uwzględnienie całej różnorodności indywidualnych potrzeb bezdomnych. Należy wziąć pod uwagę, że większość z nich podaje wiele przyczyn swojego obecnego stanu. Osoby te są zwykle nie tylko bezdomne, ale również bezrobotne, opuszczone przez rodziny, często uzależnione, bądź chore. Program wychodzenia z bezdomności powinien uwzględniać aktywizację zawodową, społeczną, psychoterapię, pomoc osobom uzależnionym i somatycznie chorym, porady prawne, a nawet pomoc finansową i rzeczową.

Celem głównym, jaki stawia sobie Stowarzyszenie „Nadzieja”, jest objęcie kompleksową opieką bezdomnych mężczyzn z terenu Lublina, aby poprzez ich aktywizację doprowadzić do usamodzielnienia jak największą ilości osób.

Cele szczegółowe:

- pomoc osobom uzależnionym od alkoholu i ich rodzinom (terapeutyczna, informacyjna) oraz rehabilitacja społeczna i zawodowa tych osób, w tym prowadzenie hostelu,

- wspieranie zatrudnienia socjalnego poprzez prowadzenie Centrum Integracji Społecznej, w szczególności dla osób bezdomnych i uzależnionych,
- prowadzenie całorocznego schroniska i noclegowni oraz dwóch sezonowych noclegowni dla bezdomnych mężczyzn, oraz mieszkań adaptacyjnych dla usamodzielniających się podopiecznych,
- profilaktyczna działalność edukacyjna i rekreacyjna,
- prowadzenie szkoleń, warsztatów i programów naprawczych dla podopiecznych Stowarzyszenia oraz mieszkańców gminy i powiatu lubelskiego.

Narzędzia służące realizacji celów ww. celów:

- Noclegownia przy ul. Młyńskiej 8 (placówka niskoprogowa – „ogrzewalnia”), czynna przez cały rok w godzinach 18.00-8.00, przygotowana jest do przyjęcia 25 bezdomnych mężczyzn. Przyjmowane są do niej wszystkie osoby poszukujące schronienia lub innej formy pomocy doraźnej. Placówka przeznaczona jest dla osób bezdomnych z terenu województwa lubelskiego oraz znajdujących się w Lublinie przejazdem. Noclegownia usytuowana jest przy dworcu kolejowym i autobusowym. Każdy bezdomny przyjęty do noclegowni ma zapewnioną opiekę i nadzór, posiłek interwencyjny, co najmniej miejsce siedzące lub możliwość odpoczynku na materacu, zaopatrzenie w środki czystości i higieny osobistej, w uzasadnionych przypadkach – bieliznę osobistą i odzież. Osoby bezdomne otrzymują podstawowe wsparcie socjalne oraz szczegółowe informacje o usługach oferowanych przez Stowarzyszenie. Placówka jest pierwszym etapem pracy z bezdomnymi. Tu dokonywane jest rozpoznanie potrzeb i wstępne motywowanie do podjęcia pracy nad swoim problemem.
- Noclegownie przy ul. Abramowickiej 2F i Garbarskiej 17 przeznaczone są dla 54 bezdomnych mężczyzn z terenu województwa lubelskiego. Funkcjonują codziennie w godz. 18.00-8.00 w okresie jesienno-zimowym. Przyjmowane są do nich wszystkie osoby poszukujące schronienia lub innej formy pomocy doraźnej. Osobom przebywającym w noclegowni zapewnia się opiekę, nadzór, miejsce do spania, zaopatrzenie w środki czystości i higieny osobistej, 2 posiłki dziennie (śniadanie i kolację), w uzasadnionych przypadkach bieliznę osobistą i odzież oraz możliwość korzystania z łazienek, sanitariatów, pralni. Realizowany jest tu program interwencyjno-motywacyjny oraz udzielana pomoc socjalna, psychoterapeutyczna i administracyjno-prawna.
- Schronisko dla bezdomnych mężczyzn przy ul. Garbarskiej 17, zapewnia schronienie dla 34 bezdomnych mężczyzn (w tym 8 miejsc interwencyjnych dla osób niepełnosprawnych ruchowo) z terenu gminy Lublin, skierowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie. Placówka zapewnia pomoc psychoterapeuty, pracownika socjalnego, prawnika oraz specjalisty ds. bezrobocia i aktywizacji społeczno-zawodowej. Mieszkańcy otrzymują 3 posiłki dziennie (w tym jeden gorący) oraz pomoc rzeczową. Realizowane są tu programy: interwencyjno-motywacyjny, terapeutyczny, aktywizacji społeczno-zawodowej, Indywidualne Programy Wychodzenia z Bezdomności.
- Schronisko z usługami opiekuńczymi przy ul. Młyńskiej 10, przeznaczone dla 24 bezdomnych mężczyzn. Oferuje okresowy, całodobowy pobyt. Zapewnia usługi opiekuńcze, 3 posiłki dziennie (w tym jeden gorący), pomoc w karmieniu, wykonywaniu czynności higienicznych. Umożliwia wymianę odzieży, pranie i suszenie oraz dezynfekcję lub dezynsekcję. Zapewnia pomoc w korzystaniu ze świadczeń zdrowotnych, przysługujących na podstawie odrębnych przepisów oraz w wykupieniu lekarstw. Pracownicy świadczą usługi aktywizacyjne, polegające na treningu umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych, umiejętności interpersonalnych i rozwiązywania problemów. Mieszkańcy schroniska mogą uczestniczyć w grupach wsparcia.
- Hostel dla Trzeźwiejących Alkoholików przeznaczony jest dla 30 uzależnionych od alkoholu mężczyzn, którzy ukończyli terapię w zakładzie leczenia odwykowego, są bezdomni, lub ze względu na swój proces zdrowienia nie powinni bezpośrednio po opuszczeniu zakładu odwykowego wracać do swoich środowisk i wymagają długoterminowej socjoterapii. Hostel

zapewnia pobyt i podstawowe warunki bytowe. Mieszkańcy mogą przebywać w nim przez rok, w wyjątkowych wypadkach dłużej. Mają zapewnioną pomoc psychoterapeutyczną, zajęcia z aktywizacji społeczno-zawodowej, pomoc pedagogiczną, administracyjną, prawną i socjalną, całodobowy nadzór, posiłki interwencyjne, środki higieniczne i dezynfekcyjne. W czasie pobytu, mieszkaniec zobowiązuje się do realizacji zadań wynikających z indywidualnego planu terapii, który ustalany jest przez zespół specjalistów i zapisany w formie kontraktu.

- Centrum Integracji Społecznej „Nadzieja” funkcjonuje w Lublinie od 2012 roku. Uczestnicy CIS rekrutowani są spośród długotrwale bezrobotnych, bezdomnych, uzależnionych, opuszczających zakłady karne, niepełnosprawnych i innych osób w trudnej sytuacji życiowej. Oferujemy im warsztaty teoretyczne i praktyki w jednym z czterech modułów: gastronomiczny, krawiecko-rękodzielniczy, stolarsko-budowlany lub ogrodniczo-porządkowy. Oprócz nauki zawodu prowadzone są indywidualne i grupowe zajęcia z psychologiem, terapeutą, doradcą zawodowym. Wiele osób po ukończeniu CIS podejmuje pracę w nowym zawodzie i znacznie lepiej funkcjonuje w środowisku społecznym.
- Mieszkania adaptacyjne (dla 8 osób) stwarzają osobom bezdomnym i uzależnionym od alkoholu, po zakończonej terapii uzależnień lub zrealizowaniu Indywidualnego Programu Wychodzenia z Bezdomności, możliwość stawiania pierwszych kroków ukierunkowanych na usamodzielnienie. Kierowane są do nich osoby posiadające własne źródła utrzymania, ale wymagające dalszego wsparcia i umocnienia w długotrwałym procesie wychodzenia z bezdomności. Pobyt w mieszkaniu adaptacyjnym jest częściowo odpłatny i stanowi dla osoby bezdomnej ostateczną próbę przed pełnym niezależnieniem się od instytucji pomocowych.
- Profilaktyka i działalność aktywizująca, edukacyjna i rekreacyjna – to ważna część pracy Stowarzyszenia „Nadzieja”. Organizowane co roku „Dni Nadziei” to dwudniowa impreza skupiająca podopiecznych i ich rodziny, pracowników, działaczy społecznych i władze miasta – jest okazją do wymiany doświadczeń i zdrowej rekreacji. Z kolei „Targi Pracy” są wydarzeniem, na których pracodawcy i podopieczni naszych placówek nawiązują kontakty zawodowe, a dodatkową wartością jest zmiana wizerunku osoby bezdomnej wśród pracodawców. Ponadto, mieszkańcy naszych placówek czynnie uczestniczą w społecznych akcjach „Banku Żywności”, w akcji Radia Lublin „Pomóż dzieciom przetrwać zimę”, oddają krew w trakcie zbiórek Stacji Krwiodawstwa, organizują wycieczki i pielgrzymki.

Działacze Stowarzyszenia zakładają pracę z osobami bezdomnymi od podstaw, czyli od chwili zgłoszenia się do np. noclegowni („ogrzewalni”), aż do momentu, gdy będą w stanie samodzielnie funkcjonować w społeczeństwie. Opisany tu program kompleksowej opieki nad bezdomnymi z uwzględnieniem przyczyn i przewidywanych skutków tego stanu, wynika z naszych wieloletnich doświadczeń i przemyśleń. Doszliśmy do wniosku, że aby zwiększyć skuteczność działań należy objąć bezdomnych całościową opieką polegającą nie tylko na rozdawnictwie, ale na konkretnych wymaganiach stawianych podopiecznemu. Wspieranie aktywności własnej, ukazywanie realnej perspektywy wyjścia z sytuacji kryzysowej, udzielanie wsparcia i konkretnej pomocy na poszczególnych etapach, które osoba bezdomna musi przejść, aby się usamodzielnic, to elementy składowe naszego programu. Rozpoczynając pracę nad sobą na poziomie noclegowni, osoba bezdomna widzi przed sobą wszystkie szczeble, które musi pokonać, by dojść do sukcesu. Tymi szczeblami jest aktywizacja zawodowa połączona z praktyką (możliwość uczestnictwa w zajęciach Centrum Integracji Społecznej prowadzonego przez Stowarzyszenie „Nadzieja”), praca z psychologiem lub terapeutą nad rozwiązywaniem własnych problemów (uzależnienia, złe nawyki, radzenie sobie ze stresem, agresją, budowanie relacji społecznych, itp.) oraz realizowanie innych punktów ustalonego programu wychodzenia z bezdomności.

Każda osoba jest traktowana indywidualnie, a czas pobytu w naszych placówkach uzależniony jest od postępów w pracy nad sobą. Dużym atutem naszego programu jest zatrudnienie do jego realizacji dobrze wykształconej kadry specjalistów (m.in. trzech certyfikowanych psychoter-

peutów, lekarza, psychologa, pedagoga, prawnika, pracownika socjalnego). Prowadzone jednocześnie zajęcia psychospołeczne i stałe wchodzenie w interakcje ze współmieszkańcami ułatwiają nawiązywanie pozytywnych kontaktów społecznych.

Trudno jest rzetelnie policzyć wymierne rezultaty naszego programu. Każda osoba bezdomna, która podniesie jakość swojego życia, np. rozpoczynając szkolenie w CIS, wyrabiając utracone dokumenty, uczęszczając na terapię alkoholową lub inną, nawiązując ponownie relację z rodziną, składając wniosek do „lokalówki” o przydział mieszkania itp., jest w oczach realizatorów jakimś sukcesem.

Z różnych form pomocy naszego Stowarzyszenia korzysta rocznie ok. 550 bezdomnych mężczyzn. Czasem jest to tylko nocleg lub ciepła odzież i prysznic, ale często ten pobyt i zakres pomocy jest dużo większy. Jest to dużo, biorąc pod uwagę, że w Lublinie żyje ok. 990 osób bezdomnych (wg ostatnich badań Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej). Około 25 osób rocznie, opuszcza nasze placówki i usamodzielnia się wyprowadzając się na stacje, lub do mieszkań socjalnych, powracając do rodzin. Kolejne 50 osób podejmuje pracę stałą, dorywczą, lub sezonową. Część z tych osób zatrudniamy w naszych ośrodkach, powracają by pomagać innym jako wolontariusze i członkowie Stowarzyszenia „Nadzieja”.

Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie

Sebastian Staszak

Powstanie Sekcji ds. Bezdomności jako dobra praktyka

W pracy z osobami bezdomnymi przede wszystkim kierujemy się dobrem człowieka. Mocno akcentujemy współpracę, budowanie więzi oraz nieustępliwość w dążeniu do wyjścia z bezdomności. Na terenie naszego miasta zajmujemy się zaspokojeniem potrzeb osób bezdomnym przy wsparciu i stałej współpracy organizacji pozarządowych. Ze względu na złożoność i specyfikę zjawiska bezdomności dnia 25 maja 2015 r. w Gorzowskim Centrum Pomocy Rodzinie powołana została Sekcja ds. Bezdomności. W jej skład wchodzi trzech pracowników socjalnych oraz terapeuta ds. uzależnień. Wydzielenie zespołu miało na celu zwiększenie efektywności, ujednoczenie pracy oraz specjalizację pracowników w zakresie pracy z osobami bezdomnymi. Warto zaznaczyć, że pracownicy sami zgłosili gotowość i chęć pracy na rzecz osób bezdomnych. Dobór odpowiedniej kadry do niesienia pomocy tak specyficznej grupie społecznej w tym przypadku okazał się nieoceniony. Wprowadzony został zadaniowy czas pracy, co pozwoliło na skuteczniejsze docieranie do osób bezdomnych i nawiązanie bliższej relacji. Pracownicy Sekcji ds. Bezdomności przeprowadzają rozmowy głównie z osobami bezdomnymi, które nie korzystają ze wsparcia i przebywają w miejscach niemieszkalnych. Dodatkowo do działań w terenie zaangażowany został terapeuta ds. uzależnień, którego celem jest nakłonienie osób bezdomnych uzależnionych od alkoholu do podjęcia leczenia odwykowego. Na terenie Gorzowa Wlkp. taka forma pracy terapeutycznej jest nadal czymś nowatorskim. W tym przypadku pozwoliła nam na skuteczniejsze niesienie pomocy osobom bezdomnym z uzależnieniami. Według danych Ogólnopolskiego badania przeprowadzonego w nocy z 8 na 9 lutego 2017 r. wykazano, że na terenie Gorzowa Wlkp. przebywało 181 osób bezdomnych, z tego 152 osób w placówkach oraz 29 osób w miejscach niemieszkalnych. W porównaniu do badania z roku 2015 odnotowano spadek o 21 osób. Bezdomność jest dynamicznym zjawiskiem, którego zmierzenie i uchwycenie jest trudne. W Gorzowskim Centrum Pomocy Rodzinie dokonujemy analiz według, których w roku 2017 z pomocy naszej instytucji skorzystało 256 środowisk dotkniętych bezdomnością. Były to osoby, które zgłaszały się po jednorazowe wsparcie jak i stałe.

Działania niwelujące negatywne skutki bezdomności

- Patrole i interwencje

Przebywanie osób bezdomnych w warunkach niemieszkalnych i nadużywanie alkoholu często doprowadza do degradacji ich stanu zdrowia. W sytuacjach wystąpienia bezpośredniego zagrożenia zdrowia bądź życia podejmowane są działania interwencyjne wspólnie z innymi służbami. Osoby bezdomne mają możliwość skorzystania ze schronienia na terenie Gorzowa Wlkp. w każdej chwili. W czasie wystąpienia niskich temperatur baza noclegowa jest poszerzana o dodatkową liczbę miejsc dostosowaną do panujących potrzeb. Procedura skorzystania z noclegu jest uproszczona i wolna od jakiegokolwiek formalności. Ze względu na specyfikę zjawiska bezdomności trudne jest określenie liczby osób przebywających w miejscach zagrażających życiu bądź zdrowiu. Osoby bezdomne często zmieniają miejsca pobytu. W takich przypadkach pomocny okazuje się wykaz miejsc przebywania, który na bieżąco jest aktualizowany, a jego poszczególne punkty są monitorowane w ramach patroli m.in. z funkcjonariuszami Policji lub Straży Miejskiej. Podstawowym narzędziem pracy w terenie okazuje się rozmowa motywująca nastawiona na uświadomienie tego jakie zagrożenia płyną z przebywania w miejscu niemieszkalnym. Pomocne jest ukazanie osobie bezdomnej bilansu zysków i strat zastanej sytuacji oraz tej, która pojawi się po zgłoszeniu się do placówki udzie-

lającej schronienie. Podczas działań w terenie, by łatwiej nawiązać kontakt z osobą bezdomną warto mieć przy sobie ciepłą odzież oraz gorący napój. Na tym etapie warto wyłaniać osoby chętne do kontaktu i współpracy. Terapeuta ds. uzależnień dociera bezpośrednio do osób uzależnionych od alkoholu lub innych środków psychoaktywnych w celu nawiązania relacji i motywowania do podjęcia leczenia. W okresie wystąpienia niskich temperatur nie pozostajemy obojętni na los osób bezdomnych przebywających w miejscach niemieszkalnych i zatrudniamy dodatkowo streetworkerów niosących niezbędną pomoc i wsparcie emocjonalne.

- Współpraca w ramach „Akcji Zima”

Wszystkie działania prowadzone w okresie jesienno-zimowych realizowane są w ramach „Akcji Zima”, która rozpoczyna się i kończy wspólnym spotkaniem z przedstawicielami podmiotów działających na rzecz osób bezdomnych. Warto wychodzić z taką inicjatywą by wspólnie ustalać zasady współpracy. Wymiana doświadczeń oraz podtrzymywanie bezpośredniego kontaktu skutkuje zwiększeniem jakości współpracy pomiędzy instytucjami. Wiedza na temat tego do kogo konkretnie skierujemy osobę bezdomną po wsparcie pozwala na skuteczniejsze monitorowanie realizowania planu pomocy.

- Kampania informacyjno-edukacyjna

Dążąc do promowania myśli „jak pomagać?” opracowane zostały lokalne plakaty i ulotki informujące o punktach, w których osoba bezdomna może otrzymać schronienie, ciepły posiłek lub odzież. Plakaty rozwieszane są w miejscach najczęściej odwiedzanych przez osoby bezdomne. Cennym i skutecznym narzędziem okazały się ulotki wręczone bezpośrednio lub pozostawiane w miejscu, w którym mamy podejrzenie, że może przebywać osoba wymagająca pomocy. Ulotki i plakaty są dostępne dla każdego zainteresowanego. Wiele zgłoszeń dotyczących osób bezdomnych otrzymujemy bezpośrednio do mieszkańców Gorzowa Wlkp. Nawiązujemy kontakt nie tylko z osobą bezdomną, ale i z samymi zgłaszającymi. Prowadzimy rozmowy, które mają na celu uwrażliwić mieszkańców Gorzowa Wlkp. na problem bezdomności oraz wskazać jak pomagać osobom bezdomnym.

Współpraca z osobą bezdomną w procesie wychodzenia z bezdomności

- Nawiązanie relacji i współpracy z osobą bezdomną

„Zostaliśmy zauważeni jako ludzie. Warto coś zrobić nawet dla takich ludzi jak my, bo my nie jesteśmy do końca straceni” – Marek

Prowadzenie działań w terenie ma na celu wyłonienie spośród tych osób bezdomnych chętnych do jakichkolwiek zmian w swoim życiu. Największym wyzwaniem pracowników Sekcji ds. Bezdomność jest doprowadzenie do sytuacji, w której osoba sama zaczyna sygnalizować chęć do zmiany swojego życia. Taki moment jest punktem zwrotnym w procesie wychodzenia z bezdomności. Priorytetem współpracy poszczególnych podmiotów jest Indywidualny Program Wychodzenia z Bezdomności, który zapewnia pełne i wielowymiarowe wsparcie osobie bezdomnej. Cały czas się uczymy i szukamy nowych sposobów motywowania.

- Mieszkania chronione – kolejny krok do usamodzielnienia

„Po 22 latach bezdomności mam wreszcie swój kąt. I powiem tylko tyle: Niech Bóg was błogosławi” – Stanisław

W ramach współdziałania z instytucjami pozarządowymi podjęto współpracę z Fundacją „Ad Rem”, w ramach której pracownicy Sekcji ds. bezdomności od dnia 16 sierpnia 2017 r. mogą kierować osoby bezdomne do mieszkania chronionego (5 miejsc dla mężczyzn). Rekrutacja poprzedzona jest wielomiesięczną, a nawet wieloletnią współpracą, w której głównym celem najczęściej jest ukończenie leczenia odwykowego i życie w abstynencji.

Indywidualne podejście do pracy oraz jej skuteczność zainspirowały nas do utworzenia mieszkania chronionego. Stworzono regulamin i wprowadzono stały monitoringiem pracowników Sekcji ds. bezdomności. Lokatorzy zobowiązani są do ponoszenia opłat za pobyt, w celu edukacji w zakresie odpowiedzialności i systematyczności. Dodatkowo osoby bezdomne uczą się dysponować budżetem domowym.

- Wsparcie w procesie trzeźwienia

„Dziękuję, że dano nam szansę. Nie było łatwo. Ja nie piję około 10 lat. Wiem, że warto nad tym pracować” – Jacek

Kluczowym momentem jest decyzja osoby bezdomnej o rozpoczęcia życia w trzeźwości. Terapeuta prowadzi taką osobę we wszystkich etapach jej zdrowienia. Od początkowych rozmów motywacyjnych do wspólnego wyjazdu na terapię odwykową. Na tym etapie ścisła współpraca pracownika socjalnego, instruktora terapii uzależnień i osoby bezdomnej tworzy umocnioną więź, która jest nieodzownym elementem trzeźwienia. Terapeuta poprzez swoją pasję do sportu stara się aktywizować osoby bezdomne do udziału w biegach i maratonach. Utrzymywanie ciągłego kontaktu pozwala na wyznaczanie celów oraz monitorowanie ich realizacji.

- Bezdomni też chcą pomagać

„Mielśmy upadki w życiu, jak każdy, choć nasze były większe” – Stanisław

Naszą pracą staramy się motywować osoby bezdomne do podejmowania wielu działań na rzecz społeczności lokalnej w ramach wolontariatu na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych i samotnych. Możemy liczyć na ich pomoc przy wydarzeniach charytatywnych, imprezach sportowych oraz przy akcji liczenia bezdomnych. Pomoc innym wyzwala świadomość społeczną i motywuje do zmiany. Miłym akcentem jest gdy działania wolontariuszy są zauważane i doceniane przez środowisko lokalne, władze miasta oraz media. Zauważamy, że ma to pozytywny wpływ na poczucie ich własnej wartości oraz zmianę wizerunku w oczach mieszkańców Gorzowa Wlkp. Osoby bezdomne przy pełnym wsparciu w procesie usamodzielniania podejmowały prace remontowe w mieszkaniu chronionym. Panowie czuli, że mają realny wpływ na warunki w jakich będą zamieszkiwać. Warto wspomnieć, że w bieżącym roku wykorzystując owoce naszej pracy jednym ze streetworkerów został p. Stanisław, który jest osobą bezdomną przebywającą obecnie w mieszkaniu chronionym i realizującą program wychodzenia z bezdomności. Do dziś angażuje się w prace z osobami bezdomnymi w ramach wolontariatu z łatwością zdobywając ich zaufanie.

- Aktywizacja społeczno-zawodowa

„Jak się nam poda dłoń, to my jej nie będziemy gryźć” – Stanisław

Od stycznia 2017 r. do grudnia 2018 r. Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie realizuje projekt finansowany przez EFS pt. „Przez aktywność do zmiany” w ramach którego działaniami zostało objętych 20 osób bezdomnych. Wyselekcjonowana grupa w ramach projektu otrzymuje kompleksowe wsparcie w formie streetworkingu, warsztatów psychoedukacyjnych, pomocy finansowej, indywidualnych konsultacji z zakresu uzależnień oraz zajęć rozwijających umiejętności w zakresie prac ogólnoremontowych i zagospodarowania terenu. Udział w projekcie kończy się szkoleniem i tym samym pozyskaniem przez osoby bezdomne nowych kwalifikacji zawodowych. Pozyskiwanie środka z EFS stwarza nowe możliwości dla osób bezdomnych i pozwala wykluczonym ze społeczeństwa pozyskać nowe umiejętności przydatne w wychodzeniu z bezdomności. Podobne działania realizują dwa Centra Integracji Społecznej działające na terenie Gorzowa Wlkp. z różnym wachlarzem specjalizacji zajęć, które skierowane są także do osób bezdomnych.

- Wyjście z bezdomności i dalsza współpraca

„Byłem w wielkim w szoku, gdy zadzwonili do mnie, że mam się zgłosić po klucze do mieszkania” – Jacek

Podczas naszej pracy z osobami bezdomnymi podstawowym punktem realizacji Indywidualnego Programu Wychodzenia z Bezdomności jest podjęcie starania o pozyskanie lokalu socjalnego z zasobów gminy. W samym okresie od października 2017 r. do marca 2018 r. 7 osób bezdomnych otrzymało prawo do lokalu socjalnego (w tym 3 osoby, które przebywały w mieszkaniu chronionym). W porównaniu z wcześniejszymi latami jest to wynik wyjątkowy i dowód na to, że Urząd Miasta w Gorzowie Wlkp. nie pozostaje obojętny na problemy osób bezdomnych. Dodatkowo jest to bodziec do działania dla innych osób bezdomnych. Pojawienie się realnej możliwości posiadania „dachu nad głową” jako finalnego punktu w drodze wychodzenia z bezdomności zwiększa motywację i chęć do współpracy. Poczucie dążenia do celu, który staje się rzeczywisty sprawia, że osoba bezdomna podejmuje aktywną współpracę i uczy się podejmować decyzje uwzględniając własne zasoby.

Wnioski

Priorytetem w podejmowanych przez nas działaniach jest wychodzenie poza utarte ramy. Cały czas poszukujemy nowych rozwiązań w pracy z osobami bezdomnymi. Jest to proces, który już ukazuje wymierne efekty. Wykorzystanie zasobów podmiotów angażujących się do współpracy, tworzenie możliwości do dyskusji i wdrażanie nowych pomysłów usprawnia naszą pracę. Potrzeba edukowania środowiska lokalnego w zakresie świadomości problemu bezdomności została połączona z konkretnym planem działań. Wyjście do mieszkańców Gorzowa Wlkp. z kampanią edukacyjno-informacyjną szybko spotkało się z pozytywną informacją zwrotną. Zmierzamy do tego, aby osoba bezdomna w naszym mieście widziała realną szansę na pokonanie bezdomności. Motywujące jest opowiadanie historii tych, którym się udało. Mamy wolontariuszy, którzy pomagają mieszkańcom Gorzowa Wlkp. w trudnej sytuacji. Te pojedyncze sytuacje pełnego sukcesu pomocowego dają nam wiarę, że można i motywują, aby planować więcej, aby „pokonać bezdomność”.

Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Gorzowskie

Piotr Kuśmider

Gorzowskie Koło Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta istnieje już trzydzieści jeden lat. Od samego początku swojej działalności jest nastawione na pomoc bezdomnym mężczyznom. Nasi mieszkańcy przychodzili do schroniska z więzień, eksmisji, pustostanów, byli przywożeni przez policję czy straż miejską. Zdarzały się również przypadki próby o nocleg młodych mężczyzn którzy opuścili domy dziecka. Zdecydowana większość naszych mieszkańców to osoby bardzo słabo wykształcone, chociaż zdarzają się również panowie z wykształceniem średnim czy wyższym (mieszkali u nas m.in. prawnik, bibliotekarz, ekonomista, psycholog). Swoją działalność rozpoczynaliśmy w otrzymanym od miasta budynku, który wymagał remontu. Na stałe mieszkało tam wówczas około czterdziestu osób. Okres ten jest często wspomniany jako czas bardzo bliskich relacji między mieszkańcami. Wpływ na to miała mała liczba osób które znajdowały tam schronienie. Już wtedy zapewnialiśmy; nocleg, środki czystości, oraz trzy posiłki dziennie. W każdym pokoju był piec, więc domownicy musieli sobie sami palić – my zapewnialiśmy węgiel.

W roku 1996 otrzymaliśmy od władz miasta budynek po przedszkolu, do którego przeprowadziliśmy się jesienią. Obiekt posiada pięto, większą ilość pokoi, strych, przestronną jadalnię, świetlicę, budynki gospodarcze oraz ogród. Przy udziale firm zewnętrznych i mieszkańców rozpoczęliśmy trwający prawie rok remont. Podczas zimy liczba bezdomnych znajdujących u nas schronienie sięgała nawet siedemdziesięciu osób. Znikła dawna intymność, koleżeństwo, wzajemne zaufanie. Podczas ostrych mrozów panowie spali w jadalni, korytarzach, pod schodami, a nawet po prysznicem. Nie odmawialiśmy nikomu schronienia (wtedy jeszcze nie obowiązywała rejonizacja). Praktycznie co tydzień do naszych drzwi pukali wędrowcy z wszystkich stron Polski. Panowie ci mówili o sobie: „prawdziwi giganci”. Był to również okres kiedy w Gorzowie padały jeden po drugim duże zakłady pracy, więc zgłaszali się z prośbą o nocleg również mieszkańcy hoteli robotniczych. W tamtych latach trzon podopiecznych stanowili ludzie zdrowi, w sile wieku, zdolni do pracy (odwrotnie niż dzisiaj).

Od samego początku naszej działalności mieliśmy jeden cel: usamodzielnienie się każdego bezdomnego który się zgłosił do nas po pomoc. Chcieliśmy i chcemy nadal wcielać w życie słowa naszego Patrona – św. Brata Alberta, który powiedział, że nakarmić bezdomnego to za mało. Wszystkie nasze wysiłki zmierzały do tego, aby osoba bezdomna wróciła do społeczeństwa i była w stanie funkcjonować bez pomocy osób trzecich. Oczywiście zdobycie mieszkania nie jest proste, więc podjęcie pracy zawodowej i usamodzielnienie się jest uważane przez nas za sukces. Jeżeli chodzi o osoby starsze, schorowane, to umieszczamy je w domu pomocy społecznej. Mamy również kilkanaście osób które otrzymały lokale socjalne i tam mieszkają.

Podczas funkcjonowania schroniska przy ulicy Strażackiej 66, cały czas odpowiadając na znaki czasu i zapotrzebowanie, otwieraliśmy nowe placówki. Pierwszą było powołanie do życia noclegowni, która funkcjonowała pierwotnie w budynku stojącym obok schroniska. Obecnie schronisko i noclegownia mieszczą się w jednym budynku. W roku 2017, w związku z nowymi przepisami, musieliśmy rozwiązać schronisko i powołać do życia noclegownię o wyższym standardzie.

Już w roku 2001, równoległe do pomocy instytucjonalnej, uruchomiliśmy mieszkania treningowe, w których mieszkają panowie mający pracę, stały dochód i są na „ostatniej prostej” prowadzącej do usamodzielnienia się. Mieszkania treningowe posiadają swoją kuchnię, więc można sobie samemu przygotowywać posiłki. Jeżeli chodzi o kontrolę ze strony pracowników to jest ona bardzo ograniczona, oparta na wzajemnym zaufaniu. Idąc dalej za potrzebami wynikającymi

z niesionej pomocy, w roku 2015 powstaje Ośrodek Pomocy Osobom Nietrzeźwym (OPON). Placówka ta świadczy pomoc osobom które są pod wpływem alkoholu. Nasze Koło posiada więc w chwili obecnej sieć wsparcia którą tworzą: noclegownia, noclegownia o wyższym standardzie, mieszkania treningowe, OPON. Pracownicy których zatrudnia nasze Koło to przedstawiciele takich zawodów jak: opiekun medyczny, pracownik socjalny, teolog, psycholog, prawnik. Placówka posiada również kapelana.

Jeżeli chodzi o funkcjonowanie placówki to większość prac wykonują w niej mieszkańcy. Raz na tydzień wywieszana jest lista dyżurów. Panowie sami sprzątają sobie pokoje, korytarze oraz łazienki. Ma to wpływ na utrzymanie czystości ponieważ staramy się aby co jakiś czas każdy mieszkaniec sprzątał inną część budynku. Posiłki również przygotowują sami bezdomni, w kuchni pracuje na zmianę dwóch mieszkańców. Wszystkie jarzyny do obiadu obierają również wyznaczeni dyżurni, podobnie sprzątanie jadalni czy wystawianie chleba w koszykach. Jedzony posiłek jest wkładem wielu osób co zmniejsza ewentualną krytykę. Święta również przygotowywane są przez naszych panów. Bywa, że trzy noce przed uroczystością w kuchni cały czas kilka osób intensywnie pracuje – ktoś obiera warzywa, inny smaży ryby, pilnuje aby się nie spaliło ciasto w piekarniku. Mycie naczyń również powierzone jest osobie bezdomnej. Cały teren który przylega do naszych budynków jest również pielęgnowany przez mieszkańców. Do obowiązków należy więc: przycinanie żywopłotu, zamiatanie podwórka, dbanie o zielnik, karmienie ryb w oczku wodnym, wyprowadzanie psa na spacer, rąbanie i układanie drewna na opał. Funkcję palacza pełni również jeden z mieszkańców. Zaobserwowaliśmy również, że nasi mieszkańcy samoczynnie bez żadnego nacisku dbają o osoby które są chore i leżą w szpitalu. Koledzy kupują im napoje, jedzenie, papierosy i co najważniejsze – odwiedzają.

Jak wspomniano wcześniej, w naszym Kole z małymi przerwami mamy księdza kapelana. Do obowiązków duchownego należy organizacja niedzielnych mszy św., rekolekcji, udział w pielgrzymkach. Podopieczni bardzo chętnie uczestniczą w spotkaniach z kapłanem. Zdarza się dość często, że po nabożeństwie, wspólnie z pracownikiem mający dyżur spotykają się przy kawie i cięście z mieszkańcami. Kazania, czy nauki głoszone przez kapłana zawsze skierowane są do osób bezdomnych. Ważną cykliczną imprezą którą staramy się organizować przynajmniej raz w roku jest wspólny wyjazd na pielgrzymkę. Podczas wyjazdu wśród mieszkańców wytwarzają się silne więzi koleżeństwa, wzajemna troska o kolegów poruszających się o kulach, itp. Wyjazd trwa z reguły trzy dni. Posiłki które jemy w czasie podróży również przygotowują i wydają sami mieszkańcy.

Również raz w roku organizujemy festyn ku czci św. Brata Alberta. Zapraszamy wtedy władze naszego miasta, naczelników wydziałów z którymi współpracujemy, radnych, mieszkańców wszystkich naszych placówek. Po mszy św. następuje uroczysta agapa, wspólny śpiew i luźne rozmowy. Potrawy (grill) przygotowują podopieczni. Staramy się również zadbać o życie kulturalne naszych panów stąd co roku od przeszło piętnastu lat organizujemy tzw. Tydzień Kultury z Bratem Albertem, urządzamy wspólne wyjścia do teatru czy filharmonii. Kontakt ze sztuką wpływa bardzo pozytywnie na chęć zmiany swojego życia, przez osoby bezdomne. Świadczą o tym dyskusje, które są prowadzone po obejrzanym spektaklu. W roku 2014 autor niniejszego opracowania nakręcił film pt. „Szekspir w schronisku”. Wszystkie role zagrali bezdomni, którzy interpretowali sonety Szekspira. Film trafił na Międzynarodowy Festiwal Szekspirowski w Gdańsku. Bardzo często organizujemy również wspólne malowanie obrazów – najczęściej emocji wywołuje organizowana potem wystawa. Wśród podopiecznych wielkim zainteresowaniem cieszą się również wszelkiego rodzaju zawody wędkarskie. Bywa, że liczba chętnych na wyjazd jest większa niż liczba miejsc którymi dysponujemy.

Jeżeli chodzi o osoby które dostały mieszkanie i wyprowadziły się od nas, to utrzymujemy z prawie wszystkimi kontakt. Podczas organizacji pielgrzymek, uroczystości, zawodów zawsze są zapraszani i korzystają z tej okazji aby się z nami znowu spotkać. Młodym osobom zawsze proponujemy aby podjęły dalszą naukę. Mieszkał u nas kiedyś pan który skończył prawo. Dbamy

o to, aby, jeżeli jest taka możliwość, jak najwięcej osób uczestniczyło w projektach organizowanych przez Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie oraz naszą placówkę. Kilka osób skoczyło kurs na wózki widłowe oraz zdobyło licencję pracownika ochrony, czy kurs spawacza.

Każdy przybyły do naszej placówki ma możliwość indywidualnych spotkań z psychologiem (mieszkańcy dość chętnie korzystają z tej formy pomocy), prawnikiem i pracownikiem socjalnym. W chwili obecnej w związku z otwarciem granic i polepszeniem się sytuacji na rynku pracy, wielu młodych ludzi odeszło z naszej placówki. Zgłaszający się po pomoc podpisują tzw. kontrakt w którym zobowiązują się do podjęcia pracy w okresie jednego miesiąca od chwili zamieszkania. Większość obecnych podopiecznych to ludzie starsi, schorowani, chodzący o kulach, pchający przed sobą balkoniki rehabilitacyjne. Do drugiej grupy, mniej licznej (kilka osób), zaliczają się osoby bardzo młode, zdemoralizowane, zażywające dopalacze, których podstawowymi cechami jest: agresja, brak jakichkolwiek planów na przyszłość, częsty pobyt w zakładach karnych. Mieszkańcy ci również podpisują kontrakty, ale bardzo szybko wyprowadzają się w do końca nieznanym kierunku. Idąc za aktualnymi zapotrzebowaniami już trzech naszych mieszkańców odbywało na terenie placówki karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego.

Powyższy opis funkcjonowania Koła Gorzowskiego Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta jest jedynie skrótem podstawowych informacji – więcej o naszej działalności można dowiedzieć się z naszej strony internetowej (www.bratalbert.net) lub z wydanej w 2012 roku książki pt. „Drogą Brata Alberta – 25-lecie Gorzowskiego Koła Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta”.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kutnie

Łukasz Kwiatkowski, Joanna Zajkowska

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kutnie, w ramach zadania własnego gminy, zapewnia osobom bezdomnym schronienie poprzez przyznanie tymczasowego pobytu w noclegowni i ogrzewalni, które znajdują się w strukturach Ośrodka. Noclegownia posiada 33 miejsca. Czynna jest cały rok, przez 7 dni w tygodniu, od godz. 14.00 do 9.00, a w okresie jesienno-zimowym całodobowo. Praca z osobami bezdomnymi, poczynione analizy potrzeb lokalnej społeczności, a także wzrost liczby osób wymagających udzielenia pomocy w postaci schronienia przyczyniły się do powstania ogrzewalni. Została ona uruchomiona 6 grudnia 2017 r. i dysponuje 12 miejscami siedzącymi. Czynna jest od 1 października do 30 kwietnia, przez 7 dni w tygodniu, od godz. 16.00 do 8.00, a w okresie silnych mrozów całodobowo.

Skala bezdomności na terenie miasta Kutna w latach 2016-2018 wyraża się następująco i wykazuje tendencję wzrostową:

Rok	Liczba mężczyzn	Liczba kobiet	Ogółem	Pobyt w Noclegowni	Pobyt w Ogrzewalni*
2016	75	9	84	56	-
2017	74	11	85	57	67
2018	64	10	74	51	141

**) Ogrzewalnia została uruchomiona w grudniu 2017 r.*

Dobro drugiego człowieka to przesłanie, które towarzyszy każdemu z nas w codziennej pracy. Wypełniamy je poprzez różnorakie działania podejmowane z naszymi klientami. Jednym z przykładów dobrych praktyk jest „Akcja Zima”, którą prowadzimy od 2006 roku.

Kluczowym elementem Akcji jest usprawnienie komunikacji z współpracującymi partnerami, którymi są:

- Urząd Miasta,
- Policja,
- Straż Miejska,
- Straż Pożarna,
- Kutnowski Szpital Samorządowy,
- Straż Ochrony Kolei,
- Przychodnie „Dermex” oraz „Ostrowy”,
- Parafia Matki Bożej Wspomożenia Wiernych Kutno-Dybów,
- Parafia Bł. Męczenników Kutnowskich,
- Kutnowski Komitet Obrony Bezrobotnych,
- Bank Żywności Kutno,
- Stowarzyszenie „Teen Challenge” Kutno,
- Polski Czerwony Krzyż,
- Polski Komitet Pomocy Społecznej,
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych,
- Powiatowy Urząd Pracy,
- Zarząd Nieruchomości Miejskich,

- Robotnicza Spółdzielnia Mieszkaniowa „Pionier”,
- Towarzystwo Budownictwa Społecznego i wspólnoty mieszkaniowe,
- Dom Pomocy Społecznej w Kutnie,
- Straż Graniczna.

Każdy z Partnerów wyznacza osobę funkcyjną do komunikacji, która swoją dyspozycyjnością i funkcją zapewnia sprawne działanie w niesieniu pomocy bezdomnym, co potwierdza podpisane porozumienie o partnerstwie. Wspólnie podejmowane działania Akcji dają nam możliwość szerszej i szybszej pomocy osobom bezdomnym.

Zakładanym rezultatem „Akcji Zima” jest dotarcie do jak największej liczby osób zagrożonych wychłodzeniem lub zamarznięciem. Każda „Akcja Zima” poprzedzona jest zintensyfikowaną diagnozą środowisk w rejonach przez pracowników socjalnych. Analiza ta jest niezbędna do przygotowania się i zabezpieczenia zaplecza lokalowego i kadrowego na okres jesienno-zimowy. Diagnoza wstępnie definiuje potrzeby oraz określa problemy grupy docelowej. Ponadto, naszym założeniem jest uwrażliwienie społeczeństwa na zjawisko bezdomności i wykluczenia społecznego. Jest ono realizowane poprzez zaproszenie lokalnej społeczności do aktywnego uczestnictwa w niesieniu pomocy osobom pozbawionym schronienia. Do mieszkańców Kutna docieramy poprzez naszą kampanię informacyjną.

Odbiorcami pomocy w okresie jesienno-zimowym są osoby bezdomne, które nie podejmują współpracy z pracownikiem socjalnym, swoje kroki kierują tylko do ogrzewalni, gdzie zgodnie z przepisami prawa mają przyzwolenie na przebywanie w stanie wskazującym na spożycie alkoholu, a także substancji psychoaktywnych. Ponadto, grupa bezdomnych żyjących w trzeźwości, zdolna do samoobsługi, dbająca o swoje żywotne interesy, podejmująca współpracę z pracownikiem socjalnym, która przebywa w noclegowni. „Akcję Zima” poprzedza monitoring sytuacji osób samotnych, starszych, niepełnosprawnych, osób, które nie opłacają systematycznie kosztów utrzymania mieszkania, przez co posiadają zadłużenie wobec zarządców, a także osób, które mieszkają w domach o złym standardzie użytkowania (popsute kuchnie, piece, zniszczona stolarka okienna). Coraz większą grupę docelową stanowią osoby z gmin ościennych, a także cudzoziemcy. Na terenie powiatu kutnowskiego, który składa się z 11 gmin, liczba placówek udzielających schronienia jest niewystarczająca. Jedynymi placówkami tego typu jest noclegownia i ogrzewalnia w Kutnie oraz noclegownia w Głogowcu. Skutkiem powyższego jest napływ osób bezdomnych do Kutna. Według statystyk ostatniej Akcji, w liczbie 141 osób przebywających w ogrzewalni, ok. 50% stanowiły osoby spoza terenu Kutna. Były wśród nich osoby z całej Polski, a także obcokrajowcy.

Priorytetem naszych działań interwencyjnych jest zabezpieczenie zdrowia i życia osób zagrożonych wychłodzeniem lub zamarznięciem. Realizuje je powołany zespół, tj. wytypowani pracownicy socjalni wraz z koordynatorem oraz pracownicy ośrodków wsparcia: noclegowni, ogrzewalni oraz sekcji dziennego domu pomocy społecznej wraz z wymienionymi wcześniej partnerami. Współpraca ta zaczyna się od spotkania organizacyjnego oraz podpisania porozumień, które definiują podział zadań oraz kompetencje danego podmiotu. Nowum jest to, że w spotkaniach uczestniczą aktywnie osoby bezdomne. Doświadczenie kolejnych lat współpracy zaowocowało pomysłem wspólnych patroli pracowników socjalnych i straży miejskiej do miejsc takich jak pustostany, mosty, klatki schodowe, ogródki działkowe, piwnice bloków, czy przedsionki kościołów. Wyjazdy te realizowane są nie rzadziej niż raz w tygodniu, a w razie potrzeby nawet kilka razy dziennie. Zgłoszenia o pojawieniu się w ww. miejscach osób bezdomnych napływają również do nas z zewnątrz, tj. od osób prywatnych, zarządców budynków, a także od samych osób bezdomnych przebywających w ośrodkach wsparcia. Otwarta komunikacja dwóch kutnowskich Poradni Opieki Zdrowotnej w sprawie konsultacji lekarskich zapewniła osobom bezdomnym udzielenie specjalistycznej pomocy z ich strony. W wielu przypadkach osoby bezdomne, w wyniku swoich zaniedbań, wymagają objęcia ubezpieczeniem zdrowotnym finansowanym ze środków publicznych.

Osoby bezdomne, które są zdecydowane na poprawę swojej sytuacji materialno-bytowej, podejmują współpracę z pracownikiem socjalnym oraz personelem noclegowni. Sprawny przepływ informacji pomiędzy jednostkami gwarantuje dobrą i ukierunkowaną na potrzeby osoby bezdomnej pomoc. Natomiast praca socjalna świadczona na rzecz osób korzystających z ogrzewalni jest utrudniona z uwagi na brak współpracy z ich strony. Nawet w okresie zagrożenia życia nie podejmują oni żadnych działań, które mogłyby poprawić ich sytuację. Głównym powodem jest fakt spożywania przez nich alkoholu i środków psychoaktywnych, co powoduje ograniczenie ich świadomości i brak logicznego kontaktu. Ponadto, z uwagi na spożycie w/w środków, bywają oni agresywni i niebezpieczni. Dochodzi do awantur, bójek, samosądów, samookaleczeń oraz prób samobójczych. Opiekun ogrzewalni każdego dnia zmaga się z trudnymi sytuacjami, szuka szybkich i dobrych rozwiązań, niejednokrotnie narażając swoje życie i zdrowie. Według przepisów w sprawie standardów ogrzewalni, 1 opiekun zapewnia opiekę dla nie więcej niż 50 osób przebywających w ogrzewalni. Naszym rozwiązaniem tego problemu jest współpraca ze strażą miejską oraz policją, dzięki której opiekun może liczyć na sprawne interwencje w sytuacjach kryzysowych. Pracownik ogrzewalni jest także wspierany pracownikami mającymi nadzór nad placówką. Dodatkowym utrudnieniem jest częste niewywiązywanie się tej grupy osób bezdomnych z zawartych z pracownikiem socjalnym ustaleń, pomimo deklarowanej wstępnie chęci podjęcia współpracy oraz wysiłków wkładanych przez pracowników w zmobilizowanie do korzystania z oferty pomocowej.

Kolejnym z zagrożeń dla pracowników ogrzewalni jest zły stan zdrowia osób bezdomnych oraz zaniedbanie higieniczne. Osoby te wymagają bardzo często wymiany odzieży oraz zaopatrzenia w specjalistyczne środki zwalczające insekty. Odzież pozyskiwana jest z wielu źródeł, między innymi przekazywana jest przez osoby prywatne, stowarzyszenia oraz dwie parafie biorące udział w „Akcji Zima”. Ponadto, w noclegowni oraz ogrzewalni firma zewnętrzna przeprowadza systematycznie zabiegi deratyzacji i dezynfekcji w celu zapobiegania rozpowszechniania się owadów i insektów.

Osoby, które wymagają wsparcia specjalistów ds. uzależnień, kierujemy na terapię w grupach wsparcia funkcjonujących na terenie miasta Kutna, a także organizujemy wyjazdy do zamiejscowych ośrodków leczenia uzależnień. Osoby te, przed skierowaniem do ośrodka, otrzymują pomoc ze strony pracownika socjalnego, a także pracowników noclegowni w zakresie: pomocy w wyrobieniu dokumentu tożsamości, wspólnej wizyty u lekarza pierwszego kontaktu, wspólnej wizyty u lekarzy specjalistów (umawianie i pilnowanie terminów wizyt), kontaktu telefonicznego w sprawie ustalenia terminu przyjęcia na leczenie, zaopatrzenia w odzież, środki higieniczne, zakupu biletów lub organizacji transportu do ośrodka wsparcia, pomocy finansowej.

W codziennych działaniach mamy do czynienia z grupą osób powracających do nałogu oraz grupą trzeźwiejących alkoholików. Ważnym jest podkreślenie, że wśród tej drugiej grupy, w ocenie samych osób bezdomnych, skuteczną formą wsparcia jest zaangażowanie w wolontariat. Działalność wolontarystyczna zaowocowała wzrostem samooceny u osób bezdomnych, wiarą we własne możliwości, zdolności i nadzieją na usamodzielnienie się i wyjście z bezdomności.

Istotnym działaniem podejmowanym w „Akcji Zima” jest kampania promocyjna, podczas której wywieszane są plakaty informujące gdzie mogą zgłosić się po pomoc osoby bezdomne, rozpowszechniane są ulotki w miejscach użyteczności publicznej, tj. w marketach, autobusach, urzędach oraz podawane są informacje do lokalnych mediów. Podczas trzech ostatnich „Akcji Zima” naszym działaniom towarzyszyło hasło „Nie bądź obojętny! Reaguj!”

Ważnym rezultatem naszej pracy z osobami bezdomnymi i narzędzi jakimi się posługujemy jest to, że nie odnotowano przypadków śmiertelnych spowodowanych zamarznięciem. Pozytywnym czynnikiem wpływającym na powyższe jest fakt wyeliminowania miejsc nienadających się do zamieszkania, co wynika z interwencji pracowników ośrodka względem osób prywatnych, zarządców budynków. Osoby bezdomne, których stan zdrowia nie pozwala na ich przebywanie

w noclegowni, kierowane są do schronisk, domów pomocy społecznej, gdzie otrzymują stosowną pomoc. Natomiast osoby żyjące w warunkach, które zagrażają ich życiu lub zdrowiu, a także te, które straciły dach nad głową w wyniku np. pożaru, mogą zostać umieszczone w mieszkaniach chronionych. Otrzymują tam pomoc specjalistów, która umożliwi im pokonanie trudności życiowych. Osoby bezdomne otrzymują również lokale socjalne z zasobów Zarządu Nieruchomości Miejskich w Kutnie. W wyniku nawiązania kontaktów z rodzinami naszych klientów, powracają oni do swoich domów, gdzie starają się ponownie nauczyć funkcjonowania w społeczności lokalnej i rodzinie. Powtórna socjalizacja osób bezdomnych owocuje podjęciem przez nich pracy zarobkowej i uzyskaniem samodzielności.

Przykładowe działania pracowników socjalnych oraz partnerów podejmowane podczas „Akcji Zima” 2017/18:

- przeprowadzono monitoring w 69 środowiskach, w tym wyjazdy do szpitala (8 w asyście Straży Miejskiej);
- wydano: odzież, obuwie, pościel, ręczniki, koce i materace 52 osobom;
- Komenda Powiatowa Policji w Kutnie przeprowadziła 168 interwencji;
- Straż Miejska w Kutnie przeprowadziła 652 interwencje;
- Szpitalny Oddział Ratunkowy w Kutnie dokonał 200 przyjęć;
- NZOZ „Szpital Prywatny Dermex” sp. z o.o. przeprowadził 43 konsultacje medyczne;
- wydano 330 porcji gorącego posiłku;
- do Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych złożono 28 wniosków;
- do pomocy Stowarzyszenia Bank Żywności Kutno zakwalifikowano 12 osób;
- ze schronienia w noclegowni skorzystało 30 osób;
- ze schronienia w ogrzewalni skorzystało 141 osób;
- do pomocy w formie posiłku w Dziennym Domu Pomocy Społecznej w Kutnie zakwalifikowano 22 osoby;
- do pomocy finansowej zakwalifikowano 22 osoby;
- w Domu Pomocy Społecznej umieszczono 5 osób;
- w Zakładzie Opiekuńczo-Lecznym umieszczono 1 osobę;
- służbom granicznym przekazano 3 obcokrajowców;
- w schroniskach dla osób bezdomnych w innej miejscowości umieszczono 6 osób.

Podsumowując:

- Funkcjonalna komunikacja między partnerami „Akcji Zima” skutkowałą brakiem zgonów osób bezdomnych z powodu wychłodzenia na terenie naszego miasta.
- Ważnym elementem uzupełniającym była kampania informacyjna prowadzona przed Akcją oraz w czasie jej trwania, a także okresowe spotkania ewaluacyjne partnerów, które zaowocowały większą wrażliwością społeczności naszego miasta.
- Ponadto, powyższe działania wyodrębniły grupę bezdomnych, która w okresie jesienno-zimowym korzystała tylko z ogrzewalni, mając przyzwolenie prawne do zachowań patologicznych.
- Dostępność schronienia w ogrzewalni spowodowała zmianę wizerunku naszego miasta poprzez brak osób pod wpływem alkoholu w miejscach publicznych, takich jak: ciągi komunikacyjne w szpitalach, kościoły, klatki schodowe, przystanki, komunikacja miejska.
- Niewielkim, ale znaczącym sukcesem jest wyłonienie grupy bezdomnych, którzy podejmują leczenie odwykowe, terapię ambulatoryjną i w ośrodkach wsparcia, nawiązują kontakt z rodziną i powracają do niej, podejmują pracę okazjonalną i zarobkową pomimo obciążeń komorniczych, uzyskują mieszkania socjalne.
- Drogą do powyższego jest pozyskanie doświadczenia w pracy wolontarystycznej, której grupa, przy wsparciu kierownika Noclegowni, ma formalny charakter i podejmuje wiele różnorodnych działań, np.:

- inicjatywa i pomalowanie całej noclegowni, co skutkuje większą dbałością o pomieszczenia, w których przebywają osoby bezdomne oraz zwiększoną dyscypliną dotyczącą utrzymania ładu i porządku na terenie całej placówki;
- pomalowanie mieszkań chronionych i ogrzewalni;
- sprzątanie i drobne naprawy u osób i rodzin korzystających z pracy Ośrodka,
- odśnieżanie chodników wokół Ośrodka oraz Noclegowni;
- wsparcie personelu ogrzewalni w pełnionych dyżurach oraz sprzątanie pomieszczeń;
- przygotowanie terenu, nasadzenie róż i utrzymanie ogródka wspólnie z dziećmi ze świetlicy „Rodzinka”;
- pomoc przy przygotowywaniu posiłków w Sekcji Dziennego Domu Pomocy Społecznej;
- pomoc techniczna przy organizowaniu cyklicznej imprezy „Czwartki z rodziną”.
- „Akcja Zima” zmienia opinię o Ośrodku, buduje pozytywny wizerunek społeczności naszego miasta oraz ościennych ośrodków, czego przykładem jest korzystanie z naszych doświadczeń przez inne ośrodki, a także przez studentów Uniwersytetu Łódzkiego w ramach wizyt studyjnych. Studenci zostali zapoznani ze specyfiką pracy Ośrodka, a także mogli zobaczyć jak wygląda kompleks mieszkań chronionych oraz noclegownia. Pracownicy poszczególnych sekcji oprowadzili zainteresowane osoby po w/w lokalizacjach opowiadając o działaniach podejmowanych wobec osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością, a także o codziennym funkcjonowaniu placówki. Wizytę w naszym Ośrodku odbyli także pracownicy z MOPS w Sieradzu. Wizyta ta miała na celu zapoznanie w/w ze strukturą MOPS Kutno, pracą ogrzewalni i noclegowni, a także uzyskaniem od pracowników cennych porad i praktycznych rozwiązań w pracy z bezdomnymi.

Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Łódzkie

Jerzy Czaplą

Koło Łódzkie Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta istnieje od 1989 roku i od tego czasu prowadzi na terenie Łodzi placówki dla bezdomnych mężczyzn, kobiet i dzieci. Aktualnie na terenie miasta Towarzystwo prowadzi całoroczne placówki stacjonarne w formie:

- dwóch schronisk dla bezdomnych mężczyzn jedno na 40 miejsc, drugie na 160,
- schroniska dla kobiet i dzieci na 70 miejsc,
- Centrum Terapii Bezdomności wraz z mieszkaniami wspieranymi na 12 osób,
- noclegowni dla mężczyzn na 70 osób.

W okresie jesienno-zimowym prowadzona jest również świetlica dla osób bezdomnych z której od 1 grudnia do 15 marca każdego roku korzysta codziennie ok. 80-100 osób. Również w tym samym okresie corocznie uruchamiana jest akcja po nazwą „Autobus dla bezdomnych i potrzebujących”, która działa na zasadzie mobilnego punktu pomocy dla bezdomnych „ulicznych”.

W placówkach realizowany jest projekt „Azymut na zmiany” mający na celu aktywizację społeczno-zawodową mieszkańców placówek. Wszystkie działania prowadzone przez Towarzystwo mają za zadanie zabezpieczenie podstawowych potrzeb osób pozostających bez dachu nad głową oraz ich aktywizację prowadzącą do zmiany sposobu życia i usamodzielnienia się. Badania ilości osób bezdomnych na terenie Łodzi prowadzone są przez MOPS w Łodzi od 2015 roku – szacowały wówczas liczbę osób bezdomnych na 999 osób. W roku 2017, w nocy z 8 na 9 lutego przeprowadzono ponowne badanie ilości bezdomnych w Łodzi i okazało się, że liczba ta wzrosła do 1.036 osób. Z danych Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta w Łodzi wynika, iż tylko w roku 2016 z pomocy placówek stacjonarnych (bez świetlicy i autobusu) skorzystało 1.151 osób a w 2017 roku pomocą objęto 1.104 osoby. Działający okresowo Autobus dla bezdomnych i potrzebujących wydaje dziennie ok. 160-300 posiłków, a ze świetlicy, w 2017 roku, skorzystało 375 osób.

Beneficjentami działań są bezdomni mężczyźni, kobiety i kobiety z dziećmi z terenu Łodzi, biorąc jednak pod uwagę wyniki badań liczebności osób bezdomnych (76% mężczyzn, 19% kobiet, 5% dzieci), największa liczba miejsc w placówkach oferowana jest bezdomnym mężczyznom. Dotychczasowe obserwacje wskazują, że są to osoby bezrobotne, bez zaopatrzenia finansowego, w złej kondycji zdrowotnej, często z problemami uzależnień, bardzo często nieposiadające dokumentów tożsamości. Wśród kobiet większość przypadków to kobiety samotne, w złej kondycji fizycznej albo też matki z dziećmi skrywające się przed przemocą rodzinną.

Podczas pobytu w schronisku lub noclegowni bardzo wyraźnie widać głębokie deficyty, związane nie tylko ze sferą społeczną i ekonomiczną, lecz też emocjonalną, co utrudnia proces wyjścia z bezdomności i powrotu do społeczeństwa. Schroniska i noclegownie za główny cel działalności stawiają sobie zabezpieczenie podstawowych funkcji bytowych poprzez zapewnienie: miejsc noclegowych, posiłków, odzieży stosownej do pory roku i możliwości kąpieli, zarówno osobom przebywającym w placówce, jak i bezdomnym ulicznym zgłaszającym się po pomoc. Oprócz tego, mieszkańcy korzystają z pomocy pielęgniarskiej, głównie polegającej na zmianie opatrunków, umawianiu wizyt lekarskich i doraźnej pomocy medycznej oraz z pomocy pracownika socjalnego kierującego do Miejskiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności, przyznającego różnorodne świadczenia socjalne, pomagającego wypełnić dokumenty i nawiązać kontakt z bliskimi.

Wsparcie bezdomnych mieszkańców placówek w procesie wychodzenia z bezdomności odbywa się poprzez ich udział w grupie edukacyjnej dla osób uzależnionych mającej na celu motywowanie

wanie uczestników zajęć do podjęcia terapii uzależnień i życia w trzeźwości. Zajęcia prowadzone są przez odpowiednio przeszkolonych pracowników schroniska, odbywają się raz w tygodniu w grupach ok. 10-osobowych oraz w formie konsultacji indywidualnych. Podczas spotkań omawiane są następujące tematy:

- czym jest zespół zależności alkoholowej,
- fazy uzależnienia,
- psychologiczne mechanizmy uzależnienia,
- klasyfikacja zespołu uzależnienia od alkoholu,
- rozpoznanie objawów uzależnienia,
- wpływ alkoholu na zdrowie człowieka, poalkoholowe zaburzenia psychiczne, głód alkoholowy (przyczyny, objawy sposoby radzenia sobie z nim),
- program HALT,
- zalecenia dla zdrowiejących alkoholików,
- alkohol w rodzinie,
- współuzależnienie,
- bezsilność wobec alkoholu,
- sygnały ostrzegawcze zapowiadające nawroty choroby alkoholowej,
- plan trzeźwości na 24 godziny.

Inną formą wsparcia jest trening umiejętności interpersonalnych i rozwiązywania problemów mający za zadanie rozwijanie umiejętności społecznych i interpersonalnych mieszkańców placówek poprzez:

- kształtowanie i rozwijanie umiejętności komunikowania się werbalnego i pozawerbalnego,
- nabywanie i doskonalenie umiejętności nawiązywania kontaktów i podtrzymywania rozmowy,
- rozwijanie gotowości do samodzielnych wypowiedzi,
- wzbogacanie słownika pojęciowego uczestników,
- uświadamianie sobie przez uczestników odpowiedzialności za swoje wypowiedzi i zachowania,
- rozwijanie cech moralnych takich jak życzliwość, sprawiedliwość, szacunek, koleżeńskość i tolerancja,
- poszerzanie wiedzy z zakresu obchodzenia różnych świąt i uroczystości – kultywowanie tradycji,
- nauka umiejętności organizowania imprez i spotkań towarzyskich,
- utrzymywanie kontaktów z innymi ośrodkami, osobami i grupami.

Zajęcia te prowadzone są przez psychologa, pracownika socjalnego i opiekunów w grupach kilkosobowych raz w miesiącu.

Bardzo ważnym zadaniem mającym wpływ na przyszłe samodzielne funkcjonowanie w społeczeństwie jest nauka dysponowania wolnym czasem oraz pobudzanie i rozwijanie zainteresowań mieszkańców, która jest realizowana w placówkach poprzez trening umiejętności spędzania czasu wolnego. Osobami odpowiedzialnymi za prowadzenie zajęć są opiekunowie, pracownik socjalny i psycholog, zajęcia prowadzone są w grupach raz w miesiącu. Nauka dysponowania wolnym czasem polega na:

- zapoznaniu uczestników z formami spędzania wolnego czasu – teatr, kino, filharmonia, muzea, wystawy,
- uczestniczeniu w występach i pokazach artystycznych,
- organizowaniu wyjść, wycieczek i wyjazdów,
- spotkaniach w ramach różnych kół zainteresowań: taniec, muzykoterapia, nauka śpiewania piosenek, pieśni i kolęd, biblioterapia,
- zajęcia relaksacyjne,

- imprezy sportowe,
- aktywizowaniu uczestników poprzez spacer, częste obcowanie z przyrodą,
- zapoznaniu z różnymi świetlicowymi grami i zabawami towarzyskimi (warcaby, szachy, scrabble, chińczyk, rozwiązywanie i tworzenie krzyżówek),
- zachęcanie do słuchania wybranych audycji radiowych i oglądania audycji telewizyjnych,
- rozwijanie zainteresowań internetem,
- poszerzanie wiedzy związanej z obchodzeniem różnych świąt i uroczystości, kultywowanie tradycji.

Aby móc wyjść z bezdomności i samodzielnie funkcjonować w społeczeństwie, trzeba też posiadać umiejętność gospodarowania własnym budżetem. W tym celu w placówkach prowadzone są warsztaty zarządzania własnym budżetem domowym mające na celu:

- nabycie umiejętności planowania i gospodarowania własnym budżetem,
- pozyskanie wiedzy i narzędzi w celu poprawy swojej sytuacji finansowej,
- uzyskanie informacji jak radzić sobie w trudnych sytuacjach finansowych,
- poznanie metod redukcji wydatków,
- planowanie wpływów i wydatków,
- definiowanie źródeł niekontrolowanych wpływów,
- oszczędzanie na zakupach, usługach telefonicznych,
- oszczędzanie energii, wody i ogrzewania.

Podczas zajęć uczestnicy tworzą indywidualne budżety domowe, omawiają przykłady budżetów, sugerują zmiany i omawiają najczęściej popełniane błędy przy gospodarowaniu środkami. Szkolenie prowadzone jest w formie warsztatów połączonych z dyskusją. W trakcie szkolenia, na bieżąco udzielane są odpowiedzi na pytania uczestników oraz omawiane konkretne przypadki. Zajęcia prowadzone są przez wolontariuszy i pracowników schronisk raz w miesiącu.

W celu osiągnięcia jak największej skuteczności działań zmierzających do usamodzielnienia na terenie placówek realizowany jest program aktywizacji społeczno-zawodowej pt. „Azymut na zmiany” finansowany ze środków UE. Głównym celem projektu jest przywrócenie zdolności do zatrudnienia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez ich aktywizację społeczną i zawodową. W projekcie bierze udział 50 bezdomnych mieszkańców placówek TPBA w Łodzi, są to osoby w wieku 18-64 lata. Uczestnicy są obejmowani kompleksowym wsparciem poprzez:

- konsultacje specjalistyczne,
- edukację zdrowotną,
- edukację dla uzależnionych,
- doradztwo zawodowe,
- doradztwo prawne,
- doradztwo socjalne.

Istotnym celem jest także reintegracja społeczna realizowana poprzez poprawę wizerunku (fryzjer, garderoba, kosmetyki), udział w spotkaniach kulturalnych i sportowych, wyjazdy integracyjne, uczestnictwo w wolontariacie, walka z wykluczeniem cyfrowym – odbycie kursu obsługi komputera i internetu.

Następnym etapem projektu są szkolenia zawodowe, umożliwiające zmianę lub nabycie nowych umiejętności i kwalifikacji zawodowych, dostosowanych do potrzeb dzisiejszego rynku pracy. Szkolenia połączone są z praktyką w formie staży, mającą na celu zarówno nabycie praktycznych umiejętności, jak i zapoznanie pracodawców z beneficjentami programu. W sierpniu 2018 r. dobiegła końca I edycja programu i rozpoczął się nabór do edycji II, która zakończy się w maju 2019 r.

W celu dotarcia do jak największej liczby osób bezdomnych, od 2003 roku, w okresie jesienno-zimowym, na ulicach miasta w godzinach nocnych realizowany jest program „Autobus dla bezdomnych i potrzebujących”. Naczelnym zadaniem programu jest zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych (schronienia, ciepłego posiłku, odzieży) osób, które własnym staraniem nie są w stanie sobie tego zapewnić, wskazanie możliwości pomocy instytucjonalnej w przełamaniu sytuacji kryzysowej oraz zabezpieczenie bezdomnych ulicznych przed zamarznięciem. Akcja polega na bezpłatnym dowozie osób bezdomnych do miejsc noclegowych usytuowanych na terenie miasta oraz na dotarciu do nich z pomocą rzeczową w formie odzieży stosownej do pory roku, środków opatrunkowych i gorącego posiłku. Program realizowany jest na terenie miasta Łodzi codziennie w godzinach 22.00-4.00, każdej zimy od 1 grudnia do 15 marca. Autobus w czasie kursowania odwiedza newralgiczne miejsca gromadzenia się osób bezdomnych i potrzebujących. Trasa autobusu była kilkakrotnie modyfikowana i dostosowywana do potrzeb, ale zawsze wiedzie ze schroniska dla mężczyzn poprzez okolice łódzkich dworców (Widzew, Fabryczna, Żabieniec, Kaliska), noclegownię dla mężczyzn i noclegownię dla kobiet. Corocznie podczas programu wydawanych jest ok 30.000 gorących posiłków (zupa, pieczywo, herbata) oraz ok. 3.000 szt. odzieży. Codziennie do noclegowni dla bezdomnych odwożonych jest od kilka lub kilkanaście osób – ogółem rocznie ok. 700-1.100 osób. Autobus obsługują wolontariusze rekrutujący się z mieszkańców placówek oraz opiekun – pracownik Towarzystwa. Przykład wolontariuszy (mieszkańców schroniska) pomagających w obsłudze autobusu powoduje przełamywanie stereotypów o zjawisku bezdomności a także motywuje bezdomnych korzystających z tej formy pomocy do zmiany sposobu życia.

Większość działań zmierzających do wyjścia z bezdomności opiera się na metodzie indywidualnego przypadku oraz kontrakcie socjalnym. Oprócz wyżej opisanych form pomocy, mieszkańcy placówek korzystają także z pomocy psychologa, wsparcia duchowego i zaangażowania wszystkich pracowników. Nałożenie tych czynników oraz przełamanie bariery odrzucenia i zniechęcenia oraz odzyskanie wiary w swoje umiejętności daje szansę na powrót do społeczeństwa i powrót do prawidłowego funkcjonowania społecznego. Wielu naszym podopiecznym udaje się ta sztuka i stają się oni drogowskazem dla innych, że można całkowicie zmienić swoje życie.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Oświęcimiu

Ewa Ocylok

Miasto Oświęcim organizuje pomoc osobom bezdomnym w ramach Schroniska dla osób Bezdomnych, działającego jako ośrodek wsparcia, wchodzącego w skład struktury organizacyjnej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Oświęcimiu. Jest instytucjonalną formą pomocy przeznaczoną dla bezdomnych mężczyzn, mających ostatnie miejsce zameldowania na terenie miasta Oświęcim. Placówka przeznaczona jest dla 40 bezdomnych mężczyzn, z możliwością czasowego zwiększenia liczby miejsc do 45.

Na terenie Schroniska funkcjonuje Łaźnia Miejska, przeznaczona dla osób bezdomnych przebywających poza placówką oraz mieszkańców miasta Oświęcim, którzy w swoich zasobach mieszkaniowych nie dysponują odpowiednio wyposażonymi pomieszczeniami sanitarno-higienicznymi lub nie posiadają takich pomieszczeń.

Obok Schroniska funkcjonuje Ogrzewalnia Miejska przeznaczona dla bezdomnych mężczyzn z terenu Oświęcimia, a w przypadkach losowych lub w okresie niskich temperatur, by przeciwdziałać zamarzaniu osób bezdomnych, również spoza jego terenu (Ogrzewalnia zapewnia 12 miejsc, z możliwością zwiększenia ich liczby w okresie zimowym). Z uwagi na niskie temperatury, mogące zagrażać zdrowiu i życiu osobom pozostającym pod wpływem alkoholu, incydentalnie do Ogrzewalni miejskiej przyjmowane są także osoby nieposiadające statusu osoby bezdomnej.

Głównym celem Schroniska jest reintegracja społeczna i zawodowa osób bezdomnych, polegająca na wspieraniu tych osób w wychodzeniu z bezdomności i uzyskaniu samodzielności życiowej. Celami szczegółowymi realizowanymi w Schronisku są:

- objęcie osób bezdomnych schronieniem i kompleksowym wsparciem,
- poprawa jakości życia osób bezdomnych i praca nad wzrostem motywacji do zmiany sposobu życia tych osób,
- poprawa sytuacji osób bezdomnych przebywających w mieście Oświęcim,
- zwiększenie uczestnictwa i aktywności osób bezdomnych w działaniach, ukierunkowanych na poprawę ich sytuacji życiowej,
- przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego.

Do zadań realizowanych w Schronisku należą:

- zapewnienie tymczasowego schronienia osobom bezdomnym go pozbawionym,
- zabezpieczenie finansowe w oparciu o rozeznaną indywidualną sytuację osoby bezdomnej,
- zaspokojenie podstawowych potrzeb higienicznych,
- zapewnienie niezbędnej odzieży i wyposażenia umożliwiającego samodzielność w Schronisku,
- umożliwienie przygotowywania posiłków osobom bezdomnym, w tym jednego ciepłego,
- organizacja wsparcia specjalistycznego,
- organizacja działań środowiskowych, mających na celu integrację społeczną,
- aktywizacja społeczna i zawodowa osób bezdomnych,
- prowadzenie działań interwencyjnych wobec osób bezdomnych,
- współpraca z instytucjami, organizacjami, związkami wyznaniowymi, przedsiębiorcami, itp. w zakresie poprawy sytuacji osób bezdomnych,
- inne wsparcie wynikające z rozeznaných potrzeb osób bezdomnych i możliwości finansowych Ośrodka, mające na celu przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, wspierającego reintegrację społeczną i zawodową osób bezdomnych.

MOPS w Oświęcimiu w 2017 roku objął wsparciem z tytułu bezdomności 66 środowisk, a w nich 67 osób. Z powyższej liczby 61 osób bezdomnych zostało objętych pomocą w Schronisku dla osób bezdomnych. Z Ogrzewalni skorzystało w ubiegłym roku łącznie 70 osób, w tym 19 spoza gminy. Z Łaźni skorzystało 110 osób, w tym 13 mieszkańców miasta, którzy w swoich lokalach mieszkalnych nie posiadali pomieszczeń sanitarno-higienicznych lub dostępu do mediów (w tym lokatorzy z lokali socjalnych – kontenerów oraz usamodzielnione osoby bezdomne).

Oprócz osób bezdomnych objętych wsparciem Schroniska i Ogrzewalni Miejskiej, występuje w mieście nieliczna grupa bezdomnych ulicznych, którzy jednak są zidentyfikowani i ich sytuacja jest monitorowana na bieżąco przez służby miejskie współpracujące z Ośrodkiem – osoby te okresowo korzystają z pomocy MOPS. Ośrodek podejmuje również działania w zakresie monitorowania sytuacji osób zagrożonych bezdomnością, które przebywają w środowiskach objętych wsparciem. Bezdomność kobiet w mieście ma charakter incydentalny – w przeszłości MOPS współpracował w placówkami dla bezdomnych kobiet spoza gminy, w chwili obecnej kobiety bezdomne objęte są wsparciem w ramach funkcjonujących w gminie mieszkań chronionych.

Z każdą bezdomną osobą przebywającą w Schronisku podpisany jest kontrakt socjalny, określający podstawowe zasady funkcjonowania osoby w placówce, jak również współpracy z pracownikiem socjalnym i personelem. Praca socjalna, realizowana w ramach kontraktów socjalnych, uzupełniana jest pracą indywidualną z osobą wspieraną, a także działaniami projektowymi – corocznie w Schronisku realizowany jest projekt socjalny, odpowiadający na zidentyfikowane potrzeby osób bezdomnych, jego uczestnikami są przede wszystkim osoby przebywające w Schronisku, część wsparcia kierowana jest do pozostałych osób bezdomnych, jak również otoczenia Schroniska (w pobliżu placówki umiejscowione są kontenery mieszkalne). W ramach projektów socjalnych realizowane są zajęcia edukacyjne, których celem jest rozwijanie i nabywanie umiejętności niezbędnych w życiu codziennym, w zakresie:

- racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami finansowymi, ze szczególnym uwzględnieniem idei *zero waste*, w tym zajęcia: kulinarne, realizowanie porządków przy użyciu eko-środków dostępnych w każdej kuchni, z zakresu przeróbek krawieckich, tworzenia dekoracji z materiałów pozyskiwanych z recyklingu;
- dbałości o miejsce zamieszkania, w tym zajęcia ogrodnicze i z zakresu majsterkowania;
- budowania postaw obywatelskich i wrażliwości społecznej, w tym zajęcia promujące wolontariat, wspieranie osób bezdomnych wymagających pomocy osób trzecich – np. w okresie rekonwalescencji.

Zajęciom edukacyjnym w projekcie towarzyszą działania środowiskowe, w tym związane z obchodami Świąt Wielkanocnych i Bożego Narodzenia, ogniska integracyjne z gromi zespołowymi, w których uczestniczą również członkowie rodzin osób bezdomnych, jak również mieszkańcy Domu Socjalnego, grille, ogródek filmowy, dni z grami logicznymi, itp.

Oprócz pracy indywidualnej i grupowej istotną rolę odgrywa praca z całą społecznością. Cyklicznie organizowane są spotkania społeczności schroniska, w ramach których osoby bezdomne biorą aktywny udział w rozwiązywaniu problemów występujących w placówce, są informowane o sprawach ich dotyczących, planowane są działania mające na celu poprawę funkcjonowania placówki. W ramach współpracy ze społecznością m. in. rozszerzono monitoring w placówce, by przeciwdziałać występowaniu zjawisk społecznie nieakceptowalnych, zamontowano stojaki rowerowe, wsparto akcją charytatywną realizowaną przez organizację pozarządową z terenu miasta.

Osoby bezdomne są również beneficjentami innego projektu socjalnego, realizowanego w Domu Socjalnym, w ramach którego objęte są wsparciem terapeutycznym (indywidualne konsultacje) i edukacyjnym (wykłady profilaktyczne, w tym z zakresu uzależnienia od alkoholu i innych

środków psychoaktywnych). W zajęciach edukacyjnych uczestniczą nie tylko osoby bezdomne, ale również personel placówki, by zwiększyć swoją wiedzę w zakresie uzależnień – wspólne doświadczenie buduje dodatkową płaszczyznę do wzajemnej współpracy, pozytywnie wpływa na budowanie sieci wsparcia, następuje tu również swoiste odwrócenie ról, to osoby bezdomne częściowo stają się ekspertami przekazującymi wiedzę personelowi.

W celu aktywizacji zawodowej osoby bezdomne motywowane są do podjęcia działań ukierunkowanych na podejmowanie stabilnego zatrudnienia, a po podjęciu pracy działania koncentrują się na utrzymaniu się w roli pracownika. Osoby bezdomne uczestniczą w pracach społecznie użytecznych, a także, w ramach „Programu pracy z osobami wykluczonymi społecznie i zagrożonymi wykluczeniem społecznym, zamieszkałymi na terenie miasta Oświęcim na lata 2015-2020”, w instruktażach zawodowych umożliwiających im zdobycie nowych kwalifikacji bądź rozwinięcie już posiadanych umiejętności – instruktaże realizowane są w placówkach administrowanych przez MOPS, w tym w Schronisku i Domu Socjalnym.

Wśród rozwiązań, które zostały wypracowane w ramach współpracy z osobami bezdomnymi, organizacjami i instytucjami miejskimi, które umożliwiły rozszerzenie oferowanej przez miasto oferty wsparcia osób bezdomnych można wymienić:

- Ogrzewalnia miejska funkcjonująca przez cały rok – umożliwia ograniczenie ilości osób bezdomnych ulicznych, zwiększa monitoring sytuacji osób bezdomnych nieobjętych wsparciem w Schronisku, podnosi jakości funkcjonowania osób bezdomnych w społeczeństwie, umożliwia udzielenie pomocy, w odpowiedzi na zdiagnozowane potrzeby osób wspieranych, a także rozpoczęcie działań motywujących do utrzymania trzeźwego trybu życia i ubiegania się o pobyt w Schronisku.
- Wypracowanie procedury dezynfekcji i dezynsekcji osób bezdomnych – w ramach kontraktów socjalnych osoby bezdomne realizują usługi higieniczne na rzecz innych osób bezdomnych, co przyczynia się do ograniczenia możliwości przenoszenia się chorób skórnych i insektów. W powyższą procedurę zaangażowane są również służby publiczne, dzięki czemu usługami objęte są również osoby bezdomne uliczne.
- Wypracowanie procedury przyjęcia darów dla osób bezdomnych – wyłoniony komitet osób bezdomnych przyjmuje dary, uczestniczy także w ich wydatkowaniu w odpowiedzi na bieżące potrzeby osób bezdomnych, ale również ubogich mieszkańców miasta, jeśli pojawi się taka konieczność.
- Współpraca z otoczeniem – osoby bezdomne wspierają instytucje i organizacje miejskie w organizacji imprez lokalnych, rozładunku darów, itp. W ramach współpracy cyklicznie rozszerza się sieć wsparcia kierowanego do osób bezdomnych, np. Dzienny Dom Pomocy sukcesywnie otrzymuje dary w postaci warzyw i owoców, za pomoc w rozładunku, osoby bezdomne otrzymują część darów, które przekazywane są na ich potrzeby lub służą do organizacji zajęć edukacyjnych prowadzonych w Schronisku; wizyty duszpasterskie zaowocowały zaangażowaniem się parafii – dary pozyskiwane przez kościół w ramach świąt przekazywane są osobom bezdomnym.

W ramach dodatkowych działań podejmowanych w zakresie aktywizacji społecznej osób bezdomnych personel motywuje osoby wspierane do kontynuowania edukacji, podejmowania starań w zakresie odbudowania więzi rodzinnych, sprzyjających wychodzeniu z bezdomności. Ważnym elementem w procesie wychodzenia z bezdomności jest prowadzenie monitoringu sytuacji osób bezdomnych po opuszczeniu placówki oraz udzielanie pomocy w zagospodarowaniu się w nowym miejscu pobytu.

W Sekcji Pomocy Instytucjonalnej MOPS w Oświęcimiu, oprócz wspomnianych powyżej placówek funkcjonuje Dom Socjalny, w którym zlokalizowane są mieszkania chronione treningowe wieloosobowe, pomieszczenia tymczasowe oraz lokale socjalne. W latach 2015-2017 wsparciem w postaci mieszkania chronionego zostało objętych 12 osób bezdomnych przebywających dotychczas w Schronisku. W Domu Socjalnym kontynuują one proces

wychodzenia z bezdomności w integracji ze społecznością lokalną. W placówce i wokół niej realizowane są prace społecznie użyteczne, w ramach których dodatkowo ich uczestnicy, w tym osoby bezdomne porządkują kwatery wykupione przez MOPS na Cmentarzu Komunalnym.

Istotnym elementem wsparcia osoby bezdomnej jest jej czynny udział w poprawie własnej sytuacji życiowej. Przykładem jest udział osoby bezdomnej w instruktażu zawodowym, w którym nie tylko zdobywa nowe umiejętności zawodowe, rozwija umiejętności około-zatrudnieniowe (punktualność, współpraca z innymi, odpowiedzialność za narzędzia, terminowość itp.), zwiększając tym samym szanse na podjęcie zatrudnienia w przyszłości, a także przygotowuje swoje przyszłe miejsce zamieszkania – np. pomieszczenie w mieszkaniu chronionym treningowym, czy łazienkę mieszkańców tego mieszkania. Powyższe rozwiązanie nie tylko pozwala na wcześniejsze zapoznanie się z miejscem zamieszkania, ale również buduje poczucie odpowiedzialności i szacunek do pracy własnych rąk. Wzajemne przenikanie się realizowanych w Schronisku i Domu Socjalnym projektów pozwala zintegrować przyszłego mieszkańca ze społecznością, w której wkrótce będzie przebywać oraz zwiększyć ofertę wsparcia kierowaną do uczestników powyższych projektów.

Przeprowadzona ocena podejmowanych działań na rzecz osób bezdomnych w latach 2015-2017 ukazała, że liczba osób bezdomnych objętych wsparciem w Schronisku utrzymuje się na podobnym poziomie (niewielki spadek w odniesieniu do 2015 roku), notuje się spadek osób korzystających z Ogrzewalni, w tym osób spoza miasta Oświęcim, czego przyczyny można upatrywać w zmianie przepisów prawa, nakładających na gminy obowiązek tworzenia placówek wsparcia dla osób bezdomnych lub też podpisywania w zakresie zabezpieczenia schronienia porozumień z innymi gminami. Dostrzegalny jest natomiast znaczny wzrost liczby osób korzystających z Łaźni miejskiej, z uwagi na realizowaną procedurę dezynfekcji i dezynsekcji osób bezdomnych. Widocznym zjawiskiem jest zwiększenie odsetka osób bezdomnych z tytułu eksmisji, jak również mniejsza rotacyjność wśród osób bezdomnych, część z nich przebywa przez wiele lat w placówce. Notuje się mniej przypadków marnotrawienia pomocy udzielonej w postaci schronienia, sukcesywnie wzrasta liczba osób utrzymujących wstrzeźliwość od napojów alkoholowych oraz innych środków psychoaktywnych (osoby bezdomne uczestniczą w konsultacjach realizowanych w Schronisku, w siedzibie Ośrodka, meetingach AA), dzięki czemu poprawiła się znacznie frekwencja pobytu w placówce. Kierowanie osób bezdomnych, które zakończyły proces readaptacji społecznej i zawodowej w Schronisku, do mieszkań chronionych pozwala na kontynuowanie procesu wychodzenia z bezdomności i skuteczne przygotowanie do usamodzielnienia się w przyszłości w lokalu otrzymanym z zasobów miasta. Uwagę zwraca regularne poszerzanie oferty wsparcia i działań realizowanych na rzecz osób bezdomnych, dzięki czemu osoby te objęte są wsparciem socjalnym, edukacyjnym, terapeutycznym, aktywizacyjnym – coraz większa grupa osób bezdomnych aktywnie uczestniczy w realizowanych działaniach, a także zwiększa się ich skuteczność, mająca bezpośredni wpływ na poprawę sytuacji życiowej osób bezdomnych. Przeprowadzona analiza pozwala dostrzec, że częścią proponowanych działań są objęte również osoby bezdomne przebywające w Ogrzewalni miejskiej, bezdomni uliczni, a także inni mieszkańcy miasta, znajdujący się w trudnej sytuacji życiowej, w tym mieszkańcy lokali socjalnych – kontenerów i usamodzielnione osoby bezdomne.

Dzieło Pomocy św. Ojca Pio

Jolanta Kaczmarczyk

Dzieło Pomocy św. Ojca Pio (zwane dalej Dziełem) jest charytatywną organizacją, działającą jako wewnętrzna jednostka organizacyjna kościelnej osoby prawnej Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów Prowincja Krakowska. Od 15 września 2004 r. Dzieło posiada status Organizacji Pożytku Publicznego zarejestrowanej w Krajowym Rejestrze Sądowym pod numerem 0000217272. Powołaniem Dzieła, w duchu ewangelicznego spojrzenia na człowieka, jest niesienie kompleksowej pomocy osobom potrzebującym, poprzez różnorodne działania wspierające i promujące osobę ludzką w jej integralnym rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem osób pozostających w trudnych sytuacjach życiowych, wykluczonych społecznie czy zagrożonych wykluczeniem, a także pobudzanie i wspieranie postaw prospołecznych oraz inicjatyw obywatelskich na rzecz tych osób.

Grupą, którą szczególnie Dzieło obejmuje swoją pomocą, są osoby doświadczające bezdomności i zagrożone bezdomnością. Towarzyszymy tym osobom w drodze do **DOM**-u, będąc przekonani, że dom to nie tylko materialne schronienie, ale przede wszystkim doświadczenie przynależności, bezpieczeństwa i relacji; to przestrzeń ludzkiej godności, wolności i wzrastania. Dlatego naszą misję realizujemy w trzech podstawowych wymiarach:

- wzmacnianie **Ducha** (wsparcie psychologiczno-duchowe)
- prosta **Obecność** (budowanie bezpiecznych i życzliwych relacji)
- upragnione **Mieszkanie** (pomoc materialna i specjalistyczna)

(Źródło „Misja i dokument tożsamości Dzieła Pomocy św. Ojca Pio”).

Podstawową zasadą podejmowanych działań w Dziele jest postawienie w centrum człowieka, jako najważniejszej wartości, której powinna dotyczyć jakakolwiek działalność pomocowa. Jest to integralna akceptacja osoby, nie tylko z zaletami ale również – a może przede wszystkim – akceptacja jej deficytów, które często mają źródło w historii życia. We wzajemnym spotkaniu dwóch osób (a nie spotkaniu prośby czy potrzeby z ofertą organizacji), w klimacie zaufania, budujemy relacje będące podstawą wszelkich działań pomocowych. Takie spotkanie pokonujące lęk, w bliskości, życzliwości, szanując wolność i sprawczość przychodzącej osoby, w prawdzie, zrozumieniu, bez osądzania, jest podstawą towarzyszenia osobom doświadczającym bezdomności w drodze do DOM-u w Dziele Pomocy św. Ojca Pio.

Działania pomocowe podejmowane przez Dzieło wyróżniają się trzema cechami:

- **Kompleksowość** – wyrażająca się w całościowym spojrzeniu na zjawisko bezdomności, poprzez podejmowanie konkretnych działań pomocowych o charakterze osłonowym, prewencyjnym, profilaktycznym, do działań o charakterze aktywizująco-integracyjnym skierowanych do osób doświadczających bezdomności. W zależności od diagnozy i sytuacji przychodzącej po pomoc osoby lub rodziny, oferowane są różne formy wsparcia, jednak zawsze dostosowane do indywidualnych potrzeb i możliwości tych osób.
- **Komplementarność** – przejawiająca się w interdyscyplinarnej pracy różnych specjalistów w obrębie działań podejmowanych w Dziele (pracownicy socjalni, doradcy zawodowi, psychoterapeuci, lekarz psychiatra, trenerzy pracy, asystenci rodzin i osoby bezdomnej, prawnicy, pracownicy świadczący pomoc doraźną). Dzieło współpracuje także ściśle z innymi podmiotami działającymi w obszarze pomocy osobom wykluczonym (organizacjami pozarządowymi, rządowymi, samorządowymi, kościelnymi). W swoich centrach pomocy udostępnia bezpłatnie pomieszczenia na wsparcie medyczne Stowarzyszeniu Lekarzy Nadziei oraz na jadłodajnię prowadzoną przez Siostry Felicjanki. Wspólne i uzupełniające się nawzajem działania dają możliwość stworzenia spójnego systemu wsparcia osób bezdomnych gdy

chodzi o zakres świadczonej pomocy. Współpraca Dzieła obejmuje także wspólne inicjatywy z przedsiębiorcami, krakowskimi uczelniami, czy innymi grupami społecznymi.

- **Kompetentność** – świadczą w Dziele pomoc cechuje profesjonalne, zawodowe wykonywanie pracy przez grupę specjalistów, którzy nieustannie podnoszą swoje kwalifikacje. Kompetencje zawodowe wraz z odpowiednią postawą, zgodną z misją Dzieła, wyrażającą się w szacunku i empatii, są podstawą wykonywanej pracy. Działania pracowników uzupełniane są posługą braci Kapucynów oraz wolontariuszy. Ważnym elementem profesjonalnego świadczenia pomocy w Dziele jest także fakt posiadania nowoczesnego zaplecza lokalowego w postaci nowo wybudowanych Centrów Pomocy oraz wykorzystywanie w pracy innowacyjnych technologicznie narzędzi.

Podstawowe działania podejmowane w Dziele w zakresie pomocy osobom doświadczającym bezdomności odbywają się w ramach Centrów Pomocy w Krakowie przy ul. Loretańskiej 11 oraz ul. Smoleńsk 4. Z przeprowadzonego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w nocy z 8/9 lutego 2017 r. ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych wynika, że w Krakowie w ciągu tej nocy przebywało 1.196 osób bezdomnych – 913 w placówkach instytucjonalnych, natomiast 283 osoby poza placówkami, z czego 117 osób w miejscach niemieszkalnych. Szacuje się, że na przestrzeni jednego roku w Krakowie liczba osób bezdomnych oscyluje wokół ok. 2,3 tysięcy osób w skali roku (narastająco). (*Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej w Krakowie, str. 187*)

Z różnych form pomocy Dzieła korzysta w ciągu roku ok. 1,5 tysiąca osób doświadczających bezdomności. Są to osoby przebywające zarówno w krakowskich placówkach, jak i w przestrzeni miejskiej czy podmiejskiej Krakowa. Dzieło świadczy pomoc tym osobom bez względu na ostatnie miejsce ich zameldowania. Pod względem płci mężczyźni stanowią ok. 80% i w przeważającej większości są to osoby powyżej 45 roku życia.

W Dziele działania pomocowe odbywają się w całości bezpłatnie w ramach klucza: Przyjmować – Wspierać – Promować – Integrować.

Przyjmować

Podmiotowość osoby przychodzącej po pomoc jest podstawą pracy w Dziele. Wyraża się ona w braku anonimowości tej osoby i w poszanowaniu jej wolności i sprawczości. Tworzenie wzajemnych relacji odbywa się w prawdzie, równości, z życzliwością. Dostosowanie wszelkich pomocowych narzędzi jakimi dysponuje Dzieło do możliwości przyjęcia pomocy w danej chwili przez osobę odbudowuje jej poczucie godności, daje jej sprawczość w działaniu, sprawia, że małymi krokami polepsza ona swoją sytuację życiową pokonując skutki bezdomności. Indywidualne podejście do problemu bezdomności dokonuje się poprzez autorskie, Indywidualne Programy Wychodzenia z Bezdomności, tworzone wraz z osobą potrzebującą. Ten rodzaj pracy, będący spotkaniem z osobą bezdomną, wzmocniony jest przyjmowaniem osoby w nowoczesnych budynkach w centrum Krakowa, w pomieszczeniach o ładnym wystroju, z podarowaniem osobie czasu i uwagi.

Wspierać

Towarzyszenie w wyjściu z bezdomności to proces składający się z wielu etapów i wymagający zaangażowania wielu osób. Systemowe rozwiązania w zakresie pomocy osobom doświadczającym bezdomności odbywa się na wielu płaszczyznach.

Pomoc doraźna – w ramach działań osłonowo-interwencyjnych w Dziele świadczona jest pomoc:

- higieniczno-pielęgnacyjna w postaci łaźni, pralni i garderoby. W 2017 roku zrealizowano 7.400 zabiegów higienicznych (ok. 37 osób dziennie), z pralni skorzystano 3.448 razy (ok. 17 osób dziennie), z magazynu odzieży skorzystano 8.641 razy (ok. 43 osoby dziennie);

- doraźna w postaci żywności odbywa się codziennie od poniedziałku do niedzieli w punkcie wydawania żywności (pieczywo oraz ciepła herbata dla ok. 100 osób przebywających w przestrzeni ulicznej). Ponadto Dzieło pokrywa koszty zakupu ciepłego posiłku niektórym osobom realizującym Indywidualne Programy Wychodzenia z Bezdomności oraz organizuje Wigilię Bożego Narodzenia wraz paczkami żywnościowymi dla ok. 250 osób;
- finansowa dot. opłat za media i czynsz, zakupu węgla, kosztów dojazdów do pracy, interwencyjnie żywności (wydano 172 decyzje dla 72 osób, w tym 9 rodzin), wydatki związane z wyrobieniem zdjęć do dowodu osobistego (dla 180 osób);
- finansowa w zakupie leków została zrealizowana dla 307 osób, wydano 721 skierowań na pokrycie tych kosztów;
- wspierająca w formie świetlicy, której celem jest nawiązywanie kontaktu, budowanie relacji, motywowanie do podjęcia działań nie tylko osłonowych, ale do skorzystania z pomocy specjalistycznej w Dziele lub innych miejscach pomocowych w Krakowie, w tym z MOPS. Ze świetlicy działającej do południa korzysta przeciętnie ok. 20 osób przebywających na co dzień w przestrzeni ulicznej. Świetlica spełnia także rolę wsparcia żywieniowego (kanapki i ciepłe napoje), a w okresie zimowym także ciepłego schronienia w ciągu dnia.

Powyższe działania osłonowo-interwencyjne zmierzają do ograniczenia skutków bezdomności i mają na celu zapobieganie pogłębianiu się degradacji społecznej osób bezdomnych.

Pomoc specjalistyczna – poradnictwo indywidualne i grupowe udzielane jest w zakresie pomocy socjalnej, prawnej, psychologiczno-terapeutycznej i psychiatrycznej. W 2017 roku ze wsparcia w Punkcie Konsultacyjnym korzystały 563 osoby, w tym 465 to osoby doświadczające bezdomności, 56 zagrożonych bezdomnością i 42 osoby z innymi problemami niż bezdomność. Zgłaszające się do Punktu Konsultacyjnego 234 osoby doświadczające bezdomności przebywały w placówkach, 222 osoby w miejscach niemieszkalnych, 78 w wynajmowanych lokalach, 29 w mieszkaniach wspieranych lub chronionych na terenie Krakowa. W 2017 roku udzielono wsparcia indywidualnego w następującym zakresie:

- w ramach poradnictwa socjalnego odbyło się 1.019 konsultacji, z których skorzystało 321 osób (228 to mężczyźni, 93 kobiety), w tym doświadczających bezdomności było 236 osób, 45 osób zagrożonych bezdomnością oraz 40 osób borykających się z innymi problemami,
- z poradnictwa prawnego skorzystało 45 osób, w ramach 116 konsultacji,
- ze wsparcia psychologiczno-psychiatrycznego skorzystały 62 osoby, w ramach 218 konsultacji.

Obok Punktu Konsultacyjnego działa także Punkt Informacyjny, w którym osoby mogą otrzymać informacje o systemie pomocy w Dziele oraz na terenie miasta Krakowa. W 2017 roku z tej formy skorzystały 104 osoby.

Poradnictwo indywidualne w Dziele uzupełniane jest wsparciem w formie grup aktywizacji społecznej np.: grupa organizująca projekcje filmowe dla osób bezdomnych, w których jednorazowo uczestniczy ok. 40-100 osób (w 2017 roku odbyły się 3 projekcje organizowane przez 21 stałych uczestników grupy). Inną grupą jest grupa terapeutyczna, której celem jest wspieranie uzależnionych od alkoholu osób bezdomnych przebywających w przestrzeni ulicznej, które nie mają jeszcze gotowości do podjęcia terapii. W spotkaniach, które w 2017 roku odbyły się 18 razy, uczestniczą 22 osoby.

Wsparcie mieszkaniowe – Dzieło w autorskim programie prowadzi 4 mieszkania wspierane (dwa są własnością Dzieła, jedno bezpłatnie otrzymaliśmy z zasobów miasta, jedno wynajmowane finansuje darczyńca), w których przebywało w 2017 roku w sumie 18 mieszkańców, w tym 5 samotnych kobiet oraz 3 matki z 6 dziećmi. Okres pobytu w mieszkaniach dostosowany jest do indywidualnych potrzeb danej osoby (średnio trwa od 1 do 3 lat). Z programu mieszkań wspieranych, od 2012 do końca 2017 roku, łącznie skorzystało 69 osób, w tym 43 osoby dorosłe

i 26 dzieci. W tym okresie usamodzielnili się 32 osoby. Ponadto Dzieło w ramach realizacji zadania publicznego prowadzi na zlecenie MOPS w Krakowie 3 mieszkania chronione na 16 miejsc dla mężczyzn, które dały od 2016 roku wsparcie 35 osobom.

Wszystkie osoby korzystające ze wsparcia w programach mieszkaniowych realizują Indywidualne Programy Wychodzenia z Bezdomności, w tym trening budżetowy. Obecnie program mieszkaniowy zostaje powiększony o jedno mieszkanie mieszane (zamieszkiwane przez osoby doświadczające bezdomności oraz osoby wynajmujące mieszkające wraz z nimi) oraz o dom w gospodarstwie rolnym, który od października 2018 roku zostanie zamieszkały przez 4 do 5 osób doświadczających bezdomności i pracowników wraz z wolontariuszami Dzieła.

Aktywizacja zawodowa – prowadzenie działań aktywizujących w Dziele odbywa poprzez:

- funkcjonowanie Punktu Poszukiwania Pracy, w którym osoby bezdomne mogą skorzystać z telefonu oraz komputera, a przy wsparciu doradcy zawodowego nawiązać współpracę z przyszłym pracodawcą – 2017 roku tą formą pomocy objętych zostało 150 osób;
- indywidualne konsultacje z doradcą zawodowym, które polegają na towarzyszeniu osobie od momentu tworzenia dokumentów aplikacyjnych, poprzez zatrudnienie oraz kontakt w trakcie wykonywania pracy z osobą korzystającą i jej pracodawcą – w 2017 roku z takiego wsparcia skorzystało 65 osób w ramach 242 spotkań;
- współpracę z pracodawcami i instytucjami pracy w celu znajdowania miejsc pracy oraz działania na rzecz pokonywania funkcjonujących stereotypów przy zatrudnianiu osób bezdomnych;
- wsparcie grupowe dla osób, które podjęły zatrudnienie lub poszukują pracy, mające na celu wspieranie osób w utrzymaniu pracy, radzeniu sobie w sytuacjach stresowych, czy skuteczne gospodarowanie pieniędzmi – łącznie w 14 spotkaniach w 2017 roku uczestniczyło 12 osób;
- Centrum Integracji Społecznej, działające od 2016 roku, skierowane jest do osób doświadczających bezdomności jako forma reintegracji społecznej i zawodowej; w 2017 roku w zajęciach uczestniczyły 32 osoby (10 kontynuowało zawarte umowy z 2016 roku), z tego w 2017 roku 22 osoby zakończyły swój udział (8 podjęło zatrudnienie na umowę o pracę), a 10 kontynuuje udział w 2018 roku; w ramach CIS odbyło się 577 indywidualnych spotkań – 385 z uczestnikami, a 192 z kandydatami; w prowadzonych zajęciach integracji społecznej i zawodowej zrealizowano 186 spotkań grupowych; współpracowano w ramach CIS z 19 pracodawcami (z 13 zawarto porozumienia w 2017 roku).

Promować

Promowanie problematyki bezdomności w Dziele odbywa poprzez właściwie mówienie i postrzeganie zjawiska bezdomności i samych osób bezdomnych. W związku z tym, organizowane są wydarzenia mające na celu łamanie stereotypowego postrzegania tych osób, takie jak udział w półmaratonie Marzanny z hasłem „ulica dobra do biegania, nie do mieszkania”, happening na Rynku Głównym w Krakowie i w internecie obrazujący fałszywe postrzeganie osób doświadczających bezdomności, wystawa fotografii na temat stygmatyzacji w społeczeństwie na Plantach w Krakowie wraz z kampanią internetową pt. „Niestygmacy: Zobacz we mnie kogoś więcej niż bezdomnego”. Wszystkie powyższe działania mają na celu przybliżenie społeczeństwu problemu bezdomności i zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób doświadczających bezdomności.

Integrować

Wiele działań podejmowanych w Dziele ma na celu społeczną integrację osób bezdomnych. Pierwszą przestrzenią tej integracji jest przestrzeń Dzieła w myśl zasady „od pracy dla nich, do pracy z nimi”. W związku z tym wspólnie organizujemy koncerty, wyjazdy (w tym co dwa lata odbywa się pielgrzymka osób bezdomnych, pracowników i wolontariuszy do Włoch), warsztaty

terapii zajęciowej (wytwarzanie figurek, obrazków, toreb, przygotowywanie dla pacjentów Szpitala dziecięcego w Krakowie Prokocimiu fragmentów ze słowami wsparcia), wspólną pracę w gospodarstwie rolnym, wycieczki górskie, wspólny kurs pierwszej pomocy, wspólnie troszczymy się o nagrobki zmarłych osób bezdomnych, itd. Wszystko to ma na celu przywrócenie poczucia wartości, podmiotowości i sprawczości poprzez serdeczne, partnerskie relacje i pracę.

Dzieło powstało i ciągle powstaje jako próba odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób możemy być pomocni człowiekowi, który przychodzi do nas szukając pomocy. Co to znaczy jemu pomagać? Czym mierzyć skuteczność pomocy? Co jest miarą sukcesu? Na te i podobne pytania ciągle staramy się szukać odpowiedzi. One zmuszają nas do uważności, do pokory i pobudzają do nieustannego rozwoju. Wszystko po to, aby jak najlepiej towarzyszyć potrzebującemu człowiekowi w jego drodze do godnego życia.

Caritas Archidiecezji Warszawskiej

Emilia Wesołowska, Anna Boczkowska, Andrzej Czarnocki

Caritas warszawska dla bezdomnych

Caritas Archidiecezji Warszawskiej działa od 1989 roku na terenie lewobrzeżnej Warszawy i okolic. Codziennie wspiera blisko tysiąc osób potrzebujących. Pomaga każdemu bez względu na rasę, wyznanie, przekonania czy narodowość, w tym również osobom bezdomnym. Ludzie ci – pozbawieni dachu nad głową, odpowiedniego wyżywienia, możliwości utrzymania higieny, niezbędnych dokumentów, nieświadomi swoich uprawnień, bez umiejętności społecznych i zawodowych, często chorzy somatycznie, zaburzeni psychicznie, w większości przypadków nadużywający szkodliwych substancji – degradują się szybko, a ich szanse na samodzielny powrót do normalnego życia są bliskie zeru. W takim stanie rzeczy jakakolwiek zmiana wymaga pomocy z zewnątrz polegającej na stworzeniu środowiska, w którym zostaną zaspokojone najpilniejsze potrzeby tych ludzi i rozpocznie się systematyczna praca nad rozwiązywaniem ich spraw i uruchomieniem indywidualnego potencjału. Tym środowiskiem jest przede wszystkim schronisko.

Caritas Archidiecezji Warszawskiej prowadzi w Warszawie dwa duże ośrodki dla bezdomnych – Ośrodek Charytatywny „Tylko” i Schronisko „Przystań”. W ramach tych ośrodków funkcjonują zróżnicowane formy pomocy – od najbardziej podstawowych do zaawansowanych.

Ośrodek Charytatywny „Tylko”

Ośrodek Charytatywny jest dobrym przykładem wielowymiarowej pomocy dla najbardziej potrzebujących. Podstawową pomoc oferujemy w formie jadalni, łaźni i magazynu odzieżowego. Nadto, podczas cotygodniowych dyżurów, lekarze-wolontariusze udzielają konsultacji medycznych. Powyższe, ogólnodostępne formy pomocy skierowane są przede wszystkim do osób żyjących poza Ośrodkiem. Z łaźni korzysta codziennie 50-60 osób, z jadalni 200-300. Kilkadziesiąt osób jest obsługiwanych dwa razy w tygodniu przez magazyn odzieżowy, kilkunastu pacjentów co tydzień podczas dyżuru medycznego.

Jednocześnie Ośrodek jest dla 86 mężczyzn i 56 kobiet miejscem stałego zamieszkania. Stałych mieszkańców obejmujemy działaniami opiekuńczymi, aktywizującymi, resocjalizacyjnymi i reintegracyjnymi, mającymi umożliwić im powrót do społeczeństwa. Działania te idą w czterech głównych kierunkach: ustabilizowania sytuacji zdrowotnej, eliminacji zachowań destrukcyjnych, uzyskania dochodu i zapewnienia miejsca zamieszkania po opuszczeniu schroniska.

Wśród działań reintegracyjnych szczególne miejsce zajmują tzw. „mieszkania treningowe”, gdzie osoby zaawansowane w usamodzielnieniu ćwiczą się w życiu na własny rachunek. Ważną funkcję reintegracyjną spełnia działająca przy Ośrodku spółdzielnia socjalna oferująca kilkunastu mieszkańcom stałą, legalną, płatną pracę w bezpiecznych warunkach. Przy Ośrodku funkcjonuje też klubo-kawiarnia Cafe Żytnia, która jest otwartą, kulturalną przestrzenią, gdzie każdy, bez względu na status społeczny i sytuację życiową, może napić się herbaty kawy, pograć w warcaby, scrabble, obejrzeć film, czy wysłuchać prelekcji.

Osoby z problemem psychicznym

Spory odsetek osób bezdomnych cierpi na choroby psychiczne, zaburzenia osobowości czy upośledzenie umysłowe. Są to ludzie dotknięci głębokim cierpieniem i w tym cierpieniu bardzo samotni. System pomocy społecznej w przypadku osób bezdomnych z zaburzeniami psychicznymi praktycznie nie funkcjonuje. Ośrodki pomocy społecznej oferuje wprawdzie pewne usługi

lub świadczenia, ale osoby te nie potrafią, nie są w stanie, a w końcu i nie chcą z nich korzystać. Problemy z kontaktem, sztywne formuły pomocy, brak jakiegokolwiek oparcia w osobach bliskich – wszystko to sprawia, że osobom bezdomnym z problemem psychicznym niezwykle trudno jest skorzystać z ubogich i tak możliwości wsparcia. Pomoc środowiskowa dla bezdomnych chorych psychicznie przebywających w miejscach niemieszkalnych po prostu nie istnieje. Dostęp do psychiatrii osób nieubezpieczonych jest praktycznie niemożliwy. Trzeba również wziąć pod uwagę, że osoba chora zazwyczaj nie tylko nie dąży uparcie do uzyskania pomocy lekarskiej ale wręcz się na nią nie godzi.

Jedyną szansą na poprawę sytuacji jest zamieszkanie w bezpiecznym środowisku, jednakże i tutaj często na przeszkodzie stoją twarde wymogi regulaminowe, którym ludzie ci nie potrafią lub – przynajmniej na początku – nie chcą się podporządkować. Najprostszy przykład: warunkiem przyjęcia do większości placówek jest podjęcie leczenia. Tymczasem większość chorych nie dopuszcza do siebie nawet myśli o leczeniu psychiatrycznym. Ogólne warunki życia zbiorowego w schronisku są również niesprzyjające. W sytuacji braku zrozumienia i wsparcia ze strony współmieszkańców szybko dochodzi do konfliktów. Osoby z problemem psychicznym często opuszczają placówki ze względu na trudności w dostosowaniu się do regulaminu i warunków życia zbiorowego. Na ulicy zaprzestają brania leków i w konsekwencji zarówno dla społeczeństwa jak i samych siebie stają się coraz większym problemem. Niestety z naszych obserwacji wynika, że najczęstszy kontakt chorych psychicznie osób bezdomnych z leczeniem wiąże się z nagłymi i krótkimi hospitalizacjami w sytuacji zagrożenia życia i zdrowia, które – zauważamy – jest ściśle związane z destrukcyjnym wpływem życia na ulicy.

Dobra praktyka pracy z osobami bezdomnymi z problemem psychicznym

Osrodek Charytatywny „Tyłko” nie jest placówką specjalistyczną dla osób z problemem psychicznym, jednak na co dzień mieszka tu około dwudziestu osób ze zdiagnozowaną schizofrenią, a nadto wiele osób z zaburzeniami osobowości i upośledzeniem umysłowym. Na przestrzeni lat dopracowaliśmy się pewnej dobrej praktyki w postępowaniu z tymi osobami. Przede wszystkim charakteryzuje nas „miękkie przyjęcie”. W pierwszym kontakcie nie stawiamy specjalnych wymagań ani nie stawiamy barier. Zdarza się, że rozmowa o przyjęciu do placówki trwa kilka dni, czy nawet tygodni. Jest to czas potrzebny na zbudowanie zaufania u osoby bezdomnej. Rozmowa na temat sytuacji zdrowotnej w sferze psychiki zawsze jest trudna i większość mieszkańców początkowo jej odmawia. Dlatego, jeżeli codzienne funkcjonowanie danej osoby na to pozwala, ten temat odkładamy na później. Naszym celem jest objęcie danej osoby całodobową opieką, umieszczenie w bezpiecznej przestrzeni wolnej od zagrożeń życia na ulicy. Podkreślić trzeba, że w kontakcie z tymi osobami nie ma gotowych wzorców ani recept.

Przykładem pracy opartej na tzw. miękkim przyjęciu jest historia 32-letniego Stanisława, który w marcu 2018 roku zaczął korzystać z łaźni w naszej placówce. Od początku jego zachowanie wskazywało na wyraźne zaburzenia psychiczne. Mimo, że był wyczerpany życiem na ulicy, na każdą próbę rozmowy z pracownikiem socjalnym reagował nerwowo, a czasami agresywnie. Jego stan psychiczny był bardzo niestabilny, jednakże nie wymagał hospitalizacji. Od początku byliśmy świadomi, że naszym celem powinna być najpierw redukcja szkód wynikających z życia na ulicy. Stanisław wielokrotnie był pobity. Prawdopodobnie kradł z głodu. Destrukcyjny tryb życia oraz schizofrenia spowodowały, że funkcjonował w nieustannym i intensywnym poczuciu zagrożenia. Za którymś kontaktem zaproponowaliśmy mu herbatę i kanapki. Przez następne 3 tygodnie przychodził do nas codziennie. Czasami tylko na 15 minut, czasami spędzał z nami kilka godzin. Nigdy nie wchodził na teren schroniska, ponieważ był przekonany, że będzie zmuszany do podjęcia leczenia. Zawsze jednak dostawał herbatę oraz coś do jedzenia. To go uspokajało i dawało poczucie bezpieczeństwa. Z czasem jego impulsywne i nerwowe zachowania uległy wyciszeniu. Zaufanie, które zbudowaliśmy, zapoczątkowało miesiąc później, gdy Stanisław po leczeniu szpitalnym wrócił do nas i sam zaproponował, że będzie przyjmował

podawane przez naszych pracowników leki. Ten czas był niezmiernie ważny i dał przestrzeń do pracy psychologom. Elastyczność przyjęcia, brak przymusu leczenia zaowocowały współpracą w sprawach egzystencjalnie ważnych dla klienta. Poprawiła się ogromnie jego sytuacja w zakresie bezpieczeństwa, wyżywienia, higieny, ogólnego zdrowia i samopoczucia.

W przypadku tego typu osób również warunki pobytu w schronisku są dostosowywane do indywidualnych możliwości – oczywiście bez naruszania kardynalnych zasad, jakimi jest zakaz czynnej agresji, kradzieży i używania środków psychoaktywnych. W mniej ważnych sprawach – takich np. jak brak uzasadnienia dla kilkudniowej obecności – nie wyciągamy regulaminowych konsekwencji. Gdy u mieszkańca dojrzeje decyzja o wizycie u lekarza czy przyjmowaniu leków, staramy się być pomocni. Samotna wizyta mieszkańca u lekarza zasadniczo nic nie zmienia. Często nie jest on w stanie ani spójnie zreferować lekarzowi swego problemu, ani przyjąć i zapamiętać zaleceń. Dlatego towarzyszymy mu w tych kluczowych momentach. Podczas takich wspólnych wypraw do lekarza mamy okazję nawiązać z podopiecznym bliższy kontakt i lepiej poznać jego życie. Nadto, sama wizyta ma dla niego edukacyjny charakter jako doświadczenie prawidłowego zafunkcjonowania w „normalnym” świecie. Lekarz uzyskuje dodatkowe informacje od osoby towarzyszącej, a klient ma dodatkowe „ucho” rejestrujące zalecenia. Podczas takich wizyt rozmawiamy z lekarzem w drugiej kolejności. Oczywiście wszystko musi dziać się za zgodą zaangażowanych stron. Nie uczestniczymy w spotkaniach terapeutycznych, bo one wymagają szczególnej prywatności. Jeśli przepisane są lekarstwa, upewniamy się, że klient będzie wiedział, jak je brać i ma intencję to robić. Możemy zaoferować wydawanie mu leków, ale najbardziej skuteczne jest samodzielne ich przyjmowanie przez klienta. Istotne jest, żeby rozmawiać z nim regularnie o samopoczuciu i tłumaczyć działanie leków oraz objawów ubocznych. Nie oczekujemy od podopiecznego postawy przykładnego pacjenta. Podobnie możemy postępować w przypadku terapii prowadzonej poza ośrodkiem: delikatnie monitorować uczestnictwo i edukować w razie wątpliwości. W naszej pracy stosujemy zasadę: „Pomagam tak dużo, ile trzeba i tylko tyle, ile jest potrzebne”. Ważne jest uczenie samodzielności i odpowiedzialności za samego siebie.

Ważnym aspektem pracy z osobą obciążoną problemem psychicznym jest ukształtowanie właściwego – przyjaznego i akceptującego – nastawienia u osób pozostających z nią w schronisku dzień i noc, czyli innych mieszkańców. Doświadczenie dowodzi, że otwarte stawianie problemów i rozwiązywanie konfliktów na bieżąco, nie tylko umożliwia koegzystencję, ale i pobudza do objawów sympatii i wsparcia. Osoby chore ze swojej strony także potrafią okazać wdzięczność i zaoferować pomoc, ponieważ oczywiście nie brak im własnych specyficznych kompetencji.

Podstawowe ustabilizowanie sytuacji życiowej podopiecznego otwiera szansę na wykorzystanie w jego interesie zasobów środowiska lokalnego. W środowisku funkcjonuje wiele potencjalnych źródeł wsparcia. Niestety w naszym kraju ich działania są bardzo słabo koordynowane z punktu widzenia indywidualnego interesanta. Ostatnio w Warszawie wdrażany jest „Warszawski Zintegrowany System Leczenia i Wspierania Środowiskowego Osób z Zaburzeniami Psychicznymi – testowanie i wdrażanie” współfinansowany ze środków Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020. W ramach tego projektu, w którym udział biorą między innymi oddział psychiatryczny szpitala, doradcy, inne organizacje pozarządowe i publiczna pomoc społeczna, mamy nadzieję uzyskać realne korzyści dla kilku naszych podopiecznych polegające przede wszystkim na wpisaniu ich w konstruktywne działania i konteksty. Zaawansowane są też plany Ośrodka „Tylko” pozyskania od miasta Warszawa lokali, w których w małych mieszanych grupach mogłyby na zasadach maksymalnej samodzielności zafunkcjonować osoby z problemem psychicznym. Takie miejsce byłoby dla nich docelowym miejscem zamieszkania, podlegającym stałemu monitoringowi i wsparciu ze strony pracowników Caritas Archidiecezji Warszawskiej.

Kamilińska Misja Pomocy Społecznej

Adriana Porowska

Kamilińska Misja Pomocy Społecznej to organizacja pozarządowa działająca w ramach i strukturach Zakonu Ojców Kamilianów, założona przez Ojca Bogusława Palecznego w 1991 roku. W miarę poznawania osób w kryzysie bezdomności i ich problemów zmieniał się charakter wsparcia jaki udzielała Misja ludziom zgłaszającym się do niej po pomoc. Pomoc skierowaną do osób w kryzysie bezdomności nasz założyciel rozpoczął od zorganizowania posiłków dla głodnych ludzi w okolicach Dworca Centralnego w Warszawie – prowadził jadalnię Bar Charytatywny „Św. Marta”. Z czasem zauważył ludzi chorych którzy nie byli w stanie skorzystać z pomocy przychodni lekarskich i zorganizował Punkt Pomocy Medycznej „Św. Kamil”. W październiku 1997 r. została powołana do życia nowa placówka KMPS – Biuro Pracowników Socjalnych Kamilińskiej Misji Pomocy Społecznej, zatrudniające pracownika socjalnego na pełny etat i wolontariuszy. Biuro to miało za zadanie rozwiązywanie problemów ludzi bezdomnych związanych z załatwianiem spraw urzędowych. Od sierpnia 1998 r. ZPC Ursus w Warszawie wynajmuje Misji budynek przy ulicy Traktorzystów 26, gdzie po gruntownym remoncie powstało schronisko dla mężczyzn Pensjonat Socjalny „Św. Łazarz”. Jesienią 2006 roku rozpoczyna się budowa jachtu pełnomorskiego, którym Ojciec Bogusław wraz z budowniczymi planował opłynąć świat, którzy w głównej mierze są ludźmi doświadczającymi bezdomności. Po nagłej śmierci założyciela Misji w 2009 roku funkcję dyrektora misji objęła Adriana Porowska.

Skala problemu bezdomności w Warszawie jest nieporównywalnie większa niż w innych miastach Polski. Według danych z ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych przeprowadzonego w 2017 roku, na terenie miasta przebywało 2.706 osób w kryzysie bezdomności. Do ich dyspozycji jest zaledwie 1.408 miejsc w placówkach noclegowych:

- 2 noclegownie – 340 miejsc (latem 280 miejsc),
- 18 schronisk – 995 miejsc (spadek o 28 miejsc w porównaniu z rokiem 2017),
- mieszkania treningowe – 73 miejsca,
- ogrzewalnie – 2 placówki (czynne w sezonie zimowym).

Aktualnie Kamilińska Misja Pomocy Społecznej prowadzi:

- Pensjonat „Św. Łazarz”, schronisko dla 80 bezdomnych mężczyzn w Warszawie,
- Mieszkania treningowe dla 40 osób,
- Spółdzielnię Socjalną „Piękne Miejsce”,
- Nieodpłatny Punkt Pomocy Prawnej w Ursusie,
- streetworking w trzech dzielnicach Warszawy, (Ursus, Ochota, Włochy).

Pensjonat Socjalny „Św. Łazarz”

Pensjonat to schronisko dla bezdomnych mężczyzn, które zapewnia:

- całodobowy pobyt dla 80 bezdomnych mężczyzn,
- opiekę dwóch pracowników socjalnych,
- pomoc psychologiczną,
- doradztwo zawodowe,
- pomoc psychiatryczną,
- coaching.

Standard obiektu to:

- pokoje 2- i 3-osobowe zapewniające powyżej 5 metrów na osobę, dwa pokoje 6-osobowe mające ponad 11 metrów na osobę,
- w tym: 13 urządzeń natryskowych, 15 misek ustępowych, 2 pisuary, 16 umywalk,
- posiadamy pomieszczenie z kuchenką, szafkami kuchennymi, lodówką,
- świetlicę z telewizorem, z wifi, stałym dostępem do napojów,
- dużą salę do spotkań grupowych i indywidualnych,
- stołówkę ze stałym dostępem do witryny z żywnością,
- pralnie z suszarnią,
- pomieszczenia biurowe,
- magazyn odzieżowy,
- magazyn ze środkami chemicznymi.

Kadra:

- Dwóch pracowników socjalnych prowadzi Indywidualne Programy Wychodzenia z Bezdomności. Pomagają w załatwianiu wszystkich spraw urzędowych w zależności od indywidualnych potrzeb mieszkańca – wniosku o dowód osobisty, przez ubezpieczenie, aż do zbierania świadectw pracy, wypełniania wniosków o zasiłki, renty, emerytury, w wniosku o upadłość konsumencką, wniosku o przydział mieszkania z zasobów gminy, czy pomocy w zgromadzeniu dokumentacji do Domu Pomocy Społecznej. Wspierają także ludzi w nawiązaniu kontaktu się z rodziną, umawianiu wizyt lekarskich, a nawet w rozliczaniu podatku dochodowego.
- Psycholog wspiera ludzi w kryzysie, dobiera metody wsparcia jeśli jest to konieczne.
- Terapeuta ds. uzależnień prowadzi rozmowy na temat szkodliwego picia i motywuje do leczenia, oraz do kontynuacji uczestnictwa w grupach wspierających po zakończonym leczeniu odwykowym.
- Coach prowadzi rozmowy indywidualnie i grupowe, a pomoc dotyczy zarówno życia prywatnego, jak i zawodowego.
- Psychiatra – schronisko na stałe współpracuje z psychiatrycznym zespołem leczenia środowiskowego Mazowieckiego Specjalistycznego Centrum Zdrowia im. Prof. Jana Mazurkiewicza w Pruszkowie. Lekarz oraz psychologowie odwiedzają regularnie ludzi chorych lub zaburzonych psychicznie.
- Prawnicy kompleksowo wspierają mieszkańców placówki.

Działalność Pensjonatu w 2017 roku

Pobyty:

- w 2017 roku w Pensjonacie zarejestrowano 292 pobyty,
- na przestrzeni całego roku odmówiono pobytu 944 razy (głównie ze względu na brak miejsc w placówce).

Źródła dochodu mieszkańców:

- w ciągu roku 106 osób podjęło legalne zatrudnienie,
- osób które utrzymywało się z zasiłku stałego z OPS było 29,
- osób z dochodem z ZUS tj. emeryturą/rentą było 17.

Niepelnosprawność:

- w schronisku w ciągu roku przebywały 62 osoby z orzeczoną stopniem niepełnosprawności i 41 osób z problemami psychicznymi.

Przyczyny opuszczenia placówki:

- inna placówka dla osób bezdomnych (w tym mieszkania treningowe) – 49 osób,
- wynajęte mieszkanie / mieszkanie ze znajomymi – 17 osób,

- lokal socjalny / komunalny – 1 osoba,
- praca z zakwaterowaniem – 2 osoby,
- dom rodzinny – 3 osoby,
- Dom Pomocy Społecznej – 2 osoby,
- inne – hospicjum / zakład karny – 6 osób,
- brak informacji – 181 osób.

Podstawowe świadczenia:

- wyrobienie dowodu osobistego – 48,
- pomoc w uzyskaniu stopnia niepełnosprawności – 22,
- pomoc w uzyskaniu pomocy finansowej i niefinansowej z OPS – 90,
- kontakt z usługami prawnymi – 72,
- kontakt ze służbą zdrowia – 214,
- zmotywowanie do podjęcia leczenia odwykowego – 29,
- wsparcie psychologa – 230 konsultacji,
- ogłoszenie upadłości konsumenckiej – 9,
- pomoc w uzyskaniu niezbędnych badań do podjęcia zatrudnienia – 12.

Ponadto:

- udzielano pożyczek pieniężnych na wykonanie zdjęć do dowodu osobistego, zakup leków, karty miejskiej, wykonanie badań lekarskich;
- umożliwiamy karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego oraz wykonywanie prac społecznie użytecznych;
- pomagamy w organizacji pogrzebów naszych zmarłych podopiecznych oraz byłych mieszkańców Pensjonatu;
- pomoc w podjęciu działań zmierzających do rozłożenia na raty zadłużenia;
- wsparcie w postaci paczki żywnościowej i higienicznej dla osób przebywających w szpitalach, na terapii, w zakładach karnych;
- pomoc w rozliczeniu PIT;
- wydawanie odzieży i obuwia, oraz paczek żywnościowych mieszkańcom i innym osobom potrzebującym;
- organizowanie wyjść kulturalnych m.in. do kina czy filharmonii;
- nawiązano wiele kontaktów z takimi instytucjami jak: Ośrodek Pomocy Społecznej, Wydział Zasobów Lokalowych, Urząd Stanu Cywilnego, Urząd Pracy, Urząd Skarbowy, Centrum Pomocy Rodzinie, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Rzecznik Praw Obywatelskich, Fundusz Alimentacyjny, szpitale i przychodnie, Inspekcja Pracy, warszawskie organizacje wspierające osoby w kryzysie bezdomności, Sądy (w tym kuratorzy, komornicy), wierzyciele (w tym firmy windykacyjne), punkty bezpłatnych porad prawnych, biuro porad obywatelskich, Policja, Straż Miejska i wieloma innymi.

Mieszkania treningowe

Mieszkania stanowią formę przygotowania do pełnej samodzielności społecznej. Oferują:

- możliwość zamieszkania w otwartych warunkach mieszkaniowych i samodzielnego gospodarowania budżetem domowym,
- opiekę pracownika socjalnego, psychologa i doradcy zawodowego.

W mieszkaniach treningowych przebywają osoby oczekujące na mieszkania z zasobów miasta. W wynajętych na wolnym rynku mieszkaniach przebywa obecnie 40 osób. Pokoje są maksymalnie 2-osobowe, a czas przebywania uzależniony jest od indywidualnych potrzeb. Założeniem programu jest przejście do mieszkania utrzymanego z zasobów komunalnych. Pracownik socjalny wraz z psychologiem i terapeutą uzależnień wspierają ludzi zarówno w codziennych

czynnościach, jak i w skomplikowanych sprawach prawnych i rodzinnych. Przebywają tam ludzie, którzy niedawno utracili mieszkania oraz osoby, które kilka lat spędziły w odosobnieniu, np. w szpitalu psychiatrycznym. Mieszkanie treningowe to przedłużenie schroniska ale w warunkach zbliżonych do zwykłego najmu mieszkania na mieście.

Pobyty i odmowy: W 2017 roku w mieszkaniach treningowych mieszkało 58 osób z czego 49 osób bez powtórzeń. Na przestrzeni całego roku odmówiono pobytu na mieszkaniu 16 osobom ze względu na: niezakwalifikowanie się do projektu (za wysoki dochód, za niski dochód, brak możliwości udokumentowanie pobytu w Warszawie), brak miejsc.

Źródło dochodu: praca ze składką ZUS – 55 osób, 3 osoby korzystające ze świadczeń ZUS (emerytura).

Lokale komunalne: 6 osób w ciągu 2017 roku usamodzielniało się, otrzymując lokal komunalny.

Formy pomocy udzielane przy współpracy z mieszkańcem: Wyrobienie dowodów osobistych, pomoc w uzyskaniu stopnia niepełnosprawności, pomoc w uzyskaniu pomocy finansowej i niefinansowej z OPS, kontakt z usługami prawnymi, kontakt ze służbą zdrowia, zmotywowanie do podjęcia leczenia, zmotywowanie do kontynuacji leczenia odwykowego, wsparcie psychologa, pomoc w złożeniu wniosku o upadłość konsumencką (3 osoby złożyły wniosek i otrzymały upadłość konsumencką), pomoc w podjęciu działań zmierzających do rozłożenia na raty zadłużenia, wsparcie w postaci paczki żywnościowej i higienicznej, pomoc w wyposażaniu mieszkań, pomoc w rozliczeniu PIT, organizowanie wyjść kulturalnych m.in. do kina czy filharmonii.

Streetworking

Jest to forma pomocy bezdomnym mieszkającym na ulicy. Obejmuje:

- kontakt z bezdomnymi w miejscach niemieszkalnych,
- pomoc interwencyjną (żywność, odzież, itp.),
- przekazywanie informacji o miejscach, w których można uzyskać pomoc.

Psycholog, terapeuta ds. uzależnień i pracownik socjalny monitorują sytuację w trzech dzielnicach Warszawy – Ursus, Ochota i Włochy. W 2017 roku objęto pomocą streetworkera w dzielnicach 130 osób (w tym 15 kobiet), 41 osób w zarejestrowanych lokalizacjach, 7 osób zmarło (z potwierdzonych informacji), 5 osobom udało się znaleźć miejsce w schronisku przy ul. Traktorzystów. Streetworker odwiedził zidentyfikowane miejsca 467 razy, udzielił pomocy w formie paczki żywnościowej 53 razy, 13 razy streetworker pomagał w szpitalu, w przychodni, w urzędzie. W okresie zimowym wzmożono ilość patroli, udało się namówić i przyjąć 49 osób dodatkowych do schroniska przy ul. Traktorzystów 26.

Spółdzielnia Socjalna „Piękne Miejsce”

„Piękne Miejsce” to forma aktywizacji zawodowej osób wykluczonych. Dzięki Spółdzielni osoby bezdomne mogą:

- nabyć nowe doświadczenia i kwalifikacje zawodowe,
- uzyskać pomoc w powrocie na rynek pracy.

Spółdzielnia Socjalna prowadzona przy placówce pomaga wrócić na rynek pracy i zdobyć po latach legalne zatrudnienie dostosowane do umiejętności i możliwości podopiecznych. W 2017 roku działała głównie w obszarze usług porządkowych, remontowych i cateringowych. Działalność ta pozwoliła zatrudnić na podstawie umowy o pracę 4 osoby oraz kilkadziesiąt osób na podstawie umów cywilno-prawnych. Wszystkie zatrudnione osoby są podopiecznymi Kamiliańskiej Misji Pomocy Społecznej. Przychody Spółdzielni Socjalnej „Piękne Miejsce” przekroczyły w 2017 roku kwotę 260.000 zł i zapewniają stabilną finansowo działalność oraz zwiększenie w roku 2018 poziomu zatrudnienia osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

Jacht pełnomorski „Ojciec Bogusław”

Osoby bezdomne pod nadzorem uprawnionych osób samodzielnie budują jacht pełnomorski. Dla wielu jest to spełnienie marzeń. Wiele informacji na ten temat zostało zamieszczonych na stronie www.ojciecboguslaw.pl

Ponadto, Kamilińska Misja Pomocy Społecznej stara się wpływać na kształt polityki społecznej wobec bezdomności. Prowadzi badania nad zjawiskiem bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego. Współdziała z wieloma federacjami i organizacjami (również międzynarodowymi) zajmującymi się problematyką bezdomności.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Strzelcach Opolskich

Piotr Parkitny

Ośrodek Pomocy Społecznej jest jednostką organizacyjną gminy, działa na podstawie Statutu zatwierdzonego Postanowieniem Zarządu Gminy Strzelce Opolskie nr 80A/1995 z dnia 1 września 1995 r., Regulaminu Organizacyjnego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz aktów prawnych wydawanych przez Radę Miejską, Burmistrza Strzelec Opolskich i Kierownika Ośrodka. Misja Ośrodka Pomocy Społecznej w Strzelcach Opolskich brzmi: „*Tworzymy instytucję przyjazną, świadcząc profesjonalnie pomoc na rzecz integracji mieszkańców gminy Strzelce Opolskie i wzrostu ich jakości życia*”.

Ośrodek świadczy różnorodne formy pomocy osobom i rodzinom, które z różnych przyczyn są niezdolne do samodzielnego rozwiązywania problemów życiowych, a w szczególności osobom samotnym, starszym, niepełnosprawnym, bezdomnym, zagrożonym wykluczeniem społecznym, pozbawionym środków do życia, ubogim i bezradnym życiowo. Celem Ośrodka jest również kształtowanie postaw społecznych sprzyjających bezpośredniemu uczestnictwu w działaniach na rzecz osób potrzebujących lub wspierania działań.

Z ogólnopolskiego liczenia osób bezdomnych, które odbyło się w nocy z 8 na 9 lutego 2017 r. wynika, iż w gminie Strzelce Opolskie 23 osoby bezdomne przebywały w miejscach niemieszkalnych, a 83 osoby w domach wspólnotowych „Barka” i w schronisku „Stajenka”. Na terenie Strzelec Opolskich funkcjonują dwa zakłady karne – w nocy kiedy przypadało badanie, w zakładach karnych przebywało 25 osób bezdomnych. Dostyc często zdarza się, że osoby opuszczające placówki penitencjarne pozostają bez dachu na głowę, bez bliskich sobie osób, które chciałyby im pomóc. Opuszczając teren więzienia stają w „wolnym świecie” sami, zagubieni, nie do końca nauczeni jak postępować i zachować się oraz pełnić role społeczne. Często są to osoby, które przejawiają niskie kompetencje społeczne i nie potrafią wyjść z sytuacji kryzysowej. Bezsilność i bezcelowość ich życia prowadzić może do sytuacji bezdomności.

Ośrodek Pomocy Społecznej działa zgodnie z zapisami prawnymi na podstawie, których realizuje zadania z pomocy społecznej. Istotą działalności jest umożliwienie przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości, a także wspieranie w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienia życia w warunkach odpowiadających godności człowieka oraz zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz integrację ze środowiskiem.

OPS Strzelce Opolskie od ponad dwudziestu lat prowadzi działania mające na celu pomoc w rozwiązywaniu problemów osób bezdomnych. Początki rozwoju tej działalności były trudne, pojawiał się opór mieszkańców, brak zrozumienia problemu oraz stereotypy. Ówczesna kierownik OPS, pani Maria Feliniak, aktualnie Zastępca Burmistrza Strzelec Opolskich, rozpoczęła współpracę z Fundacją Pomocy Wzajemnej „Barka” z Poznania oraz ks. Józefem Krawcem celem stworzenia na terenie gminy Domów Wspólnotowych Barki. Był to początek rozwoju pomocy osobom bezdomnym w Strzelcach Opolskich. Ośrodek Pomocy Społecznej w latach 2012-2013 zrealizował Projekt „Razem przeciw wykluczeniu społecznemu”. Projekt ten był pilotażowym wdrożeniem standardów usług w zakresie bezdomności i testem Modelu Gminnego Standardu Wychodzenia z Bezdomności. Projekt współfinansowany był z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 1.18 Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej, Działanie 1.2 Wsparcie systemowe

instytucji pomocy i integracji społecznej, Priorytet I Zatrudnienie i integracja społeczna. Działania, które w ramach projektu kierowane były do grupy docelowej wchodziły w zakres 6 standardów:

- Standard streetworkingu – w ramach tego standardu podejmowane były działania wobec osób bezdomnych znajdujących się poza systemem pomocy instytucjonalnej, mające na celu pobudzenie motywacji tychże osób do zmiany swojej sytuacji.
- Standard pracy socjalnej – celem działania było zwiększenie motywacji beneficjentów do zmiany swojej aktualnej sytuacji, usamodzielnienie oraz uniezależnienie od pomocy społecznej
- Standard mieszkalnictwa i pomocy doraźnej – w ramach projektu Ośrodek Pomocy Społecznej planuje zaadoptować i udostępnić osobie bezdomnej mieszkanie wspierane celem usamodzielnienia oraz powrotu tejże osoby do społeczeństwa
- Standard partnerstwa lokalnego – realizacja zadania polegała na organizowaniu comiesięcznych spotkań z lokalnymi instytucjami i stowarzyszeniami, których celem było wypracowanie wspólnego stanowiska dotyczącego problemu bezdomności, jego łagodzenia i rozwiązywania na terenie gminy Strzelce Opolskie oraz stworzenie Gminnego Standardu Wychodzenia z Bezdomności.
- Standard zdrowia – w tym zadaniu zaplanowane zostało wsparcie psychologiczne oraz terapeutyczne dla beneficjentów uzależnionych. Ponadto, w jednym z domów dla bezdomnych utworzona została izolatka dla beneficjentów wymagających przedmedycznej pomocy doraźnej.
- Standard zatrudnienia i edukacji – działania w ramach tego standardu miały na celu aktywizację społeczną i zawodową osób bezdomnych. Beneficjenci mogli uczestniczyć w kursach zawodowych a także w warsztatach z doradcą zawodowym i psychologiem, które stanowiły solidną podstawę dla dalszych działań zmierzających do ich usamodzielnienia.

Ośrodek Pomocy Społecznej odpowiadał w projekcie za realizację standardów pracy socjalnej, mieszkalnictwa i pomocy doraźnej, partnerstwa lokalnego, a także, wspólnie ze Stowarzyszeniem Pomocy Wzajemnej „Barka”, standardu streetworkingu. Zakończenie projektu nie stanowiła zakończenia realizacji przetestowanych standardów. Wypracowane w ramach projektu formy pracy i procedury realizowane są do dnia dzisiejszego. W ramach działania Partnerstwa Lokalnego, jeszcze w 2013 roku, uchwałą nr XL/312/2013 Rada Miejska w Strzelcach Opolskich przyjęła Strategię rozwiązywania problemów bezdomności w gminie Strzelce Opolskie na lata 2013-2020. Zarządzeniem Burmistrza z dnia 21 lutego 2014 r. powołano Zespół ds. realizacji Strategii.

Streetworking (także unikalny na skalę kraju streetworking na terenach wiejskich) realizowany jest obecnie w ramach projektu socjalnego „Streetworking w gminie Strzelce Opolskie”, który jest dokumentem pomocniczym realizacji Strategii rozwiązywania problemów bezdomności. Na potrzeby realizacji projektu streetworkerzy dysponują pomieszczeniem biurowym, które znajduje się w centrum miasta, które pełni także funkcję dziennego centrum wsparcia doraźnego oferującego osobom bezdomnym pomoc w postaci: odzieży, posiłku, zaspokojenia potrzeb higienicznych, krótkiego odpoczynku i ochrony przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi. Jednym z podstawowych narzędzi streetworkera jest mapa miejsc Niemieszkalnych, która jest na bieżąco aktualizowana. Streetworkerzy odwiedzają miejsca, w których mogą przebywać osoby bezdomne np. pustostany, opuszczone działki, altanki, itp. – po odwiedzinach miejsca takie są odnotowywane na mapie. Mapa została skonsultowana przez Partnerstwo Lokalne, w tym przez Komendę Powiatową Policji. Posiadana mapa daje szansę na stałe monitorowanie sytuacji osób bezdomnych, motywowanie ich do zmiany swojej sytuacji życiowej poprzez przejście do placówki dla bezdomnych oraz udzielenie doraźnej pomocy. W przypadku złych warunków atmosferycznych, np. zimą, mapa ułatwia dotarcie do osób bezdomnych celem przeciwdziałania zagrożenia życia (zamarznięciu).

Mieszkalnictwo i pomoc doraźna – w ramach tego standardu powstało mieszkanie treningowe dzięki, któremu usamodzielnili się już dwie osoby bezdomne, aktualnie zamieszkuje w nim samotna matka z dziećmi. Do mieszkania osoby są kierowane po przygotowaniu Indywidualnego Programu Wychodzenia z Bezdomności i poprzez wydanie decyzji przez Ośrodek Pomocy Społecznej.

Partnerstwo Lokalne – działają aktywnie do dnia dzisiejszego. W skład Partnerstwa, koordynowanego przez Ośrodek Pomocy Społecznej, wchodzi przedstawiciele następujących instytucji:

- Domu Pomocy Społecznej w Strzelcach Opolskich
- Gminnego Zarządu Mienia Komunalnego w Strzelcach Opolskich
- Komendy Powiatowej Policji w Strzelcach Opolskich
- Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Strzelcach Opolskich
- Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Strzelcach Opolskich
- Powiatowego Urzędu Pracy w Strzelcach Opolskich
- Rady Miejskiej w Strzelcach Opolskich
- Spółdzielni Mieszkaniowej w Strzelcach Opolskich
- Stowarzyszenia Pomocy Wzajemnej „Barka” w Strzelcach Opolskich
- Szpitala Powiatowego w Strzelcach Opolskich
- Urzędu Miejskiego w Strzelcach Opolskich
- Urzędy Skarbowego w Strzelcach Opolskich
- Zakładu Karnego nr 1 w Strzelcach Opolskich
- Zakładu Karnego nr 2 w Strzelcach Opolskich
- Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Strzelcach Opolskich
- Zarządu Miejsko-Gminnego OSP RP w Strzelcach Opolskich

Spotkania Partnerstwa Lokalnego odbywają się obecnie raz na kwartał. W jego ramach, poza opisanymi powyżej, realizowane są opisane poniżej działania.

Informowanie społeczeństwa o problemie bezdomności i zagrożeniach wynikających dla osób bezdomnych w związku z okresem zimowym

W trakcie spotkań wypracowano plakaty „Akcja zima” oraz ulotki, które zostały umieszczone w wszystkich obiektach użyteczności publicznej, a także zidentyfikowanych miejscach przebywania osób bezdomnych. Ulotki te były również w dyspozycji pracowników socjalnych OPS, Policji i streetworkerów. Ponadto, w ramach kampanii informacyjnej, przeprowadzono spotkanie z sołtysami gminy Strzelce Opolskie w trakcie, którego zapoznano uczestników z problematyką bezdomności. Kontynuacja tego typu działań jest planowana w następnych latach.

Organizacja pogadanek z zakresu problematyki bezdomności w szkołach

Do programów szkolnych włączono edukację z zakresu zagrożeń wynikających z bezdomności. W ramach realizacji tego działania prowadzone są pogadanki w publicznych gimnazjach w Strzelcach Opolskich, Publicznym Gimnazjum w Szymiszowie, Centrum Kształcenia Ustawicznego w Strzelcach Opolskich i Zespole Szkół Ogólnokształcących w Strzelcach Opolskich. Prelegentami są członkowie Partnerstwa Lokalnego oraz członkowie „Teatru po drugiej stronie” strzeleckiej Grupy PaT.

Organizacja wydarzeń związanych z przelamywaniem stereotypów związanych z bezdomnością:

- Organizacja meczu siatkówki plażowej pomiędzy uczniami Centrum Kształcenia Ustawicznego w Strzelcach Opolskich a osobami bezdomnymi zamieszkałymi w Domach Wspólnotowych „Barki”. Organizowane mecze towarzyskie na terenie Domu Wspólnotowego Stowarzyszenia „Barka” są imprezą cykliczną realizowaną corocznie.
- Współorganizacja Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem. Partnerstwo Lokalne współuczestniczy w organizacji obchodów Międzynarodowego Dnia Ubóstwa, które odbyły się dwukrotnie w Strzeleckim Ośrodku Kultury. Członkowie Partnerstwa m.in. zajmowali się w trakcie imprezy kolportażem książek, ulotek z zakresu problematyki bezdomności oraz rozdawali ulotki informacyjne. W trakcie imprezy odbyły się prelekcje z zakresu problematyki ubóstwa i bezdomności oraz pokazy artystyczne. Impreza organizowana w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Ubóstwa ma charakter otwarty i cykliczny.
- Organizacja wystawy dzieł artystycznych osób osadzonych w strzeleckich Zakładach Karnych pt.: „Bez dachu nad głową, a jednak żyję”. Ogólnodostępna dla mieszkańców gminy wystawa została zorganizowana w Strzeleckim Ośrodku Kultury w dniach od 26 maja do 4 września 2017 r. W trakcie wizyt uczniów strzeleckich szkół, funkcjonariusze Zakładów Karnych opowiadali o autorach prac udzielając informacji w przedmiocie wystawy.

Przedsięwzięcia realizowane w ramach przyjętej Strategii:

- Ustalenie procedur postępowania z osobą bezdomną mających na celu poprawę współpracy międzyinstytucjonalnej – prace nad procedurą były prowadzone na spotkaniach i poprzedzone konsultacjami z członkami Partnerstwa Lokalnego w formie elektronicznej.
- Wypracowanie międzyinstytucjonalnej pomocy osobom bezdomnym w gminie na podstawie podpisanego porozumienia o współpracy pomiędzy Zakładami Karnymi, a Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Strzelcach Opolskich, dotyczącego wsparcia skazanych po opuszczeniu zakładów karnych, w celu zapobiegania wystąpienia zjawiska wykluczenia społecznego i bezdomności.
- Informowanie społeczności lokalnej o zagrożeniach, które doprowadzają do utraty mieszkania – działania o charakterze kampanii społecznej mają na celu zwiększenie świadomości mieszkańców o obowiązkach wynikających z zamieszkiwania w lokalu. Członkowie Partnerstwa Lokalnego (Gminny Zarząd Mienia Komunalnego oraz Spółdzielnia Mieszkańcowa w Strzelcach Opolskich) przekazali pozostałym partnerom informacje z zakresu legislacji w obszarze prawa lokalowego i lokatorskiego, i na tej podstawie wypracowano wspólnie plan kampanii informacyjnej w formie plakatów. Kolportaż plakatów, po uzyskaniu odpowiednich zgód, został przeprowadzony w budynkach mieszkalnych (klatki schodowe) należących do zasobów gminnych, spółdzielni mieszkaniowej oraz w budynkach użyteczności publicznej. Akcja została przeprowadzona nie tylko dzięki zaangażowaniu członków Partnerstwa Lokalnego, ale także sołtysów oraz parafii z terenu gminy.

Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej Barka w Strzelcach Opolskich

Agnieszka Wyciśło

Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej „Barka” w Strzelcach Opolskich powstało w 1998 roku. Wywodzi się z poznańskiej Fundacji „Barka”. Przy współpracy Ośrodka Pomocy Społecznej i wyraźnym poparciu samorządu terytorialnego w Strzelcach Opolskich oraz życzliwości dobrodziejów i darczyńców udało się przenieść ideę pomocy wzajemnej stworzoną przez Barbarę i Tomasza Sadowskich na grunt strzelecki.

Sam pomysł utworzenia wspólnoty „Barka” w Strzelcach Opolskich zrodził się w głowie ks. Józefa Krawca, który jako kapelan więzienny bardzo często widział ludzi, którzy wychodzili na wolność i nie mieli się gdzie podziąć. To oni jako pierwsi trafili do strzeleckiej „Barki”. Ale ponieważ w tym czasie wiele osób w Polsce traciło pracę, a w konsekwencji rodziny i domy, wkrótce „Barka” stała się bezpieczną przystanią także dla osób bezdomnych, które nigdy nie były w więzieniu, a mimo to znalazły się w różnych kryzysach życiowych.

Ogólnopolskie badanie liczebności osób bezdomnych przeprowadzone w lutym 2017 r. ujawniło na terenie gminy Strzelce Opolskie 106 osób bezdomnych, w tym 23 osoby pozostające poza systemem wsparcia (w miejscach niemieszkalnych) i 83 osoby w domach wspólnotowych "Barka" i schronisku „Stajenka”. W Strzelcach Opolskich istnieją dwa zakłady karne. Dalsze 25 osób bezdomnych przebywało w dniu badania w strzeleckich zakładach karnych. Zazwyczaj osoby te po wyjściu na wolność nie mogą liczyć na wsparcie bliskich, a ich niskie kompetencje społeczne powodują, że nie potrafią włączyć się do życia społecznego i zasilają szeregi osób bezdomnych.

Stowarzyszenie od początku swej działalności udziela wsparcia osobom bezdomnym, osobom opuszczającym zakłady karne, osobom niezaradnym życiowo i uzależnionym. W chwili obecnej prowadzimy 5 wspólnot domowych, w których zamieszkuje średniodobowo 80 osób, a w okresie zimowym uruchamiamy dodatkowych 18 miejsc schronienia dla mężczyzn. W 2017 roku z pomocy Stowarzyszenia skorzystały 202 osoby, które pochodziły z terenu całego kraju. W tej grupie znaleźli się też polscy imigranci z Holandii i Belgii.

Istotą działalności Stowarzyszenia jest pomoc w samopomocy. Wspólnoty składają się wyłącznie z osób, które z różnych powodów stały się bezdomne. Członkowie wspólnot pracują na swoje utrzymanie i na swój rachunek, tworząc w ten sposób jedną rodzinę. Zajmują się gospodarstwem, hodowlą zwierząt, uprawiają pola, pracują w przydomowych warsztatach, prowadzą pszczelą pasiekę oraz sklep rzeczy używanych, podejmują pracę na lokalnym rynku pracy. W ten sposób ludzie, którzy byli w jakimś sensie problemem społecznym, stają się darem dla kolejnych osób potrzebujących pomocy.

W domach „Barki” nie zatrudniamy żadnej specjalistycznej kadry. Są to domy, nie ośrodki czy schroniska, w których życie oparte jest na relacjach rodzinnych, codziennych obowiązkach i akceptacji. Poprzez samodzielne kierowanie gospodarstwem domowym oraz konieczność organizacji wspólnego życia i wspólnej pracy w domu, nasi podopieczni uczą się podstawowych zasad porozumiewania się, dochodzenia do kompromisów oraz rozwiązywania bieżących problemów w sposób aprobowany społecznie. Wspólnoty „Barki” wybierają spośród swoich mieszkańców lidera domu, którzy kierują poszczególnymi gospodarstwami domowymi, organizują wspólne życie i wspólną pracę w domu.

Cele i zadania leżące u podstaw powołania organizacji są nadal aktualne, ale w trakcie działalności organizacji ewoluowały od działań pomocowych do działań edukacyjnych i socjoterapeutycznych. Na początku skupiano się na organizacji miejsc do życia i pracy osób bezdomnych poprzez

remontowanie domów wspólnotowych i przygotowywanie miejsc dla kolejnych osób w potrzebie. Wokół domów powstały pracownie i warsztaty edukacji zawodowej, renowacji mebli, warsztat krawiecki, hodowla świń, krów i kóz oraz pensjonat dla zwierząt. Powstało też Centrum Integracji Społecznej realizujące program zatrudnienia socjalnego poprzez reintegrację społeczną i zawodową. Pierwsi absolwenci Centrum uruchomili spółdzielnię socjalną „Sydoraj” zajmującą się działalnością porządkowo-ogrodniczą. W dniu 1 lipca 2008 r. Centrum wydzieliło się ze struktur Stowarzyszenia i stanowi odrębną jednostkę – Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej w Strzelcach Opolskich.

Wkrótce okazało się, że te działania są niewystarczające do pełnego i trwałego powrotu osoby bezdomnej do społeczności, dlatego jako dopełnienie systemu wsparcia dla osób bezdomnych zostały uruchomione domki przejściowe, by ludzie mieszkający w domach wspólnotowych i pracujący mieli szansę na usamodzielnienie się. Celem funkcjonowania mieszkań jest pomoc osobom w nim przebywającym w wykształceniu umiejętności samodzielnego życia. Dodatkowo w czasie realizacji projektu pilotażowego wdrażania standardów usług w zakresie bezdomności i przetestowania Modelu Gminnego Standardu Wychodzenia z Bezdomności pod nazwą „Razem przeciw wykluczeniu społecznemu”, w standardzie mieszkalnictwa i pomocy doraźnej, gmina przekazała Ośrodkowi Pomocy Społecznej lokal mieszkalny położony w Strzelcach Opolskich, który został zaadaptowany na mieszkanie wspierane. Mieszkanie to jest przeznaczone dla osoby bezdomnej rokującej na wyjście z bezdomności. Dwie osoby, które zamieszkały w mieszkaniu wspieranym zostały zarekomendowane przez Stowarzyszenie. Aktualnie jedna z tych osób zajmuje mieszkanie z zasobów komunalnych.

Ważną kwestią w naszej działalności stało się także zapewnienie naszym podopiecznym dostępu do specjalistów, z którymi wspólnie znajdują rozwiązania trudnych sytuacji życiowych oraz profilaktyka uzależnień poprzez prowadzenie punktu konsultacyjnego dla osób uzależnionych oraz organizowanie regularnych, cotygodniowych spotkań grupy wsparcia AA. Nasze dotychczasowe doświadczenie pokazuje, że aby pomóc osobom bezdomnym, należy obok działań typu osłonowego, równoległe prowadzić i organizować działania o charakterze aktywizującym i profilaktycznym, bo tylko takie wieloaspektowe podejście do problemu bezdomności może doprowadzić do uzyskania samodzielności życiowej i wyjścia z sytuacji bezdomności.

Prowadząc naszą działalność zauważyliśmy, że nasza pomoc powinna być rozszerzona o wsparcie dla ludzi znajdujących się poza instytucjonalnym systemem pomocy. Dlatego od 2010 roku Stowarzyszenie realizuje na terenie gminy Strzelce Opolskie pracę metodą streetworkingu. Streetworkerami są osoby z doświadczeniem w pracy w środowisku osób bezdomnych „na ulicy”, zdobyte w ramach realizacji projektów rządowych (FIO) i unijnych (GSWB), jak również w trakcie stażu zagranicznego na ulicach Anglii, Irlandii, Holandii i Belgii realizowanych we współpracy z Fundacją „Barka” z Poznania. Ponadto są to osoby, które same doświadczyły różnorodnych sytuacji kryzysowych, w tym bezdomności, jednak poradziły sobie z nimi i dzięki temu nie tylko mogą dawać świadectwo zmiany swojego życia, ale przede wszystkim są autentyczne w kontaktach z osobami bezdomnymi, co jest często warunkiem niezbędnym nawiązania z nimi relacji opartej na zaufaniu.

Praca streetworkerów w środowisku osób bezdomnych polega przede wszystkim na nawiązywaniu kontaktu z tymi, którzy z różnych powodów nie zdecydowali się na skorzystanie z jakiegokolwiek dostępnej formy pomocy. Są to najczęściej osoby żyjące w miejscach „niemieszkalnych”, takich jak klatki schodowe, dworce, ogródki działkowe, park, opuszczone budynki, place zabaw, itp. Streetworkerzy udają się w te miejsca i pokazują przebywającym tam osobom możliwość zmiany własnej sytuacji życiowej. Jeśli osoba zdecyduje się na skorzystanie z innych form pomocy, kierowana jest do Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego „Przytulisko”, w którym osobom potrzebującym oferowana jest realna i kompleksowa pomoc. W przypadku osób bezdomnych najczęstszą potrzebą w pierwszym etapie wspierania jest zapewnienie pomocy doraźnej w postaci posiłku, odzieży, bielizny osobistej, obuwia, umożliwienia kąpieli. Innymi działaniami

podjęwanymi w ramach Punktu są pomoc informacyjno-doradcza (polegająca na przekazywaniu osobom zgłaszającym się do Punktu wiedzy na temat przysługujących im praw i sposobów korzystania z nich), pomoc w wyrobieniu dokumentów, pomoc w uzyskaniu różnego rodzaju świadczeń, motywowaniu do podjęcia leczenia odwykowego, pomoc w nawiązaniu kontaktu z ośrodkami leczenia uzależnień i wspieranie osób poddających się terapii.

Praca metodą streetworkingu przyczyniła się do zwiększenia poczucia bezpieczeństwa obywateli w miejscach publicznych, jak również „oswoiła” społeczność lokalną z faktem, że istnieją wyspecjalizowane osoby posiadające odpowiednie narzędzia do pracy z osobami bezdomnymi, które w razie potrzeby są w stanie udzielić natychmiastowej pomocy.

Od kilku lat prowadzimy, we współpracy z Fundacją „Barka” z Poznania, działania za granicą przy udziale wolontariuszy oraz mieszkańców domów, którzy pracują jako streetworkerzy w takich państwach jak Holandia i Belgia. Ich praca polega na nawiązywaniu kontaktów z bezdomnymi migrantami z Europy Wschodniej i oferowaniu im możliwości powrotu do ojczyzny. Podczas patroli na ulicach, nasi streetworkerzy i asystenci zapraszają bezdomnych migrantów do przyścia do centrów dziennych, w których pracują, zachęcają ich i przygotowują do powrotu, pomagają im również w uzyskaniu paszportu oraz organizują transport powrotny. Gdy to możliwe, streetworkerzy pomagają migrantom powrócić do ich rodzin, ich wspólnot. Ci, którzy nie są gotowi na powrót do domu zapraszani są do uczestnictwa w programach w Polsce, gdzie mogą udać się na detoks, podjąć terapię, nauczyć się nowych umiejętności w pracy, zbudować nowe relacje. Od września 2018 r. nasz streetworker zaczyna pracę z osobami bezdomnymi na ulicach Berlina.

W celu zapobiegania bezdomności dorosłych wychowanków pieczy zastępczej od kwietnia 2018 r. podjęliśmy nowe wyzwanie prowadzenia dziewięciu mieszkań dla młodych ludzi opuszczających różne formy pieczy zastępczej. Mieszkania zostały utworzone poprzez przebudowę budynku gospodarczego na budynek mieszkalny. Na powierzchni 276 m² wydzielono 9 mieszkań: 7 o powierzchni 22 m²-29 m², a także dwa mieszkania dwupokojowe 31 m² i 34 m². Zdarza się często, że dla tych osób takie mieszkanie jest jedyną szansą na usamodzielnienie się i ułożenie życia. W czasie pobytu w mieszkaniu osoby w nim mieszkające przygotowują się do prowadzenia samodzielnego życia i gospodarowania. Mieszkańcy uczą się samodzielnego gospodarowania swoim budżetem domowym, pilnowania systematycznego dokonywania płatności, dbania o porządek w mieszkaniu. Proponowana pomoc ma także na celu integrację osób usamodzielniających się ze środowiskiem, przygotowanie do pełnienia określonych ról społecznych, naukę odpowiedzialności za podejmowane decyzje oraz podjęcie starań o własne docelowe mieszkanie. Warunkiem pobytu w mieszkaniu jest przestrzeganie określonych zasad i regulaminu pobytu.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie

Justyna Kędra, Irena Marszałek

Miasto Rzeszów, realizując zadania wynikające z ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej oraz ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, stworzyła zintegrowany system działań wielu służb tworzących lokalną koalicję na rzecz osób bezdomnych. System ten oparty jest na tworzeniu platformy współpracy pomiędzy sektorem publicznym, a sektorem NGO, dając tym samym możliwość podejmowania wielu cennych inicjatyw odpowiadających lokalnym potrzebom osób bezdomnych. Niniejsze opracowanie zawiera opis przyjętego w Rzeszowie modelu pracy, opartego na połączeniu działań lokalnych podmiotów dwóch sektorów, w tym również na bazie pogłębionej pracy socjalnej, prowadzonej przez pracowników MOPS w Rzeszowie w kierunku wyjścia osoby bezdomnej z trudnej sytuacji życiowej.

Model pracy na rzecz osób bezdomnych

Miasto Rzeszów zamieszkuje 193 tys. mieszkańców. W celu zabezpieczenia potrzeb osób bezdomnych miasto przygotowało 120 miejsc w schroniskach (80 dla mężczyzn i 40 dla kobiet). Wykorzystanie miejsc schroniskowych, w zależności od pory roku, waha się w przedziale od 70 do blisko 100%. Dodatkowo, na terenie Rzeszowa, poza ww. placówkami, na przestrzeni roku przebywały 63 osoby bezdomne. Zamieszkiwały one w ciągach ciepłowniczych, altanach, pustostanach, namiotach, piwnicach, klatkach schodowych oraz samochodzie.

Przyjęty model pracy na terenie Rzeszowa oparty został na trzech filarach aktywności. Obejmuje on obszary związane z ideą partnerstwa wielosektorowego, współpracą MOPS w Rzeszowie z podmiotami publicznymi oraz pracą socjalną prowadzoną przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie na rzecz osób bezdomnych.

Partnerstwo wielosektorowe

Idea partnerstwa wielosektorowego znajduje swoje odzwierciedlenie w zleceniu zadań z zakresu pomocy społecznej organizacjom pozarządowym. Stan ten odnajdujemy w przekazaniu Towarzystwu Pomocy im. św. Brata Alberta w Rzeszowie zadań w postaci:

- prowadzenia Schroniska dla bezdomnych kobiet w Raclawówce k. Rzeszowa, schroniska dla bezdomnych mężczyzn w Rzeszowie – 100% finansowania ze środków gminnych,
- prowadzenia Noclegowni dla bezdomnych kobiet w Raclawówce k. Rzeszowa oraz Noclegowni dla bezdomnych mężczyzn w Rzeszowie – 100% finansowania ze środków gminnych,
- prowadzenia Centrum Integracji Społecznej,
- prowadzenia Kuchni dla najuboższych.

Kolejnym przykładem międzysektorowej współpracy jest ścisła kooperacja pracowników socjalnych MOPS w Rzeszowie ze Stowarzyszeniem „Zupełne dobro”, w zakresie pomocy doraźnej osobom bezdomnych, będących poza systemem instytucjonalnego wsparcia. Mowa tu o osobach przebywających w ogródkach działkowych, parkach, pustostanach lub innych budynkach zdegradowanych. Przygotowana przez Stowarzyszenie akcja „Zupa na placu” skierowana jest do osób bezdomnych, przebywających na terenie miasta i realizowana jest we współpracy z pracownikami socjalnymi Zespołu ds. Pomocy Osobom Bezdomnym. W chwili obecnej MOPS w Rzeszowie wspólnie z ww. Stowarzyszeniem przygotowuje się do realizacji nowego projektu mającego na celu opracowanie lokalnego informatora zawierającego wszystkie dostępne formy pomocy skierowane do osób w kryzysie bezdomności.

Interdyscyplinarność podmiotów publicznych

Drugim filarem zintegrowanego systemu pracy na rzecz osób bezdomnych w Rzeszowie jest współpraca MOPS w Rzeszowie z podmiotami publicznymi. Ukonstytuowanie tej aktywności znajduje swoje miejsce w powoływanym każdego roku przez Dyrektora MOPS w Rzeszowie sztabie kryzysowym, na łonie którego dochodzi do podziału, pomiędzy podmiotami publicznymi i jednostkami organizacyjnymi gminy, zadań podejmowanych na rzecz osób bezdomnych. Członkami sztabu są przedstawiciele:

- MOPS w Rzeszowie,
- Komendy Miejskiej Policji w Rzeszowie,
- Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie,
- Straży Miejskiej w Rzeszowie,
- Regionalnej Straży Ochrony Kolei,
- Okręgu Podkarpackiego Polskiego Związku Działkowców,
- Rzeszowskiego Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta
- dyrektorzy rzeszowskich domów pomocy społecznej.

Kolejnym, ważnym elementem systemu na rzecz osób bezdomnych są zawarte pomiędzy MOPS w Rzeszowie, a Spółdzielnią Mieszkaniową, Komendą Miejską Policją, Strażą Miejską, Komendą Regionalną Straży Ochrony Kolei porozumienia, określające formy aktywności oraz zakres oferowanej osobom bezdomnym pomocy. Na szczególną uwagę zasługuje tu zaangażowanie wszystkich jednostek w proces identyfikowania osób bezdomnych, szczególnie przebywających na terenach otwartych, niekorzystających ze wsparcia instytucjonalnego.

Praca socjalna na rzecz osób bezdomnych

Trzeci filar systemu to praca socjalna na rzecz osób bezdomnych. W 2016 roku MOPS w Rzeszowie powołał w swoich strukturach nową komórkę organizacyjną – Zespół Pracowników ds. Pomocy Osobom Bezdomnym – zajmujący się wyłącznie pracą na rzecz osób bezdomnych, w tym świadczeniem w szerokiej formie poradnictwa socjalnego.

Prace nad przygotowaniem i wdrożeniem nowego systemu MOPS w Rzeszowie prowadził już od 2015 roku. Odbywało się to w formie wizyt studyjnych w ośrodkach, które od szeregu lat prowadziły pogłębianą pracę socjalną na rzecz osób bezdomnych, a także w organizacjach pozarządowych, które prowadziły schroniska dla bezdomnych kobiet czy mężczyzn. Dodatkowym atutem w procesie powoływania Zespołu Pracowników ds. Pomocy Osobom Bezdomnym był udział pracowników Ośrodka w szeregu szkoleń dotyczących pracy na rzecz osób bezdomnych, przebywających zarówno w instytucjonalnych placówkach, jak również na terenach otwartych. Głównym założeniem pracowników ww. Zespołu jest maksymalny profesjonalizm przy wykorzystaniu dostępnych narzędzi w pracy socjalnej oraz tworzenia alternatywnych form pomocy, kierowanych do beneficjentów. W chwili obecnej w skład Zespołu wchodzi trzech pracowników administracji biurowej oraz czterech pracowników socjalnych. Istotnym czynnikiem, odgrywającym dużą rolę w aktywności Zespołu, jest różnorodność kwalifikacji pracowników. Swoje miejsce znaleźli tu specjaliści pracy socjalnej w zakresie pierwszego i drugiego stopnia, a także ekonomista, a jednocześnie socjolog. Dodatkowym atutem pracowników są doświadczenia zawodowe wszystkich powołanych w skład Zespołu osób, a jednocześnie ich predyspozycje osobowościowe.

Z uwagi na fakt, iż pracownicy Zespołu obejmują swoim działaniem zarówno schronisko dla bezdomnych mężczyzn w Rzeszowie, jak również schronisko dla bezdomnych kobiet w Raclawówce k. Rzeszowa, MOPS w Rzeszowie w 2016 roku zorganizował spotkania z kadrą zarządzającą oraz wychowawcami i opiekunami obu schronisk, w celu wzajemnego poznania się oraz wymiany doświadczeń w zakresie pracy z osobami bezdomnymi. Spotkania te w dalszej perspek-

tywie zaowocowały zaprojektowaniem przez MOPS w Rzeszowie cyklu profesjonalnych szkoleń, przeprowadzonych przez specjalistów z zakresu pracy z osobami bezdomnymi, specjalistów z zakresu uzależnień oraz specjalistów z zakresu zdrowia psychicznego, w których wzięli udział pracownicy Zespołu, a także wychowawcy i opiekunowie obu schronisk. Głównym założeniem tak podjętej kooperacji było wypracowanie wspólnego modelu pracy osadzonej na metodyce pracy socjalnej. Takie działanie pozwoliło na ujednoczenie procedur postępowania i zaangażowanie pracowników obu jednostek w realizację przyjętego modelu, co przełożyło się również na jakość i efektywność pracy z osobami bezdomnymi.

Praca socjalna podejmowana przez pracowników Zespołu ukierunkowana jest z jednej strony na osoby przebywające w schroniskach i noclegowniach, z drugiej strony na osoby bezdomne przebywające w terenach otwartych. Pracownicy socjalni MOPS w Rzeszowie, każdorazowo dokonują diagnozy osoby bezdomnej wraz z identyfikacją problemów, a także oceną sytuacji.

W stosunku do osób bezdomnych przebywających w schroniskach, pracownik, wspólnie z klientem, ustala cele pracy wraz z opracowaniem indywidualnego pakietu usług socjalnych. Podstawowym wykorzystywanym narzędziem pracy jest kontrakt socjalny którego realizatorami są klient, pracownik socjalny, a także wychowawca bądź opiekun schroniska. Istotnym elementem pracy z osobami bezdomnymi jest obszar związany z odnowieniem więzi rodzinnych. W wielu przypadkach członkowie najbliższej rodziny, za zgodą obu stron, uczestniczą w realizowaniu indywidualnego planu pomocy dla osoby bezdomnej. Pracownicy socjalni prowadzą również postępowania administracyjne związane z uzyskaniem wszelkich świadczeń, do których osoby bezdomne mają uprawnienia.

Praca socjalna na rzecz osób bezdomnych, przebywających na terenie miasta Rzeszowa poza wsparciem instytucjonalnym, prowadzona jest w formie streetworkingu, również przez pracowników socjalnych Zespołu. Skoncentrowana jest w pierwszej kolejności na identyfikacji osób bezdomnych, przebywających na terenach otwartych, w pustostanach, w ciągach ciepłowniczych, w parkach, w ogródkach działkowych, w klatkach schodowych i w piwnicach. Osobom tym każdorazowo proponowana jest opieka instytucjonalna w postaci możliwości przebywania w noclegowni czy w schronisku. Prowadzona praca socjalna oparta jest na umożliwieniu osobie bezdomnej korzystania z szeroko rozumianego wsparcia społecznego, w tym dostępu do bezpłatnych świadczeń medycznych. W okresie jesienno-zimowym pracownicy socjalni, wspólnie ze Strażą Miejską, w godzinach wieczorno-nocnych (od godz. 20.00 do 04.00) patrolują miejsca, w których przebywają osoby bezdomne, monitorują ich migracje, a także dowożą osobom bezdomnym gorące posiłki oraz gorące napoje. Dodatkowym elementem pracy Zespołu jest podejmowanie przez pracowników socjalnych doraźnych interwencji, związanych z otrzymanym zgłoszeniem o osobie bezdomnej przebywającej na danym terenie.

Akcje pomocowe

Dodatkowe inicjatywy podejmowane przez pracowników Zespołu, na które warto zwrócić uwagę, to współpraca z organizacjami pozarządowymi, działającymi na terenie Rzeszowa (Rzeszowskie Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta, Caritas Diecezji Rzeszowskiej, Stowarzyszenie „Zupełne dobro”) w zakresie przygotowania i dostarczenia osobom bezdomnym przebywającym w terenie odpowiednich ubrań, przedmiotów codziennego użytku, obuwia, koców, kołder oraz żywności długoterminowej. Asortymenty te dostarczane są do miejsc przebywania osób bezdomnych. W ramach procesu reintegracji społecznej, osoby bezdomne angażowane są również w organizację paczek mikołajkowych, przygotowywanych rokrocznie dla tysiąca dwustu dzieci.

Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Dębickie

Anna Wójcik

Głównym celem pracy specjalistów wspierających osoby bezdomne jest pomoc w wyjściu z bezdomności: pokonanie uzależnień, zmotywowanie do podjęcia pracy, wynajęcia mieszkania – jednym słowem usamodzielnienie się. Jednak nie wszystkie powyższe formy pomocy możemy stosować wobec osób starszych, chorych czy niepełnosprawnych. Dla nich najlepszym rozwiązaniem byłoby znalezienie stałej opieki w DPS lub ZOL. Dla osób, które stały się bezdomnymi głównie z powodu wieku lub chorób, ta forma wykluczenia społecznego jest szczególnie dotkliwa. Staramy się robić co w naszej mocy, aby im pomóc, złagodzić skutki tej – chciałoby się powiedzieć – niezastuzonej i przymusowej bezdomności.

Koło Dębickie TPBA działa w strukturach Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta od 2004 roku, kiedy to uruchomiło schronisko dla 40 bezdomnych mężczyzn. Widząc ogromne zapotrzebowanie na miejsca w schroniskach w województwie podkarpackim, wystąpiliśmy do miasta Dębica o bezpłatne użyczenie budynku po byłym hotelu PKP. Budynek o powierzchni użytkowej 3.500 m² do remontu kapitalnego otrzymaliśmy w lipcu 2008 r. W roku 2014 po kapitalnym remoncie uruchomiliśmy w części budynku nowe schronisko dla 80 bezdomnych osób, w tym dla 20 bezdomnych kobiet. Z badań socjodemograficznych wynika że osoby starsze, niepełnosprawne i schorowane są najlicniejszą grupą wśród bezdomnych mężczyzn, a ich sytuacja jest dramatyczna. Dlatego przygotowaliśmy placówkę pod względem technicznym i organizacyjnym do świadczenia usług i niesienia pomocy w szczególności osobom niezdolnym do samodzielności życiowej z powodu przewlekłej choroby, niepełnosprawności, schorzeń psychicznych i wieku. Usługi świadczymy zgodnie z obowiązującymi zapisami ustawy o pomocy społecznej i rozporządzeniami do tej ustawy.

Obecnie ok. 95% mieszkańców stanowią osoby bierne zawodowo, legitymujące się orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności. Podopieczni mieszkają w dwu- lub trzyosobowych, w pełni wyposażonych, pokojach. Każdy podopieczny ma swoją szafkę przy łóżku, krzesło oraz szafkę na odzież. Ponadto, pokoje są wyposażone w stół, telewizor i radio. Z jednej, przystosowanej do osób niepełnosprawnych, łazienki z dwoma umywalkami, kabiną prysznicową i WC korzysta 10 mieszkańców z czterech pokoi (2 dwójek, 2 trójek). Z kolei do każdego z dwóch pokoi (dwójka i trójka) przynależy jeden przedpokój, w którym znajduje się wieszak na odzież i szafka na buty dla 5 osób. Jest to tzw. układ studencko-akademicki. Na każdej kondygnacji znajduje się pomieszczenie kuchenne wyposażone w kuchenkę elektryczną, zlewozmywak, czajnik elektryczny, lodówkę, stół i szafki kuchenne, gdzie każdy z mieszkańców może przygotować sobie ciepły napój czy posiłek. Na każdej kondygnacji jest również łazienko-pralnia z wanną, pralką i suszarką. Podopieczni mają do dyspozycji świetlicę, bibliotekę, salę terapii zajęciowej, salę do rehabilitacji ruchowej, kaplicę, dwa tarasy oraz ogród (około 1 ha). Budynek przystosowany jest do potrzeb osób niepełnosprawnych – zaopatrzone jest w podjazdy dla wózków, poręcze i uchwyty na każdym korytarzu, odpowiednie szerokości drzwi i korytarzy oraz pomieszczeń wspólnych.

Każda osoba po przyjęciu do naszego schroniska, krok po kroku, zostaje objęta kompleksową pomocą. Podopiecznym zapewniamy szeroki wachlarz usług. Na początku pracownik socjalny wypełnia wspólnie z podopiecznym tzw. kartę mieszkańca, która składa się z dwóch części: część pierwsza jest to wywiad, na podstawie którego staramy się dowiedzieć jak najwięcej o danej osobie szczególnie odnośnie obszarów, w których będziemy mogli jej później pomóc. Część druga to spostrzeżenia oraz zapisy dotyczące funkcjonowania podopiecznego w schronisku i planowany system pomocy. Pracownik socjalny zapoznaje podopiecznego z regulaminem schroniska i zasadami w nim panującymi. Podopieczny podpisuje oświadczenie o dobrowolnym

wypełnieniu karty mieszkańca oraz o zakresie w jakim chce upoważnić pracowników schroniska odnośnie spraw dotyczących jego osoby, np. wglądu do dokumentacji medycznej, uzyskiwania informacji o stanie zdrowia czy zapoznawaniu się z korespondencją np. z OPS. Dzięki takim procedurom, zastosowanym w pierwszych dwóch dniach po przyjeździe osoby bezdomnej do schroniska możemy bardzo szybko rozpocząć udzielanie jej pomocy, szczególnie odnośnie zdrowia i kwestii prawnych.

Świadczoną pomoc można podzielić na dwa rodzaje: pomoc materialno-bytową i pracę socjalną z poszczególnymi osobami. Pierwszy krok w pomocy materialno-bytowej to przyznanie odpowiedniego miejsca w pokoju, biorąc pod uwagę wiek, stan zdrowia oraz uzależnienia danej osoby. Następny, to zapewnienie odzieży (wypranie jego własnej lub przekazanie nowej), obuwia w zależności od pory roku, środków higieny osobistej, podstawowego osobistego wyposażenia np. kubka, łyżeczki, przyznanie miejsca w jadalni. Chcemy, aby podopieczny od pierwszego dnia pobytu w placówce miał poczucie przynależności do miejsca na ziemi oraz posiadania osobistych rzeczy tak, jak to jest we własnym domu. Mieszkańcy schroniska otrzymują trzy posiłki dziennie, w tym dwudaniowy obiad, podstawowe środki czystości oraz – w zależności od potrzeb – możliwość prania odzieży. Pomagamy w utrzymaniu czystości osobistej np. podczas kąpieli, w zaspokajaniu potrzeb fizjologicznych, np. zakładaniu pampersów.

Pierwszy krok w pracy socjalnej to ocena stanu zdrowia, zorientowanie się, czy podopieczny posiada ubezpieczenie zdrowotne, czy ma lekarza rodzinnego. Jeśli nie, to pomagamy uzyskać ubezpieczenie i rejestrujemy lub przerejestrowujemy do lekarza rodzinnego w pobliżu naszej placówki. Dzięki dobrej współpracy ze służbą zdrowia oraz wzajemnemu zaufaniu, nie mamy problemów z rejestracją u lekarza rodzinnego, czy – jeśli zachodzi taka konieczność – z przyjazdem karetki pogotowia ratunkowego, umieszczeniem na SOR, oddziale szpitalnym, nawet w przypadku braku ubezpieczenia. Nie pozwalamy aby nasi podopieczni byli dyskryminowani w zakresie opieki medycznej. Sytuacja jest raczej odwrotna – mają oni niejednokrotnie lepszą opiekę niż pozostali pacjenci. Staramy się zapewnić poczucie bezpieczeństwa, takie, jakie mają osoby mieszkające w rodzinach, czego nasi podopieczni nie doświadczali często od kilkudziesięciu lat. Z naszych środków – do chwili uzyskania przez podopiecznego własnych środków finansowych – wykupujemy niezbędne lekarstwa oraz sprzęt pomocniczy np. kule. Osoby tego wymagające przewozimy (na nasz koszt) do placówek służby zdrowia opieki podstawowej oraz specjalistycznej, nie tylko na terenie miasta, ale na wszystkie badania specjalistyczne, na które otrzymują skierowania – do placówek lub szpitali na terenie województwa podkarpackiego. Opiekujemy się naszymi podopiecznymi przebywającymi w szpitalach, średnio co 2-3 dni odwiedzamy ich, wymieniamy odzież, przywozimy rzeczy, np. wodę do picia, owoce, na bieżąco jesteśmy w kontakcie z lekarzem prowadzącym.

Następnie ustalamy jakimi środkami finansowymi dysponuje osoba bezdomna. Ponieważ 2/3 naszych podopiecznych pochodzi z gmin oddalonych od schroniska nawet o 100 km, musimy bardzo szybko zmieniać w ZUS oraz w gminach adresy doręczania korespondencji i świadczeń. Osoby starsze, chore, boją się o swoje środki finansowe, są bardzo niespokojne jeśli nie widzą co miesiąc listonosza przynoszącego im pieniądze. Czym szybciej uda nam się przeprowadzić przekierowanie środków finansowych oraz zarejestrować do lekarza i uzyskać poprawę stanu zdrowia, tym szybciej podopieczni nam zaufają i uwierzą, że chcemy ich dobra. A zaufanie jest podstawą skutecznego prowadzenia dalszej pracy socjalnej.

Jednocześnie wiedząc, że regulaminowy wymóg placówki dotyczący utrzymania całkowitej abstynencji jest niebywale trudny dla osoby uzależnionej (która wcześniej nie przeszła terapii) staramy się jak najszybciej skontaktować ją z lekarzem, tak aby pomóc jej przetrwać najtrudniejszy okres. Następnie kierujemy do terapeuty uzależnień. Dobrym sposobem na umożliwienie podopiecznemu szybkiego poczucia się w schronisku jak we własnym domu jest włączanie go w cykl życia placówki, tak aby miał poczucie sprawstwa i satysfakcji z własnej aktywności na rzecz wspólnego dobra. Staramy się, aby każdy podopieczny, w miarę swoich możliwości

fizycznych i psychicznych, wykonywał jakieś prace, miał powierzony pewien zakres czynności. Najmniej sprawni mają obowiązek dbania o swoje najbliższe otoczenie, np. codziennie rano pościelić łóżko oraz utrzymywać czystość w swojej szafce przy łóżku. W schronisku pielęgnujemy ideę samopomocy, która jest jedną ze skuteczniejszych form integracji społecznej. Współmieszkańcy są dobierani tak, że w każdym pokoju jest jedna osoba na tyle sprawna fizycznie i psychicznie, aby mogła zrobić porządki, zaopiekowała się osobami mniej sprawnymi lub, w razie potrzeby, wezwała opiekuna. Mamy świadomość że większość naszych podopiecznych, ze względu na długotrwałe uzależnienie, złe nawyki oraz brak podstawowych umiejętności (np. dbania o codzienną higienę), ma trudności z otrzymaniem miejsca w DPS. Osoby te nie mogą odnaleźć się w grupie osób starszych, które nie doświadczały bezdomności, a ich specyficzne nawyki zaburzają życie w DPS czy ZOL. Dlatego też staramy się przez czas pobytu u nas, zanim otrzymają miejsca w specjalistycznej placówce, przypomnieć im lub wyrobić w nich na nowo podstawowe umiejętności i pozytywne nawyki. Taka praca wykonywana przez kilka lat spowodowała że DPS / ZOL nie mają już oporów w przyjmowaniu osób bezdomnych z naszych schronisk. Warto dodać, że miejsca w tych placówkach znajdują się szybko, średnio po 2-3 miesiącach oczekiwania. Ostatnią odmowę przyjęcia naszego podopiecznego otrzymaliśmy ponad dziesięć lat temu!

W schronisku jest grafik dyżurów wykonywania prac porządkowych na rzecz schroniska – pomieszczeń wspólnych i ciągów komunikacyjnych. Grafiki są bardzo restrykcyjne przestrzegane, tak aby nie było możliwości wykorzystywania słabszych podopiecznych, nie ma więc np. zmian dyżurów, płacenia za wykonanie dyżuru, zwolnień, jeżeli nie są potwierdzone ważnymi okolicznościami. Ponadto niewykonanie dyżuru skutkuje karą regulaminową. Ponieważ w schronisku opiekunkami są same kobiety, sprawa utrzymania czystości i porządku jest jednym z priorytetów. Z doświadczenia wiemy, że kobietom jest łatwiej dopilnować dbania o czystość w pomieszczeniach oraz higienę osobistą podopiecznych. Obecność kobiet – opiekunek w schronisku wpływa także na ogólną atmosferę: panowie starają się bardziej dbać o swoją higienę osobistą, mniej jest wulgarnych słów i aroganckiego zachowania. Podopieczni są skłonni stosować się do wymagań opiekunek, nawet wtedy gdy są one wyśrubowane. Dzięki obecności opiekunek łatwiej tworzy się atmosfera domu. Kładziemy bardzo mocny nacisk na wspólne spożywanie posiłków. Daje to nie tylko poczucie wspólnoty, ale i pozwala zaobserwować czy wszyscy podopieczni mają apetyt i dzięki temu wnioskować o stanie ich zdrowia. Posiłki, zgodnie z ustalonym grafikiem, gotuje kucharka korzystając z pomocy podopiecznych (grupa osób która pomaga w kuchni ma badania sanepidu oraz dopuszczenia do pracy). Gotowe dania są wydawane bezpośrednio do jadalni. Każdy posiłek poprzedza wspólna modlitwa i nie rozpoczyna się zanim nie zjawią się na nim wszyscy spóźnialscy. Tak też buduje się wspólnota. Każdy sam odbiera posiłek, a tym osobom, które nie są w stanie się w tym zakresie obsłużyć, pomaga współmieszkaniec, który się daną osobą opiekuje w pokoju. Na podobną pomoc może liczyć przebywając w ogrodzie czy kaplicy.

W schronisku jest duża kaplica z Najświętszym Sakramentem, w pełni wyposażona, w której dwa razy w tygodniu odbywa się msza św. i raz w tygodniu, dodatkowo, spotkania i modlitwy z kapłanem. Mieszkańcy mogą poprosić kapłana o msze św. w swoich intencjach, modlić się indywidualnie w godz. 6.00-22.00, a także uczestniczyć we wspólnych modlitwach prowadzonych przez podopiecznych czy opiekunów, np. różaniec w październiku. Staramy się pomóc w przezwyciężeniu lęku przed Bogiem, a co za tym idzie lęku przed chorobą, bólem, śmiercią – pogodzić się z Bogiem, sobą i swoim życiem.

Pomagamy we wszystkich sprawach urzędowych, sądowych i komorniczych. To my pilnujemy terminów i piszemy mieszkańcom podania o zasiłki, zwracamy się w ich imieniu do komorników, sądów, urzędów gmin, czy ZUS. Pomagamy w wyrabianiu dowodów osobistych, uzyskaniu stopnia niepełnosprawności oraz we wszystkich innych sprawach ważnych dla naszych podopiecznych. Prowadzimy także sprawy związane z wyrokami sądowymi, tzw. „odróbkami”

prac społecznych (nasze Koło jest na wykazie zakładów, w których można odpracowywać wyroki sądowe), umożliwiamy odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Bardzo staramy się pomóc w odbudowaniu kontaktów z rodziną, ale nie walczymy o to aby odbudowa kontaktu polegała na przyjęciu naszego podopiecznego do domu rodzinnego, bo w wielu przypadkach jest to niemożliwe, a nawet wręcz szkodliwe dla obu stron. Naszym celem jest to, aby rodzina zaakceptowała naszego podopiecznego takim jak jest, aby mogli wyjaśnić sobie sporne sprawy i pogodzić się. Największą nagrodą dla nas jest gdy przyjadą w odwiedziny dzieci, przywiozą wnuki, spędzą wspólnie czas. Ponieważ jest grupa osób, która nie jest w stanie samodzielnie wyjść do pobliskich sklepów na zakupy, więc dwa razy w tygodniu kadra schroniska robi dla nich zakupy wg. ich próśb i za ich pieniądze. U kierowniczk schroniska dostępny jest depozyt środków finansowych i dokumentów np. dowodu osobistego dla osób, które obawiają się kradzieży. Mieszkańcy mają możliwość uczestniczenia w spotkaniach z dziećmi i młodzieżą, które przyjeżdżają do schroniska ze spektaklami religijnymi lub rozrywkowymi. Organizowane są również wycieczki autokarowe, jednak ze względu na wiek, stan zdrowia i zainteresowania są to wyjazdy jednodniowe, przeważnie do sanktuariów.

Głównym celem naszej pracy jest stworzenie dla naszych podopiecznych „domu” tak aby w tym ostatnim okresie swego życia poczuli się pełnowartościowi, aby nie doświadczali dyskryminacji ze względu na wiek i niepełnosprawność. Staramy się prowadzić „dom” w którym są ustalone obowiązki i prawa, gdzie jego mieszkańcy przeżywają radości i smutki, w którym zawsze można liczyć na pomoc, serdeczność, współczucie. Taki „dom” z którego nie chce się odchodzić, nawet do najlepszego DPS czy ZOL.

Wszystkie nasze działania są prowadzone przy ścisłej współpracy z gminami. Na dzień dzisiejszy mamy podpisane z 64 gminami umowy na zakup usługi w zakresie zapewnienia schronienia osobom bezdomnym. Wiemy że jest to ustawowy wymóg i gminy muszą mieć taką umowę, więc pomagamy im spełnić ten wymóg mając nadzieję, że wspólnymi siłami, przy pomocy Wojewody Podkarpackiego oraz MRPiPS, uda nam się zrealizować wszystkie zapisy ustawy. Jednocześnie, znając sytuację finansową gmin, nie pobieramy odpłatności za stan gotowości, gminy płacą za rzeczywisty okres pobytu w schronisku swojego podopiecznego. Gminy najpierw telefonicznie uzgadniają z nami przyjęcie osoby bezdomnej i wspólnie ustalamy co jest najlepsze w danej chwili dla tej osoby, czyli czy może być przyjęty do schroniska, jeśli tak, to do którego i na jaki okres. Zbudowaliśmy wzajemne zaufanie, gminy wiedzą, że zrobimy wszystko, aby pomóc im w ustawowym zapewnieniu schronienia osobie bezdomnej. Jednocześnie my wiemy że gdy zgłosimy odpowiednio wcześniej, że dana osoba nie może przebywać już u nas (konieczny jest DPS lub ZOL), to gmina zrobi wszystko aby jak najszybciej znaleźć miejsce w takiej placówce. Gminy są na bieżąco informowane jeśli z ich podopiecznymi coś się dzieje nietypowego, dobrego lub złego.

W listopadzie 2018 r., chcąc realizować podjęte postanowienia zmniejszenia bezdomności osób starszych i chorych w województwie podkarpackim, uruchamiamy w tym samym budynku na ul. św. Brata Alberta 2, pierwszą część (20-30 miejsc) schroniska z usługami opiekuńczymi. Docelowo, w drugiej połowie 2019 roku, w tym schronisku znajdzie swoje miejsce 50 bezdomnych osób.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Białymstoku

Adam Januszewski

W Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie w Białymstoku osobami bezdomnymi zajmuje się wydzielony Zespół Pracowników Socjalnych nr 11. Jego powstanie było związane z uczestnictwem miasta Białegostoku w latach 2012-2013 w projekcie pt.: „Białystok na rzecz wychodzenia z bezdomności” w ramach realizowanego także w kilkunastu innych miastach w Polsce Pilotażowego wdrożenia standardów usług w zakresie bezdomności i przetestowania Modelu Gminnego Standardu Wychodzenia z Bezdomności – finansowanego z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Liderem białostockiego projektu było miasto Białystok, a partnerami – pięć organizacji pozarządowych zajmujących się osobami bezdomnymi (Caritas Archidiecezji Białostockiej, ELEOS Prawosławny Ośrodek Miłosierdzia Diecezji Białostocko-Gdańskiej, Fundacja „Spe Salvi”, Stowarzyszenie „Ku Dobrej Nadziei”, Fundacja Edukacji i Twórczości). Projekt stanowił rozszerzenie dotychczasowych działań realizowanych przez miasto Białystok i wspomniane organizacje pozarządowe na rzecz pomocy osobom bezdomnym i wychodzącym z bezdomności.

Przygotowując się organizacyjnie do realizacji w/w projektu kierownictwo MOPR zdecydowało, że należy skupić obsługę osób bezdomnych w jednym miejscu. Sam projekt nie nakładał tego wymogu, jednak takie rozwiązanie miało ułatwić jego realizację, a także – gdyby się sprawdziło w praktyce – miało funkcjonować po jego zakończeniu. Obsługę osób bezdomnych ulokowano w Zespole Pracowników Socjalnych nr 11 przy ul. Białej 13/33, tj. w ścisłym centrum miasta, co ułatwiło bezdomnym dostęp do pięciu pracowników socjalnych, którzy zostali oddelegowani do pracy w Zespole (obecnie 7 etatów). Pozytywne półtoraroczne doświadczenia pracy Zespołu ds. osób bezdomnych w ramach projektu legły u podstaw decyzji o pozostawieniu obsługi osób bezdomnych w Zespole Pracowników Socjalnych nr 11 i z roku na rok widać, że jest to dobre rozwiązanie.

Przed przejściem przez ZPS 11, bezdomni byli obsługiwani w ośmiu zespołach pracowników socjalnych zgodnie z terenowym podziałem miasta, tj. zależnie od miejsca pobytu osoby bezdomnej, zajmował się nią pracownik, któremu podlegała dana lokalizacja. Utworzenie oddzielnej komórki skupiającej sprawę wszystkich osób bezdomnych ułatwiło pracę z tą grupą podopiecznych i zwiększyło możliwości rozpoznania ich sytuacji, a co za tym idzie, udzielania im właściwej pomocy adekwatnej do zdiagnozowanych potrzeb.

Sama deklaracja, że „jestem osobą bezdomną”, poparta wyglądem, zapachem i oświadczeniem: „a ja to wszędzie nocuję”, przestała wystarczać do stwierdzenia bezdomności. Deklarację zastąpił obowiązek wskazania miejsca pobytu (chyba, że miejscem tym była któraś z placówek noclegowych) i śladów swojego bytowania np. w pustostanie lub w altance na działce. Dzięki zbudowanej podczas projektu współpracy m.in. ze streetworkerami Fundacji „Spe Salvi”, którzy przed wszystkim w godzinach nocnych odwiedzali tzw. miejsca niemieszkalne wykorzystywane przez bezdomnych, znacznie łatwiej i szybciej weryfikowano prawdziwość petentów. Przyczyniała się też do tego uczciwość wielu osób bezdomnych eliminujących „naciągaczy” z grona beneficjentów świadczeń. Pierwsze owoce takich działań przyszły szybko – wiele osób natychmiast „wyszło z bezdomności” deklarowanej dotychczas.

Osoby bezdomne szybko przyzwyczyły się do „nowych porządków”, do nowej jednej lokalizacji Zespołu zajmującego się ich sprawami oraz do pracowników socjalnych, którzy dzięki coraz lepszej orientacji w „białostockiej bezdomności” szybciej i sprawniej mogli im pomóc, bez trącenia czasu na rzeczy oczywiste dotyczące podopiecznych, nieznanne ludziom niezajmującym się

tą tematyką na co dzień. Większość pracowników oddelegowanych do pracy z osobami bezdomnymi miała już z nimi styczność w dotychczasowej pracy w większym lub mniejszym stopniu (np. obsługując placówki leżące na ich terenie działania), więc wdrożenie się w pracę nie sprawiło większych problemów.

Chociaż do dziś zdarzają się zadziwiające sprawy i sytuacje, pracownicy w miarę „wchodzenia” w świat bezdomnych przyzwyczajali się do szokujących przy pierwszym spotkaniu elementów ich życia (jak chociażby pokazywane rany i obrażenia, lub sposób życia w zaskakujących miejscach i zadziwiających warunkach), poznawali setki lokalizacji na terenie miasta, z których korzystają bezdomni, (a o których zwykły mieszkaniec miasta nie ma pojęcia, nawet jeśli mija je codziennie w drodze do pracy), pozostawiali w tych lokalizacjach ulotki informujące o możliwościach skorzystania z wielozakresowej pomocy na terenie Białegostoku, poznawali sposób funkcjonowania ogrzewalni, noclegowni i schronisk i osoby tam pracujące, uczyli się sposobu postępowania z zaburzonymi, nieprzystosowanymi petentami żyjącymi na marginesie społeczeństwa i reagowania w sytuacjach niebezpiecznych. Z upływem czasu stałe, codzienne, funkcjonowanie pracowników socjalnych w tym samym miejscu, wymiana informacji, doświadczeń, omawianie nowych przypadków, wspólne poznawanie lokalizacji na terenie całego miasta, pustostanów, altanek, ziemianek, szałasów, namiotów, obozowisk, patrole ze służbami porządkowymi, uczestnictwo w powtarzającym co dwa lata ogólnopolskim badaniu liczby osób bezdomnych, wizyty w urzędach, prokuraturach, szpitalach, prosektorium, placówkach dla osób bezdomnych sprawiło, że pracownicy socjalni znają niemal wszystkie tzw. miejsca niemieszkalne na terenie miasta, mają przetarte ścieżki we wszystkich instytucjach i urzędach, wypracowane sposoby załatwiania spraw, znają się nie tylko z pracownikami organizacji pozarządowych, ale też policjantami, strażnikami miejskimi, pracownikami socjalnymi szpitali itp. Dzięki setkom załatwianych spraw są rozpoznawalni w urzędach i instytucjach na terenie miasta.

Powyższe doświadczenia ułatwiają realizację specyficznego elementu pracy z osobami bezdomnymi, którym jest konieczność odnajdywania petentów, którzy nagle zaprzestali odbierania świadczeń, korzystania z miejsc w placówkach – „zniknęli”. Nie mając możliwości operacyjno-śledczych, pracownicy muszą poszukiwać „naszych” bezdomnych gdzieś w Polsce w szpitalach, ZOLach, hospicjach, placówkach MONARu, MARKOTu i innych organizacji, w zakładach karnych, a nawet za granicą. Ponadto podczas załatwiania pochówku lub miejsca w Domu Pomocy Społecznej dla osoby bezdomnej szukają członków rodziny osób bezdomnych niemających z nimi kontaktu od lat i... niejednokrotnie udaje im się to lepiej, niż innym służbom. Zresztą, trzeba przyznać, że m.in. właśnie policja, sądy, komornicy, ZUS i inne instytucje, kierują do Zespołu niezliczoną ilość zapytań z prośbą o ustalenie miejsca pobytu osób (prawdopodobnie) bezdomnych, a udzielenie im odpowiedzi jest łatwiejsze właśnie dzięki temu, że bezdomnymi zajmuje się jedna komórka, o istnieniu której wiedzą wszystkie służby, instytucje i urzędy. Nad podobnymi zadaniami pracuje często cały zespół – przykład: zakończone skutecznym umieszczeniem w Domu Pomocy Społecznej kilkugodzinne poszukiwania ogrzewającej się na terenie którejś galerii handlowej bezdomnej osiemdziesięciolatki, na którą czekało miejsce w DPSie.

Aby móc realizować skutecznie powierzone zadania, w ZPS 11 prowadzonych jest kilka baz elektronicznych (poza ogólną bazą jaką posiada MOPR), obejmujących: wszystkie osoby bezdomne korzystające ze świadczeń (a więc także te przebywające w innych gminach, ale ostatnio zameldowane na stałe w Białymstoku), osoby bezdomne przebywające w Białymstoku, a pochodzące z innych gmin w Polsce, a także osoby skierowane do schroniska dla osób bezdomnych w Białymstoku, obejmujące również kwestie refundacji kosztów pobytu przez gminy ostatniego zameldowania petentów. Bez tych baz trudno sobie wyobrazić zarówno codzienną pracę, jak i sprawozdawczość, ponieważ w ciągu roku ze świadczeń Ośrodka korzysta około 300 osób bezdomnych, ogólnie rocznie „zaopiekowanych” jest około 500, a łącznie od 2012 roku było ich ponad 1.000.

Dająca się zauważyć od kilku lat ścisła współpraca wielu organizacji pozarządowych i wspólna walka o wdrożenie standardów i zmiany przepisów dotyczące osób bezdomnych przynoszą co roku wiele zmian i konieczność dostosowywania działań i procedur do nowych wymogów, co również jest łatwiejsze, gdy tematem bezdomności zajmuje się wydzielona komórka organizacyjna. Załatwienie pojawiających się coraz to nowych, często bezprecedensowych spraw osób bezdomnych wymusza wypracowanie jednolitych procedur do zastosowania w podobnych sprawach w przyszłości, co jest łatwiejsze (lub w ogóle możliwe) dzięki współpracy tych samych osób zaznajomionych ze wszystkimi sprawami dotyczącymi osób bezdomnych i ich różnorodnością.

Zlokalizowanie miejsca przyjęć osób bezdomnych w jednym miejscu jest w pełni uzasadnione także z przyczyn higieniczno-sanitarnych. Niektóre osoby bezdomne, zwłaszcza długotrwale przebywające poza placówkami, w momencie zgłoszenia się do Zespołu są zaniedbane higienicznie i zdrowotnie, mają wszy, pluskwy, prątkującą gruźlicę, otwarte, a nawet gnijące, zarobaczone rany itp. W naszych pomieszczeniach regularnie, zwłaszcza w okresie zimowym przeprowadzana jest dezynsekcja, a poczekalnia i wydzielona sala obsługi petentów są wyposażone w krzesła i sprzęt, który łatwo umyć i zdezynfekować.

Dla pełnego obrazu należy dodać, iż w Białymstoku usługi i placówki dla osób bezdomnych są prowadzone przez organizacje pozarządowe (m.in. te uczestniczące we wspomnianym wcześniej projekcie) w ramach umów zawieranych z miastem Białystok. Baza miejsc w noclegowniach, ogrzewalniach i schronisku jest wystarczająca do zaspokojenia potrzeb w postaci schronienia osób bezdomnych – adekwatnie do ich ilości niezależnie od pory roku. Dzięki temu pracownicy socjalni mają możliwość „skierowania” każdej osoby bezdomnej w trybie interwencyjnym do noclegowni lub ogrzewalni (o każdej porze dnia i nocy dowiezienie takich osób do placówek zapewnia Straż Miejska). I jak wspomniano, współpraca z organizacjami pozarządowymi układa się bardzo dobrze właśnie dzięki istnieniu jednego Zespołu zajmującego się osobami bezdomnymi.

Podsumowując powyższe, centralizacja w jednym miejscu obsługi osób bezdomnych:

- jest podstawą skutecznego realizowania ustawowego zadania pomocy osobom bezdomnym, czyli przede wszystkim udzielania pomocy adekwatnej do rzeczywistych potrzeb osób bezdomnych i skali zjawiska w gminie,
- daje możliwość wymiany informacji w całym spektrum wiedzy pomocnej do prowadzenia spraw i postępowań dotyczących osób bezdomnych dzięki codziennej, wspólnej pracy pracowników socjalnych zajmujących się tematem bezdomności,
- daje możliwość wypracowania standardów postępowania na bazie znajomości poszczególnych przypadków i problemów – zwłaszcza w przypadkach bezprecedensowych,
- daje pełny obraz bezdomności niezbędny do realizowania sprawozdawczości, określania potrzeb, wydatków, planowania budżetu, zasobów itp.,
- umożliwia prowadzenie odrębnych baz danych, które służą powyższym celom i dają szybki dostęp do informacji o pomocy udzielonej danej osobie,
- ułatwia współpracę ze służbami porządkowymi i służbą zdrowia,
- dzięki dostępnej powszechnie informacji o jednej komórce zajmującej się osobami bezdomnymi na terenie gminy, umożliwia wszystkim zainteresowanym podmiotom uzyskanie niezbędnych informacji, pokierowanie petentów, załatwienie spraw, uzyskanie kontaktu z osobami bezdomnymi.

Rozwiązanie organizacyjne w postaci skupienia obsługi osób bezdomnych w jednym miejscu przekłada się więc w widoczny sposób na realizację zadania jakim jest udzielanie pomocy osobom bezdomnym i daje efekt w postaci wyprowadzenia z bezdomności kilkudziesięciu osób

rocznie. Dzięki naszym staraniom m.in. około 60 osób bezdomnych trafiło do DPSów, 30 uzyskało lokale socjalne, ponad 20 uzyskało emeryturę lub rentę pozwalające chociażby na wynajęcie mieszkania i wyjście z bezdomności.

Niestety, wynikające z wielu czynników powroty do bezdomności, oraz pojawianie się nowych osób sprawia, że ilość osób bezdomnych korzystających z pomocy w kolejnych latach zmniejsza się bardzo powoli.

Patrząc na temat od innej strony, należy zauważyć, że pomimo, iż pracownicy Zespołu muszą wymagać od osób bezdomnych podejmowania działań prowadzących do wyjścia z bezdomności, co nierzadko jest dla nich trudne i wymaga zmian w ich dotychczasowym życiu i postępowaniu, większość z nich zauważa to, że te same osoby dzień w dzień od ponad sześciu lat pochylają się nad nimi i wyciągają pomocną dłoń, wysłuchują ich zawiłanych życiowych historii, niezrażone brudem, zapachem, robactwem. Jesteśmy zaznajomieni z ich alternatywnym światem funkcjonującym obok „zwykłej” rzeczywistości i wiemy, że nasi podopieczni potrafią to docenić, o czym sami mówią, i widać to też w ich postawie względem pracowników Zespołu.

Podlaska Sieć Współpracy Podmiotów Ekonomii Społecznej Pracujących z Osobami Bezdomnymi

Elżbieta Żukowska-Bubienko

Partnerstwo na rzecz wychodzenia z bezdomności pod nazwą: Podlaskie Forum na Rzecz Wychodzenia z Bezdomności powstało w roku 2011 z inicjatywy Michała Gawła. W skład partnerstwa weszły zarówno organizacje pozarządowe, uczelnie np. Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Białymstoku, Uniwersytet w Białymstoku, jak i instytucje np. Izba Wyróżnień, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Straż Miejska itd. Partnerstwo było wspierane przez Podlaskiego Komendanta Wojewódzkiego Policji.

W roku 2012 w ramach partnerstwa uczestniczyliśmy w ogólnopolskim projekcie Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności. Liderem naszego projektu było miasto Białystok za pośrednictwem Departamentu Spraw Społecznych w Białymstoku, a partnerami: Caritas Archidiecezji Białostockiej, Fundacja Edukacji i Twórczości (obecnie Fundacja „Dialog”), „Eleos” – Prawosławny Ośrodek Miłosierdzia Diecezji Białostocko-Gdańskiej, Stowarzyszenie „Ku Dobrej Nadziei”, Fundacja „Spe Salvi”.

Białostockie organizacje skupione w partnerstwie zaczęły dzięki temu wspólnie, prężnie działać. W ciągu tych kilku lat mieliśmy wspólne szkolenia, takie jak: samoobrona, praca z klientem z zaburzeniami psychicznymi, itd. Wspólnie rozmawiamy na temat potrzeb naszych podopiecznych i pomagamy sobie, np. w pozyskaniu środków finansowych lub darowizn. Jesteśmy w stałym kontakcie i znamy się po imieniu, powstały między nami przyjaźnie, które owocują w naszej pracy. Spotykamy się przynajmniej dwa razy na kwartał i opracowujemy wspólne strategie, dużo rozmawiamy ze sobą telefonicznie. W naszych działaniach wspiera nas na co dzień Departament Spraw Społecznych oraz Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Białymstoku. Pomaga nam także Policja i Straż Miejska, powoli zaczynamy współdziałać ze służbą zdrowia.

W maju 2017 założyliśmy Podlaską Sieć Współpracy Podmiotów Ekonomii Społecznej Pracujących z Osobami Bezdomnymi. W ramach sieci mamy możliwość korzystania wspólnie z kolejnych ważnych dla nas szkoleń oraz spotkań w celu dalszej integracji. Istotną cechą naszej współpracy jest brak rywalizacji, ponieważ przyświeca nam wspólna praca na rzecz dobra osób bezdomnych, która usuwa w cień podziały organizacyjne i wyznaniowe.

Stowarzyszenie Penitencjarne „Patronat” oddział w Białymstoku

Białostocki Oddział Stowarzyszenia Penitencjarnego PATRONAT powstał 19 kwietnia 1990 r. z inicjatywy kuratorów zawodowych dla dorosłych. Założycielkami były dwie kuratorki zawodowe: Teresa Gałan (SR Białystok) oraz Maria Kokorzecka-Piber (SW Białystok). Głównym celem było zapewnienie lokum osobom opuszczającym zakłady karne na mocy amnestii z grudnia 1990 r. Amnestia grudniowa zmobilizowała białostockie środowisko kuratorów i współpracujących z nim dyrekcję, wychowawców i psychologów Aresztu Śledczego w Białymstoku do zorganizowania pierwszego w całym regionie schroniska przeznaczonego dla osób bezdomnych zwolnionych z zakładów penitencjarnych.

W maju 1991 r. zostało utworzone Schronisko dla Bezdomnych Byłych Więźniów przy ul. Świętojańskiej 2A, gdzie funkcjonuje do chwili obecnej.

Strategia Patronatu w zakresie zapobiegania wtórnej przestępczości i wykluczeniu społecznemu objęła następujące obszary:

- prowadzenie Schroniska dla bezdomnych byłych więźniów i realizowanie Indywidualnych Programów Wychodzenia z Bezdomności,

- pomoc materialna, bezgotówkowa dla byłych skazanych, ich rodzin,
- doradztwo personalne lub prawne ułatwiające osobom wykluczonym powrót do społeczeństwa, w tym wejście na rynek pracy,
- wspieranie integracji rodzinnej osób, które utraciły lub zaniedbały więzi rodzinne,
- readaptacja i reintegracja osób skazanych.

Nasz Ośrodek Readaptacji dla Bezdomnych „Patronat” dysponuje miejscami wyłącznie dla mężczyzn. Mieszkańcy mają zapewnione całodzienne wyżywienie, odzież, obuwie, pościel, ręczniki, leki, materiały opatrunkowe oraz środki czystości i in. W trakcie trwania programu mieszkaniowiec powinien usamodzielniać się, znaleźć pracę, mieszkanie i ewentualnie podjąć próbę zrekonstruowania więzi rodzinnych.

Caritas Archidiecezji Białostockiej i jej placówki

Centrum Pomocy „Samarytanin” niesie pomoc osobom ubogim, zagrożonym bezdomnością i bezdomnym, a także realizuje program aktywizacji osób korzystających z jego pomocy:

- punkt wydawania odzieży, obuwia, paczek żywnościowych i środków czystości,
- prowadzenie dyżurów specjalistów: prawnika, doradcy zawodowego, instruktora terapii uzależnień,
- informowanie i zachęcanie podopiecznych do brania udziału w kursach, szkoleniach i warsztatach,
- w okresie Świąt Bożego Narodzenia Centrum zapewnia dodatkowe wsparcie najuboższym mieszkańcom Białegostoku w postaci paczek świątecznych zawierających podstawowe artykuły żywnościowe, środki czystości, artykuły higieniczne.

Dom Matki i Dziecka jest placówką całodobową, stacjonarną, zapewniającą schronienie kobietom oczekującym na urodzenie dziecka, matkom z dziećmi, które utraciły mieszkanie oraz samotnym matkom, których sytuacja materialna lub rodzinna nie pozwalają na godne życie i wychowywanie dzieci. Placówkę prowadzą siostry zakonne ze Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu. Podopieczne rekrutują się głównie z województwa podlaskiego i warmińsko-mazurskiego, ze środowisk dotkniętych patologią życia rodzinnego. Siostry pomagają młodym matkom utrzymać się przy życiu, zachęcają do zmiany dotychczasowego stylu życia, uczą nowego systemu wartości opartego na nauce Kościoła.

Noclegownia dla bezdomnych kobiet – udziela schronienia w godz. 18.00-8.00 w okresie jesienno-zimowym oraz 19.00-7.00 w okresie wiosenno-letnim. Noclegownia dla kobiet posiada 18 miejsc. Z noclegowni może skorzystać każda pozbawiona dachu nad głową kobieta, która jest trzeźwa. Na terenie placówki istnieje możliwość kąpieli, przygotowania ciepłego posiłku oraz wyprania rzeczy osobistych.

Noclegownia dla Mężczyzn

- placówka posiadająca 100 miejsc: miejsca noclegowe „doraźne” od godz. 19.00 do 7.00 w okresie letnim; od 18.00 do 8.00 w okresie zimowym,
- pomoc opiekunów w wyjściu z trudnej sytuacji życiowej jaką jest ubóstwo oraz brak miejsca zamieszkania,
- całodzienne wyżywienie (dla osób przebywających całodobowo),
- możliwość skorzystania z konsultacji pielęgniarko-higienistki,
- możliwość otrzymania odzieży, obuwia czy środków higienicznych, kąpieli, wyprania odzieży,
- zajęcia aktywizująco-integracyjne w świetlicy.

Eleos Prawosławny Ośrodek Miłosierdzia

Ośrodek prowadzi działania na rzecz osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością od ponad 20 lat. Celem naszych działań jest zaspokojenie potrzeb bytowych i socjalnych osób bezdomnych. Udzielamy wszechstronnej pomocy osobom bezdomnym i zagrożonym bezdomnością poprzez prowadzenie Dziennego Centrum Aktywizacji w ramach którego działają: świetlica dla osób bezdomnych, jadłodajnia, pralnia, łaźnia oraz punkt pomocy doraźnej.

Świetlica zapewnia osobom wykluczonym społecznie możliwość dziennego pobytu i różnego rodzaju aktywności m.in. dostęp do mediów (telewizja, prasa, internet), uczestnictwo w różnego rodzaju zajęciach oraz dostęp do bezpłatnej kawy i herbaty.

W punkcie pomocy doraźnej osoby bezdomne mogą otrzymać odzież, obuwie, paczki żywnościowe, wykupić leki oraz skorzystać z bezpłatnego poradnictwa prawnego i psychologicznego. Udzielana jest też tutaj informacja o innych formach pomocy osobom bezdomnym i ubogim na terenie miasta.

Jadłodajnia czynna jest w okresie wiosennym i jesienno-zimowym posiłki wydawane są codziennie od poniedziałku do piątku.

W ramach aktywności społecznej prowadzone są przez terapeutów zajęcia grupowe. Celem tych zajęć jest wzrost poczucia własnej wartości, chęć zmienienia swojej sytuacji życiowej, wyrobienie nawyków zgodnych z normami społecznymi

Polski Komitet Pomocy Społecznej Zarząd Okręgowy w Białymstoku

Od roku 1999 świadczy pomoc osobom bezdomnym i zagrożonym bezdomnością, ubogim w różnych jej formach zapewniających podstawowe potrzeby życiowe. Rokrocznie pomocą obejmuje około 20 bezdomnych i 10 zagrożonych bezdomnością, co pokazuje, iż potrzeby wsparcia tej grupy osób nie maleją, a pozostają co najmniej na tym samym poziomie.

W roku 2015 z dożywiania korzystało 35 osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością w przedziale wiekowym 28-70 lat, bez stałego miejsca zamieszkania i środków do życia, często z problemem alkoholowym. W roku 2016 z dożywiania korzystało 28 bezdomnych i zagrożonych bezdomnością. Przedział wiekowy mężczyzn to 35-70 lat.

Bezdomni kierowani są do nas przez pracowników socjalnych i policję. Zadanie „Dożywianie bezdomnych i zagrożonych bezdomnością” realizowane jest w okresie od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2018 r. Zadanie dofinansowane jest ze środków miasta Białegostoku. Jego główny cel to: objęcie pomocą w formie codziennego gorącego trzydaniowego obiadu min. 25 osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością (min. 500 świadczeń miesięcznie).

Fundacja Dialog

Fundacja prowadzi działania na rzecz wychodzenia z bezdomności polegające na:

- Prowadzeniu Noclegowni dla następujących grup osób:
 - cudzoziemców i ich rodzin,
 - opuszczających ośrodki interwencji kryzysowej i ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,
 - innych bezdomnych rodzin.

W Noclegowni przebywają osoby, które nie kwalifikują się do innych placówek dla osób bezdomnych w Białymstoku i które z przyczyn losowych nie posiadają miejsca zamieszkania. Główną grupą odbiorców są: cudzoziemcy i ich rodziny, osoby opuszczające białostocki Ośrodek Interwencji Kryzysowej oraz inne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie i inne osoby, które nie kwalifikują się do innych placówek dla osób bezdomnych.

- Objęciu wsparciem mieszkańców Białegostoku eksmitowanych do Ośrodka Pobytu Tymczasowego (OPT), który jest przeznaczony dla osób, przebywających w Białymstoku, niekwalifikujących się do lokali socjalnych i które tracą prawo do zajmowanego przez nich lokalu z powodu przemocy, uzależnienia od alkoholu lub narkotyków, bezradności życiowej, zadłużenia, eksmisji komornika. OPT jest prowadzony przez Fundację Dialog we współpracy z Zarządem Mienia Komunalnego w Białymstoku.
- Objęciu wsparciem mieszkańców sześciu Mieszkań Wspieranych Rozproszonych prowadzonych przez Fundację Dialog, w których przebywają osoby wychodzące z bezdomności oraz bezdomni cudzoziemcy i osoba niepełnosprawna wymagająca wsparcia. Mieszkania Wspierane Rozproszone są prowadzone przez Fundację Dialog we współpracy z Zarządem Mienia Komunalnego.

Fundacja Dialog prowadzi działania aktywizacyjne zmierzające do wyprowadzania osób z bezdomności.

Stowarzyszenie „Ku Dobrej Nadziei”

Misją Stowarzyszenia „Ku Dobrej Nadziei” jest propagowanie wartości chrześcijańskich, zarówno słowem, jak i czynem, w celu przemiany sposobu myślenia i stylu życia jednostek, by miało to pozytywny wpływ na resztę społeczeństwa.

Swoją misję realizujemy głównie poprzez niesienie pomocy osobom ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym – bezdomnym, ubogim, długotrwale bezrobotnym, uzależnionym – zarówno jednostkom, jak i rodzinom. Nasza pomoc przybiera formy wsparcia duchowego, psychologicznego i materialnego. Tam, gdzie to możliwe, staramy się nie poprzestawać na pomocy doraźnej, lecz bardziej dalekosiężnej i kompleksowej, stąd np. prowadzimy nie tylko jedyną w mieście całodobową ogrzewalnię dla ludzi bezdomnych, ale i ośrodek wychodzenia z bezdomności, który składa się z: noclegowni dla osób, które podejmują ресоcjalizację oraz jedyne w województwie schroniska dla osób niesamodzielnych, które powstało aby pomóc osobom bezdomnym, potrzebującym opieki internistycznej 24h na dobę, gdzie trafiają osoby niepełnosprawne fizycznie i psychicznie. Kadra ośrodka pracuje nad aktywizacją społeczno-zawodową i motywowaniem naszych podopiecznych do walki z nałogami, zmianą destrukcyjnych wzorców myślenia i zachowania oraz do wychodzenia ze stanu bezdomności i powrotu do głównego nurtu życia społecznego.

Wydamy także pomoc żywnościową w ramach Programu FEAD dla ponad dwóch tysięcy osób. Kolejną ważną dziedziną pracy naszego stowarzyszenia są działania związane z ekonomią społeczną, do których zalicza się:

- Centrum Integracji Społecznej – są to szkolenia zawodowe dla osób trwale bezrobotnych, zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- Sklep charytatywny z odzieżą używaną „Modny Grosik”, który równocześnie spełnia dwie funkcje, zarówno osoby bezrobotne mogą przyuczać się tam do zawodu, jak i skierowani podopieczni przez MOPR mogą otrzymać pomoc w postaci ubrań,
- Kawiarnia „W Starym Kinie”, która jest miejscem szkoleń dla uczestników CIS oraz daje przestrzeń dla wydarzeń organizowanych przez wiele białostockich organizacji pozarządowych.

Naszymi działaniami staramy się także wspierać inne organizacje w ich przedsięwzięciach oraz dawać przykład jak nieść pomoc potrzebującym w każdym wieku. Czynimy to, wierząc, że nie liczy się to ile się posiada, lecz ile daje się innym i w jaki sposób się z nimi dzieli.

Fundacja „Spe Salvi”

Fundacja istnieje od 30 kwietnia 2008 r. i od tamtej pory nieprzerwanie świadczy wysoce zindywidualizowaną i bezpośrednią pomoc osobom bezdomnym zamieszkałym na terenie miasta Białystok. Od początku działalność streetworkerów cieszy się bardzo dużym zainteresowaniem – zarówno ze strony beneficjentów, którzy cenią ludzkie podejście i zaangażowanie streetworkerów, jak i pracowników innych placówek. Elastyczność oraz mobilność streetworkerów na przestrzeni lat kooperacji stała się nieodzownym dopełnieniem podlaskiego systemu opieki społecznej.

Fundacja Spe Salvi prowadzi również bezpłatne porady psychologiczno-prawne, które są udzielane dla wszystkich potrzebujących.

Streetworking jest innowacyjną metodą pracy z osobami wykluczonymi społecznie, polegającą na wychodzeniu do osób potrzebujących i świadczeniu wysoce zindywidualizowanej pomocy w miejscu ich przebywania. Pomagamy osobom bezdomnym, osobom uzależnionym, doświadczających przemocy fizycznej i psychicznej. Chodzimy po ulicach Białegostoku w poszukiwaniu potrzebujących, do których nie dociera pomoc.

Asystent Osoby Bezdomnej to zadanie publiczne współfinansowane z dotacji otrzymanej w ramach Programu Ministra Rodziny Pracy i Polityki Społecznej. Wszystkie osoby bezdomne są zapraszane do bezpłatnego udziału w projekcie. Obejmuje on:

- indywidualne porady doradcy życiowego, prawnika oraz terapeuty uzależnień,
- warsztaty umiejętności społeczno-zawodowych,
- szansę na staż zawodowy.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni

Marcin Kowalewski

Jednostką MOPS odpowiedzialną za wszelkie działania w obszarze bezdomności w Gdyni jest Centrum Reintegracji i Interwencji Mieszkaniowej (CRiIM) (wcześniej Zespół ds. Bezdomnych), które w nowoczesny sposób realizuje zadania dedykowane wsparciu osób bezdomnych, gdzie oprócz działań interwencyjnych szczególnie nacisk położono na reintegrację i proces wychodzenia z bezdomności. Główny nurt pomocy w wychodzeniu z bezdomności jest ukierunkowany na wyjście z instytucji (schroniska) i zamieszkanie poza nim. Pomoc skupia się na zapewnieniu osobie bezdomnej bezpiecznego miejsca przebywania (wynajęcie mieszkania, pokoju) oraz zakłada intensywną pracę w kierunku aktywizacji zawodowej i włączenia osób bezdomnych w życie społeczne. Plan pomocy opiera się na zasobach klienta i jest indywidualnie do niego dopasowywany poprzez aktywne działania środowiskowe, zmierzające do utrwalania samodzielności.

- Łącznie w procesie deinstytucjonalizacji w okresie ostatnich 2 lat (projekty „Utrecht” oraz „Gdyńska-Warszawska”, Domy Wspólnotowe, Indywidualne Programy Wychodzenia z Bezdomności) uczestniczyły 184 osoby.
- W 2017 roku w CRiIM realizowanych było łącznie 16 Indywidualnych Programów Wychodzenia z Bezdomności oraz 305 kontraktów socjalnych.
- Dodatkowe wsparcie dla osób bezdomnych, pozostających poza placówkami, świadczy dwóch streetworkerów, którzy m.in. systematycznie monitorują niemieszkalne środowiska przebywania osób bezdomnych, w miesiącach zimowych zapobiegają przypadkom zamrznięcia, współpracują z pracownikami socjalnymi i różnymi instytucjami. Na bieżąco aktualizowana jest mapa miejsc niemieszkalnych – obecnie w Gdyni jest ok. 60 środowisk niemieszkalnych w których przebywają osoby bezdomne.
- Jednocześnie w pełni realizowane są zadania zapewniające tymczasowe schronienia osobom bezdomnych w placówkach. W 2017 roku w Gdyni funkcjonowały 4 placówki oferujące schronienie (w tym 2 pozostające w strukturze MOPS oraz 2 schroniska prowadzone przez organizacje pozarządowe), zabezpieczające łącznie 205 miejsc dla osób bezdomnych. Ponadto zapewniono miejsca w 9 schroniskach poza Gdynią, do których, w razie potrzeby, kierowane są osoby bezdomne (zabezpieczono 180 miejsc). Łącznie w 2017 roku zabezpieczono 385 miejsc w schroniskach. Jest to minimalna liczba miejsc udostępnionych – w sytuacjach zwiększonego zapotrzebowania na miejsca w schroniskach, elastyczność funkcjonujących jednostek zapewnia możliwość objęcia tą formą wsparcia wszystkie osoby bezdomne tego wymagające.

Miasto Gdynia rozpoczęło wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w pracy z osobami bezdomnymi już w 2001 roku wprowadzając i realizując Indywidualne Programy Wychodzenia z Bezdomności, które rozpoczęły samodzielny proces wprowadzania zmian przez klientów, zgodnie z ich możliwościami. Od września 2015 roku realizowany jest projekt socjalny „Utrecht”, zakładający wielopłaszczyznowe podejście do pracy z osobami bezdomnymi i całego procesu wychodzenia z bezdomności. Zgodne jest to z modelem nowoczesnej polityki społecznej przyjętej przez miasto Gdynia, opartej o ideę *empowerment* i respektującej prawo do godnego życia każdego mieszkańca. Inspiracją do podjęcia innowacyjnych działań w obszarze wychodzenia z bezdomności był projekt społeczny realizowany w holenderskim mieście Utrecht, który poprzez zastosowanie eksperymentalnych metod pracy z osobami wykluczonymi pokazał, że osoby korzystające ze świadczeń socjalnych mogą samodzielnie i odpowiedzialnie decydować o własnym życiu oraz aktywnie w nim uczestniczyć. Projekt wykorzystuje również elementy metody „*housing first*”, która w pierwszej kolejności koncentruje się na zapewnieniu osobie bezdomnej

bezpiecznego miejsca przebywania – wynajęcie mieszkania, pokoju. Jest to warunek niezbędny do dalszych działań, który zakłada intensywną pracę w kierunku aktywizacji zawodowej, optymalizacji opieki i włączenia osób bezdomnych w życie społeczne. Projekt wpisuje się w proces „deinstytucjonalizacji” tzn. główny nurt pomocy w wychodzeniu z bezdomności jest ukierunkowany na wyjście z instytucji (schroniska) i zamieszkanie poza nim. Do projektu może zgłosić się każda osoba bezdomna, która przebywa w schronisku, zajmuje pustostan, czy też znajduje się „na ulicy”. Istotnym warunkiem jest motywacja osoby bezdomnej do aktywnego uczestnictwa w procesie wychodzenia z bezdomności, oparta na pozytywnej relacji i współpracy z pracownikiem socjalnym. Plan pomocy zawarty w kontrakcie socjalnym uwzględnia szeroką paletę wsparcia środowiskowego, dostosowanego do indywidualnych potrzeb osoby. Ukierunkowany jest głównie na uzyskanie i utrwalanie samodzielności. Opiera się na zasobach i możliwościach klienta i jest tworzony oraz ewaluowany wspólnie z pracownikiem socjalnym. W działania projektowe włączone zostały inne organizacje uzupełniające ofertę wsparcia, np. poprzez organizację czasu wolnego, udział w zajęciach kulinarnych, sportowych, kulturalnych itp. Jednym z takich działań był projekt teatralny „W drodze Q...”, który angażował osoby bezdomne w cykliczne warsztaty, które zostały zwieńczone bardzo ciekawym i inspirującym wydarzeniem teatralnym, zaprezentowanym szerokiej publiczności w teatrze.

Fazy projektu:

- upowszechnienie idei projektu polegające na przeprowadzeniu cyklu warsztatów wprowadzających pracowników socjalnych w szczegółowe zagadnienia,
- samodzielne lub przy wsparciu pracownika socjalnego znalezienie, wynajęcie i zamieszkanie w lokalu mieszkalnym (pokój, mieszkanie, dom wspólnotowy),
- zawarcie „żywego” kontraktu socjalnego – spisane go przez osobę bezdomną,
- realizacja ustaleń zawartych w kontrakcie, w tym udzielenie i zapewnienie adekwatnego do sytuacji wsparcia m.in. psychologicznego, prawnego czy finansowego,
- udział w zajęciach kulinarnych, kulturalnych, sportowych itp.,
- włączanie do działań, po okresie 6 miesięcy od rozpoczęcia procesu, pracowników socjalnych w środowisku (z Dzielnicowych Ośrodków Pomocy Społecznej) celem kontynuacji procesu wychodzenia z bezdomności i płynnego przejścia osób od bezdomności do indywidualnego zamieszkania,
- monitorowanie i wspieranie klienta w procesie usamodzielniania przez pracowników Centrum Reintegracji i Interwencji Mieszkaniowej i pracowników DOPS-ów,
- implementacja rozwiązań wypracowanych w pilotażu w regularne działania MOPS.

Projekt w liczbach od 1 września 2015 r. do 30 czerwca 2018 r.

- 162 osoby bezdomne zamieszkały w wynajętych pokojach, mieszkaniach,
- 86 osób kontynuuje udział w procesie usamodzielniania przy doraźnym wsparciu MOPS,
- 51 osób nie korzysta ze wsparcia pomocy społecznej,
- 18 osób wróciło do schroniska,
- 49 pracowników socjalnych zaangażowanych w realizację projektu,
- trzykrotne zmniejszenie wydatków na zapewnienie schronienia osobom bezdomnym.

Kolejną ważną inicjatywą był projekt socjalny „Gdyńska-Warszawska”, który realizowany jest od 2016 roku. Celem projektu jest aktywizacja osób bezdomnych w procesie wychodzenia z bezdomności. Jest to działanie zbieżne z ideą metody „housing first”. Projekt zakładał wyremontowanie i włączenie w struktury MOPS mieszkania pozyskanego z zasobów gminy, co pozwoliło na monitorowanie procesu wdrażania w/w metody, zarówno w obszarze organizacyjnym, jak i merytorycznym, w szczególności w zakresie aktywnego uczestnictwa osób bezdomnych w procesie adaptacji przestrzeni mieszkalnej. Obecnie w mieszkaniu przebywa 5 mężczyzn, którzy uczą się samodzielności i nabywają kompetencji społecznych i zawodowych.

W nurcie ograniczania wchodzenia w krąg bezdomności, od kwietnia 2017 r., miasto Gdynia realizuje Program Osłonowy wsparcia mieszkańców Wzgórza Gen. Orlicz-Dreszera na lata 2017-2021. Misją Programu jest zapewnienie szansy rodzinom i osobom zamieszkującym substandardowe budynki działkowe położone na prywatnym terenie, będące w złym stanie technicznym i pozbawione podstawowych mediów, poprzez wsparcie w zmianie miejsca zamieszkania na adekwatne do współczesnych standardów cywilizacyjnych. Program zakłada również wsparcie w ustabilizowaniu sytuacji życiowej w nowym miejscu zamieszkania z uwzględnieniem wszystkich aspektów funkcjonowania rodzin objętych wsparciem: mieszkaniowych, zawodowych, wychowawczych, edukacyjnych i relacji w społeczności lokalnej.

Od lutego 2017 r. odwiedzone zostały wszystkie rodziny zamieszkujące teren Wzgórza Orlicz-Dreszera (130 rodzin), celem sporządzenia Karty Rodziny (narzędzie do rozpoznawania indywidualnych potrzeb i oczekiwań rodziny) – łącznie wypełniono ich 118. Wypełnienie Karty Rodziny było dobrowolne w związku z powyższym 13 rodzin odmówiło jej wypełnienia. Z rodzinami, które zdecydowały się na zmianę miejsca zamieszkania ułożony został indywidualny plan działania, uwzględniający wszelkie aspekty funkcjonowania rodziny – sytuację zdrowotną, rodzinną, zawodową i finansową. Do czerwca 2018 r. z terenu objętego rewitalizacją wyprowadziło się łącznie 118 osób. Rodziny, które nie zdecydowały się na wyprowadzkę, również objęte są pracą socjalną i w razie konieczności planowana jest dla nich doraźna pomoc finansowa, materialna oraz pomoc w postaci usług opiekuńczych. W ramach pracy socjalnej rodziny wspierane są w pomocy przy wypełnianiu wniosków o lokal socjalny, wsparciu w aktywizacji zawodowej i społecznej, organizacji porad prawnych lub psychologicznych, pomocy w znalezieniu ofert wynajęcia lokalu i w przeprowadzce, pomocy w ubieganiu się o dodatek mieszkaniowy i energetyczny. Przy realizacji Programu nawiązano ścisłą współpracę z Policją, Strażą Miejską, Wydziałem Spraw Społecznych UM Gdynia, Zarządzeniem Budynków i Lokali Komunalnych. Dodatkowo cały teren Wzgórza Orlicz-Dreszera monitorowany jest na bieżąco przez streetworkerów pod kątem przebywania osób bezdomnych oraz podejmowania ewentualnych interwencji a także dostarczania do mieszkańców ulotek informacyjnych.

Miasto Gdynia przyjęło 1 lipca 2016 r. Program wsparcia osób bezdomnych na lata 2016-2020 Gdynńskiej Koalicji „W obliczu bezdomności”, który za cel strategiczny przyjął zwiększenie liczby osób, które wyszły z bezdomności, między innymi poprzez wzmocnienie koalicji podmiotów zaangażowanych w tę problematykę. Pracę Koalicji koordynuje MOPS, ale pracują w niej przedstawiciele Wydziałów Urzędu Miasta: Zdrowia, Spraw Społecznych, Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności, służb porządkowych i organów ścigania: Straży Miejskiej, Policji, Straży Ochrony Kolei, Straży Pożarnej, Straży Granicznej, Służby Więziennej, z obszaru ochrony zdrowia: Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień, Szpitale Wojewódzkie, Miejska Stacja Pogotowia Ratunkowego, Zakład Opiekuńczo-Leczniczy, Hospicjum św. Wawrzyńca, Centrum Zdrowia Psychicznego, NZOZ SYNTONIA i ANIMUS, Poradnia Chorób Płuc i Gruźlicy, z obszaru aktywizacji zawodowej: Powiatowy Urząd Pracy, Centrum Integracji Społecznej.

Celem zwiększenia partycypacji partnerów społecznych w kształtowaniu lokalnych rozwiązań w dziedzinie bezdomności, Prezydent Miasta Gdyni ogłosił otwarty konkurs ofert na powierzenie realizacji zadania: rozwijanie innowacyjnych form pomocy społecznej oraz opracowanie i realizacja programu rozwiązywania problemu bezdomności w Gdyni w oparciu o analizę i ocenę zjawisk.

Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Gdańskie

Tomasz Maruszak

Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Gdańskie zostało założone w 1989 roku. Dwa lata później rozpoczęło prowadzenie pierwszego na terenie trójmiasta schroniska dla osób bezdomnych. Od początku swojej działalności Towarzystwo nastawione było na sukcesywne rozwijanie swojej oferty poprzez podejmowanie współpracy z instytucjami pomocy społecznej z regionu, kraju i zagranicy. Samodzielnie i w partnerstwach realizowało szereg projektów z zakresu wspierania osób bezdomnych oraz zagrożonych bezdomnością i wykluczeniem społecznym. Znaczna część projektów miała charakter nowatorski podejmując działania wypracowane na lokalnym rynku pomocy społecznej oraz podpatrzone podczas wizyt studyjnych w krajach Europy Zachodniej. Obecnie Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło Gdańskie wraz z partnerami prowadzi ponad 15 placówek świadczących usługi z zakresu zapewnienia schronienia, aktywizacji społeczno-zawodowej, mieszkalnictwa i innych. Ponadto zajmuje się rewitalizacją społeczną, wsparciem emigrantów, osób uzależnionych i sprawców przemyocy. Każdego dnia z pomocy Towarzystwa w różnorodnej formie korzysta ponad 500 osób.

Od 2014 roku, we współpracy z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Rodzinie w Gdańsku, Towarzystwo realizuje program „Skutecznie do celu – kompleksowe wsparcie samotnych osób bezdomnych w procesie wychodzenia z bezdomności”. Głównym celem programu jest przeciwdziałanie problemowi bezdomności w mieście Gdańsku. W ramach programu działają m.in. 4 placówki zapewniające schronienie, realizowany jest streetworking w miejscach Niemieszkalnych oraz asystentura, która to właśnie zasłużyła na wybór przez Urząd Wojewódzki, jako innowacyjne rozwiązanie w zakresie pomocy osobom bezdomnym.

Asystowanie osobom bezdomnym nie jest metodą zupełnie nową. Była ona już testowana m.in. w projekcie Agenda Bezdomności – standard aktywnego powrotu na rynek pracy, realizowanym przez Koło Gdańskie TPBA oraz projekt „Wyprowadzić na prostą” realizowany przez Zarząd Główny TPBA, gdzie nazywana była towarzyszeniem. Innowacyjnym w przypadku Gdańska jest fakt, że metoda asystowania wprowadzona została na stałe jako rozwiązanie systemowe i uzyskała dofinansowanie w perspektywie wieloletniej.

Asystentura to metoda pracy z osobą bezdomną, która zakłada wprowadzenie indywidualnego towarzysza i doradcy (asystenta), który współpracuje (w przypadku metody realizowanej w Gdańsku) z maksymalnie 15 osobami jednocześnie, co daje możliwość bliskiego i regularnego kontaktu z klientem. Metoda ta polega na kompleksowym wsparciu, motywowaniu i wspieraniu przez cały okres reintegracji społecznej i zawodowej. Kompleksowość polega na holistycznym podejściu do procesu wychodzenia z bezdomności i towarzyszeniu klientowi podczas zmagania się z pojawiającymi się trudnościami. Wsparcie asystenta ma charakter długofalowy, tzn. że nie kończy się wraz z opuszczeniem przez klienta placówki dla osób bezdomnych, ale trwa, dopóki obie strony nie dojdą do wniosku, że dalsze wsparcie jest niepotrzebne. Po zakończeniu współpracy, przez pewien czas sytuacja klienta jest jeszcze monitorowana wspólnie z pracownikami Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie.

Proces asystowania osobie bezdomnej jest nakierowany na osiągnięcie samodzielności życiowej poprzez trwały i pełny powrót do społeczeństwa. Asystent nie podejmuje działań za klienta ani w jego imieniu, ogranicza się jedynie do wsparcia w szukaniu rozwiązań i ewentualnie konsultuje podejmowane kroki. Zakładamy, że każdy posiada odpowiednie zasoby do poradzenia sobie w trudnych sytuacjach, dlatego sposób i tempo pracy dostosowany jest do potrzeb i możliwości osoby bezdomnej. Osoba wspierana sama decyduje nad czym chce aktualnie pracować, sama wyznacza sobie cele oraz czas i sposób ich realizacji. Asystent w pełni szanuje te wybory.

W swojej pracy asystent bazuje na informacjach uzyskanych od klienta, nie kontroluje i nie weryfikuje ich, uznając, że jeśli klient nie przekazuje wszystkich informacji, ma do tego prawo. Doświadczenia jakie zdobyliśmy w czasie pracy metodą asystowania pokazują, że znacząca większość klientów jest całkowicie szczerą we współpracy z asystentem. Proces usamodzielnienia jest prowadzony poprzez efektywne działania w 7 sferach życia – socjalno-bytowej, rodzinnej, mieszkaniowej, zdrowotnej, psychicznej, zawodowej i społecznej.

W realizowanym w Gdańsku programie asystentura jest całkowicie dobrowolna tzn., że oferta jest kierowana do wszystkich osób bezdomnych, a skorzystanie z oferty nie jest warunkiem do korzystania z innych usług, np. schroniska czy noclegowni. Asystentura przeznaczona jest po pierwsze dla osób bezdomnych, które wyrażają gotowość do usamodzielnienia rozumianego jako wyprowadzkę z placówki. Po drugie dla osób bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością, w przypadku których współpraca z asystentem może znacząco poprawić ich sytuację bytową. Wreszcie po trzecie dla osób, którym w niedalekiej przeszłości został przyznany lokal socjalny z zasobów miasta i które mają trudności w samodzielnym funkcjonowaniu oraz oderwaniu się od dotychczasowego sposobu życia. Staramy się, aby przystępującymi do asystentury były osoby, których ogólna sytuacja umożliwia podjęcie stałego zatrudnienia, są już zatrudnione lub posiadają stały dochód z tytułu renty czy emerytury w wysokości umożliwiającej pobyt poza placówką. Stan zdrowia tych osób musi umożliwiać samodzielne funkcjonowanie, ewentualnie przy zastosowaniu usług opiekuńczych, a ich samodzielność nie będzie stanowiła zagrożenia dla nich samych i osób trzecich. Osoba przystępująca do współpracy nie musi spełnić żadnych warunków wstępnych poza gotowością do zmiany jednak w początkowym okresie dla odpowiedniego poziomu współpracy sprawdzamy, czy dana osoba ma odpowiednią motywację do podjęcia pracy z asystentem. Ten etap to najczęściej 3 spotkania, na których przedstawiane są zasady współpracy i funkcje asystenta, omawiane są oczekiwania klienta oraz wstępnie nazywane cele, których realizacja miałaby prowadzić do pozytywnej zmiany.

Jeżeli w toku 3 spotkań okaże się, że klient w dalszym ciągu jest gotowy do działania, przygotowuje on dla siebie, przy udziale asystenta, Indywidualny Program Wychodzenia z Bezdomności (IPWzB), który staje się podstawą do dalszych działań. Program zostaje sporządzony w formie pisemnej, podpisany jest trójstronnie przez klienta, asystenta oraz pracownika socjalnego MOPR w Gdańsku, zawierany jest na okres 6 miesięcy. Zazwyczaj współpraca ta zostaje przedłużona, szczególnie w sytuacji, kiedy nie wszystkie ustalone pierwotnie w programie cele zostały osiągnięte, a klient ma motywację do dalszej współpracy i ich realizacji lub pojawiły się nowe cele, które klient chce osiągać przy współpracy z asystentem. Ocena IPWzB dokonywana jest co 2 miesiące, ukazuje postęp w realizacji działań zawartych w programie, wnioski i wskazówki co do dalszej współpracy. Ocena przygotowawana jest przez asystenta osoby bezdomnej w porozumieniu z klientem oraz pracownikiem socjalnym rejonowego Centrum Pomocy Socjalnej i również podpisywana trójstronnie.

W ramach współpracy asystent ma regularny kontakt ze swoim klientem przynajmniej 2 razy w miesiącu, przy czym co najmniej jedno z tych spotkań odbywa się w środowisku klienta. Osoba współpracująca z asystentem jest zachęcana do inicjowania kontaktu, szczególnie w sytuacji, kiedy pojawiają się określone trudności, a także do angażowania się w proces usamodzielnienia, gdyż to w głównej mierze od niego zależne są efekty tej współpracy. W celu zapewnienia kompleksowego i interdyscyplinarnego wsparcia, asystent osoby bezdomnej ściśle współpracuje z pracownikami socjalnymi MOPR, pozostałymi pracownikami TPBA, pracownikami CIS i PUP oraz pracownikami innych instytucji wspierających. Wymiana informacji pomiędzy pracownikami ma na celu przygotowanie adekwatnej oferty wsparcia zgodnie z potrzebami i oczekiwaniami klienta.

Program asystowania jest ściśle związany ze wsparciem mieszkaniowym. Działania prowadzone na terenie Gdańska koncentrują się na 3 ścieżkach w tym obszarze. Pierwsza ścieżka to wynajem lokalu na wolnym rynku, który w pierwotnej wersji opisywanego projektu był podstawowym

rozwiązaniem. Od początku prowadzonych działań (2014) w budżecie zadania zaplanowane są środki na dofinansowanie wynajmu dla osób przystępujących do współpracy. Otrzymanie dofinansowania uzależnione jest przede wszystkim od współpracy z asystentem. Ponadto, otrzymanie przez klientów dofinansowania, które jest zaplanowane na okres maksymalnie 1 roku, musi realnie przybliżać osobę do samodzielności i przejęcia samodzielnego finansowania mieszkania. W tym celu wysokość dofinansowania jest obniżana po 6 miesiącach o 15%, a następnie po 9 miesiącach o kolejne 15%. Maksymalna wysokość dofinansowania wynosi 500 zł i jest zależna od przeprowadzonej kalkulacji posiadanego dochodu i kosztów utrzymania w lokalu. Przyznanie dofinansowania jest całkowicie oddzielone od pracy (decyzji) asystenta, a za jego przyznanie odpowiedzialny jest koordynator zadania. Ma to uchronić asystenta osoby bezdomnej przed próbami wpływania na decyzję przez klienta.

Pomimo faktu, że na ścieżkę wynajmu na wolnym rynku zdecydowała się największa liczba osób uczestniczących w programie, jedynie niewielki procent z nich skorzystał z oferowanego dofinansowania (ok. 15% wszystkich usamodzielnionych). Wskazuje to na fakt, że często to nie kwestia dochodu jest podstawową przeszkodą w rozpoczęciu starań o samodzielne życie poza placówką dla osób bezdomnych. Kolejnym rozwiązaniem mieszkaniowym, z którego korzystamy w programie jest zintensyfikowanie starań klienta o uzyskanie lokalu z zasobów gminy (mieszkanie socjalne lub komunalne) i wspieranie go w tym zakresie. Część klientów miało w przeszłości złożone wnioski mieszkaniowe, zaś czas oczekiwania na przyznanie mieszkania wynosi aktualnie kilka bądź kilkanaście miesięcy. Dodatkowo miasto Gdańsk bardzo życzliwie patrzy na osoby aktywnie uczestniczące w programach korekcyjnych i takim osobom chętnie przedstawia propozycje mieszkaniowe z zasobów gminy. Spośród naszych klientów korzystających ze wsparcia asystenta 10 osób otrzymało mieszkania z zasobów gminy. Bez względu na obraną drogę usamodzielnienia staramy się, aby każda osoba współpracująca z asystentem miała złożony wniosek o mieszkanie z zasobów gminy.

Ostatnim rozwiązaniem, z którego korzystamy, jest mieszkanie wspierane 3-osobowe, które jest w dyspozycji TPBA na podstawie umowy użyczenia od miasta. Jest to mieszkanie przeznaczone dla tej grupy odbiorców, dla których strach przed wyprowadzką z placówki na wolny rynek niweczy ich pozostałe działania na rzecz wyjścia z bezdomności. W mieszkaniu tym, w odróżnieniu od poprzednich rozwiązań, prowadzony jest szereg dodatkowych działań przybliżających do samodzielności (spotkania społeczne, trening kulinarny, trening budżetowy, trening organizacyjny, aktywności społeczne, itp.) Uczestnicy tego mieszkania mają szansę spróbować samodzielności ze wsparciem. Spośród 4 osób, które zakończyły nieco ponad roczny pobyt w mieszkaniu wspieranym, wszystkie uzyskały pełną samodzielność w oparciu o mieszkania z zasobów gminy (3 osoby) oraz mieszkanie na wolnym rynku (1 osoba). Obecnie w mieszkaniu przebywają kolejne 3 osoby, które przygotowują się do pełnej samodzielności. Pozytywne oddziaływanie takiego rozwiązania spowodowało, że rozpoczęliśmy starania o użyczenie przez miasto kolejnych mieszkań (dla około 8-10 osób), spodziewamy się je otrzymać do końca 2018 roku.

Zespół ds. asystentury i mieszkalnictwa w Towarzystwie Pomocy składa się, poza asystentami, z pracowników socjalnych pracujących w placówkach oraz koordynatora zadania. Spotkania zespołu odbywają się raz w tygodniu. Na spotkaniach omawiana jest aktualna sytuacja osób w placówkach – kandydatów do asystentury, aktualnych i byłych klientów oraz bieżące trudności i sposoby ich pokonywania. W razie potrzeby na spotkania zapraszani są pracownicy socjalni MOPR oraz inni specjaliści uczestniczący w procesie pomagania. Wszyscy członkowie zespołu ds. asystentury objęci są stałą superwizją.

Podsumowując nasze dotychczasowe działania należy podkreślić, że metoda asystowania, choć trudna w realizacji jest metodą wysoko skuteczną. Ponad połowa osób, które od 2014 roku przystąpiły do współpracy z asystentem osiągnęła samodzielność i funkcjonuje poza systemem pomocy dla osób bezdomnych, a często w ogóle systemem pomocy społecznej. W sumie jest to

blisko 80 osób. Po przejściu procesu asystowania w pełnym wymiarze powrót do placówki dla osób bezdomnych miał miejsce jedynie w kilku przypadkach. Znacznie częściej zdarza się on w przypadku osób, które po wyprowadzce „na swoje” zaniechały kontaktu z asystentem. Po 4 latach zauważono, że skuteczność działań oraz dynamika zmian była dużo większa w pierwszym okresie naszej działalności. Powodowane jest to przez fakt, że w tym okresie do asystentury przystępowały osoby o większej motywacji i z krótszym stażem w bezdomności. Nasze działania w pewnym stopniu wydrenowały środowisko osób bezdomnych z klientów, których proces wychodzenia z bezdomności przebiegał dość łatwo. Sytuacja osób obecnie przystępujących do asystentury jest dużo trudniejsza, a motywacja i posiadane zasoby odpowiednio mniejsze. W takiej sytuacji proces usamodzielnienia wydłuża się, szczególnie jeśli chodzi o decyzje związaną z opuszczeniem placówki. Mamy jednak przekonanie, że wsparcie mieszkaniowe w połączeniu ze wsparciem asystenta to skuteczna droga do wyjścia z bezdomności. Nie da się bowiem uczyć życiowej samodzielności w środowisku „placówkowym”, gdzie wszystko podlega regulaminowym obostrzeniom.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Katowicach

Jacek Marciniak

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Katowicach, obserwując skalę i złożoność zjawiska zagrożenia bezdomnością oraz bezdomności, kładzie bardzo duży nacisk na skuteczność działań w obszarach obejmujących profilaktykę, prewencję oraz integrację. Do działań w obszarze profilaktyki i prewencji należy zaliczyć szeroko zakreślone działania zapobiegawcze niepożądanym zjawiskom społecznym, między innymi poprzez realizację Programów Aktywności Lokalnej, jako działań z obszaru kompensacji społecznej. Nieocenioną korzyść dla systemu prewencji bezdomności, przynoszą następujące działania:

- praca socjalna nakierowana na możliwość umorzenia, zmniejszenia lub odpracowania zadłużenia czynszowego,
- praca socjalna nakierowana na pomoc w uzyskaniu dodatku mieszkaniowego, dodatku energetycznego,
- zapewnienie pomocy w zakresie wsparcia w bieżących opłatach za nośniki energii, pomoc na opał, bieżące opłaty czynszowe, napełnianie butli gazowych.

MOPS w Katowicach jest realizatorem systemu pomocy bezdomnym noszącego nazwę „Trójstopniowy Program Wychodzenia z Bezdomności”. Założeniem programu jest stworzenie oferty pomocy dla osób bezdomnych adekwatnej do sytuacji życiowej tychże osób, różniącej konieczność niesienia pomocy w sytuacji kryzysowej czy interwencyjnej, od sytuacji prowadzenia pracy socjalnej w placówce dla osób bezdomnych, obejmujące narzędzia dostosowane do potrzeb klienta.

Pomoc niesioną osobom bezdomnym opisaną w „Trójstopniowym Programie Wychodzenia z Bezdomności” można podzielić na kierowaną do osób doświadczających bezdomności „ulicznej”, jak i „placówkowej”. Opierając się na tym rozróżnieniu, stworzono bazę placówek noszących nazwę niskoprogowych, tj. ogrzewalni oraz noclegowni, stanowiących pierwszy oraz drugi etap rozwiązywania problemu bezdomności. Placówki te zapewniają schronienie w godzinach 18.00 do 8.00.

Osoby przebywające w przestrzeni publicznej są motywowane przez pracownika socjalnego lub streetworkera do skorzystania ze schronienia. Po wyrażeniu zainteresowania pomocą trafiają do wspomnianych powyżej placówek, gdzie otrzymują możliwość skorzystania z zabiegów higienicznych, gorącego napoju oraz pełnej informacji, co do możliwości uzyskania szeroko rozumianego wsparcia udzielanego przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Katowicach. Pierwszy oraz drugi etap wychodzenia z bezdomności dotyczy również osób, które same zgłosiły się do ogrzewalni czy noclegowni w wyniku pozyskanej wiedzy o placówkach noclegowych – z plakatów, ulotek informacyjnych rozpowszechnionych na terenie miasta, bądź od funkcjonariuszy Straży Miejskiej. Podkreślić należy, iż ogrzewalnia, w przeciwieństwie do noclegowni, w swojej ofercie zapewnia możliwość dziennego przebywania w ciepłym pomieszczeniu, gdzie oferowany jest gorący napój oraz możliwość kąpieli. Trzecim etapem wychodzenia z bezdomności jest możliwość uzyskania całodobowego schronienia w schroniskach dla osób bezdomnych, uzyskanie wsparcia konsultanta prawnego lub psychologa. Wymogiem stawianym osobom ubiegającym się o tę formę pomocy, jest podpisanie „Kontraktu Socjalnego – Indywidualnego Programu Wychodzenia z Bezdomności”, który zawiera szczegółowe zasady współpracy z osobą bezdomną w rozwiązywaniu swojej trudnej sytuacji życiowej.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt zaangażowania się wszystkich instytucji i organizacji, mających w swoich celach statutowych pomoc osobom defaworyzowanym. „Trójstopniowy Program Wychodzenia z Bezdomności” sprawdza się jako system również dlatego, że aktualnie

w grupie osób bezdomnych znajdują się osoby mające poważne problemy zdrowotne, które uniemożliwiają im samodzielne funkcjonowanie, gdzie dominuje problem osób starszych, schorowanych oraz trwale wykluczonych z życia społecznego i zawodowego. Wskazane powyżej zaangażowanie wielosektorowe, zaowocowało wypracowaniem platformy komunikacji ze służbą zdrowia w szczególności ze szpitalami oraz wypracowaniem standardów reagowania w stosunku do osób przebywających w przestrzeni publicznej.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Katowicach, wobec narastającej skali zjawiska „bezdomności ulicznej”, podjął decyzję o zintensyfikowaniu działań na rzecz tej grupy osób bezdomnych, która przebywa w piwnicach, klatkach schodowych, strychach, kanałach ciepłowniczych czy ogródkach działkowych. Szacuje się, iż na terenie miasta Katowice w miejscach i pomieszczeniach niemieszkalnych przebywa około 150 osób bezdomnych. Założono, iż aktywność pomocowa nie może się sprowadzać jedynie do okresu jesienno-zimowego. Wobec powyższego, MOPS w Katowicach wypracował z funkcjonariuszami Straży Miejskiej całoroczny harmonogram wspólnych objazdów skupisk osób bezdomnych, z częstotliwością dwa razy w tygodniu w godzinach rannych oraz w okresie jesienno-zimowym, dodatkowo jeden raz w tygodniu w godzinach popołudniowych. Na szczególną uwagę zasługuje fakt opracowanej przez MOPS w Katowicach „Mapy skupisk osób bezdomnych”, która składa się ze zgromadzonej wiedzy o przebywaniu ludzi bezdomnych w pomieszczeniach niemieszkalnych. Ponadto, w szczególnie trudnym dla osób bezdomnych okresie jesienno-zimowym, prowadzona jest kampania informacyjna na rzecz pomocy osobom bezdomnym, mająca celu uwrażliwienie mieszkańców Katowic na zjawisko bezdomności. Do powyższych działań należy zaliczyć:

- wystosowanie pism do Straży Miejskiej oraz Policji, informujących o aktualnym stanie placówek zajmujących się pomocą osobom bezdomnym na terenie miasta,
- umieszczenie na stronie internetowej MOPS apelu do mieszkańców o zwrócenie szczególnej uwagi na osoby bezdomne oraz wykazu placówek udzielających schronienia,
- przekazanie administratorom i zarządcom budynków plakatów oraz ulotek informujących o możliwości skorzystania z pomocy, w tym schronienia, kąpieli oraz posiłku,
- przekazanie plakatów oraz ulotek Straży Miejskiej, Pogotowiu Ratunkowemu, Policji oraz innym instytucjom i organizacjom działającym w obszarze bezdomności,
- rozmieszczenie plakatów na terenie miasta Katowice, np. dworce PKP, PKS.

MOPS w Katowicach realizując koncepcję społeczeństwa obywatelskiego oraz wielosektorowej polityki społecznej, dostrzegając różnorodność problemów z jakimi borykają się osoby bezdomne (takich jak: alkoholizm, narkomania, przemoc, choroby psychiczne, trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego, niepełnosprawność), powołał do życia zespół ds. przeciwdziałania bezdomności, którego gospodarzem i moderatorem jest Dział ds. Osób Bezdomnych MOPS. Funkcjonujący od wielu lat zespół prowadzi cykliczne spotkania stanowiące platformę wymiany informacji, doświadczeń, poszukiwania rozwiązań, które przyniosłyby wymierne efekty w pracy z osobami i rodzinami bezdomnymi. Na szczególną uwagę zasługują opracowane przez zespół zasady postępowania w przypadku osób bezdomnych pozostających w miejscach niemieszkalnych (kanały ciepłownicze, strychy, piwnice, klatki schodowe, altanki działkowe, itp.) Opracowane i spisane przez zespół zasady obejmują system reagowania i współpracy Straży Miejskiej, Policji, Izby Wytrzeźwień, Służby Zdrowia oraz podmiotów zapewniających schronienie. System ten zwraca szczególną uwagę na nietrzeźwość oraz zły stan zdrowia osób bezdomnych jako podstawowe problemy w pomocy osobom doświadczającym bezdomności „ulicznej”. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Katowicach udostępnia zgromadzoną wiedzę w tym zakresie ośrodkom pomocy społecznej z terenu całego kraju jako dobrą praktykę działań prewencyjnych w stosunku do zjawiska bezdomności „ulicznej”.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Katowicach podjął działania w zakresie poszerzenia oferty pomocowej na rzecz osób bezdomnych, poprzez opracowanie nowatorskiego projektu

systemowego „Damy radę”. Powyższy projekt zakłada poprawę skuteczności działań w stosunku do osób bezdomnych przebywających w miejscach i pomieszczeniach niemieszkalnych, poprzez zatrudnienie dwóch streetworkerów, których zadaniem jest motywowanie osób bezdomnych do podjęcia współpracy, w szczególności podjęcia leczenia odwykowego.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej wdrożył rozwinięcie usług na rzecz integracji osób bezdomnych poprzez zatrudnienie dwóch asystentów osób bezdomnych, których zadaniem jest poprawa zdolności osób bezdomnych do funkcjonowania w społeczeństwie. Działania asystentów stanowią nieocenioną wartość dla przygotowania osób bezdomnych do samodzielnego funkcjonowania społecznego. Podejmowane działania we wspomnianym obszarze integracji obejmują także:

- wspólne wizyty pracowników socjalnych z punktów terenowych i pracowników socjalnych Działu ds. Osób Bezdomnych, celem wzmocnienia społecznego osób, które otrzymały lokale mieszkalne,
- utworzenie elektronicznej platformy komunikacyjnej w MOPS Katowice w zakresie możliwości pozyskania sprzętu gospodarstwa domowego dla osób bezdomnych, które otrzymały lokale mieszkalne, jak i zapewnienia transportu przedmiotowego sprzętu.

Caritas Diecezji Sosnowieckiej

Mariusz Zaremba

15 sierpnia 1991 r., jeszcze przed powstaniem Diecezji Sosnowieckiej, w odpowiedzi na aktualne potrzeby i przemiany ustrojowe, które niosły poważne zawirowania społeczne, w Dąbrowie Górniczej podpisano pierwsze porozumienie pomiędzy Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej a Caritas. Likwidacja wielu zakładów przemysłowych, kopalni, hut oraz zakładów kooperujących z przemysłem wydobywczym i ciężkim, zakładów przemysłu lekkiego, dającego prace kobietom, a także likwidacja hoteli robotniczych, spowodowały, że strefa biedy objęła szerokie kręgi ludzi. Bieda przejawia się zresztą nie tylko ubóstwem materialnym. Można mówić o biedzie duchowej, społecznej, psychologicznej, zdrowotnej i intelektualnej.

Pierwszy Dom dla Bezdomnych w Dąbrowie Górniczej powstał przy ulicy Komuny Paryskiej i liczył 40 miejsc. Z uwagi na rosnącą liczbę osób bezdomnych w roku 2002 obiekt byłej Przychodni Rejonowej w Dąbrowie Górniczej-Ząbkowicach został zaadoptowany na potrzeby Domu dla Bezdomnych mogącego zapewnić schronienie dla 50 osób, w tym 3 kobiet. Od początku swojej działalności Caritas bierze czynny udział w licznych konkursach ogłaszanych przez różnego rodzaju podmioty tak, aby poprzez realizowane projekty wszechstronnie wspierać osoby bezdomne w przezwyciężaniu trudnej sytuacji życiowej. W latach 2012-2013, w Domu dla Bezdomnych w Dąbrowie Górniczej, Caritas (wspólnie z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej) realizował program pilotażowy pt. „Blżej domu – model wychodzenia z bezdomności”. Stworzona na potrzeby tego projektu diagnoza wskazała kluczowe kwestie dotyczące funkcjonowania osób bezdomnych w kontekście lokalnych zasobów i deficytów. Konsekwencją tego było przeprowadzenie modernizacji budynku oraz uruchomienie łaźni, w której istnieje możliwość skorzystania z kąpeli i pralni przez osoby bezdomne niekorzystające z pomocy instytucjonalnej oraz osoby, które w zajmowanym lokalu nie posiadają łaźienki lub dostępu do bieżącej ciepłej wody. Długofalowy trening higieniczny przynosi wymierne efekty w postaci liczby przeprowadzonych zabiegów higienicznych, liczby osób korzystających z łaźni oraz systematyczności w korzystaniu z tej usługi. Dostępność łaźni spowodowała zwiększenie poziomu nawyków higienicznych i potrzeby dbania o własny wygląd. W 2018 roku z tej usługi, do miesiąca września, skorzystało 41 osób, wobec których wykonano ok. 300 zabiegów higienicznych. Ponadto, w miarę możliwości, wydawana jest bielizna osobista, środki higieny, środki odswadzające oraz odzież. Dodatkowym wzmocnieniem dostępności łaźni jest ścisła współpraca ze streetworkerem MOPS, który, pracując bezpośrednio z osobami funkcjonującymi w przestrzeni publicznej, motywuje je i pomaga w dotarciu do łaźni, niejednokrotnie przy współpracy ze Strażą Miejską.

Schronisko dla Bezdomnych Caritas Diecezji Sosnowieckiej w nowej formie, dostosowanej do obecnie obowiązujących przepisów, funkcjonuje od 2017 roku. Mieści się w Dąbrowie Górniczej-Ząbkowicach przy Al. Zwycięstwa 6. Schronisko czynne jest całonocowo przez 7 dni w tygodniu. Zapewniamy miejsca noclegowe dla 55 osób samoobsługowych, w tym dla 50 mężczyzn oraz 5 kobiet. Ponadto, schronisko zapewnia dwa posiłki dziennie w tym jeden gorący. Pokoje mieszkalne w zdecydowanej większości są 2-osobowe. Posiadamy też pokoje 3- i 4-osobowe, które, z racji swojej zwiększonej kubatury, przeznaczone są dla osób z trudnościami w poruszaniu się, poruszającymi się na wózkach inwalidzkich lub z wykorzystaniem innych pomocy ortopedycznych. Oddzielne skrzydło przeznaczone jest dla kobiet i dysponuje jednym pokojem 2-osobowym i jednym pokojem 3-osobowym, oddzielną łaźniarką wraz z prysznicem oraz osobną pralnią-suszarnią. Wszyscy mieszkańcy Schroniska mają zapewniony nieograniczony dostęp do urządzeń sanitarnych i podstawowych środków czystości i higieny. Placówka ściśle współpracuje z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Dąbrowie Gór-

niczej, Urzędem Miasta Dąbrowa Górnicza jak również z innymi podmiotami z terenu gminy, w tym z organizacjami pozarządowymi.

W 2016 roku Caritas (oprócz środków własnych) pozyskała dotację z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska oraz Banku Gospodarstwa Krajowego w Warszawie na przeprowadzenie koniecznych inwestycji. Obiekt byłej Przychodni Rejonowej przeszedł gruntowny remont w celu dostosowania na potrzeby pełnienia funkcji nowoczesnego schroniska dla osób bezdomnych. Budynek został wyposażony w windę, a wszystkie pomieszczenia mieszkalne, socjalne oraz sanitariaty zostały dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Ponadto budynek został poddany pełnej termomodernizacji oraz wymianie kotłowni węglowej na bezobsługową kotłownię gazową. Wartość projektu wynosiła 1.601.793,77 zł. Dzięki temu placówka na dzień dzisiejszy spełnia wszystkie najnowsze standardy zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie minimalnych standardów schronisk dla osób bezdomnych. Placówka gwarantuje każdej przebywającej w niej osobie poczucie bezpieczeństwa i poszanowania godności ludzkiej. Poprzez liczne programy oraz podejmowane inicjatywy na rzecz społeczności lokalnej, Schronisko zapewnia możliwość rozwoju oraz wielopłaszczyznowej aktywizacji mieszkańców. Obecnie, Schronisko dla Bezdomnych Caritas swoim zasięgiem działania obejmuje gminę Dąbrowa Górnicza, a w uzasadnionych przypadkach, na wniosek zainteresowanych, podejmujemy współpracę z innymi gminami z terenu województwa śląskiego.

W parze z modernizacją budynku szła również zmiana mentalności mieszkańców, którzy dzięki udziałowi w licznych projektach, wykazywali się zwiększoną motywacją do pracy nad sobą. Chęć zmiany pozwoliła na realizację kolejnego projektu pt. „Nowe Horyzonty”, dodatkowo mieszkańcy schroniska realizują Program Aktywności Lokalnej. Powyższe działania wzajemnie się uzupełniają, oferując w ten sposób mieszkańcom wielopłaszczyznowe wsparcie oraz możliwość nabycia nowych kompetencji i doświadczeń życiowych. Innowacyjnością w działaniu jest pozycja osoby bezdomnej, która nie jest traktowana wyłącznie, jako świadczeniobiorca usług bądź pomocy, ale staje się czynnym usługodawcą teje pomocy dla innych osób. Duży nacisk kładziony jest na podejmowanie wolontariatu przez osoby bezdomne, co niesie wielowymiarowe korzyści np. wzrost poczucia własnej wartości czy przewartościowanie swojego życia i stawianie nowych celów życiowych. Powrót do społecznego funkcjonowania ułatwia podjęcie zatrudnienia i wyjście z bezdomności. Na dzień dzisiejszy ok. 10% mieszkańców jest aktywnych zawodowo.

Zmiana w sposobie postrzegania osób bezdomnych przejawia się również w ich funkcjonowaniu na terenie schroniska. Mieszkańcy są współgospodarzami placówki współodpowiadającymi za jej funkcjonowanie. Przykładem tego są codzienne dyżury dostosowane do indywidualnych możliwości mieszkańców. Aktywne włączenie mieszkańców w obowiązki w zakresie utrzymania czystości obiektu i przygotowania posiłków, wyrabia nawyk systematyczności, odpowiedzialności i stanowi kluczowy element treningu mieszkaniowego. Trening mieszkaniowy, oprócz praktycznej nauki dbania o lokal, obejmuje również kwestie formalne związane z jego pozyskaniem i utrzymaniem (wniosek do Urzędu Miasta o przydział lokalu z zasobów gminy, dopełnienie formalności związanych z podpisaniem umów na dostawę mediów, czy dokonywanie regularnych opłat). Na chwilę obecną 90% mieszkańców ma złożony wniosek o przydział mieszkania z zasobów gminy, a pozostałe osoby są do tego systematycznie motywowane i wspierane. W ramach podnoszenia poziomu umiejętności życiowych mieszkańcy uczą się przygotowywania posiłków i racjonalnego gospodarowania żywnością. Pod nadzorem wykwalifikowanej kucharki planują jadłospisy uwzględniając posiadane produkty spożywcze i ich terminy przydatności do spożycia, a następnie uczestniczą w przygotowywaniu posiłków. W ramach współpracy z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej ok. 20% mieszkańców z przyznanych zasiłków celowych wyrobiło książeczki SANEPiD uprawniające do pracy

w kuchni. Tym samym osoby te zwiększyły swoją atrakcyjność na rynku pracy nabywając nowe kwalifikacje i uprawnienia. Mieszkańcy będąc współgospodarzami schroniska mają także możliwość adaptowania obiektu do swoich potrzeb. Przykładem takiego działania jest stworzenie ogródka warzywnego i zielnika, którego produkty wykorzystywane są na potrzeby bieżące w kuchni. Kolejnym przykładem inicjatywy mieszkańców wdrożonej w życie jest stworzenie kącika majsterkowicza, w którym to mieszkańcy wykonują np. meble ogrodowe z palet (użytkowane następnie na placu schroniska) oraz dokonują bieżących napraw sprzętu i wyposażenia placówki. W ten sposób praktycznie nabywają nowe umiejętności, uczą się zaradności i samodzielności życiowej.

Niezmiernie istotnym elementem dla wyjścia z bezdomności i powrotu do optymalnego funkcjonowania społecznego, oprócz nabycia powyższych umiejętności, jest utrzymywanie abstynencji od alkoholu i substancji psychoaktywnych. W tym celu w placówce, obowiązkowo dla wszystkich mieszkańców, prowadzone są zajęcia z zakresu profilaktyki alkoholowej. Profilaktyka prowadzona jest odpowiednio do stopnia zagrożenia na trzech poziomach: profilaktyki uniwersalnej, selektywnej oraz wskazującej, poprzez cykliczne zajęcia terapeutyczno-pedagogiczne (zajęcia grupowe, pracownie tematyczne, spotkania indywidualne). W celu jak najszerzego uspołecznienia mieszkańców, w schronisku prowadzone są również zajęcia kulturalno-rozrywkowe w formie koncertów, kabaretów, wieczorków muzycznych. Mieszkańcy w ramach realizacji Programu Aktywności Lokalnej uczestniczą w licznych wydarzeniach kulturalnych w mieście, redukując w ten sposób zagrożenie wykluczeniem społecznym. W ramach przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu w placówce uruchomiony został kącik komputerowy z dostępem do internetu. W niedalekiej przyszłości planowane są zajęcia z doradcą zawodowym, również z wykorzystaniem komputera i internetu. Efektem tych działań będzie nabycie umiejętności poszukiwania ofert pracy, tworzenie i elektroniczne wysyłanie dokumentów aplikacyjnych, praktyczne redukowanie lęku przed komputerem i nowymi technologiami. Mieszkańcy, włącznie z osobami niepełnosprawnymi ruchowo, będą mogli załatwiać wiele spraw urzędowych samodzielnie, z wykorzystaniem platform elektronicznych (UM, NFZ, ZUS, i inne).

Dzięki podejmowanym działaniom, zjawisko bezdomności na terenie gminy Dąbrowa Górnicza nie przybiera na sile, a sposób funkcjonowania osób bezdomnych ulega systematycznej poprawie (np. chętniej podejmują współpracę ze streetworkerem, korzystają z pomocy instytucjonalnej, łaźni oraz świetlicy dla osób bezdomnych). Osoby, które wyszły z bezdomności, objęte zostały pracą socjalną przez pracowników MOPS w swoich rejonach opiekuńczych. Powyższe udowodnia, że podejmowane działania są efektywne i przyczyniają się do długofalowego redukcji zjawiska bezdomności. Z przeprowadzanych corocznie badań dotyczących skali zjawiska bezdomności w Polsce wynika, że w roku 2018 na terenie gminy Dąbrowa Górnicza przebywało ok. 177 osób bezdomnych w tym 142 mężczyzn, 33 kobiety oraz 2 dzieci.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach

Krzysztof Adamski

Kielce zamieszkuje ok. 200 tysięcy ludzi, z czego około 600 osób bezdomnych. Placówki dla osób bezdomnych mieszczą ok. 200 osób, kolejne 200 osób znajduje się w przestrzeni publicznej (najczęściej w altanach ogródków działkowych i innych miejscach niemieszkalnych), około 100 osób deklaruje się jako osoby bezdomne, lecz, w zależności od pory roku i sytuacji życiowej, mieszkają u znajomych, wynajmują itp. Ostatnia grupa, również w granicach 100 osób, to osoby bezdomne, z którymi pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie nie mają jeszcze kontaktu (osoby odizolowane społecznie, niezgłaszające potrzeby pomocy). MOPR, poprzez realizację programów integracji społecznej, przeciwdziała wykluczeniu, w tym wspiera osoby zagrożone bezdomnością. Programy i akcje realizowane to m.in. Akademia Samodzielności, mieszkania treningowe dla samotnych matek, programy oddłużeniowe, Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności, Skuteczna Aktywizacja Bezdomnych, pomoc osobom po opuszczeniu placówek penitencjarnych, bank żywności, mieszkania readaptacyjne przy Domach Pomocy Społecznej.

Osoby bezdomne przebywające na terenie Kielc mogą uzyskać pomoc w Dziale ds. Bezdomności mieszczącym się od 1 kwietnia 2017 r. przy ul. Mielczarskiego 51 w Kielcach. Liczba osób bezdomnych korzystających z pomocy społecznej w latach 2014-2017 wahała się od 645 osób w 2014 roku do 660 w 2017 roku. Zauważono spadek liczby kobiet – z 92 w 2014 roku do 62 w 2017 roku oraz dzieci z 24 w 2014 roku do 6 w 2017 roku (w wyniku przejścia domów samotnych matek pod opiekę rejonów opiekuńczych, ze względu na zmianę ustawy, w której domy samotnych matek usunięto z listy placówek dla osób bezdomnych). Wzrasta natomiast liczba bezdomnych mężczyzn – z 529 w 2014 roku do 592 w 2017 roku.

Prowadzone przez pracowników socjalnych działania służą często zabezpieczeniu osób będących w sytuacji zagrożenia zdrowia i życia. Poza sporządzaniem wywiadów środowiskowych, niezbędnych do przyznawania wszechstronnej pomocy materialnej, pracownicy socjalni prowadzą pracę socjalną obejmującą diagnozowanie potrzeb, problemów i zasobów (analiza SWOT), zawierają kontrakty socjalne z mieszkańcami schronisk dla osób bezdomnych oraz klientami, którzy podejmują się szerszej współpracy pomimo przebywania w przestrzeni publicznej, np. na potrzeby uczestnictwa w pracach społecznie użytecznych lub udziale w Centrum Integracji Społecznej. Pracownicy socjalni pomagają klientom poruszać się po rynku pracy, towarzyszą w trakcie załatwiania spraw urzędowych, pomagają sporządzać pisma, ułatwiają dostęp do lekarzy specjalistów, starają się o uzyskanie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, odwiedzają hospitalizowanych bezdomnych, dbają o kontynuację leczenia. W sytuacji zgonu podopiecznego, pracownicy organizują pogrzeb, próbują odnaleźć rodzinę klienta oraz uczestniczą w pochówku.

W celu podniesienia standardu pracy socjalnej stworzono „Procedurę postępowania pracownika socjalnego na rzecz osób bezdomnych”. Procedura ma za zadanie wprowadzenie standardu skutecznych działań pozwalających na aktywizację i próbę usamodzielnienia klientów Działu. Praca socjalna prowadzona na rzecz osób bezdomnych jest usługą społeczną zapewniającą wsparcie danej osobie poprzez oddziaływanie na różne sfery życia, tak, aby prowadzić do poprawy jakości życia w sferach fizycznej, psychicznej i społecznej. Procedura wdrożyła narzędzia służące prowadzeniu i dokumentowaniu pracy socjalnej, jak i określeniu zasad, norm i sposobu współpracy z osobą bezdomną.

W związku z chęcią dalszego rozwijania pracy z osobami bezdomnymi, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach ubiega się o dotację ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w Programie Wiedza, Edukacja, Rozwój na projekt „Skuteczna pomoc społeczna”.

Projekt zakłada wdrożenie usprawnień organizacyjnych polegających na oddzieleniu pracy administracyjnej od pracy socjalnej oraz usług socjalnych. Celem Projektu jest poprawa obsługi osób zgłaszających się do Ośrodka przez podniesienie jakości pracy kadry i wprowadzenie usprawnień organizacyjnych oddzielających pracę administracyjną od pracy socjalnej. Zostaną powołane cztery stanowiska/zespoły pracy – zespół ds. pierwszego kontaktu, zespół ds. pracy socjalnej, zespół ds. usług i zespół ds. świadczeń przyznawanych decyzją. W ramach projektu odbędą się m.in. szkolenia i warsztaty przygotowujące pracowników socjalnych i kadre zarządzającą Ośrodka do wprowadzonych zmian, wizyta studyjna, superwizja i poradnictwo specjalistyczne, w Dziale ds. Bezdomności zostaną dodatkowo zatrudnieni dwaj pracownicy socjalni oraz zostaną wyposażone stanowiska pracy.

Dział ds. Bezdomności współpracuje z wieloma jednostkami organizacyjnymi Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, w tym:

- Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie,
- Dział Adaptacji Osób Niepełnosprawnych,
- Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności,
- Dział Finansowo-Księgowy,
- Radca prawny / konsultant prawnik,
- Dział Projektów Strukturalnych,
- Dział Pomocy Środowiskowej,
- Dział ds. Doradztwa Metodycznego i Sprawozdawczości,
- Klub Integracji Społecznej,
- Dział Opieki i Wychowania / Zespół Profilaktyki Rodzinnej,
- Rejony Opiekuńcze,
- Ośrodek Interwencyjno-Terapeutyczny dla Osób Bezdomnych,
- Dział Usług,
- Dział ds. Instytucjonalnej Pomocy Osobom Starszym,

Ponadto, Dział współpracuje również z innymi instytucjami:

- Caritas Diecezji Kieleckiej,
- Koło Kieleckie Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta,
- Fundacja Gospodarcza św. Brata Alberta,
- Stowarzyszenie Arka Nadziei,
- Policja,
- Straż Miejska,
- Zarządy Spółdzielni Mieszkaniowych,
- Zarządy Ogródków Działkowych,
- Służba Ochrony Kolei,
- szpitale,
- Ośrodki Pomocy Społecznej gmin właściwych.

Dzięki tej współpracy, praca z osobami szczególnie wykluczonymi społecznie jakimi są osoby bezdomne może być prowadzona na różnych płaszczyznach, z wykorzystaniem posiadanych zasobów instytucjonalnych.

Do ważnych wydarzeń, w których uczestniczą pracownicy i klienci naszego Działu, należą uroczystości dla osób bezdomnych, ubogich i samotnych. Wigilia organizowana jest corocznie 24 grudnia i gromadzi przy wspólnym stole ok. 550 osób. W uroczystym śniadaniu wielkanocnym uczestniczy ponad 500 osób. Za przygotowanie obu uroczystości odpowiedzialni są: Caritas Diecezji Kieleckiej, Wojewódzki Dom Kultury oraz Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie. Ważnym dniem jest również 17 października – Światowy Dzień Walki z Ubóstwem, który również jest uroczystością obchodzoną.

Bardzo ważna dla właściwego funkcjonowania naszego Działu jest możliwość ścisłej współpracy z jednostką organizacyjną MOPR jaką jest Ośrodek Interwencyjno-Terapeutyczny (OIT). W skład Ośrodka wchodzi:

- Ogrzewalnia – Punkt Pomocy Doraźnej (PPD),
- Punkt Interwencji Kryzysowej (PIK),
- mieszkania chronione (MCh),
- Punkt Konsultacyjny-Streetworkerski (PK-S).

OIT mieści się przy ul. Żniwnej, w budynku po zlikwidowanej w 2010 roku Izbie Wyrzeźwień. Od tego czasu w Kielcach zaczęły funkcjonować nowe procedury pracy z osobami nietrzeźwymi znajdującymi się na terenie miasta, opracowane przez zespół specjalistów z zakresu profilaktyki uzależnień, pomocy społecznej i zdrowia publicznego. Zgodnie z nimi:

- mieszkańcy Kielc znajdujący się w stanie nietrzeźwości, niewymagający pomocy lekarskiej, są przewożeni przez Policję i Straż Miejską do miejsca zamieszkania;
- sprawcy wykroczeń i przestępstw, w tym sprawcy przemocy domowej, niewymagający pomocy lekarskiej, przewożeni są do Pomieszczeń dla Osób Zatrzymanych, gdzie przebywają do czasu wytrzeźwienia, po czym Policja podejmuje wobec nich kroki prawno-karne;
- osoby w stanie nietrzeźwości, wymagające pomocy lekarskiej, są dowożone do SOR lub innych placówek służby zdrowia;
- osoby bezdomne, w stanie nietrzeźwości, przebywające na terenie Kielc oraz osoby, które nie są bezdomne, ale których Policja nie jest w stanie, ze względu na znaczną odległość, dowieźć do miejsca zamieszkania lub których służby porządkowe nie mogą pozostawić pod opieką trzeźwych osób trzecich, znajdują bezpieczne schronienie w Ośrodku Interwencyjno-Terapeutycznym MOPR (OIT); to miejsce w Ośrodku zostało wyodrębnione jako Ogrzewalnia – Punkt Pomocy Doraźnej (PPD).

OIT zatrudnia pracowników socjalnych oraz terapeutów ds. uzależnień. To oni, nie raz jako pierwsi, trafiają do klienta z pomocą. Klient po wytrzeźwieniu zapoznaje się z możliwościami jakie miasto proponuje osobom uzależnionym, bezdomnym, czy po prostu samotnym i potrzebującym. Pracownicy musieli tworzyć samodzielnie nowe standardy pracy i współpracy z innymi instytucjami, typu szpitale (oddziały terapeutyczne, oddziały specjalistyczne, SOR), placówki terapeutyczne, hostele dla osób uzależnionych, Domy Pomocy Społecznej. Taka forma pomocy jest niejednokrotnie początkiem współpracy z osobą bezdomną, czasem ważną interwencją w życie człowieka, a czasem tylko chwilą zatrzymania w uzależnieniu (redukcją szkód w wąskim znaczeniu).

Po kilkunastu miesiącach działania systemu i placówki zauważono niszę, którą wypełnił Punkt Interwencji Kryzysowej (PIK) – miejsce, do którego trafiały osoby deklarujące współpracę, chęć pozostania w trzeźwości i pracy nad wyjściem z bezdomności. Często osoby te po opuszczeniu PPD, ze względu na brak miejsc w szpitalach lub chęci współpracy ze strony Służby Zdrowia, nie mogły trafić do właściwego oddziału. W PIK przebywają interwencyjnie (maksymalnie do 3 miesięcy) osoby oczekujące na umieszczenie we właściwej placówce (schronisko, DPS, oddział terapeutyczny, hostel, noclegownia) lub oczekujące na powrotu do domu (po deratyzacji, w trakcie remontu mieszkania realizowanego przez MOPR, zaginione). Dużym wsparciem dla Klientów PIK jest kadra medyczna OIT (lekarze, ratownicy medyczni), zatrudniona do opieki nad osobami trzeźwiejącymi w PPD. Wielu klientów PIK jest przyjmowanych wprost ze szpitala – po zakończeniu leczenia szpitalnego są oni wypisywani na leczenie domowe, jednak, ze względu na bezdomność, nie można mówić w tym przypadku o leczeniu domowym. Placówki dla osób bezdomnych również odmawiają przyjmowania większości ww. klientów, a ZOL-e i DPS-y wymagają odpowiedniego przygotowania dokumentacji. Tu idealnie sprawdza się PIK i wsparcie medyczne – wcześniej lekarzy, obecnie ratowników medycznych. Kilka dni, czasem miesięcy, jest wystarczającym czasem do regeneracji czy też skompletowania dokumentów i znalezienia odpowiedniego miejsca do umieszczenia Klienta. PIK przez lata stał się również

najlepszym miejscem weryfikacji osób chcących pracować nad sobą i opuścić bezdomność. Stał się dla wielu drogą do mieszkania chronionego, własnego lub wynajętego.

W tym miejscu pojawia się kolejna placówka, którą jest Mieszkanie Chronione OIT. Przyjmowane są do niego osoby bezdomne kierowane z Działu ds. Bezdomności, osoby bezdomne, które wykazały się zaangażowaniem w PIK oraz osoby opuszczające jednostki penitencjarne. Osoby te zostają przyjęte do jednoosobowego mieszkania na określonych i jasnych warunkach, które uwzględniają pogłębioną pracę nad sobą, a nierzadko również nad własnym uzależnieniem. Przy przyjęciu mieszkańca tworzy się z nim kontrakt socjalny i ustala z terapeutą plan wyjścia z uzależnienia i bezdomności. Okres realizacji ustalono do 1,5 roku – w tym czasie pracownicy OIT mają za zadanie monitorować postępy mieszkańca i wspierać go. Nawet w momencie zakończenia korzystania z mieszkania chronionego (usamodzielnienia), kontakt z klientem nie jest całkowicie zrywany – doświadczenie pokazuje, że znaczna część osób bezdomnych po usamodzielnieniu wciąż potrzebuje wsparcia, a kryzysy często kończą się powrotem do uzależnienia, które może znów doprowadzić do bezdomności.

Lata doświadczeń pokazały również, że najlepsze efekty przynosi współpraca z osobami które były prowadzone przez pracowników OIT „od samego dołu”, czyli od najcięższych kryzysów życiowych. Tu sprawdzili się najlepiej streetworkerzy osób bezdomnych, którzy odwiedzają osoby bezdomne w miejscach niemieszkalnych. Streetworkerzy nawiązują bliskie więzi z klientem i budują zaufanie, również do całego systemu pomocy społecznej. Są także w stanie wyłapać osoby przebywające w przestrzeni publicznej w momencie szczytowego kryzysu i poprzez szybką reakcję, „wyciągnąć” te osoby z ulicy i na przykład przyprowadzić do PIK. Niosą osobom bezdomnym wsparcie w największych mrozach, największych kryzysach – to oni pierwsi wysłuchują w sprawach, które innych nie interesowały, to oni stają się pośrednikami między osobami bezdomnymi, a społecznością, Policją, Pogotowiem Ratunkowym, szpitalem, pomocą społeczną, czasem i rodziną. Wsparcie, zainteresowanie i poświęcony czas skutkuje zaufaniem, podjęciem decyzji o skorzystaniu z ogrzewalni, schroniska, PIK, mieszkania chronionego, udaniem się do lekarza, podjęciem pracy. Zdobyte doświadczenia zaowocowały stworzeniem projektu Skuteczna Aktywizacja Bezdomnych (SAB), który opiera się na doświadczeniach wypracowanych przez streetworkerów. Streetworkerzy mają swoją siedzibę również w Ośrodku (Punkt Konsultacyjno-Streetworkerski), dzięki czemu mogą mieć dostęp do części klientów z którymi współpracują „od samego dołu”. Głównym celem projektu SAB jest aktywizacja społeczno-zawodowa zwiększająca szanse na zatrudnienie poprzez realizację następujących zadań:

- prowadzenie pracy socjalnej,
- zapewnienie profilaktycznych badań lekarskich,
- wsparcie psychologiczne i terapeutyczne,
- udzielanie specjalistycznego poradnictwa i edukacji według potrzeb indywidualnych,
- udzielanie doradztwa zawodowego,
- prowadzenie grupy samopomocy,
- szkolenia zawodowe, w tym stypendium szkoleniowe,
- staże zawodowe, w tym stypendium stażowe.

W OIT prowadzone są ponadto:

- działania terapeutyczne i z zakresu pracy socjalnej,
- kierowanie do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- konsultacje indywidualne,
- grupa wsparcia dla mieszkańców mieszkań chronionych,
- grupa AA „Żniwna”,
- działania o charakterze interwencyjnym (skierowania na detoksykację, na terapię, na oddziały psychiatryczne, ogólne – np. odmrożenia),
- spotkania zespołów interdyscyplinarnych.

W trzecim kwartale 2016 roku Ośrodek został rozbudowany, dzięki czemu liczba miejsc w Punkcie Interwencji Kryzysowej zwiększyła się do 11 (w tym 2 miejsca dla kobiet), zaś liczba mieszkań chronionych do 9. Natomiast by wyjść naprzeciw problemom, które sygnalizował SOR Wojewódzkiego Szpitala Zespołowego, dotyczącym problemu trzeźwienia na oddziale osób pod wpływem alkoholu, które nie wymagają dalszej diagnostyki lub pomocy medycznej, MOPR podjął działania w zakresie ustalenia procedury przewozu tych osób do PPD w Ośrodku Interwencyjno-Terapeutycznym. Nadmienić należy też, że w związku ze zmianą przepisów ustawy o pomocy społecznej, od września 2016 r. koszty pobytu osób nietrzeźwych przebywających w PPD, w tym świadczone tam przez specjalistów usługi na ich rzecz (lekarza, opiekunów, pracownika socjalnego, terapeuty ds. uzależnień) pokrywane są w całości z budżetu miasta.

Pracownicy Ośrodka, a szczególnie streetworkerzy chwalą sobie współpracę ze służbami porządkowymi, tj. Policją i Strażą Miejską, z którymi regularnie udają się na patrole w miejsca niepewne pod względem bezpieczeństwa, szczególnie w godzinach nocnych. Odnotować również należy sytuacje eskortowania osób chorych psychicznie do DPS przez patrol Policji. Pracownicy OIT współpracują również z Rejonami Opiekuńczymi, Działem Usług oraz innymi działami MOPR Kielce, dzięki czemu indywidualne sprawy klientów mogą być szybciej i efektywniej rozwiązane. Klienci OIT korzystają również z ŚDS-ów i Klubów Seniora, które często zapewniają ogromne wsparcie w codziennym życiu i potrzebach obcowania z innymi ludźmi. Terapia dla osób przebywających w Ośrodku jest realizowana w placówkach takich jak Świętokrzyskie Centrum Profilaktyki i Edukacji w Kielcach, Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnień i Współuzależnienia w Kielcach; kontakt z terapeutami mają pracownicy Ośrodka po udzieleniu zgody przez klienta.

W 2012 roku Ośrodek rozpoczął współpracę z Towarzystwem Opieki nad Zwierzętami w Kielcach. Klienci Ośrodka w ramach zajęć terapii zajęciowej wybudowali kojec i budy dla psów i kotów na terenie Ośrodka, gdzie, na czas adaptacji, TOZ pozostawia bezpieczne i bite przez byłych właścicieli zwierzęta. W tym czasie klienci na zmianę z wolontariuszami zajmują się opieką nad zwierzętami. Taka praca ze zwierzętami również ma charakter terapeutyczny i dla niektórych Klientów jest bardzo ważna. W ramach terapii zajęciowej co roku jest tworzony również ogródek warzywny.

Caritas Diecezji Kieleckiej

Stanisław Słowik

Charakterystyka podmiotu

Caritas Diecezji Kieleckiej wywodzi się z powołanego 25 lutego 1931 r. Związku Towarzystw Dobroczynności „Caritas”. W okresie międzywojennym Caritas Kościelna rozwijała się dynamicznie, tworząc placówki pomocy dzieciom, starszym i innym grupom potrzebującym wsparcia. Pięć lat od zakończenia II Wojny Światowej, Caritas w Diecezji Kieleckiej prowadziła 24 różne placówki pomocy całorocznej. 28 stycznia 1950 r. rząd Polski Ludowej wydał dekret zabraniający prowadzenia działalności charytatywnej przez Kościół Katolicki. Placówki dzienne pozostały przy parafiach, placówki stacjonarne przymusowo przejęło Zrzeszenie Katolików „Caritas” utworzone przez komunistów w tym celu. Po uchwaleniu przez Sejm PRL w maju 1989 r. ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego zaczęła się odradzać Caritas Kościelna w Polsce. Biskup Kielecki, w dniu 18 listopada 1989 r., powołał do życia Caritas Kielecką. Pierwszym dziełem było utworzenie w Kielcach w styczniu 1990 r. stołówki charytatywnej dla osób biednych i głodujących, która w krótkim czasie zaczęła wydawać dziennie ponad 600 obiadów. Równocześnie zaczęły powstawać nowe dzieła charytatywne takie jak: Dom dla Niepełnosprawnych w Piekoszowie, kolejne stołówki, apteki oraz domy pomocy społecznej, kolonie dla dzieci, świetlice, zakłady opieki zdrowotnej i wiele innych. W marcu 2004 r. Caritas Kielecka jako pierwsza organizacja w regionie otrzymała status Organizacji Pożytku Publicznego i prowadzi bardzo szeroki wachlarz różnego rodzaju dzieł pomocowych.

Pod koniec 2017 roku w strukturze Caritas Diecezji Kieleckiej funkcjonowało 75 placówek o charakterze całorocznym oraz ponad 140 różnych projektów okresowych. Dzieła te realizuje niemal 900 osób zatrudnionych etatowo i na umowy cywilno-prawne oraz blisko 3.000 wolontariuszy. Z pomocy Caritas Kieleckiej korzysta ok. 30 tysięcy osób rocznie. Caritas w Kielcach podejmuje wiele nowatorskich w skali całej Polski projektów ograniczających skalę wykluczenia społecznego osób biednych i niepełnosprawnych – takich jak rodzinne domy pomocy, mieszkania chronione, Biura Aktywizacji Bezrobotnych, Centrum Integracji Społecznej, Centrum Interwencji Kryzysowej, ośrodki rehabilitacyjne oraz wiele innych cennych inicjatyw.

Opis problemu, na który odpowiada dobra praktyka

Bezdomność jest problemem społecznym narastającym w województwie świętokrzyskim od początku okresu transformacji po 1990 roku. Województwo świętokrzyskie nie należy do wiodących w kraju pod względem liczby osób bezdomnych, jednak proporcjonalnie do liczby ogólnej mieszkańców, problem kształtuje się na średnim poziomie w kraju. Zdecydowana większość osób bezdomnych w województwie przebywa na terenie miasta Kielce, gdzie od kilku lat liczba osób bezdomnych kształtuje się na poziomie do 700 osób. Natomiast zdecydowanie gorzej wygląda, w stosunku do reszty kraju, liczba nowych mieszkań oddawanych do użytku w tym regionie. Przy 240-280 mieszkaniach oddawanych rocznie do użytku w Kielcach, w powiatach wiejskich, jak kazimierski, opatowski, pińczowski, czy skarżyski, liczba oddanych mieszkań nie przekracza 10 w skali roku. Tak duży deficyt mieszkań powoduje nasilenie się tendencji wykluczenia mieszkaniowego, ale też nie daje prawie żadnych szans na wyprowadzenie z bezdomności. Wiele gmin wiejskich deklaruje, że nie posiada żadnych mieszkań socjalnych ani komunalnych. W tej sytuacji nieodzowne stają się inicjatywy organizacji pozarządowych, które wyręczają samorządy w tym zakresie.

Sieć współpracy w obszarze udostępnienia mieszkań wspieranych rozwija się w Caritas Kieleckiej od 2007 roku. Polega ona na udostępnianiu samodzielnych i częściowo samodzielnych

lokali różnym osobom i rodzinom na okres przejściowy, do czasu pełnego usamodzielnienia i przezwyciężenia sytuacji kryzysowej. Kryzysy i problemy, którym stara się zaradzić Caritas Kielecka, dotyczą różnych sytuacji życiowych: poczynając od przemocy w rodzinie i konieczności opuszczenia dotychczasowego mieszkania, czy pożaru, powodzi i podobnych zdarzeń, które uniemożliwiają dalsze zamieszkanie w dotychczasowym miejscu, poprzez sytuacje startu w nowe życie wychowanków placówek opiekuńczych i osób niepełnosprawnych, które nie mogą dalej zamieszkiwać samodzielnie, aż do grupy osób, które znacząco skomplikowały swoją sytuację życiową np. poprzez kolizję z prawem i pobyt w zakładzie karnym, bezdomność i zerwanie więzi rodzinnych, itp.

We wszystkich tych sytuacjach Caritas stara się mieć możliwość zaradzenia napotkanym problemom i oferuje pomoc najbardziej dostosowaną do jednostkowej sytuacji osób potrzebujących wsparcia. Z uwagi na fakt, że osoby te najczęściej zachowują znaczny stopień samodzielności, nie chcą one być „wtłaczane” w sztywny standard placówki opiekuńczej jak DPS, czy bardziej swobodnej takiej jak schronisko dla bezdomnych. Powszechnym oczekiwaniem jest udostępnienie samodzielnego lokalu mieszkalnego na preferencyjnych zasadach finansowania. Wielokrotnie oczekiwane wsparcie (preferencje) ogranicza się do obniżonych opłat za lokal, ale też dość często sięga to dalej, do potrzeby udostępnienia gotowych posiłków (obiad lub całodzienne wyżywienie), a także wsparcia asystenta rodziny, czasem poszerzonej rehabilitacji lub pomocy terapeutycznej. Taki lokal ze wsparciem staje się często szansą na przetrwanie przejściowych trudności i skuteczne usamodzielnienie. W wielu przypadkach jest doskonałym okresem przejściowym w procesie spokojnego starzenia się i częściowej utraty samodzielności, aż do sytuacji osób niepełnosprawnych, które nie mają szansy na pełną samodzielność, ale nie potrzebują pełnej opieki w DPS i czują się w takiej placówce źle, pomimo wysokiego standardu obsługi.

Aktualnie w Diecezji Kieleckiej jest dostępnych ok. 90 takich mieszkań, w różnym standardzie i wielkości – poczynając od małych pokoiów 12-16 m² ze wspólnym węzłem sanitarnym i aneksem kuchennym, do trzypokojowego mieszkania z własną łazienką (56 m²). Są one pogrupowane po kilka, a nawet kilkanaście, w odrębnych budynkach lub części większego obiektu, aż do 26 lokali w nowowytbudowanym specjalnie w tym celu obiekcie. Poszczególne lokalizacje są specjalizowane w różnych aspektach – inne dla samotnych matek, inne dla pełnych rodzin, dla osób niepełnosprawnych, somatycznie chorych i starszych, odrębnie dla zaburzonych psychicznie i z programem aktywizacji zawodowej dla młodych „po przejściach”. Takie szerokie spektrum działania w jednej organizacji daje możliwość optymalnego doboru formy wsparcia zależnie od potrzeby danej osoby.

Sieć wsparcia jest budowana od 2007 roku przez Caritas Diecezji Kieleckiej. Aktualnie są w przygotowaniu kolejne dwie inicjatywy tego typu, które powinny dać dalsze 50 lokali wspieranych w perspektywie trzech lat. Zadanie jak dotąd dobrze się sprawdza i nie ma zagrożenia dla jego dalszej działalności. Podstawowy problem polega na tym, że obecna ustawa o pomocy społecznej nie nakazuje samorządom współfinansowania takich działań w odniesieniu do osób potrzebujących wsparcia w opłaceniu pobytu w mieszkaniu wspieranym lub chronionym. Są więc samorządy, które znajdują podstawę prawną, aby dopłacić swojemu mieszkańcowi 400-600 zł/m-c na pokrycie części kosztów pobytu. Jednak znaczna większość twierdzi, że prawo nie pozwala im finansować takich działań. Część tych przedsięwzięć jest dofinansowana z różnych dotacji celowych np. na aktywizację zawodową, na wychodzenie z bezdomności, czy na ograniczanie skutków niepełnosprawności a ostatnio również z RPO Województwa Świętokrzyskiego. Część lokali stoi jeszcze pustych po uruchomieniu, ze względu na brak środków na pokrycie kosztu pobytu, który wynosi od 350 do 600 zł/m-c za pobyt, plus koszt wyżywienia (zależnie od potrzeb).

Cele realizowanych działań

- zmniejszenie skali bezdomności, poprzez ograniczenie przyrostu liczby bezdomnych i umożliwienia wychodzenie z bezdomności,
- udzielenie wsparcia, nie tylko mieszkaniowo-materialnego, ale również psychicznego, osobom będącym w kryzysie,
- przygotowanie osób korzystających ze wsparcia do prowadzenia samodzielnego życia oraz zapewnienie warunków samodzielnego funkcjonowania w środowisku,
- integracja ze społecznością lokalną,
- zaspokojenie niezbędnych potrzeb bytowych,
- umożliwienie rozwoju osobowości i polepszenie kondycji zdrowotnej,
- pomoc w uzyskaniu niezależności ekonomicznej i powrocie do pełnienia ról społecznych,
- pomoc w nauce lub utrzymaniu posiadanego poziomu sprawności w zakresie: samoobsługi, samodzielności życiowej, rozwijania kontaktów społecznych, pełnienia ról społecznych,
- pomocy w przemieszczaniu się, wykonywaniu czynności niezbędnych w życiu codziennym, realizacji kontraktów socjalnych, zagospodarowaniu czasu wolnego, w tym z wykorzystaniem usług dostępnych w środowisku lokalnym, ubieganiu się o uzyskanie mieszkania na otwartym rynku (samodzielnego).

Opis działania praktyki oraz grup docelowych

Ze względu na zakres prowadzonych działań mieszkania wspierane adresowane są do różnych grup odbiorców. W Piasku Wielkim lokale przeznaczone są dla osób zaburzonych psychicznie zagrożonych bezdomnością lub inną formą wykluczenia społecznego, które nie wymagają stałej opieki, samodzielnych, posiadają zdolność do samoobsługi.

Warunkiem przyjęcia do placówki jest:

- posiadanie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności,
- potwierdzenie trudnej sytuacji mieszkaniowej,
- przebyte leczenie psychiatryczne lub inny kryzys,
- potwierdzenie sytuacji wykluczenia społecznego.

Podstawą przyjęcia do placówki jest:

- udokumentowanie źródeł przychodu koniecznych do pokrycia kosztów utrzymania mieszkania,
- umowa najmu mieszkania chronionego zawarta z osobami, którym Caritas udzieliła pomocy lub ich przedstawicielem prawnym,
- ewentualnie dodatkowa decyzja, umowa wydana przez Kierownika MGOPS w sprawie udzielenia pomocy dotyczącej dopłaty do mieszkania.

Mieszkania w Kidowie przeznaczone są głównie dla osób starszych, niewymagających bezpośredniej i całodobowej opieki, ale także dla osób niepełnosprawnych. Wymagane dokumenty do przyjęcia to podstawowe badania lekarskie i potwierdzenie problemu zagrożenia bezdomnością.

Mieszkania w Kielcach przeznaczone są dla rodzin lub kobiet samotnych bądź z małoletnimi dziećmi. Najczęściej mieszkanki rekrutują się spośród osób opuszczających placówki dla osób bezdomnych, tj. schroniska. Często są to osoby, które w swoim środowisku doświadczały przemocy ze strony najbliższych np. męża bądź rodziców. Osoby takie potrzebują kompleksowego wsparcia terapeutycznego, psychologicznego, psychiatrycznego i materialnego. Wówczas, podczas zamieszkania w mieszkaniach wspieranych, dodatkowo pomoc otrzymują w Centrum Interwencji Kryzysowej.

W Proszowicach adresatami są osoby, które ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebują wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, w tym:

- osoby bezdomne,
- osoby doświadczające przemocy,
- osoby z zaburzeniami psychicznymi,
- wychowankowie opuszczający placówki opiekuńczo-wychowawcze i rodziny zastępcze,
- osoby opuszczające zakłady karne,
- osoby opuszczające szpitale i inne placówki opieki zastępczej,
- inne osoby zmotywowane do zmian, dążące do usamodzielnienia, dla których jedną z przyczyn trudnej sytuacji życiowej jest brak mieszkania i pracy.

Dla odmiany w Piekoszowie tzw. lokale aktywizujące, utworzone przy pomocy wsparcia z Funduszy Szwajcarskich, są specjalizowane w kierunku pomocy osobom niepełnosprawnym i starszym. Oprócz samodzielnych lokali z aneksem kuchennym, są tam do dyspozycji: pracownia terapii zajęciowej, sala rehabilitacji ruchowej a nawet grota solna. Dodatkowo, w tym samym kompleksie funkcjonuje poradnia i gabinet rehabilitacji ambulatoryjnej, co znakomicie ułatwia dostęp do tego wsparcia w ramach NFZ. Jeżeli mieszkańcy tracą samodzielność mogą być skierowani do domu pomocy społecznej, który funkcjonuje w tym samym kompleksie.

Większość mieszkań wspieranych i chronionych utworzonych dotychczas przez Caritas Kielecką powstało w wyniku adaptacji opuszczonych szkół zlokalizowanych w terenach wiejskich. Pierwsza taka inicjatywa powstała w 2007 roku w Wiśniówce koło Kielc na bazie dawnego Hotelu pracowniczego KKK w Wiśniówce. Remont obiektu przeprowadzono z projektu „Trampolina” Program PHARE Access. Dziewięć lokali mieszkalnych przystosowano dla osób opuszczających zakłady karne. 60% z tych osób w ciągu dwóch lat w pełni się usamodzielniało. Dzisiaj większość mieszkań wynajmują pełne rodziny, których nie stać na komercyjny wynajem mieszkań w Kielcach. Dla odmiany jak wspomniano wyżej zespół mieszkań wspieranych w Piekoszowie został wybudowany od podstaw i służy głównie osobom starszym i niepełnosprawnym dając możliwość podtrzymania samodzielności życiowej. Kilka osób zdecydowało się sprzedać dotychczasowe mieszkania własnościowe i przenieść się do mieszkania wspieranego w celu zachowania samodzielności i gwarancji niezbędnej pomocy w razie potrzeby. Podobne cele realizują inne mieszkania z różną specyfiką i różną intensywnością wsparcia.

Podstawową kadram jest opiekun mieszkań, który przydziela lokal, ustala zasady korzystania i nadzoruje wnoszenie odpłatności. W razie potrzeby, opiekun służy doraźnym wsparciem i zapewnia poradnictwo. Dodatkowo, zależnie od specyfiki zespołu mieszkań, są angażowani pracownicy socjalni (do 0,5 etatu), asystent osoby niepełnosprawnej (nawet cały etat), fizjoterapeuta psycholog i doradca zawodowy. Rodzaj i zakres udzielonego wsparcia jest zależny od indywidualnych potrzeb i możliwości psychofizycznych osób korzystających ze wsparcia. Placówka najczęściej zapewnia też dojazd do lekarza i inne niezbędne usługi zewnętrzne. Tylko około 40% użytkowanych mieszkań wspieranych korzysta z pełnego wyżywienia. Większość mieszkańców posiłki przyrządza samodzielnie lub wykupuje tylko obiady.

Aktualnie Caritas Kielecka posiada siedem lokalizacji w których prowadzona jest opisywana powyżej działalność: Piasek Wielki, Proszowice, Kidów, Kielce, Piekoszów, Gorzków i Wiśniówka.

Podstawa prawna realizacji praktyki i źródła finansowania

Główną podstawą jest art. 53 ustawy o pomocy społecznej oraz rozporządzenie MRPiPS w sprawie standardu mieszkań chronionych. Dodatkową podstawą prawną są Regionalne Programy

Operacyjne opracowane w oparciu o wytyczne Ministerstwa Rozwoju do tzw. Celu Tematycznego 9. Godny podkreślenia jest fakt, że w Ramach RPO jest też zapewnienie kosztów utrzymania zadania w okresie 12-36 miesięcy.

W Piasku Wielkim i Gorzkowie pobyt w mieszkaniach wspieranych aktualnie jest finansowany z RPO Województwa Świętokrzyskiego i uczestnicy ponoszą symboliczną opłatę 200 zł/m-c. W placówkach w Kidowie i Piekoszowie część osób opłaca koszty pobytu sama, natomiast części mieszkańców dopłaca rodzina lub gmina. Pobyt w mieszkaniach wspieranych w Proszowicach i Wiśniówce jest pokrywany w większości przez samych mieszkańców, z których część pracuje lub otrzymuje emeryturę czy rentę indywidualną.

Jeśli chodzi o koszty utworzenia i funkcjonowania mieszkań wspieranych przeznaczonych do udostępnienia osobom bezdomnym lub zagrożonym bezdomnością, to samo wybudowanie takiego mieszkania to koszt rządu: 2.600-3.200 zł/m² (czyli w przybliżeniu 80 tys. zł za lokal). W przypadku remontu dostosowującego lokale, koszt ten waha się w granicach 25-45 tys. zł za lokal. Natomiast samo utrzymanie mieszkania to koszt: 400-600 zł/m-c za lokal, wyżywienie mieszkańca (jeśli jest taka możliwość a osoba wynajmująca wyrazi nią zainteresowanie) kształtuje się w granicach: 300-600 zł/m-c/osobę, zaś wsparcie zatrudnionych specjalistów: 300-500 zł/m-c/osobę.

Rezultaty

Podstawowym i najcenniejszym rezultatem dobrej praktyki jest utworzenie rozwiązania sieciowego ubogaconego szeregiem placówek instytucjonalnych takich jak schroniska i noclegownie dla bezdomnych, domy pomocy społecznej, hostel terapeutyczny, a także Środowiskowe Domy Samopomocy, WTZ, świetlice dla seniorów itp. Daje to wartość dodaną w postaci uzupełniania się działań terapeutycznych; w placówkach wsparcia dziennego oraz zamieszkania w mieszkaniach wspieranych. Innym niezwykle ważnym rezultatem działania sieciowego jest stworzenie możliwości przemieszczania się użytkowników sieci wsparcia do różnych placówek adekwatnych dla ich potrzeb w danym okresie. Często zmieniająca się sytuacja i kondycja zdrowotna podopiecznego domaga się przesunięcia pacjenta do innej placówki odpowiedniej dla jego dysfunkcji i możliwości psychofizycznych. Oczekiwanie na miejsce w zewnętrznej placówce narządza wiele trudności, a czasem niweczy wcześniejszy wysiłek readaptacyjny i terapeutyczny.

Rezultaty miękkie:

- Powstanie sieci pomocy osobom bezdomnym i zagrożonym bezdomnością – mieszkania wspierane są ostatnim etapem w wychodzeniu z bezdomności, lub jej zapobiegania.
- Poprawa funkcjonowania społecznego mieszkańców lokali wspieranych, wzrost kompetencji wychowawczych, poprawa relacji rodzinnych, wzrost umiejętności życiowych, odbudowa poczucia własnej wartości.
- Przygotowanie mieszkańców do funkcjonowania w samodzielnych mieszkaniach docelowych.

Do rezultatów dobrej praktyki należy zatem niewątpliwie utworzenie sieci wsparcia mieszkaniowego dostosowanej do indywidualnych potrzeb odbiorców oraz sprawdzona trwałość tego rozwiązania. Mieszkania wspierane w Kielcach opuściły 3 kobiety z dziećmi, które przeniósł się do swoich lokali otrzymanych z zasobów miasta Kielce. Jedna z kobiet zdecydowała się na wynajem mieszkania na wolnym rynku. Również część mieszkańców lokali w Wiśniówce osiągnęła pełną samodzielność. Trzy osoby kupiły nawet własne mieszkanie z udziałem kredytu.

Trwałość rozwiązań

Z całą pewnością można stwierdzić, że przedstawione wyżej rozwiązania mają w polskich warunkach charakter nowatorski. W krajach Europy Zachodniej rozwiązania takie są stosowane

od wielu lat i doskonale się sprawdzają. Z tego powodu można przyjąć, że również w Polsce takie rozwiązania się upowszechnią i znacząco wpłyną na jakość usług pomocy społecznej. Dotychczasowe rezultaty osiągnięte przez 10 lat, kiedy przez długi czas nie było w tym zakresie umocowań prawnych, są gwarancją, że w sprzyjającej sytuacji prawnej oraz po upowszechnianiu się w świadomości odbiorców wielu pozytywnych efektów tej praktyki, nastąpi trwale jej zakorzenienie w wielu gminach oraz w praktyce organizacji pozarządowych.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Olsztynie

Robert Kuchta

Ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych, które odbyło się w nocy z 8 na 9 lutego 2017 r. wykazało, że w województwie warmińsko-mazurskim przebywało 1.156 osób bezdomnych, a w samym Olsztynie było 180.

Miasto Olsztyn jest największym miastem w województwie warmińsko-mazurskim, położonym w samym jego centrum. To tutaj zbiegają się wszystkie nitki torów kolejowych, którymi podróżują osoby bezdomne, co znacząco wpływa na liczbę osób bezdomnych w mieście. W 2017 roku funkcjonowała jedna stacjonarna placówka pomocy osobom bezdomnym w postaci Schroniska dla Bezdomnych im. Sabiny Kuszniaków przy ul. Towarowej 18 w Olsztynie. W ciągu całego ubiegłego roku z jej pomocy skorzystało 394 bezdomnych, z czego jedna trzecia (128 osób) posiadała ostatni adres zameldowania poza Olsztynem.

W 2017 roku na terenie Olsztyna było rozpoznanych dwadzieścia osiem miejsc, w których koczowały osoby bezdomne. W miejscach tych przebywało 51 osób, z czego ponad połowa (bo 27 osób) posiadała ostatni meldunek poza Olsztynem.

Ze względu na opisaną powyżej specyfikę osób bezdomnych, główny cel naszej pracy zdefiniowaliśmy jako: „*Pomoc osobom bezdomnym przebywającym na terenie miasta Olsztyna i minimalizowane skutków bezdomności*”.

Na powyższy priorytet składają się następujące cele szczegółowe:

- regularne, całoroczne monitorowanie przez pracowników socjalnych oraz służby miejskie miejsc na terenie Olsztyna, gdzie gromadzą się osoby bezdomne,
- zapewnienie schronienia osobom bezdomnym poprzez tymczasową pomocą w postaci miejsca noclegowego, w ramach której umożliwia się spędzenie nocy w warunkach gwarantujących ochronę zdrowia i życia,
- przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez świadczenie usług ukierunkowanych na wzmacnianie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności oraz uzyskanie samodzielności życiowej,
- trening umiejętności społecznych niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania w środowisku, nabytych podczas pobytu w Schronisku,
- przygotowanie osób bezdomnych do pełnej samodzielności.

Założyliśmy czterostopniowe wychodzenie z bezdomności:

- etap I: Praca w terenie.
- etap II: Noclegownia.
- etap III: Schronisko.
- etap IV: Usamodzielnienie (mieszkania rówieśnicze, stacja, powrót do rodziny, lokal z zasobów gminy).

Schronisko dla Bezdomnych w Olsztynie jeszcze do niedawna dysponowało dwoma parterowymi budynkami (pawilon „A” i „B”) ze 104 miejscami noclegowymi, zlokalizowanymi przy ul. Towarowej 18.

W związku z nowelizacją ustawy o pomocy społecznej do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy udzielanie schronienia poprzez trzy formy schronienia tj. ogrzewalnię, noclegownię i schronisko (art. 17 ust. 1 pkt 3, art. 48a ust. 1 i ust. 4 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1508). Od dnia 28 marca 2018 r. na terenie

Olsztyna funkcjonuje całodobowo noclegownia, która została wyodrębniona z jednego z budynków Schroniska.

W Noclegowni o powierzchni ok. 600 m², w 16 pokojach znajdują się 64 miejsca noclegowe (8 pokoi 2-osobowych i 8 pokoi 6-osobowych). Do dyspozycji podopiecznych jest także: świetlica, kaplica, 2 kuchnie, 2 pralnie, w tym 1 z suszarnią, 5 łazienek i pomieszczenia administracyjno-gospodarcze.

W Schronisku o powierzchni ok. 418 m² mieści się 18 pokoi z 36-ma miejscami noclegowymi, a także: kuchnia, łazienka, pralnia z suszarnią, świetlica i pomieszczenia administracyjno-gospodarcze.

W placówce zamieszkują osoby z orzeczoną niepełnosprawnością lub w wieku poprodukcyjnym i posiadające własny dochód. Za swój pobyt ponoszą odpłatność, jeżeli dochód przekracza kryterium dochodowe, w zależności od wysokości posiadanego dochodu tj.: 30% zasiłku stałego z pomocy społecznej – przy dochodzie do 150% kryterium dochodowego lub 50% zasiłku stałego z pomocy społecznej – przy dochodzie powyżej 150% kryterium dochodowego określonego w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej oraz zgodnie z uchwałą nr XVIII/283/11 Rady Miasta Olsztyna z dnia 15 grudnia 2011 r. w sprawie poszczególnych zasad ponoszenia odpłatności za pobyt w ośrodkach wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Olsztynie.

Schronisko dla Bezdomnych zapewnia osobom bezdomnym, które podpisały kontrakt socjalny, całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wzmacnianie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej.

Placówka jest namiastką domu dla osób jego pozbawionych. W tym celu rozwija się w podopiecznych samodzielność i zaradność poprzez aktywny ich udział w pracach na rzecz wspólnego domu. Podopieczni pod opieką pracowników przygotowują posiłki, sprzątają pokoje, korytarze, łazienki. Utrzymują w należytym stanie teren wokół Schroniska, dbając o zieleni, kwiaty, krzewy. Wśród mieszkańców są osoby mające doświadczenia zawodowe w zakresie prac remontowo-budowlanych. Dlatego też angażuje się ich do wykonywania remontów i napraw na rzecz Schroniska i Noclegowni, dzięki czemu czują się potrzebni i dowartościowani. Nabywają również świadomości, że pracują dla wspólnego dobra.

Ponadto, w Schronisku pracują bezdomni, którzy są zatrudnieni w ramach prac społecznie-użytecznych. Prace te przeznaczone są dla osób bezrobotnych, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy, a korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej. Osoby te pracują maksymalnie 10 godzin tygodniowo. Na chwilę obecną zatrudnione są dwie osoby: jedna osoba jako pracownik gospodarczy (przeprowadza remont pokoi tj.: malowanie, szpachlowanie oraz drobne naprawy) oraz druga osoba jako pomoc kuchenna, która wydaje posiłki mieszkańcom obu placówek.

Wszyscy mieszkańcy Noclegowni i Schroniska otrzymują pomoc w formie „gorącego posiłku”. Usługi cateringowe świadczone są przez Stowarzyszenie „Arka” wyłonione w drodze konkursu przez gminę.

W Olsztynie, w ramach porozumienia dotyczącego bieżącej współpracy Służby Więziennej i Służby Kuratorskiej z podmiotami, o której mowa w art. 38 §1 k.k.w., powstał „Zespół do spraw readaptacji społecznej osób skazanych objętych działaniami w trybie art. 164 §1 k.k.w.” Swoją działalnością objął osoby przebywające w Areszcie Śledczym w Olsztynie, którzy posiadali ostatni adres zamieszkania w Olsztynie. W skład zespołu weszli przedstawiciele między innymi instytucji rynku pracy, pomocy społecznej, placówek leczniczych, Komendy OHP, organizacji pozarządowych, służby więziennej i służby kuratorskiej. Do zadań zespołu należy wsparcie osadzonych, objętych „programami wolnościowymi”. Jako sprawę priorytetową

potraktowano problem bezdomności wielu osób opuszczających jednostki penitencjarne. Ustalono, iż osobom objętym wsparciem w ramach działania zespołu, które zgłaszają problem bezdomności, będzie udzielana pomoc w postaci czasowego nieodpłatnego zakwaterowania (do 2 miesięcy). W ramach porozumienia udostępniono nieodpłatnie samodzielny pokój, z możliwością korzystania z kuchni oraz łazienki w Schronisku dla Bezdomnych (ze wsparcia skorzystały 3 osoby).

Dzięki projektowi, osoby opuszczające jednostki penitencjarne nie zaczynają swojej wolności od pobytu na ulicy. Jest to nowatorska forma współpracy przedstawicieli instytucji i organizacji, których działalność jest istotna w procesie przywracania społeczeństwu osób zwalnianych z zakładów karnych.

Zauważono, że bardzo dużym problemem jest społeczna stygmatyzacja osób bezdomnych. Dużo „legend” narosło wokół osób bezdomnych, jak również wokół miejsc ich pobytu (schronisk i noclegowni). W celu przełamania stereotypowego myślenia, w maju 2018 r. wraz z Miejskim Ośrodkiem Kultury w Olsztynie zorganizowano piknik połączony z grillem oraz koncertem. Na terenie Schroniska wybudowano scenę, na której zaprezentowały się zespoły muzyczne oraz zaprezentowała się grupa artystyczna: Olsztyńska Akademia Trzeciego Wieku. Impreza miała charakter otwarty, przybyli na nią również mieszkańcy Olsztyna, którzy mogli wejść do obu placówek i zobaczyć Schronisko i Noclegownię „od środka”.

Schronisko dla Bezdomnych oraz Noclegownia są swoistym centrum pomocy wszystkim bezdomnym na terenie Olsztyna (budynki są zlokalizowane obok siebie). Na rzecz bezdomnych pracuje dwóch pracowników socjalnych. Udzielają oni pomocy zarówno mieszkańcom obu placówek, jak i osobom bezdomnym przebywającym na koczowiskach. Z wieloletniego doświadczenia wynika, że osoby bezdomne przyzwyczajają się do swojego pracownika socjalnego i tym samym go akceptują. Pracownicy socjalni monitorując regularnie olsztyńskie koczowiska (minimum raz na dwa tygodnie, a w okresach jesienno-zimowych minimum raz w tygodniu) są w stanie nawiązać pozytywne relacje, które przekładają się na obustronne zaufanie. Owocuje to tym, że znacząco wzrasta liczba osób bezdomnych porzucających koczowiska i przechodzących do noclegowni. Dzięki częstym wizytom w tych miejscach, pracownicy socjalni mają świetne rozpoznanie co do osób bezdomnych, a w szczególności osób, które mogłyby sobie nie poradzić podczas niskich temperatur. Dlatego też, zapobiegawczo osoby takie umieszczane są z dużym wyprzedzeniem w Noclegowni. Sukcesem jest to, że od wielu lat na terenie naszego miasta nie było żadnego zgonu z powodu wychłodzenia. Świadczy to o skuteczności podejmowanych działań.

Kolejnym etapem pracy z osobami bezdomnymi jest Noclegownia. Tutaj wszyscy potrzebujący mają możliwość spędzenia nocy w warunkach gwarantujących ochronę życia i zdrowia. W noclegowni bezdomni mają możliwość samodzielnego przygotowania posiłku, skorzystania z dezynfekcji oraz przebrania się. Tutaj w dalszym ciągu prowadzona jest praca socjalna. Osoby, które swoją postawą szczególnie się wyróżniają i posiadają własny dochód mają możliwość zamieszkania w Schronisku.

W Schronisku nadal prowadzona jest intensywna praca socjalna. Wszyscy mieszkańcy mają sporządzone kontrakty socjalne. Prowadzone są również Indywidualne Programy Wychodzenia z Bezdomności. Każdy z uprawnionych mieszkańców ma coroczny obowiązek złożenia w Zakładzie Lokali i Budynków Komunalnych wniosku o przydział mieszkania z zasobów komunalnych.

W tym zakresie działań mieszkańcy mają także wsparcie ze strony pracownika socjalnego. Całokształt pracy z osobą bezdomną, od momentu pierwszego kontaktu, pozwala pracownikowi socjalnemu, w końcowym etapie prowadzonej pracy socjalnej, na ocenę czy i w jakim stopniu osoba bezdomna jest gotowa na kolejny krok czyli zamieszkanie w „otwartym” środowisku

z uwzględnieniem form schronienia przewidzianych w IV etapie czterostopniowego programu wychodzenia z bezdomności, o którym wspomniano wcześniej.

Mając na uwadze fakt, że wśród naszych podopiecznych jest dużo osób mających problem z uzależnieniem od alkoholu, powstała na terenie Schroniska grupa „AA”. Cenne dla nas jest to, że na spotkania grupy przychodzą również osoby spoza naszych placówek. Historią swojego życia dają przykład, że można poradzić sobie z tym problemem.

Osoby bezdomne zamieszkujące poza Schroniskiem doskonałą nabyte umiejętności społeczne, niezbędne do samodzielnego funkcjonowania w środowisku.

Wzorcowym modelem wyjścia z bezdomności jest otrzymanie lokalu z zasobów komunalnych, ale jest to uwarunkowane długim okresem oczekiwania. Przejściową formą usamodzielnienia, do czasu otrzymania własnego mieszkania, jest zamieszkanie w tzw. mieszkaniu rówieśniczym, które jest namiastką własnego mieszkania. Są to mieszkania komunalne, usytuowane w różnych dzielnicach miasta. Lokatorzy ponoszą pełną należność za czynsz i media, opłaty uiszczają na konto Zakładu Lokali i Budynków Komunalnych czyli zarządcy domu. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Olsztynie ma prawo do zasiedlania tego rodzaju lokali co daje możliwość uwzględnienia potrzeb mieszkańców Schroniska mających szansę na usamodzielnienie. Minusem tej formy wychodzenia z bezdomności jest mała rotacja w mieszkaniach rówieśniczych.

Stowarzyszenie MONAR

Schronisko dla Osób Bezdomnych MARKOT w Ełku

Nikodem Kemicer

Dawniej Dom dla Osób Bezdomnych i Najuboższych MONAR-MARKOT w Ełku, od czerwca 2017 r. Stowarzyszenie MONAR – Schronisko dla Osób Bezdomnych MARKOT w Ełku. Od 16 lat zajmujemy się niesieniem pomocy osobom, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej. Jesteśmy ukierunkowani na wszechstronne wsparcie osób bezdomnych zarówno tych zamieszkujących naszą placówkę jak też dziko koczujących na terenie miasta Ełku. Działamy w oparciu o podejmowanie kompleksowych działań, na rzecz osób bezdomnych, zapewniając całodobowe wyżywienie, zaplecze sanitarno-higieniczne, stały kontakt ze specjalistyczną kadrą (m.in. terapeutci ds. uzależnień, psychiatra, lekarz rodzinny), pomoc w walce z uzależnieniami, praca w zakresie wychodzenia z bezdomności z każdą osobą. Wykluczenie osób bezdomnych jest wielowymiarowe – sam fakt doświadczania bezdomności niejednokrotnie prowadzi do szeregu trudności. Jak wynika z rozmów z podopiecznymi ośrodka często żyjąc na ulicy byli ofiarami szykan, agresji i odrzucenia. Skutki takich zachowań bywają tragiczne. W środowisku osób bezdomnych nagminne jest odurzanie się alkoholami niespożywczyymi. Prowadzi to do ciężkich zatruc, upośledzeń a także utraty życia. Pobyt w schronisku to niejednokrotnie szansa na powrót do prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie ale także zabezpieczenia podstawowych potrzeb życiowych. Funkcjonowanie wśród osób utrzymujących abstynencję wpływa znacząco na zdrowie. Kierujemy się złotą zasadą, w której na pierwszym miejscu jest człowiek.

Cele schroniska

- pomoc osobom bezdomnym poprzez zapewnienie m.in. godnych warunków bytowych sprzyjających ponownemu wejściu w struktury społeczne, przy zachowaniu najwyższych standardów takich jak: całodobowe schronienie, co najmniej 3 posiłki dziennie, zaplecze sanitarno-higieniczne itp.,
- praca na rzecz zmiany swojej obecnej sytuacji i podjęcia prób wyjścia z bezdomności,
- dostęp do leczenia specjalistycznego poprzez pracę specjalistów, tj.: animator, 2 stacjonarnych terapeutów ds. uzależnień, psychiatra, lekarz, pomoc prawna, praca socjalna, pomoc psychologa.
- zmniejszenie zjawiska uzależnienia wśród podopiecznych,
- wzrost świadomości o oddziaływaniu substancji psychoaktywnych,
- promowanie postaw bycia wolnym od uzależnień,
- podtrzymywanie decyzji o życiu w trzeźwości,
- wzrost umiejętności społecznych i psychologicznych podopiecznych schroniska,
- podniesienie samooceny i powrót do społeczeństwa,
- poprawa relacji rodzinnych i ewentualny powrót do rodziny.

Narzędzia

Kadra – Niewątpliwie ważnym narzędziem naszej pracy jest wyspecjalizowana kadra, z wieloletnim stażem pracy z osobami bezdomnymi oraz zagrożonymi bezdomnością. W naszym zespole pracuje terapeutka ds. uzależnień, która rozwiązuje problemy już od ponad 30 lat, a także lekarz psychiatra z 25-letnim stażem oraz lekarz medycyny rodzinnej z 40-letnim doświadczeniem w swojej dziedzinie. Nad procesem leczenia i powrotem do społeczności pracują również: psycholog, pedagog, pracownik socjalny, adwokat, animator, opiekun oraz ratownik medyczny.

Streetworking – W ramach streetworkingu prowadzimy działania poza terenem placówki, odwiedzamy miejsca opuszczone, pustostany oraz kanały, aby zachęcać osoby bezdomne do skorzystania z pomocy schroniska.

Dofinansowania – Staramy się pozyskiwać środki, aby w pełni móc wypełniać misję niesienia pomocy osobom bezdomnym. Podnosząc standard placówki dbamy o wykonywanie kompleksowych remontów pomieszczeń i budynku, które są wysoce kosztowne.

Współpraca – Istotnym narzędziem pracy jest współpraca z jednostkami wspierającymi działania na rzecz osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością, dzięki płynności działań i wypracowaniu modelu pomocy nasze wsparcie staje się dostępne i efektywniejsze przede wszystkim dla korzystających z pomocy.

Media – W dotarciu do większej ilości osób pomagają nam lokalne media, z którymi współpracujemy od powstania placówki. Dzięki audycjom oraz artykułom informujemy społeczność lokalną o działaniach realizowanych w naszym schronisku. Co roku w okresie zimowym prowadzimy akcję uwrażliwiania i alarmowania społeczności na mrozy i widywane osoby bezdomne, u których występuje realne zagrożenie zdrowia i życia. Inicjatywa ta cieszy się dużym zainteresowaniem, bowiem otrzymujemy zgłoszenia o osobach bezdomnych narażonych na wychłodzenie.

Media społecznościowe (Facebook) – Media społecznościowe dają możliwości pozyskania nie tylko partnerów, ale przede wszystkim przyjaciół schroniska, którzy interesują się losami osób bezdomnych np. wspierają nas materialnie (odzież, żywność, paczki z zagranicy, itp.), jak również słownie.

Animacje i inicjatywy na rzecz społeczności – Praca nad swoimi słabościami i utrzymaniu abstynencji wiąże się z walką z samym sobą. Wyjazdy, obozy terapeutyczno-kondycyjne czy też zorganizowanie spływu kajakowego z grillem są świetnymi formami odreagowania oraz odrywania się od rzeczywistości, pomagają wytrwać w decyzji o trzeźwym życiu, podtrzymują na duchu i pozwalają poukładać myśli. Dobrymi elementami w trudnościach a także z potrzeby akceptacji są inicjowane akcje na rzecz społeczności lokalnej. Z pomocą kadry, podopieczni organizują różnego rodzaju działania tj.: Sprzątanie Świata z dziećmi z jednej ełckich fundacji, spływ kajakowy, sprzątanie cmentarzy pt. „Pamięć bliskich”, mikołajki dla dzieci podczas której obdarowują dzieci paczkami, Wigilia pod Gwiazdami to spotkanie wszystkich Ełczan, bez podziałów na wiek czy zamożność w celu pojednania ludzi, zatrzymania się na chwilę w codziennym biegu, przełamania się opłatkiem i skonsumowania wigilijnych potraw. Tych działań jest o wiele, wiele więcej.

Ulotki informacyjne – Opracowywanie ulotek z ukierunkowaniem wsparcia dla osób bezdomnych i potrzebujących. Innowacyjnością naszych ulotek jest fakt, że są tworzone przez samych podopiecznych, zarówno treść oraz pomysł jest ich twórczością. Jedynym elementem jakiego nie wykonują sami jest wydruk. Rezultaty dystrybucji ulotek widać gołym okiem, bowiem to przede wszystkim świadomość społeczności o znajdujących się na terenie Ełku placówkach wspierających osoby bezdomne oraz ubogie. Dodatkowo, otrzymujemy znacznie więcej telefonów, w których zgłaszają się osoby chętne udzielania pomocy, np. w postaci podarowania odzieży.

Usługi dla osób niekorzystających z pomocy stacjonarnej – W placówce organizowane są dni otwarte, zachęcające osoby dziko koczujące do przybycia i skorzystania z pomocy schroniska. Osobom w różnych sytuacjach trudnych bądź doświadczającym trwałego ubóstwa wydajemy też ciepłe posiłki. Gwarantujemy również osobom bezdomnym bezpłatną kąpiel i całkowitą wymianę odzieży.

Spotkania społeczności i kadry – W celu rozwiązywania konfliktów i omawiania bieżących spraw związanych z funkcjonowaniem placówki, organizowane są spotkania kadry i społeczności schroniska. Spotkania wpływają korzystnie na atmosferę, pomagając zrozumieć problemy, powstają na nich nowe pomysły, wprowadzane są zmiany i tym samym dochodzi do ewolucji naszych działań.

Grupa docelowa

- Osoby bezdomne, mężczyźni przebywający na stałe i rotacyjnie w schronisku,
- osoby bezdomne dziko koczujące,
- osoby z problemami związanymi z nadużywaniem alkoholu, eksmitowane, opuszczające zakład karny lub domy dziecka, itp.,
- osoby pełnosprawne, niewymagające pomocy innych osób,
- osoby ubogie, którym udzielamy pomocy doraźnej,
- osoby bezdomne i nie tylko, które z różnych przyczyn nie korzystają na stałe z możliwości schronienia, a jedynie korzystające np. z kąpieli, wymiany odzieży, posiłku, przejazdem – na jedną noc, okradzione itp.

W ciągu roku funkcjonowania placówki wspieramy około 100-130 osób bezdomnych na stałe i rotacyjnie przebywające w placówce.

Rezultaty

- od roku 2014 do czerwca 2018 r. udzieliliśmy wsparcia 524 osobom bezdomnym, w liczbie 57.958 osobodni;
- 47 osobom udało się usamodzielnąć;
- całoroczne wsparcie specjalistyczne: terapeuty ds. uzależnień, psychologa, pedagoga, psychiatry, lekarza medycyny rodzinnej, ratownika medycznego, adwokata, pracownika socjalnego, animatora, opiekuna:
 - praca z terapeutą wpłynęła korzystnie na podjęcie terapii uzależnień przez podopiecznych,
 - poprzez kontakt z lekarzem wyraźnie poprawił się stan zdrowia wielu podopiecznych;
- w wyniku udzielonej profesjonalnej pomocy prawnej, wiele problemów natury prawnej (sporządzanie wniosków i pism procesowych, pism urzędowych, spraw karnych, mieszkaniowych, ubezpieczeń, itp.) zostało pomyślnie rozwiązanych;
- Mobilny Punkt Konsultacyjny – zapewnienie wsparcia osobom dziko koczującym, poprzez dotarcie kadry specjalistycznej do miejsc, w której przebywają ww. osoby;
- organizowanie konferencji, np. z okazji „Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem”;
- powstało wiele inicjatyw na rzecz społeczności lokalnej: Remont przedszkola, Akcja „Ciepła Zupa”, Rowerowa Reanimacja, Rajd Rowerowy, Akcja „Pamięć bliskich”, „Mikołajki” na rzecz dzieci, Przedstawienie Jasełka, Wigilia pod Gwiazdami oraz wiele innych.

Problem bezdomności na terenie miasta Elk

Prowadzone co dwa lata przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej liczenie osób bezdomnych pozwala na określenie ilości osób bezdomnych. Ostatnie badanie przeprowadzone było w 2017r. wykazało, że w nocy z 8 na 9 lutego 2017 r. w Elku przebywało około 100 osób bezdomnych.

Z danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Elku wynika, że w roku 2017 odnotowano spadek liczby osób bezdomnych, którym udzielono wsparcia (o 72 osoby w stosunku do roku 2016). Należy dodać, że liczone w tym sprawozdaniu są tylko osoby bezdomne z Elku.

Liczbowo, wsparcie naszego schroniska świadczone osobom bezdomnym oraz doraźnie potrzebującym wsparcia (np. w formie schronienia na jedną noc) przedstawia się następująco:

- rok 2014 – 117 osób
- rok 2015 – 105 osób
- rok 2016 – 112 osób
- rok 2017 – 128 osób
- rok 2018 – 62 osób (do lipca)

Powodów bezdomności jest wiele, od uzależnienia do zakładu karnego. Jednak z ostatnich obserwacji zauważalny jest wzrost eksmisji, w wyniku której dochodzi do bezdomności. Niewątpliwie liczba osób bezdomnych stale ulega wahaniu.

Projekt „Jestem wolny – żyję świadomie!”

Projekt realizowany przez Dom dla Osób Bezdomnych i Najuboższych MONAR-MARKOT w Ełku (współfinansowany przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej) polegał na działaniach animacyjno-terapeutycznych minimalizujących ryzyko uzależnień wśród 10 osób bezdomnych – pensjonariuszy Domu wykazujących najwyższe ryzyko powrotu do patologicznych zachowań w tym alkoholizmu, mających za sobą bezskuteczne próby leczenia.

Zrealizowane zadania:

- Działania animacyjne – aktywność, pobudzanie do działania, profilaktyka uzależnień.
- Warsztaty i spotkania terapeutyczne.
- Obozy terapeutyczno-kondycyjne.
- Seminarium skierowane do podmiotów realizujących działania dotyczące profilaktyki i leczenia uzależnień z ukierunkowaniem na osoby bezdomne.

Rezultaty to m.in.:

- Wzmocnienie motywacji do trwania w trzeźwości 10 uczestników projektu.
- Wzrost świadomości uczestników o oddziaływaniu środków psychoaktywnych.
- Podjętych zostało kilka inicjatyw przez uczestników projektu służących profilaktyce ryzykownych zachowań wśród dzieci i młodzież ze środowisk dysfunkcyjnych (podopieczni zorganizowali grilla i wieczór z bajkami na podwórku, w wydarzeniu wzięło udział 30 dzieci oraz rodziców).
- Animacja: spływ kajakiem, grill, sprzątanie świata, warsztaty fotograficzne, wieczór filmowy, wyjazd na mecz.
- Efektem działań psychogimnastyki jest swoboda w wyrażeniu uczuć, definiowanie potrzeb, konstruowanie planów na przyszłość oraz podniesienie samooceny przez pensjonariuszy.

Podczas trwania projektu zostały zorganizowane trzy 3-dniowe tematyczne obozy terapeutyczno-kondycyjne, odpowiadające tematyce poznawczej w terapii uzależnień:

- „Obserwuję” – obóz stanowiący podsumowanie okresu obserwacji patologicznych zachowań, rozpoznanie czynników wpływających na powrót do uzależnienia.
- „Wybieram świadomie” – obóz stanowiący podsumowanie okresu poznawczego w rozpoznawaniu indywidualnych problemów beneficjentów, ich wpływ na kreowanie własnej rzeczywistości.
- „Jestem wolny” – obóz stanowiący podsumowanie okresu podjęcia decyzji o trwaniu w abstinencji.

Projekt „Jestem wolny – Żyję świadomie!” polegał nie tylko na zapewnieniu technicznych warunków bytowych pensjonariuszom, ale także podjęciu działań mających na celu ukazaniu im, że mogą być wartościowymi członkami społeczności.

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pleszewie

Marcin Wegner

Pleszew położony jest w południowej części województwa wielkopolskiego, jest siedzibą powiatu pleszewskiego oraz gminy miejsko-wiejskiej. Zajmuje powierzchnię 180 km². Według stanu na dzień 30 czerwca 2018 r. liczba mieszkańców Pleszewa wynosi 16.217 osób, natomiast na terenach wiejskich mieszka 12.508 osób. Łącznie więc miasto i gmina Pleszew liczy 28.725 mieszkańców.

Liczba osób bezdomnych przebywających na terenie miasta i gminy Pleszew w 2013, 2015 i 2017 r.

Miejsce przebywania osoby bezdomnej	2013		2015		2017	
	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety
schronisko dla osób bezdomnych	44	-	37	-	41	-
Pleszewskie Centrum Medyczne	2	-	1	-	3	-
pustostany i altany	7	-	8	-	7	2
	Razem: 53		Razem: 46		Razem: 53	
uzależnienie jako główna przyczyna bezdomności	33	-	25	-	30	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych przeprowadzonego na terenie miasta i gminy Pleszew w nocy z dnia 7 na 8 lutego 2013, 21 na 22 stycznia 2015 i 8 na 9 lutego 2017 r.

Dane dotyczące liczby osób bezdomnych przebywających w Schronisku w Pleszewie w latach 2014-2017

Liczba osób bezdomnych przebywających w Schronisku dla bezdomnych w Pleszewie	2014	2015	2016	2017
z miasta i gminy Pleszew	19	17	19	21
z innych gmin	21	23	20	18
liczba ogółem	40	40	39	39

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze Schroniska dla bezdomnych w Pleszewie

Osoby przebywające w schronisku prowadzą aktywną działalność na rzecz lokalnego środowiska. Corocznie m.in. współorganizują wigilię dla osób samotnych i bezdomnych przygotowywaną na 300 osób, pracują przy montażu żłobka przy Ratuszu na pleszewskim Rynku, biorą udział w przeglądzie pleszewskich chórów oraz współorganizują uroczystości drogi krzyżowej w Ogrodzie Jordanowskim. Przy schronisku działa również spółdzielnia socjalna „Alfa” świadcząca usługi budowlane i konserwacyjne terenów zielonych.

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pleszewie działając w kierunku pomocy osobom bezdomnym ściśle współpracuje z kierownictwem i pracownikami schroniska. Bardzo dobrej współpracy zawsze towarzyszy otwartość i zaangażowanie obu stron.

Ośrodek realizując zadania z zakresu pomocy społecznej udziela pomocy osobom bezdomnym polegającej m.in. na kierowaniu do powyższej placówki, gdzie osoby bezdomne oprócz całodobowego schronienia otrzymują również niezbędną odzież oraz jeden ciepły posiłek dziennie. Współpracuje również w wyżej wymienionym zakresie z ośrodkami pomocy społecznej z gmin, z których pochodzą osoby bezdomne przebywające na terenie Pleszewa.

Ponadto udzielana jest pomoc w zależności od indywidualnych potrzeb w zakresie:

- pomocy materialnej na bieżące potrzeby,
- pomocy rzeczowej w formie np. wykupienia niezbędnych leków w aptecce,
- udzielania ubezpieczenia zdrowotnego ze środków publicznych,
- pomocy w znalezieniu pracy, w tym kontakt i współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy,
- kierowania wniosków do komisji orzekających o stopniu niepełnosprawności,
- przeprowadzania wywiadów środowiskowych, w tym do innych ośrodków,
- pomocy w wyrobieniu dowodów osobistych i innych dokumentów dot. spraw zawodowych,
- pomocy w uzyskaniu świadczeń socjalnych tj. zasiłków, rent i emerytur,
- współpracy z Towarzystwem Budownictwa Społecznego w Pleszewie,
- kontaktu i współpracy z lekarzami oraz Pleszewskim Centrum Medycznym,
- kontaktu z radcą prawnym,
- pomocy w odnawianiu więzi rodzinnych czy też w odnalezieniu rodziny.

Na rzecz osób z problemem alkoholowym prowadzona jest działalność polegająca na:

- motywowaniu osób uzależnionych do podjęcia leczenia odwykowego i wspieraniu ich w rozpoczętym procesie terapeutycznym,
- pomocy w uzyskaniu miejsca w ośrodkach terapeutycznych stacjonarnych i ambulatoryjnych,
- kontaktu i współpracy z lokalnymi placówkami odwykowymi poprzez kierowanie osób uzależnionych na terapię i monitorowanie ich udziału w leczeniu odwykowym,
- udzielaniu wsparcia i pomocy społecznej osobom po zakończeniu terapii odwykowej.

Ponadto pracownicy socjalni MGOPS Pleszew w trakcie przeprowadzania wywiadów środowiskowych zwracają również szczególną uwagę na zadłużenia m.in. za czynsz i energię elektryczną osób korzystających z pomocy, by w porę reagować na pojawiające się po czasie problemy, które mogłyby doprowadzić do eksmisji, będącą drugą z przyczyn bezdomności osób bezdomnych przebywających w pleszewskim schronisku.

Powyższe stwierdzenie potwierdza badanie, jakie autor niniejszego opracowania przeprowadził w ubiegłym roku, realizując projekt socjalny dotyczący funkcjonowania osób bezdomnych przebywających w Schronisku. Jeden z obszarów poddanych badaniu dotyczył przyczyn bezdomności. Najczęstszą przyczyną wskazaną przez 32 respondentów jest nadużywanie alkoholu i jego konsekwencje, natomiast na drugim miejscu jest właśnie utrata mieszkania lub domu.

W związku z powyższym, w ramach zdobywania specjalizacji II stopnia w zawodzie pracownika socjalnego o specjalności praca socjalna z osobami uzależnionymi, występując z ramienia

MGOPS w Pleszewie w partnerstwie ze schroniskiem, autor zrealizował w okresie od 24 sierpnia do 12 października 2017 r. projekt socjalny pt. „W poszukiwaniu siebie”. Projekt obejmował działania edukacyjno-profilaktyczne ukierunkowane na ograniczenie zjawiska nadużywania alkoholu wśród osób bezdomnych. Koncepcja projektu, w którym udział wzięło 15 osób bezdomnych opierała się na spotkaniach ze specjalistami m.in. terapeutą do spraw uzależnień, psychologiem, lekarzem, policjantem, doradcą zawodowym, pełnomocnikiem pracy z Powiatowego Urzędu Pracy, przedstawicielem Stowarzyszenia Trzeźwościowego „Azymut”, pracownikiem socjalnym, jak również z osobą która udzieliła tzw. świadectwa trzeźwości. Realizacja celów szczegółowych projektu doprowadziła do osiągnięcia celu głównego, którym była poprawa jakości życia i funkcjonowania osób bezdomnych w schronisku.

Przykład zrealizowanego projektu socjalnego pokazał, że działania, które w nim podjęto, są skuteczne we wspomagananiu procesu wyjścia z uzależnienia, w powrocie do pełnego życia w społeczeństwie i rodzinie, we wskazaniu drogi wyjścia z sytuacji kryzysowych oraz w uczeniu się odpowiedzialności za własny los. Od momentu rozpoczęcia projektu do dnia dzisiejszego nie odnotowano przypadków (u osób biorących w nim udział) powrotu do schroniska w stanie nietrzeźwym, bądź wypisania się na tzw. urlopy w celu spożywania alkoholu w budynkach niemieszkalnych, co miało wcześniej niestety charakter cykliczny. Ponadto 5 beneficjentów projektu usamodzielniało się.

Należy nadmienić, iż pomoc MGOPS Pleszew nie ogranicza się tylko do wspierania osób bezdomnych przebywających w schronisku, gdyż pomoc ta skierowana jest również do bezdomnych przebywających w budynkach niemieszkalnych, często nadużywających alkoholu (obecnie jest 6 takich osób, w tym 2 kobiety). Oprócz pomocy m.in. rzeczowej, udzieleniu ubezpieczenia zdrowotnego w razie potrzeby, pomocy medycznej, praktykowane jest wsparcie w ramach idei tzw. „łagodzenia szkód”. Polega ono na pomocy osobom, które tkwią już w nałogu i nie potrafią z niego wyjść samodzielnie. Aby ludzie ci nie byli pozostawieni samym sobie kierowana jest dla nich informacja o tym, jak mimo wszystko dbać o siebie i łagodzić skutki choroby, będąc bezdomnym alkoholikiem. Osoby te otrzymują więc pakiet informacji o instytucjach udzielających wsparcia i osobach, do których w każdej chwili mogą się zwrócić o pomoc. Ponadto w różnorodnych miejscach, w których przebywają, organizowane są spotkania, na których omawiane są negatywne skutki spożywania alkoholu dla ich zdrowia, życia, funkcjonowania a także ich warunki bytowe, problemy, możliwości, marzenia, przyszłość (praca socjalna skupia się na zasobach tych osób). Powyższe działania mają na celu skłonienie ich do zastanowienia się, jakie tak naprawdę koszty ponoszą przebywając w miejscach, w których egzystują, co i w jaki sposób mogą zmienić. Ma to również znaczenie do pobudzenia ich do działań w kierunku zaprzestania picia, powrotu do rodziny, bądź szukaniu wsparcia w schronisku, gdzie będą prowadzone dalsze działania służące powrotowi do społeczeństwa.

Reasumując, nie sposób wymienić szczegółowo wszystkich działań pomocowych udzielanych osobom bezdomnym przez MGOPS Pleszew, ponieważ pomoc ukierunkowana jest dla każdego przypadku indywidualnie, z uwzględnieniem potrzeb i problemów osoby bezdomnej.

Przykładem jest rozwiązanie problemu bezdomnego, niewidomego mężczyzny, który w grudniu 2016 r. dzięki staraniom i zaangażowaniu autora niniejszego opracowania przeszedł operację w Klinice Okulistycznej w Poznaniu i odzyskał wzrok. Nie byłoby to możliwe gdyby nie dobra i ścisła współpraca MGOPS, Schroniska dla bezdomnych oraz władz lokalnych.

Natomiast w 2017 roku do sukcesów w zakresie współpracy Ośrodka ze Schroniskiem można zaliczyć usamodzielnienie się aż 22 osób bezdomnych przebywających wcześniej w Schronisku (z danych schroniska: w 2014 roku usamodzielniało się 7 osób, w 2015 roku – 9, a w 2016 roku – 12 osób) oraz realizację projektu socjalnego pt. „W poszukiwaniu siebie” i jego efekty.

Na koniec należy stwierdzić, że najistotniejszą rzeczą w pomaganiu osobom bezdomnym jest współpraca zarówno ze strony klienta, jak i organizacji pozarządowych, instytucji pomocy społecznej, zdrowia, władz lokalnych, Policji i Straży Miejskiej. Pamiętać również należy, że bezdomny to nie tylko osoba pozbawiona domu, zazwyczaj nie posiada również wsparcia ze strony innych osób i dlatego szacunek, zaufanie i pomoc ze strony pracownika socjalnego są bardzo istotne.

Wskazując niniejsze przykłady w zakresie rozwiązywania problemu bezdomności na terenie miasta i gminy Pleszew należy podkreślić, iż w pełni zasługują one na pozytywną ocenę oraz rekomendację. Innowacyjność ww. sposobów w zakresie wspierania osób bezdomnych jest dobrą praktyką, wpisującą się w założenia programu „Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom Bezdomnym”, którego celem jest inspirowanie do wdrażania nowych rozwiązań w zakresie pomocy ww. osobom.

Fundacja Pomocy Wzajemnej Barka w Poznaniu

Agata Pawlak

Historia

Fundacja Pomocy Wzajemnej Barka powstała na przełomie lat 80-tych i 90-tych w odpowiedzi na rosnące problemy społeczne okresu transformacji. Barbara i Tomasz Sadowscy pragnęli stworzyć środowiska, w których „zapomniani oraz niechciani” członkowie społeczeństwa mieliby szansę rozwoju osobistego i społecznego. Ta misja Barki zaowocowała utworzeniem alternatywnego systemu pomocy, który skupia ludzi z grup zaniedbanych społecznie, umożliwiając im odbudowanie własnej tożsamości, szeroko pojęte kształcenie i odnalezienie się w nowej rzeczywistości społeczno-ekonomicznej.

W 1989 tych dwoje psychologów założyło pierwszy dom Barki, w opuszczonym budynku szkoły we Władysławowie (na zachód od Poznania), zamieszkując początkowo z 25 „rozbitkami życiowymi”. Pierwsza Wspólnota we Władysławowie stała się odskocznią do rozwoju ruchu pomocy wzajemnej skierowanego do osób potrzebujących, ale obejmującego także nieformalne grupy obywateli oraz organizacje obywatelskie z kraju i z zagranicy.

Program Wspólnot

Program Wspólnot jest pierwszym i podstawowym programem Fundacji Pomocy Wzajemnej Barka. W domach wspólnotowych mieszkają zarówno kobiety, mężczyźni, jak i dzieci. Osoby te trafiają do Wspólnot po różnych kryzysach życiowych, takich jak pobyt w zakładach karnych, szpitalach psychiatrycznych, domach dziecka, eksmisje, rozwody, samotne rodzicielstwo, uzależnienia, zadłużenia itp.

W domach wspólnotowych mieszka zazwyczaj od 20 do 30 osób. Nieduża liczba mieszkańców umożliwia nawiązywanie więzi społecznych. Każda osoba może stać się wsparciem dla drugiej. Domy wspólnotowe działają w oparciu o system wartości ukierunkowany na wzajemną pomoc i wsparcie, troskę o dobro współmieszkańców i całej Wspólnoty. Panują tu określone zasady postępowania, wśród których najistotniejsze to: zakaz przemocy, abstynencja oraz poszanowanie własności prywatnej. Ważnym elementem życia wspólnotowego są regularne spotkania, w trakcie których omawia się sprawy dnia codziennego, problemy, plany, a także rozwiązuje narosłe nieporozumienia. Model Wspólnoty przypomina wielopokoleniową rodzinę. Wspólnoty określamy jako miejsca do „życia i pracy”, w których kluczową sprawą jest partycypacja mieszkańców w podejmowaniu decyzji i rozwiązywaniu problemów.

Fundacja Barka powołała do życia kilkanaście domów wspólnotowych w województwach: wielkopolskim, lubuskim, opolskim i śląskim. Obecnie są one prowadzone przez organizacje obywatelskie działające w poszczególnych domach, współtworzone przez ich mieszkańców, a także przedstawicieli wspólnot lokalnych. Usamodzielnienie domów i powołanie na ich terenie samopomocowych organizacji obywatelskich stworzyło możliwość pełnienia ról społecznych i odbudowy więzi społecznych przez osoby dotąd wykluczone. Większość Wspólnot znajduje się na terenach wiejskich w gospodarstwach rolnych. Wyjątkiem jest Wspólnota prowadzona bezpośrednio przez Fundację Barka w Poznaniu.

Wspólnota w Poznaniu

Wspólnota poznańska mieści się w głównej siedzibie Fundacji Barka i zajmuje dwa budynki. Obecnie mieszka tu 30 osób, w większości mężczyzn, ale są wśród nich również kobiety. Część

osób to mieszkańcy Poznania, którzy stracili swoje stałe miejsca zamieszkania. Jednak większość to migranci, którym Barka pomogła wrócić z zagranicy. Fundacja powołała w kilku krajach europejskich nowe podmioty, które podejmują działania pomocowe wobec bezdomnych Polaków w Wielkiej Brytanii, Irlandii, Holandii, Belgii, Islandii, Niemczech i Włoszech. Od 2007 roku Barka wraz z tymi podmiotami pomogła wrócić do kraju 21 tysiącom osób. Większość z nich wróciła do rodzin, część do ośrodków dla osób bezdomnych, prowadzonych przez organizacje z którymi współpracujemy oraz do domów wspólnotowych.

Praca poza granicami naszego kraju polega na wsparciu wszystkich tych, którym w jakiś sposób się nie udało i znaleźli się w trudnej sytuacji życiowej. Pracujemy w dwuosobowych zespołach, które tworzą lider i asystent. Lider jest osobą, która osobiście doświadczyła problemu bezdomności i uzależnienia, ale wyszła na prostą, żyje w trzeźwości i jest przykładem dla innych. Lider dokładnie rozumie sytuację osoby bezdomnej, dlatego opierając się na swoim doświadczeniu życiowym stara się przekonać innych do zmiany sposobu życia. Asystent jest z kolei wsparciem w zakresie tłumaczeń i załatwiania spraw urzędowych. Dzięki ich pracy bezdomni Polacy decydują się na powrót do kraju, do rodziny, podejmują terapię uzależnień i rozwiązują problemy narosłe przez lata emigracji. Poniższa tabela prezentuje liczbę osób, które wróciły z nieudanych emigracji z poszczególnych krajów do Wspólnoty w Poznaniu.

Powroty od grudnia 2016 r. do sierpnia 2018 r.

Rok	Skąd						
	Holandia	Belgia	Irlandia	Islandia	Niemcy	Włochy	Łącznie
2016	2						2
2017	33		7	6	2		48
2018	16	1	2	2	0	1	22
Łącznie	51	1	9	8	2	1	72

Źródło: opracowanie własne

W jaki sposób pomagamy?

Fundacja Barka opracowała i wdrożyła kompleksowy system pomocy, którego celem jest usamodzielnienie osoby bezdomnej. Na system ten składają się:

- domy wspólnotowe
- Centra i Kluby Integracji Społecznej
- przedsiębiorstwa społeczne
- programy mieszkaniowe

W Poznaniu realizowane są wszystkie wymienione powyżej rozwiązania. Dom wspólnotowy zapewnia dwuosobowe pokoje wyposażone w łazienki. Dostępna jest również przestrzeń do spotkań, spędzania wolnego czasu, a także przygotowywania posiłków. W sąsiednim budynku funkcjonuje Centrum Integracji Społecznej, w którym uczestniczy większość mieszkańców Wspólnoty. CIS oferuje 12-miesięczny program aktywizacji społeczno-zawodowej. Działa tu kilka warsztatów umożliwiających naukę zawodu. Uczestnicy odbywają również praktyki w zewnętrznych firmach. W CIS dostępne jest wsparcie pracownika socjalnego, psychologa oraz prawnika. Pracownicy pomagają uczestnikom w rozwiązywaniu problemów zdrowotnych, rodzinnych, kierują na terapię uzależnień, wspierają w uporządkowaniu spraw zadłużeniowych. Ważnym czynnikiem wpływającym pozytywnie na proces reintegracji jest wspólne uczestnictwo w CIS zarówno mieszkańców Wspólnoty, jak i mieszkańców Poznania skierowanych przez

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie. Osoby bezdomne nie przebywają wyłącznie w swoim własnym towarzystwie, ale mają szansę na nawiązanie relacji z osobami, które nie doświadczyły tak głębokiego wykluczenia. Po zakończeniu programu CIS większość mieszkańców Wspólnoty podejmuje zatrudnienie na otwartym rynku lub w przedsiębiorstwach społecznych. Fundacja Barka prowadzi Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej, który wspiera rozwój przedsiębiorczości społecznej w subregionie poznańskim. Dzięki temu mieszkańcy Wspólnoty otrzymują pełną informację o dostępnych miejscach pracy, mogą zostać skierowani na staż i podjąć zatrudnienie. Dobrym przykładem jest tu Spółdzielnia Socjalna „Wspólny Stół” prowadząca restaurację na Śródce, która zatrudnia trzy osoby ze Wspólnoty. Dopełnieniem tego systemu jest program mieszkań wspieranych realizowany przez Fundację Barka na zlecenie miasta Poznania.

- Wzajemna pomoc i więzi

To, co szczególnie ważne w procesie wychodzenia z bezdomności, to według nas wzajemna pomoc, szacunek, zaufanie, przyjaźń, odbudowanie poczucia własnej wartości i godności. Osoby, które przez całe życie znajdowały się na marginesie społeczeństwa, w które nikt nie wierzył, i którym nikt nie ufał potrzebują tego szczególnie. To, czego nigdy w swoim życiu nie miały próbujemy zapewnić tutaj. Staramy się stworzyć bliskie i przyjacielskie relacje, obdarzać zaufaniem, dawać odpowiedzialne zadania, po to by osoby te mogły na nowo w siebie uwierzyć, czuć się ważne i potrzebne. Do tego potrzebna jest jednak odpowiednia grupa ludzi, która wzajemnie się wspiera, służy pomocą, radą, wspólnie rozwiązuje problemy i pochyła się nad troskami życia codziennego.

- Wspólnota życia i doświadczeń

Niezwykle ważne jest to, aby każda osoba, która do nas trafia czuła się jak w domu. Dlatego między innymi, w naszych Wspólnotach nie ma podziału na wiek czy płeć. Wszyscy mieszkają wspólnie, jedzą wspólnie, spędzają wspólnie czas, po to by warunki te były jak najbliższe naturalnemu modelowi rodziny. Znajdują tu miejsce zarówno osoby starsze, schorowane, mężczyźni jak i kobiety. Pod jednym dachem mieszkają różne osoby, o różnych charakterach i z różną przeszłością. Łączy je bagaż trudnych doświadczeń. We wszystkich Wspólnotach Barki mieszka jednak zdecydowana większość mężczyzn, a ponad 95% mieszkańców to osoby uzależnione.

- Rola liderów

Zarówno podczas pracy poza granicami naszego kraju, jak i w codziennym życiu Wspólnoty kluczową rolę odgrywają nasi liderzy, którzy zarazem prowadzą Wspólnoty. Lider to osoba, która niegdyś sama doświadczyła problemu uzależnienia, bezdomności, czy przebywała w zakładzie karnym, a obecnie dzięki pracy nad sobą w zakresie uzależniania (jest osobą trzeźwą) i postępu moralno-etycznego jest przykładem dla innych. Lider dokładnie rozumie problemy i beznadzieję, która leży w sercu osoby bezdomnej i uzależnionej, która straciła nadzieję na lepsze jutro i poczucie godności. Dzięki temu zrozumieniu lider może trafniej dotrzeć do takiej osoby, gdyż jest osobą bardziej autentyczną, ponieważ sam kiedyś znajdował się w takiej samej bądź podobnej sytuacji. Jego rolą jest zmotywowanie konkretnej osoby do zmiany życia.

- Spotkania formacyjne

Raz w tygodniu, we Wspólnocie odbywają się spotkania formacyjne, na których omawiane są problemy, trudności, wyzwania, dobre i złe wydarzenia minionego tygodnia.

- Integracja

Mieszkańcy uczestniczą w wyjazdach integracyjnych, kulturalnych i edukacyjnych. Organizowane są wyjazdy nad morze, wyjścia do teatru, do kina, grille, Śniadanie Wielkanocne, Boże Narodzenie i wiele innych.

- Specjaliści

Mieszkańcy mają możliwość korzystania ze wsparcia pracownika socjalnego, psychologa, który jest do ich pełnej dyspozycji, a także, w razie potrzeby, skorzystania z terapii leczenia uzależnień w systemie ambulatoryjnym. Osoby mające konflikty z prawem mogą liczyć na doradztwo prawne, które jest udzielane minimum raz w tygodniu.

- Ścieżka do samodzielności

Mieszkańcy Wspólnoty mają możliwość uczestnictwa w programach reintegracji społeczno-zawodowej, takich jak Centrum Integracji Społecznej, a po jego ukończeniu podjąć zatrudnienie w przedsiębiorstwach społecznych lub na otwartym rynku.

- Program dostępnego budownictwa

Wielu z tych, którym towarzyszymy w drodze wychodzenia z bezdomności, potrzebują dachu nad głową, dlatego działamy w zakresie ułatwienia dostępu do różnorodnych form zamieszkania i usamodzielnienia. Osiedle Darzybów w Poznaniu wybudowane zostało przez Fundację Barka we współpracy z miastem Poznań. Jest to osiedle 32 domów socjalnych, które otrzymało nagrodę Habitatu w Waszyngtonie za integracyjny i wspólnotowy projekt infrastruktury Osiedla. Diakonijna Spółka Zatrudnienia w Kwilczu, spółka pożytku publicznego, której jednym z założycieli jest Fundacja Barka, wybudowała mieszkania dla 8 rodzin, których przedstawiciele są pracownikami Spółki. Jest to przykład ścieżki rozwojowej od wspólnoty poprzez Centrum Integracji Społecznej i pracę w Spółce do samodzielnego zamieszkania. Innym przykładem jest dom z gliny Zbyszka Ściany, który jako jeden z barokowych liderów, po trudnych doświadczeniach bezdomności i uzależnień, na działce otrzymanej od Barki, wybudował ekologiczny dom dla swojej 4-osobowej rodziny. Liderzy Barki są zatrudnieni w Barkach pomagających osobom bezdomnym zagranicą. Tam na zlecenie samorządów miast Londynu, Hagi, Utrechtu, Amsterdamu, Rotterdamu, Antwerpii, Brukseli, Reykjavíku, Dublina, Berlina, Hamburga Barka realizuje usługi użyteczności publicznej związane z pomocą bezdomnym Polakom i obywatelom Europy Środkowo-Wschodniej, którzy znaleźli się na ulicach. Liderzy Barki zatrudniani w tych programach mają możliwość oszczędzania części wypłat na wybudowanie domu lub wzięcie kredytu i jego spłatę. Na tej zasadzie planowane jest wybudowanie Osiedla Liderów w Chudobczycach. W porozumieniu z Urzędem Miasta Poznania, wspólnie z innymi organizacjami, Fundacja Barka realizuje też program mieszkań socjalnych ze wsparciem treningowym.

Dobra praktyka wypracowana przez Fundację Barka zapewnia szeroki wachlarz wsparcia dla osób dotkniętych problemem bezdomności, ale także wszystkich innych, którzy z różnych powodów znaleźli się w trudnej sytuacji życiowej. Jest to odpowiedni i skuteczny system, który umożliwia postęp i przezwyciężenie trudnej sytuacji. Szczególnie warto podkreślić jest to, że osoby bezdomne ratują siebie pomagając innym.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Świnoujściu

Grzegorz Kanturski

„A bezdomność jest nie tylko brakiem własnego kąta, ale w jeszcze większej mierze pozbawieniem oparcia w drugim człowieku, beznadziejnością i bezradnością. Dopiero wtedy, gdy ktoś poczuje się samotny tam, gdzie powinien spodziewać się pomocy od bliskich lub przyjaciół i nie otrzyma jej, zaczyna się prawdziwa bezdomność. Taka, która tkwi w samym wnętrzu człowieka i stale mu o sobie przypomina”.

Ryszard Marian Mrozek „Intro ligare”

Świnoujście – miasto na prawach powiatu, położone na północno-zachodnim krańcu województwa zachodniopomorskiego przy ujściu Świny do Bałtyku. Jest to jedyne w Polsce miasto położone na 3 dużych wyspach: Uznam, Wolin, Karsibór oraz na kilkudziesięciu (łącznie 41) niezamieszkałych wyspach i wysepkach, pomiędzy którymi nie ma stałego połączenia. Od północy granicę miasta wyznacza linia brzegowa Morza Bałtyckiego, od wschodu Świnoujście graniczy z gminą Międzyzdroje (powiat kamieński), południową granicą są wody Zalewu Szczecińskiego, a od zachodu sąsiaduje z Niemcami – powiat Vorpommern-Greifswald. Świnoujście obejmuje powierzchnię 197,23 km², z czego 91,23 km² to powierzchnia lądowa, a 106 km² powierzchnia wód, w tym Zalewu Szczecińskiego. Na dzień 31 grudnia 2017 r. według GUS w Świnoujściu zamieszkiwały 41.032 osoby. To właśnie położenie Świnoujścia sprawia, że od lat miasto jest celem podróży osób bezdomnych z różnych rejonów Polski, zwłaszcza w sezonie letnim. Dlatego świnoujski samorząd w swoich działaniach w zakresie rozwiązywania problemu bezdomności za najważniejszy cel przyjął podjęcie starań, aby zmniejszyć liczbę osób bezdomnych na terenie miasta. Nierzadko są to działania innowacyjne.

Pomoc i wsparcie dla osób bezdomnych w Świnoujściu zapewniają między innymi Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Świnoujściu, Schronisko dla Osób Bezdomnych prowadzone na zlecenie miasta Świnoujście przez Centrum Socjalne Caritas w Świnoujściu. Standard Schroniska dla Osób Bezdomnych w ostatnich latach został podniesiony kosztem ponad pięciu milionów złotych. W chwili obecnej placówka prowadzona przez Caritas, spełnia określone standardy. Ponadto osoby bezdomne, tak jak inne osoby potrzebujące pomocy, objęte są działaniami pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Świnoujściu. Mogą skorzystać z różnorodnych form pomocy np. z pracy socjalnej, schronienia lub świadczeń pieniężnych w formie: zasiłków stałych, okresowych, celowych m.in. na żywność, leki, ubranie, pod warunkiem spełnienia kryteriów określonych w ustawie o pomocy społecznej. Wychodząc naprzeciw problemom osób bezdomnych w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie w Świnoujściu powołano koordynatora ds. osób bezdomnych przebywających na ulicy oraz utworzono stanowisko ds. osób bezdomnych przebywających w Schronisku. Osoby tam przebywające pracują z pracownikiem socjalnym ds. osób bezdomnych zatrudnionym w MOPR oraz z pracownikiem socjalnym z Caritas w celu wyjścia z bezdomności. Wsparcie pracowników ma na celu pomoc w znalezieniu pracy oraz znalezieniu mieszkania na wynajem. Często osoba bezdomna, która uzyskała samodzielność finansową poprzez nawiązanie stosunku pracy, otrzymuje mieszkanie socjalne z zasobów gminy. W okresie jesienno-zimowym, powołany koordynator ds. osób bezdomnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, we współpracy z Komendą Miejską Policji oraz Strażą Miejską, w ramach akcji „Zima” i zawartego porozumienia, wizytują miejsca, w których mogą przebywać osoby bezdomne: altanki na działkach, bunkry, wydmy, zdewastowane budynki, pustostany i dworzec PKP. Osoby tam przebywające są informowane o możliwościach skorzystania z pomocy i motywowane do skorzystania ze schronienia. Niektóre osoby bezdomne

pochodzące z terenów innych gmin, po wyjaśnieniu ich sytuacji, są kierowane do właściwych miejscowo dla nich ośrodków pomocy społecznej. Pozostawiane są im ulotki z numerami telefonów do Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, numerem infolinii Wojewódzkiego Centrum Zarządzania Kryzysowego oraz adresem i numerem telefonu Schroniska dla Osób Bezdomnych.

W ramach działań prewencyjnych pracownicy socjalni prowadzą ciągły monitoring osób zadłużonych i zagrożonych zadłużeniem, którym udzielane jest profesjonalne wsparcie. Z pomocą osobom zagrożonym bezdomnością ze względu na zadłużenie w opłatach czynszowych wyszedł Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w Świnoujściu, który stworzył program oddłużeniowy po wcześniejszej akceptacji Rady Miasta Świnoujście. Program ten pozwala na rozłożenie zaległości na raty, bądź umożliwienie odpracowania zaległego czynszu poprzez pracę na rzecz jednostek świnoujskiego samorządu.

Jednym z podejmowanych przez Świnoujski samorząd działań, mających na celu rozwiązanie problemu bezdomności, było przeprowadzanie akcji pod nazwą „Pomagaj z głową – nie dawaj na ulicy”. Pierwsza edycja odbyła się w 2006 roku i powtarzana jest sukcesywnie co kilka lat, ostatni raz w 2015 roku. Celem akcji było przekonanie turystów i mieszkańców, że dając pieniądze osobom żebrającym nie rozwiązuje się ich problemu, a datek powiększa zjawisko żebractwa. W całym mieście pojawiły się plakaty: na przystankach, w autobusach, na promenadzie oraz przy przeprawie promowej. Akcja polegała także na uświadamianiu najmłodszych świnoujścian w szkołach. Organizatorom zależało, aby również oni wiedzieli, gdzie w Świnoujściu należy zwracać się po profesjonalną pomoc. Akcja przyniosła oczekiwany efekt, problem osób żebrających na ulicach miasta został zmarginalizowany.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Świnoujściu w latach 2008-2014 realizował projekt systemowy pn. „Stać Mnie na Więcej”, który był współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Uczestnikami programu były m.in. osoby bezdomne, jak również zagrożone bezdomnością. Celem działań z uczestnikami programu było ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego. W ramach zajęć uczestnicy mogli skorzystać z kursów zawodowych: operatora wózka widłowego, kucharza małej gastronomii oraz opiekuna osób starszych. Wszyscy uczestnicy kursów odbywali zajęcia z praktycznej znajomości języka niemieckiego, doradztwa zawodowego oraz zajęć motywacyjnych. Celem po zakończeniu kursu było odnalezienie się na rynku pracy, zdobycie nowego zawodu, a tym samym poprawa sytuacji życiowej uczestników.

W 2011 roku Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie podpisał porozumienie o współpracy z Aresztem Śledczym w Świnoujściu, które obowiązywało do 31 marca 2018 r., czyli do końca funkcjonowania jednostki. Porozumienie to miało na celu pomoc osobom bezdomnym odbywającym karę pozbawienia wolności w powrocie do społeczeństwa po jej zakończeniu.

Innowacyjnym działaniem było zatrudnienie w sierpniu 2012 r. streetworkera – osoby, która sama wyszła z bezdomności i miała stanowić wzór dla osób dotkniętych tym problemem. Miała być żywym przykładem, że bezdomność można pokonać i powrócić na łono lokalnej społeczności. Od początku zatrudnienia streetworker pracuje w środowisku i przekonuje osoby bezdomne, że ich obecna sytuacja nie jest wyrokiem na resztę życia. W swoim zakresie czynności ma między innymi:

- nawiązywanie kontaktu z osobami bezdomnymi,
- motywowanie ich do leczenia odwykowego i wychodzenia z bezdomności,
- przeciwdziałanie marginalizacji osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością,
- udzielanie informacji, wskazywanie im pomocy w zakresie rozwiązywania spraw życiowych jak również ściśle współpracę z instytucjami przeciwdziałającymi wykluczeniu społecznemu.

Streetworker nadal jest zatrudniony w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie w Świnoujściu.

W 2015 roku na terenie miasta Świnoujście przeprowadzona została akcja pn. „Bezpłatny bilet do domu”, która polegała na przekazaniu osobie bezdomnej (spoza Świnoujścia) opłaconego biletu powrotnego do wskazanego przez tę osobę miejsca. Działania te umożliwiły chętnym osobom bezdomnym powrót do swoich rodzinnych stron i lokalnej społeczności.

W 2017 roku zaczęła obowiązywać nowa „Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Świnoujściu na lata 2017-2026”. Jednym z celów Strategii jest zmniejszanie zjawiska wykluczenia społecznego osób bezdomnych i osób zagrożonych bezdomnością. Cel wyznaczają kierunki działań:

- prowadzenie działań mających na celu wzrost świadomości społecznej w zakresie szkodliwości żebractwa i problemu bezdomności,
- zapobieganie bezdomności wśród osób nią zagrożonych,
- zapewnienie schronienia osobom bezdomnym,
- wsparcie dla osób bezdomnych niezdolnych do samoobsługi,
- reintegracja społeczna i zawodowa umożliwiająca powrót do samodzielności życiowej.

W najbliższym czasie miasto Świnoujście planuje wybudowanie 52 mieszkań socjalnych. W zaskonnie tym, znajdują się mieszkania chronione treningowe, między innymi z przeznaczeniem dla osób bezdomnych. W mieszkaniu chronionym treningowym zapewnione będą usługi bytowe, będzie możliwość rozwijania samodzielności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną, w celu umożliwienia prowadzenia przez osobę bezdomną, bądź zagrożoną bezdomnością późniejszego samodzielnego życia.

Dzięki podjętym działaniom w Świnoujściu obecnie przebywa w schroniskach, na ulicach oraz w budynkach niemieszkalnych 94 bezdomnych z czego 7 spoza Świnoujścia. Liczba ta w ostatnich dwóch latach utrzymuje się na podobnym poziomie bez względu na porę roku.

Stowarzyszenie Solidarni Plus Ośrodek Rehabilitacyjno-Postresocjalizacyjny w Darżewie

Stanisław Babiński

Ośrodek Rehabilitacyjno-Postresocjalizacyjny w Darżewie funkcjonuje od 1996r. Jest jedną z trzech placówek terenowych Stowarzyszenia Solidarni Plus, którego siedziba znajduje się w Wandzinie. Misją naszego Ośrodka jest niesienie pomocy osobom wykluczonym społecznie. Swoje oddziaływania kierujemy przede wszystkim do osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych oraz osób bezdomnych, którym staramy się zapewnić komfortowe warunki pobytu, ciepło domowego ogniska i rodzinną atmosferę. Od wielu lat w ramach Schroniska dla Bezdomnych Mężczyzn realizujemy różne programy reintegracji społeczno-zawodowej, których nadrzędnym celem jest aktywizacja zawodowa i readaptacja społeczna osób bezdomnych. Realizacja projektów dofinansowanych ze środków zewnętrznych m.in. budżetu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej skupia się na wprowadzaniu innowacyjnych oddziaływań i narzędzi pracy z osobami bezdomnymi. Na przestrzeni ostatnich lat nasi podopieczni, w ramach realizowanych przez nas przedsięwzięć, mogli skorzystać z kursu obsługi komputera oraz szkoleń i kursów zawodowych, a także terapii zajęciowej, ergoterapii oraz warsztatów terapii uzależnień, wsparcia asystenta niezależnego życia, asystenta osoby bezdomnej, coacha kariery. W 2018 roku realizujemy program pn. „Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom bezdomnym”, Moduł II: Aktywizacja, Cel: Prowadzenie działań aktywizujących skierowanych do osób bezdomnych.

Grupą do której adresowane są opisywane działania są mężczyźni w wieku pomiędzy 18-67 lat. Są to osoby bezdomne, w tym długotrwale bezrobotne, chore, borykające się z problemem uzależnienia, niepełnosprawne, zagrożone wykluczeniem społecznym, które poprzez specyficzny styl życia zostały wyalienowane ze społeczeństwa oraz całkowicie wypadły z pełnienia określonych w nim ról. Nadrzędnym celem działań skierowanych do osób bezdomnych przebywających w naszej placówce w ramach ww. programu jest reintegracja społeczno-zawodowa służąca podejmowaniu przez nich procesu usamodzielnienia i readaptacji, odblokowaniu ich potencjału rozwojowego oraz zwiększeniu umiejętności życiowych. Powyższy cel jest realizowany poprzez organizację kursów i szkoleń zawodowych, zajęć z zakresu obsługi komputera, podstawowych programów i internetu, spotkań z coachem kariery, asystentem osoby bezdomnej, terapeutą oraz uczestnictwo w ergoterapii.

Ponadto celami szczegółowymi prowadzonych działań jest:

- nabycie przez podopiecznych praktycznych umiejętności zawodowych m.in. drobnych prac murarskich, remontowo-budowlanych, stolarskich, mechanicznych, ogrodniczych, porządkowych, etc.,
- podniesienie kluczowych umiejętności społecznych m.in. pracy w grupie, tworzenie trwałych relacji, komunikacji interpersonalnej, etc.,
- integracja ze społecznością lokalną,
- zmiana postawy w odniesieniu do uzależnienia, przemocy, konfliktu z prawem, powrót na rynek pracy,
- czynne uczestnictwo w życiu społecznym.

W ramach prowadzonej działalności na rzecz osób bezdomnych wykorzystujemy szerokie spektrum narzędzi służących osiągnięciu celom i rezultatom pobytu w Schronisku. Wszelkie oddziaływania dostosowywane są do indywidualnych potrzeb oraz predyspozycji fizycznych i psychicznych poszczególnych osób.

Ergoterapia, czyli terapia poprzez pracę, to celowe działanie rehabilitacyjne, polisensoryczne o charakterze zajęć ciągłych. Terapia poprzez pracę polega także na zachęcaniu osoby dotkniętej dysfunkcją do brania czynnego udziału w życiu osobistym, zawodowym czy też społecznym oraz pokazaniu, że chory sam jest w stanie poradzić sobie z codziennością, że potrafi przeciwstawić się codziennym trudnościom i że może sobie dobrze radzić nie prosząc nikogo o pomoc, tym samym będąc niezależnym. W ramach zajęć ergoterapeutycznych odbywają się prace ogrodnicze, kuchenne, porządkowe, mechaniczne, glazuryczne, remontowo-budowlane, stolarskie. W warsztatach ergoterapeutycznych niejednokrotnie biorą również udział członkowie społeczności lokalnej. Wspólna praca i spotkania służą zacieśnianiu się więzi społecznych, integracji z osobami spoza placówki oraz readaptacji w społeczeństwie.

Asystentura osoby bezdomnej jest to działanie innowacyjne, głównym zadaniem asystenta jest koordynowanie i monitorowanie świadczonych usług dla poszczególnych beneficjentów. Celem działania jest zapobieganie degradacji fizycznej i społecznej osób bezdomnych poprzez pomoc w uzyskaniu pomocy prawnej, wytwarzaniu i odtwarzaniu dokumentów osobistych, ubezpieczenia zdrowotnego, rejestracji w PUP, znalezieniu zatrudnienia, rozsyłaniu ofert i wyszukiwaniu potencjalnych pracodawców. Do zadań asystenta należy także tworzenie Indywidualnych Programów Wychodzenia z Bezdomności.

Coaching kariery jest to także działanie innowacyjne, stanowi swoistego rodzaju połączenie doradztwa zawodowego z job coachingiem. Dostępność narzędzi takich jak coaching kariery pozwala dokonywać świadomych, najlepszych dla klienta wyborów na praktycznie każdym etapie ścieżki zawodowej i zyskiwać satysfakcję nie tylko zawodową, lecz także życiową. Celem powyższego działania jest wzbudzenie motywacji u osób bezdomnych do podjęcia działania w zakresie aktywizacji zawodowej i społecznej, powrotu na rynek pracy i świadczenia usług. Coaching kariery jest narzędziem wspierającym świadome budowanie ścieżki kariery. Korzystając z coachingu kariery, klient może uświadomić sobie, że praca przynosząca satysfakcję naprawdę istnieje. W ramach realizacji zadania przeprowadzane są rozmowy aktywizujące, wykonywany jest test predyspozycji zawodowych bezpośrednich beneficjentów programu, tak by pomóc im w odkryciu swoich mocnych i słabych stron, możliwości i umiejętności, a także udzieleniu wsparcia przy podejmowaniu decyzji o wyborze ścieżki zawodowej. W ramach działania prowadzona jest nauka tworzenia profesjonalnych dokumentów aplikacyjnych (CV i listu motywacyjnego) oraz wyszukiwania ofert pracy, rozsyłania dokumentów do potencjalnych pracodawców w formie tradycyjnej i elektronicznej, zachowania podczas rozmowy kwalifikacyjnej. Wsparcie osób bezdomnych przez coacha kariery niesie za sobą wiele korzyści. Przede wszystkim osoby wykluczone mają możliwość podjęcia właściwych decyzji zawodowych w odpowiednim czasie, dokonania właściwego wyboru satysfakcjonującej, zgodnej z życiowymi wartościami kariery zawodowej. Poprzez wykonanie testu predyspozycji zawodowych, naukę pisania kreatywnego CV i listu motywacyjnego, zapoznanie z technikami aktywnego poszukiwania pracy uczestnicy podnoszą swoje kompetencje zawodowe stając się atrakcyjniejszymi na rynku pracy.

Szkolenie z obsługi komputera, podstawowych programów i internetu stanowi cykl spotkań z informatykiem, który prowadzi zajęcia z obsługi komputera i podstawowych programów tekstowych oraz kalkulacyjnych jak również z obsługi internetu. Podczas zajęć beneficjenci nabywają umiejętność tworzenia dokumentów tekstowych, np. CV oraz listu motywacyjnego, przesyłania ich do potencjalnych pracodawców poprzez pocztę e-mail oraz wyszukiwania informacji o wolnych miejscach pracy. Ponadto zostaną zapoznani z możliwością umieszczenia swojego portfolio w social mediach oraz na różnych portalach pośrednictwa pracy. Kompetencje informatyczne są jednymi z kluczowych kompetencji społecznych przyczyniających się do reintegracji społecznej i zawodowej (m.in. poprzez nawiązywanie relacji, wyszukiwania ofert pracy, etc.)

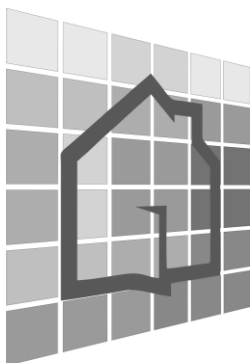
Warsztaty terapeutyczne to spotkania indywidualne i grupowe – zajęcia są prowadzone przez wykwalifikowanego specjalistę terapii uzależnień. Zakres tematyczny obejmuje przede wszystkim terapię motywacyjną opartą na dialogu motywującym – innowacyjnej formie terapeutycznej przynoszącej wysokie rezultaty terapeutyczne. Główną rolą tego działania jest wywołanie zmiany u uczestników zadania w zakresie własnego uzależnienia, przemocy, agresji, nabycie umiejętności radzenia sobie z sytuacjami trudnymi, jak również z własnymi emocjami, trening umiejętności społecznych. Ponadto celem oddziaływań terapeutycznych prowadzonych w ramach działania jest wzmocnienie poczucia własnej wartości, motywacji do życia w trzeźwości, a także kształtowanie aktywnej i odpowiedzialnej postawy życiowej.

Jednym z ewenementów Ośrodka Rehabilitacyjno-Postresocjalizacyjnego w Darżewie jest oferowanie wsparcia również osobom z zasądzoną karą ograniczenia wolności w postaci kontrolowanej pracy na cele społeczne oraz osobom odbywającym karę w Systemie Dozoru Elektronicznego. Dobrą praktyką realizowaną już od wielu lat jest współpraca z Zakładem Karnym w Starcie Bornem, której owocem jest m.in. udzielanie pomocy postpenitencjarnej osobom bezdomnym opuszczającym zakład karny po odbyciu kary pozbawienia wolności. Osoby te również są angażowane do uczestnictwa w programie.

Dotychczasowe efekty realizowanych przez nas działań przynosiły wysokie wskaźniki resocjalizacyjne i terapeutyczne. Niejednokrotnie ponad połowa podopiecznych po zakończeniu udziału w programach podjęła z sukcesem proces usamodzielnienia się, co wymownie świadczy o dużej skuteczności prowadzonych oddziaływań i wysokiej jakości oferowanych usług. Najważniejszym rezultatem oferowanych działań jest przede wszystkim aktywizacja społeczno-zawodowa wszystkich uczestników programu. W trakcie realizacji zadania intensywnie pracujemy nad nabyciem przez podopiecznych praktycznych umiejętności zawodowych, które będą wykorzystywane po podjęciu próby usamodzielnienia w życiu codziennym tj. drobne naprawy, hydrauliczne, remontowe, itp. Duży nacisk kładziony jest również na kwestie readaptacji społecznej, pozwalającej na swobodny powrót do życia w społeczeństwie, które ograniczone jest normami społecznymi i prawnymi. Dzięki realizacji programów dla osób bezdomnych, poza nabywaniem przez nich niezbędnych umiejętności, podnosimy ich komfort życia i pobytu w placówce. Wiele z zakładanych rezultatów programu na charakter stały, ze względu na trwałe zmiany zachodzące w psychice beneficjentów. Należą do nich:

- podniesienie świadomości własnych możliwości i umiejętności,
- nabycie umiejętności czynnego uczestnictwa w życiu społecznym,
- wzrost samooceny osób bezpośrednio uczestniczących w projekcie oraz wiary we własne siły.

Jednym z istotnych rezultatów i efektów programu jest bezpośredni wpływ na społeczność lokalną poprzez uświadomienie jej, że osoby bezdomne, dysfunkcyjne, wykluczone bądź zagrożone wykluczeniem społecznym, mają takie same możliwości i umiejętności jak osoby spoza tej grupy, zdrowe, aktywne zawodowo itp. – mogą przynosić wymierne korzyści, np. w postaci pracy, całemu społeczeństwu. Wartością dodaną opisywanych działań jest zmiana świadomości społeczności lokalnej o osobach wykluczonych społecznie, do których należą osoby bezdomne, ich zasobach i potencjale, jaki w nich drzemie i z którego mogą korzystać wszyscy członkowie społeczeństwa. Wieloletnia praktyka naszej placówki pokazuje, iż realizacja podobnych działań poza przynoszeniem wymiernych efektów społecznych służy również zmniejszaniu się skali zjawiska marginalizacji osób bezdomnych przez społeczność lokalną, dlatego też w przyszłości planujemy realizację podobnych przedsięwzięć.

Ogólnopolska Federacja na rzecz Rozwiązywania Problemu Bezdomności

Jesteśmy związkiem stowarzyszeń zrzeszającym podmioty działające w obszarze przeciwdziałania zjawisku bezdomności oraz wspierania partycypacji osób bezdomnych w życiu społecznym.

Naszych członków łączy wspólna wizja, która mówi że:

ROZWIĄZANIE PROBLEMU BEZDOMNOŚCI JEST MOŻLIWE!

Naszym celem jest zapobieganie i łagodzenie skutków ubóstwa i wykluczenia społecznego osób zagrożonych bezdomnością i doświadczających bezdomności. Chcemy tego dokonać poprzez wspieranie współpracy wszystkich środowisk zaangażowanych w pomoc osobom bezdomnym w Polsce oraz wpływanie na politykę społeczną w zakresie rozwiązywania problemu bezdomności.

Prowadzimy platformę wymiany informacji i doświadczeń

Reprezentujemy interesy organizacji sektora

Wpływamy na tworzenie skutecznych rozwiązań prawnych

Tworzymy, opiniujemy i wspieramy wdrażanie polityk, strategii i programów

Promujemy współpracę międzysektorową i lokalną

Prowadzimy działalność edukacyjną i badawczą

Promujemy dobre praktyki z Polski i zagranicy

OBSERWUJ NAS

www.facebook.com/ofrpb

NAPISZ DO NAS

biuro@bezdomnosc.pl

DOŁĄCZ DO NAS

www.bezdomnosc.pl